

ДЕПАРТАМЕНТ КУЛЬТУРИ
ЗАКАРПАТСЬКОЇ ОБЛАСНОЇ ДЕРЖАВНОЇ АДМІНІСТРАЦІЇ

КОМУНАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
«ЗАКАРПАТСЬКА ОБЛАСНА УНІВЕРСАЛЬНА
НАУКОВА БІБЛІОТЕКА ІМ. Ф. ПОТУШНЯКА»
ЗАКАРПАТСЬКОЇ ОБЛАСНОЇ РАДИ

КАЛЕНДАР КРАЄЗНАВЧИХ ПАМ'ЯТНИХ ДАТ ЗАКАРПАТТЯ НА 2025 РІК

Рекомендаційний
бібліографічний посібник

УДК 015(059)(477.87)«2024»

К 17

Календар-щорічник є орієнтиром для громадськості краю у перебігу подій, ювілеїв та пам'ятних дат Закарпаття у 2025 році. Основу календаря складають ґрунтовні розвідки про визначних діячів краю, підготовлені провідними науковцями з різних галузей знань. Окремим розділом подано календар знаменних дат і подій, які відзначатиме в 2025 році громадськість України та світу.

Представлені матеріали можуть бути використані не лише в бібліотеках краю, але й у регіональній пресі, культосвітніх установах, навчальних закладах тощо.

Укладачі:

О. О. Шелак, І. В. Когути-Гаврош, М. Б. Бадида

за участі:

Є. Й. Слуцька

Відповідальна за випуск **О. А. Канюка**

*В оформленні обкладинки використано репродукцію картини
Стефана Мострянського «Аромат весни» (2023 р.)*

ISBN 978-617-8390-37-2

© Закарпатська ОУНБ
ім. Ф. Потушняка, 2024
© ТОВ «РІК-У», 2024

ВІД УКЛАДАЧІВ

«Календар краєзнавчих пам'ятних дат Закарпаття» видається Закарпатською обласною універсальною науковою бібліотекою імені Ф. Потошняка з 1976 року, в розширеному варіанті – з біографічними матеріалами – з 2003 року.

Видання покликане надати бібліотекарям та читачам довідковий матеріал про важливі події з історії області, ювілеї уродженців краю та видатних діячів, які життям і діяльністю пов'язані із Закарпаттям.

Цьогорічне видання відкривається переліком основних краєзнавчих знаменних та пам'ятних дат 2025 року. (Можливі неточності пояснюються тим, що друковані джерела, якими укладачі користувались при підготовці видання, не завжди розрізняють старий і новий стилі). Якщо у минулорічних випусках вже містилась розширена довідка про цьогорічного ювіляра чи знаменну подію, то у переліку вказано відповідне посилання («Текстова довідка...»). Відбір літератури та документів закінчено в основному в серпні 2024 р.

Основу календаря складають ґрунтовні розвідки про визначних діячів краю, підготовлені провідними науковцями, фахівцями з різних галузей знань. Цьогоріч це 34 статті про військових, письменників, художників, музикантів, науковців, лікарів, спортсменів, історичні постаті краю, бібліотекарів, а також матеріали про перше Шевченківське свято на території Закарпаття, про започаткування місцевого теле- та радіомовлення, про ювілей Ужгородської дитячої музичної школи № 1 тощо.

Авторами статей до цього рекомендаційного бібліографічного посібника, за що їм щира вдячність, є:

Наталія Вакула – бібліотекар, бібліограф, краєзнавець;

Вікторія Воробець – заступник директора Наукової бібліотеки Ужгородського національного університету;

Оксана Гаврош – кандидат мистецтвознавства, доцент кафедри культури та соціально-гуманітарних дисциплін Закарпатської академії мистецтв;

Олександр Гаврош – письменник, журналіст, драматург, член Національної спілки письменників України та Національної спілки журналістів України;

- Василь Гаджега** – спортивний журналіст, голова обласного осередку Асоціації спортивних журналістів України;
- Василь Густі** – письменник, член Національної спілки письменників України, заслужений працівник культури України, завідувач філіалу Закарпатського обласного художнього музею ім. Й. Бокшая «Народний літературний музей Закарпаття»;
- Дана Данко** – кандидат педагогічних наук, доцент ДВНЗ «Ужгородський національний університет»;
- Василь Ільницький** – директор Інформаційно-видавничого центру УжНУ, заслужений журналіст України;
- Тетяна Когутич** – журналіст, власкор Національного інформаційного агентства Укрінформ;
- Іванна Когутич-Гаврош** – головний редактор науково-методичного відділу КЗ «Закарпатська обласна універсальна наукова бібліотека ім. Ф. Потоушняка» Закарпатської обласної ради;
- Костянтин Куцов** – доктор філософії в галузі історії та археології, член Національної спілки краєзнавців України;
- Лариса Липкань** – журналіст;
- Віра Мадяр-Новак** – кандидат мистецтвознавства, заслужений діяч мистецтв України, викладач-методист Комунального закладу «Ужгородський музичний фаховий коледж імені Д. Є. Задора» Закарпатської обласної ради, провідний методист КЗ «Обласний організаційно-методичний центр культури» Закарпатської облради;
- Марія Медведь** – кандидат філологічних наук, директор Наукової бібліотеки Ужгородського національного університету;
- Лариса Мельник** – провідний фахівець в галузі бібліотечної справи, завідувачка довідково-бібліографічного відділу Наукової бібліотеки Ужгородського національного університету;
- Володимир Мойжес** – кандидат історичних наук, доцент кафедри археології, етнології та культурології, факультету історії та міжнародних відносин ДВНЗ «Ужгородський національний університет», завідувач Археологічного музею ім. проф. Е. Балагури;
- Микола Олашин** – кандидат історичних наук, доцент кафедри античності, середньовіччя та історії України домодерної доби ДВНЗ «Ужгородський національний університет». Член національних спілок журналістів та краєзнавців України;
- Тетяна Росул** – кандидат мистецтвознавства, доцент кафедри археології, етнології та культурології факультету історії та міжнародних відносин ДВНЗ «Ужгородський національний університет», член Національної спілки композиторів України;

Людмила Санько – бібліотекар I категорії Наукової бібліотеки Ужгородського національного університету;

Михайло Сирохман – художник-графік, мистецтвознавець, дослідник дерев'яних церков Закарпаття, викладач Закарпатської академії мистецтв;

Наталія Толочко – кандидат наук із соціальних комунікацій, доцент кафедри журналістики ДВНЗ «Ужгородський національний університет»;

Павло Федака – кандидат історичних наук, журналіст, голова Закарпатського крайового товариства «Просвіта»;

Сергій Федака – доктор історичних наук, професор кафедри Античності, Середньовіччя та історії України домодерної доби ДВНЗ «Ужгородський національний університет», письменник, журналіст, член Національної спілки письменників України;

Володимир Фленько – громадсько-політичний діяч.

Окремим розділом подано календар дат і подій, які відзначатиме в 2025 році громадськість України та світу.

Представлені матеріали можуть бути використані не лише в бібліотеках краю, але й у регіональній пресі, культосвітніх установах, навчальних закладах тощо, а також стати джерелом для пізнання неординарних постатей Закарпаття.

ЗНАМЕННІ ТА ПАМ'ЯТНІ ДАТИ ЗАКАРПАТТЯ 2025 РОКУ

Січень

- 1 – 95-річчя від дня народження Вікторії Петрівни Лебедевської, кандидата медичних наук, доцента кафедри патологічної анатомії та судової медицини УжНУ. Народилася в м. Суми (1930)
- 1 – 95-річчя від дня народження Степана Михайловича Асталюха, спортсмена-футболіста. На обласній спартакіаді серед ветеранів, що проходила в Ужгороді, в 75 років зайняв перше місце з пробивання одинадцятиметрових ударів. Народився в м. Ужгород (1930–2012)
- 1 – 90-річчя від дня народження Володимира Степановича Адамчука, акушера-гінеколога Ужгородського міського пологового будинку, кандидата медичних наук, доцента кафедри акушерства та гінекології медичного факультету УжНУ. Народився на Житомирщині (1935–2017)
- 1 – 85-річчя від дня народження Андрія Андрійовича Симодейка, доктора медичних наук, професора, заслуженого лікаря України, завідувача кафедри загальної хірургії УжНУ (1987–2005). Народився в с. Лохово Мукачівського р-ну (1940–2005)
- 1 – 75-річчя від дня народження Миколи Петровича Матьовки, доктора історичних наук, професора УжНУ, педагога вищої школи. Народився в с. Люта Великоберезнянського р-ну (нині Ужгородського р-ну) (1950–2022)
- 1 – 70-річчя від дня народження Наталії Михайлівни Товтин, заслуженого працівника культури України. Народилася в с. Широке Виноградівського р-ну (нині Хустського р-ну) (1955)
- 1 – 70-річчя від дня народження Юрія Михайловича Ухалю, санітарного лікаря, головного лікаря Ужгородської дезінфекційної станції МОЗ України в Закарпатській області (з 2003). Автор 230 публікацій, в яких активно пропагує знання з медицини та гігієни. Народився в м. Сколе Львівської обл. (1955)
- 5 – 65-річчя від дня народження Любові Федорівни Шмідт-Рошковиц, акушера-гінеколога Ужгородської центральної міської клінічної лікарні, кандидата медичних наук. Народилася в м. Берегове (1960)

- 6** – 115-річчя від дня народження Євгена Мироновича Шерегія, композитора, диригента, громадського діяча. Народився в с. Душино Свалявського р-ну (нині Мукачівського р-ну) (1910–1985)
Текстова довідка: «Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2005 рік»
- 6** – 110-річчя від дня народження Олівера Йосиповича Сіладі, хірурга, завідувача хірургічного відділення Виноградівської РЛ (1945–1985 рр.), організатора усіх медичних служб Виноградівського району. Народився в м. Ужгород (1915–2004)
- 6** – 60-річчя від дня народження Володимира Черепані, художника. Народився в м. Мукачево (1965–1996)
Текстова довідка: «Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2015 рік»
- 7** – 70-річчя від дня народження Любові Олександрівни Жолудевої, онколога, заступника головного лікаря з організаційно-методичної роботи Закарпатського обласного онкологічного диспансеру (1955)
- 7** – 70-річчя від дня народження Петра Васильовича Думинця, художника-ювеліра, заслуженого майстра народної творчості України. Народився в с. Вонігово Тячівського р-ну (1955)
- 7** – 60-річчя від дня народження Миколи Михайловича Палінчака, кандидата історичних наук, доцента, декана факультету міжнародних економічних відносин УжНУ. Народився в с. Хижа Виноградівського р-ну (нині Берегівського р-ну) (1965)
Текстова довідка: «Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2015 рік»
- 8** – 100-річчя від дня народження Лайоша Гулачі, реформатського єпископа. Народився в с. Тівдорфолва Виноградівського р-ну (нині с. Пийтерфолво Берегівського р-ну) (1925–2016)
- 8** – 55-річчя від дня народження Ігоря Вікторовича Луценка, живописця, педагога, мистецтвознавця. Народився в с. Ділове Рахівського р-ну (1970)
Текстова довідка: «Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2020 рік»
- 9** – 140-річчя від дня народження Пилипа Івановича Березанцева, фармаколога, військового хірурга, кандидата медичних наук (1938), доцента, організатора і першого завідувача кафедри фармакології (1949–1956) медичного факультету УжДУ. Народився в с. Сміле Сумської обл. (1885–1958)

- 9** – 70 років від дня народження Василя Михайловича Гаджеги, голови обласного осередку Асоціації спортивних журналістів та члена виконкому Закарпатського відділення Національного олімпійського комітету України. Народився в с. Кам'янське Іршавського р-ну (нині Берегівського р-ну) (1955)
- 9** – 60-річчя від дня народження Надії Василівни Вербишук, художниці-керамістки, члена Іршавського народного об'єднання художників та народних майстрів «Колорит Боржави», педагога. Народилася в м. Христинівка Черкаської обл., все творче життя присвятила Закарпаттю (1965)
- 10** – 65-річчя від дня народження Валерія Івановича Кустрьо, хірурга, кандидата медичних наук, завідувача хірургічного відділення Берегівської ЦРЛ (з 1998). Автор 56 наукових праць та 26 патентів на винаходи. Народився в с. Грушово Тячівського р-ну (1960)
- 12** – 125-річчя від дня народження Василя Андрійовича Зайця, казкаря. Народився в с. Чорний Потік Іршавського р-ну (нині Хустського р-ну) (1900–1977)
- 12** – 65-річчя від дня народження Ігоря Петровича Студеняка, доктора фізико-математичних наук, професора, багаторічного проректора з наукової роботи УжНУ. Наукові напрямки І. П. Студеняка – фізика поверхні твердих тіл, фізика напівпровідників. Народився в м. Рахів (1960–2021)
- 13** – 85-річчя від дня народження Вячеслава Опанасовича Приходька, живописця, народного художника України. Народився в м. Золотоноша Черкаської обл. (1940–2011)

Текстова довідка: «Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2005 рік»

- 13** – 85-річчя від дня народження Василя Андрійовича Бабинця, отоларинголога, головного лікаря (1980–2000), завідувача відділення переливання крові (2000) Іршавської ЦРЛ. Народився в с. Сільце Іршавського р-ну (нині Берегівського р-ну) (1940–2021)
- 13** – 70-річчя від дня народження Віри Іванівни Копейко, журналістки. Народилася в м. Мукачево (1955)
- 13** – 65-річчя від дня народження Володимира Юрійовича Павлишина, живописця, члена Національної спілки художників України. Народився в м. Ужгород (1960)

Текстова довідка: «Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2020 рік»

- 14** – 95-річчя від дня народження Костянтина Митрофановича Лозового, скульптора. Народився в смт Чуднів на Житомирщині (1930–1976)

Текстова довідка: «Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2005 рік»

- 14** – 95-річчя від дня народження Василя Васильовича Палька, науковця-історика. Народився в с. Лисичово Іршавського р-ну (нині Хустського р-ну) (1930–2002)

Текстова довідка: «Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2005 рік»

- 14** – 65-річчя від дня народження Василя Миколайовича Кабація, кандидата фізико-математичних наук, педагога, доцента Мукачівського державного університету. Народився в м. Мукачево (1960)

- 16** – 75-річчя від дня народження Наталії Павлівни Дубініної (дів. прізви. Якушко), дикторки, ведучої телерадіопрограм, члена жіночого клубу «Альтруса» та Закарпатського обласного осередку Парламенту жінок України. Народилася в м. Ужгород (1950)

- 18** – 175-річчя від дня народження Юлія Ставровського-Попрадова, поета-будителя і публіциста. Народився в с. Сулин Старолюбівнянського округу (Східна Словаччина) (1850–1899)

Текстова довідка: «Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2005 рік»

- 18** – 130-річчя від дня народження Якова Васильовича Стоббуненка-Заїченка, хірурга, військового лікаря, кандидата медичних наук, директора Закарпатського НДІ охорони материнства і дитинства (ОХМАТДИТ) (1949–1965). Народився в м. Вінниця (1895–1965)

- 18** – 75-річчя від дня народження Богдана Михайловича Галая, терапевта, кандидата медичних наук, завідувача терапевтичного відділення № 2 Хустської РЛ (з 1998), районного терапевта. Автор біля 30 публікацій, в т. ч. авторських свідоцтв на винахід. Народився в с. Білки Іршавського р-ну (нині Хустського р-ну) (1950)

- 18** – 70-річчя від дня народження Володимира Михайловича Кришенника, кандидата фізико-математичних наук, наукового співробітника Інституту електронної фізики НАН України (з 2021 р.). Автор 100 публікацій, в яких активно пропагує знання з фізики напівпровідників та діелектриків. Народився в с. Білки Іршавського р-ну (нині Хустського р-ну) (1955)

- 18** – 60-річчя від дня відкриття Ужгородського філіалу Одеського НДІ курортології, з 16.11.1988 р. реорганізований у відділ Одеського НДІ курортології і медичної реабілітації, а 31.12.1992 р. – в НПО «Реабілітація». З 04.10.2011 р. і до сьогодні заклад має назву «Державна установа «Науково-практичний медичний центр «Реабілітація» Міністерства охорони здоров'я України» (1965)
- 19** – 60-річчя від дня народження Віктора Михайловича Маргітича, біохіміка, доктора медичних наук, медичного директора ВАТ «Фармак» (з 2002). Автор 65 наукових робіт, 43 науково-публіцистичних статей, 32 тез наукових доповідей, 7 патентів України на винахід, співавтор 1 монографії. Народився в с. Фанчико-во Виноградівського р-ну (нині Берегівського р-ну) (1965)
- 20** – 100-річчя від дня народження Юрія Васильовича Мейгеша, прозаїка, педагога, заслуженого працівника культури України, очільника обласної письменницької організації (1970–1983). Народився в с. Великий Раковець Іршавського р-ну (нині Хустського р-ну) (1925–1999)

Текстова довідка: «Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2005 рік»

- 20** – 35-річчя від дня утворення громадсько-культурної організації Пряшева «Союз русинів-українців Словацької Республіки» (СРУСР) (Словаччина, 1990)
- 21** – 100-річчя від дня народження Василя Юрійовича Гарастея, педагога, делегата Першого з'їзду народних комітетів Закарпатської України. Народився в с. Олександрівка Хустського р-ну (1925–?)
- 22** – 145-річчя від дня народження Олександра Олександровича Бонкала (псевдонім – О. Рахівський), вченого історика та громадського діяча. Народився в м. Рахів (1880–1959)

Текстова довідка: «Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2010 рік»

- 22** – 90-річчя від дня народження Степана Михайловича Білака, доктора історичних наук, професора, педагога вищої школи, письменника. Народився в с. Руські Комарівці Ужгородського р-ну (1935–1989)
- 22** – 79-річчя від дня утворення Закарпатської області у складі України (1946)
- 22** – 80-річчя від дня народження Михайла Михайловича Полюжина, науковця-германіста, мовознавця, доктора філологіч-

них наук, професора, завідувача кафедри прикладної лінгвістики ДВНЗ «УжНУ». Народився в с. Літиня Львівської обл. (1945–2024)

- 23** – 115-річчя від дня народження Федора Ілліча Могіша (Боєвіра), поета. Народився в с. Скотарське Воловецького р-ну (нині Мукачівського р-ну) (1910–1991)

Текстова довідка: «Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2010 рік»

- 25** – 95-річчя від дня народження Михайла Кириловича Диканя, громадсько-політичного діяча, почесного громадянина міста Мукачеве. Народився в с. Ковжижа Полтавської обл. (1930)

- 26** – 105-річчя від дня народження Антонія Рудольфовича Контратовича, музичного діяча, активіста народної творчості, композитора, збирача і палкого популяризатора народної пісні Закарпаття. Народився в с. Кальна-Розтока недалеко від Великого Березного (нині територія Словаччини) (1920–2007)

- 27** – 65-річчя від дня народження Івана Юрійовича Канюки, головного лікаря санаторію «Верховина» в с. Соїми Міжгірського р-ну (нині Хустського р-ну) (1960)

- 29** – 120-річчя від дня народження Івана Андрійовича Гарайди, філолога, історика. Народився в с. Зарічово Перечинського р-ну (нині Ужгородського р-ну) (1905–1944)

Текстова довідка: «Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2005 рік»

- 29** – 95-річчя від дня народження Петра Гавриловича Мізуна, хірурга, науковця-дослідника, винахідника, кандидата медичних наук, доцента кафедри факультетської хірургії УЖДУ, автора низки свідоцтв на винаходи та понад 10 раціоналізаторських пропозицій. Вперше на Закарпатті застосував особисто розроблений метод локальної анестезії, що згодом широко використовувався в клініках України. Народився в с. Волове (нині смт Міжгір'я Хустського р-ну) (1930–1997)

- 29** – 95-річчя від дня народження Ніни Леонідівни Шестидесятної, вченої-хіміка. Народилася в м. П'ятихатки Дніпропетровської обл. (1930)

- 30** – 260-річчя від дня народження Василя Григоровича Кукольника, вченого, фізика-природознавця, педагога, юриста. Народився в околицях Мукачеве (точне місце невідоме) (1765–1821)

Текстова довідка: «Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2005 рік»

- 31** – 95-річчя від дня народження Тиберія Михайловича Шкірі, доктора технічних наук, професора кафедри технології лісозаготівель Українського державного лісотехнічного університету. Народився в м. Мукачево (1930–2006)

у січні відзначається:

140-річчя від дня народження Віри Карлівни Ромішовської, скрипальки-емігрантки, співачки, педагогині і диригентки, однієї із ініціаторів утвердження професійної музичної освіти на Закарпатті. Народилася в м. Тифліс (нині Тбілісі) (Грузія) (1885–1949)

Текстова довідка: «Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2015 рік»

Лютий

- 1** – 95-річчя від дня народження Василя Андрійовича Рогача, педагога, громадського діяча, почесного голови Закарпатської крайової організації Всеукраїнського товариства політичних в'язнів і репресованих. Народився в смт Великий Березний (нині Ужгородського р-ну) (1930–2008)

- 2** – 145-річчя від дня народження Євгена Євгеновича Пузи, військового, громадсько-політичного діяча, майора Української галицької армії, секретаря губернатора Підкарпатської Русі Г. Жатковича. Проводив активну просвітницьку роботу, брав участь у створенні читалень «Просвіти» на території краю. Народився в провінції Бачка, нині у складі Сербії (1880–1922)

Текстова довідка: «Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2015 рік»

- 2** – 90-річчя від дня народження Юрія Юрійовича Червака, доктора фізико-математичних наук, професора кафедри обчислювальної математики УжНУ. Народився в с. Теково Виноградівського р-ну (нині Берегівського р-ну) (1935–2006)

- 2** – 65-річчя від дня народження Надії Михайлівни Лазар, майстрині народної творчості. Народилася в с. Макарівово Мукачівського р-ну (1960)

- 6** – 70-річчя від дня народження Христини Василівни Керити, поетеси, педагога. Народилася в с. Драгово Хустського р-ну (1955)

Текстова довідка: «Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2005 рік»

- 7** – 80-річчя від дня народження Віктора Костянтиновича Куниці, заслуженого артиста України. Працював у театрах Дніпропетровська, Кіровограда, Миколаєва, Івано-Франківська, Ужгорода. Народився в м. Дніпропетровськ (1945)
- 8** – 90-річчя від дня народження Олександра Андрійовича Маріаша, заслуженого працівника культури України. Удостоєний звання відмінника народної освіти. Народився в м. Свалява (нині Мукачівський р-ну) (1935–2015)
- 8** – 70-річчя від дня народження Павла Павловича Чучки, кандидата філологічних наук, члена Національної спілки журналістів України, громадсько-політичного діяча, ресторатора. Народився в м. Ужгород (1955)
- 8** – 65-річчя від дня народження Юрія Івановича Чекана, педагога, музикознавця, кандидата мистецтвознавства, доцента, члена Національної спілки композиторів України. Народився в м. Ужгород (1960)
- 8** – 65-річчя від дня народження Василя Івановича Ільницького, публіциста, заслуженого журналіста України, директора Інформаційно-видавничого центру УжНУ. Народився в с. Розтока Міжгірського р-ну (нині Мукачівського р-ну) (1960)

Текстова довідка: «Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2020 рік»

- 10** – 210-річчя від дня народження Лайоша Вагнера, флориста. Він зібрав понад 40 тис. гербарних листків, переважно флори Марамороської улоговини. Зібрані ним рослини зберігаються в багатьох значних гербаріях Європи. Є вони в Будапешті, Санкт-Петербурзі, частково і в Ужгородському державному університеті та у фондах Закарпатського краєзнавчого музею. Народився в с. Богдан Рахівського р-ну (1815–1888)
- 11** – 70-річчя від дня народження Каталіни Гейзівни Вашкеби, фхівця бібліотечної справи, заслуженого працівника культури України. Народилася в смт Буштино Тячівського р-ну (1955)

Текстова довідка: «Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2015 рік»

- 12** – 190-річчя від дня народження Анатолія Федоровича Кралицького, прозаїка, етнографа, фольклориста, журналіста, релігійного діяча. Народився в с. Чабини (нині Вишні Чабини, Словаччина) (1835–1894)

Текстова довідка: «Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2004 рік»

12 – 105-річчя від дня народження Семена Івановича Панька, поета, прозаїка, перекладача з угорської, чеської, німецької та інших європейських мов, журналіста. Працював в Закарпатській обласній бібліотеці. Народився в с. Чопівці Мукачівського р-ну (1920–1976)

Текстова довідка: «Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2005 рік»

12 – 85-річчя від дня народження Олени Василівни Локкер, заслуженого вчителя України. Народилася в с. Нове Давидково Мукачівського р-ну (1940–2017)

13 – 75-річчя від дня народження Йосипа Федоровича Рівіса, біохіміка, доктора сільськогосподарських наук. Народився в м. Хуст (1950)

15 – 90-річчя від дня народження Василя Івановича Руснака, заслуженого працівника культури України, колишнього директора Закарпатського українського музично-драматичного театру, члена Національної спілки журналістів та Національної спілки театральних діячів України. Народився в с. Тарасівка Тячівського р-ну (1935–2010)

Текстова довідка: «Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2005 рік»

15 – 75-річчя від дня народження Володимира Юрійовича Лазура, доктора фізико-математичних наук, професора кафедри теоретичної фізики, декана фізичного факультету УжНУ. Народився в с. Вонігово Тячівського р-ну (1950)

Текстова довідка: «Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2010 рік»

15 – 55-річчя від дня народження Василя Васильовича Лемака, доктора юридичних наук, професора, члена-кореспондента Національної академії правових наук України, судді Конституційного Суду України. Народився в с. Вільхівка Іршавського р-ну (нині Хустського р-ну) (1970)

16 – 70-річчя від дня народження Володимира Васильовича Глеби, художника декоративно-прикладного мистецтва, члена Національної спілки майстрів народного мистецтва України. Народився в с. Соїми Міжгірського р-ну (нині Хустського р-ну) (1955)

18 – 65-річчя від дня народження Ганни Іванівни Сопкової, організатора шкільництва, педагога, заслуженого працівника освіти України. Народилася в с. Обава Мукачівського р-ну (1960)

- 19** – 95-річчя від дня народження Ернеста Шафранка, педагога, науковця. Народився в с. Тур'я-Пасіка Перечинського р-ну (нині Ужгородського р-ну) (1930–1992)
- 20** – 105-річчя від дня народження Йосипа Івановича Архія, поета. Народився у передмісті Ужгорода – в мікрорайоні Радванка (1920–1996)

Текстова довідка: «Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2005 рік»

- 20** – 60-річчя від дня народження Віталія Андрійовича Постолакі, підполковника Збройних сил України, командира розвідувального підрозділу 128-ї гірсько-піхотної бригади. Нагороджений орденом Богдана Хмельницького III ступеня (по-смертно). Народився в Ужгороді (1965–2015)
- 22** – 90-річчя від дня народження Івана Юрійовича Кашули, науковця, педагога. Його лекції з філософії та історії філософії відзначалися глибиною аналізу матеріалу. Народився в с. Худльово Ужгородського р-ну (1935–1995)

Текстова довідка: «Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2005 рік»

- 23** – 75-річчя від дня народження Світлани Олександрівни Лінчевської, кандидата медичних наук, доцента кафедри госпітальної терапії УжНУ. Автор близько 50 наукових праць з питань кардіології. Народилася в м. Переяслав-Хмельницький Київської обл. (1950)
- 24** – 380-річчя від дня народження Ференца Ракоці I, князя Трансильванії. Тривалий час жив і діяв в м. Мукачево. Народився в м. Дюлафегервар (Угорщина) (1645–1676)
- 25** – 140-річчя від дня народження Михайла Михайловича Галиці, казкаря. Народився в с. Дулово Тячівського р-ну (1885–1971)

Текстова довідка: «Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2010 рік»

- 25** – 100-річчя від дня народження Юрія Івановича Федаки (о. Героргій), священника, митрофорного протоієрея. Народився в с. Кальник Мукачівського р-ну (1925–2009)
- 26** – 85-річчя від дня народження Шандора Фодо, філолога, засновника і почесного голови Товариства угорської культури Закарпаття. Народився в смт Вишково Хустського р-ну (1940–2005)
- 27** – 130-річчя від дня народження Степана Степановича Ключурака, громадсько-культурного і політичного діяча, одного

з керівників Гуцульської республіки, депутата Союму, міністра оборони і сільського господарства Карпатської України. Народився в с. Чорна Тиса Рахівського р-ну (1895–1980)

Текстова довідка: «Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2005 рік»

- 27** – 115-річчя від дня народження Федора Михайловича Потушняка, відомого письменника, археолога та етнографа. Народився в с. Осій Іршавського р-ну (нині Хустського р-ну) (1910–1960)

Текстова довідка: «Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2005 рік»

Текстова довідка: «Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2010 рік»

- 27** – 105-річчя від дня народження Юрія Гвоздулича, почесного члена Закарпатського крайового товариства «Просвіта», закарпатця, який проживав у Канаді. Народився в с. Малий Березний Великоберезнянського р-ну (нині Ужгородського р-ну) (1920–2002)

Текстова довідка: «Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2020 рік»

- 29** – 85-річчя від дня народження Йозефа Йозефовича Сабо, заслуженого майстра спорту СРСР, заслуженого тренера України. Народився в м. Ужгород (1940)

Березень

- 1** – 80-річчя від дня народження Василя Андрійовича Бокоча, співака (баритон), народного артиста України. Народився в с. Вільхівці Тячівського р-ну (1945)

- 1** – 80-річчя від дня утворення Української народної ради Пряшівщини (УНРП). УНРП виникла на з'їзді представників сіл і міст як верховна представниця русинів-українців Пряшівщини (1945–1952)

- 2** – 90-річчя від дня народження Федора Андрійовича Кулі, науковця, мовознавця-германіста, етнографа, перекладача. Народився в с. Солочин Свалявського р-ну (нині Мукачівського р-ну) (1935–2017)

Текстова довідка: «Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2005 рік»

- 3** – 100-річчя від дня народження Федора Юрійовича Палфія, доктора біологічних наук, заслуженого діяча науки України.

Народився в смт Королево Виноградівського р-ну (нині Березівського р-ну) (1925–1996)

- 3** – 80-річчя від дня народження Павла Михайловича Федаки, доктора історичних наук, етнографа, краєзнавця, науковця, почесного голови Закарпатського крайового культурно-освітнього товариства «Просвіта», директора Національного музею народної архітектури та побуту України в Києві (2009–2012). Народився в с. Кальник Мукачівського р-ну (1945)

Текстова довідка: «Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2005 рік»

- 3** – 70-річчя від дня народження Ганни Іванівни Рекіти-Пазуханич, педагога, громадського діяча. Народилася в с. Ракошино Мукачівського р-ну (1955)

Текстова довідка: «Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2020 рік»

- 3** – 50-річчя від дня народження Октавії Йосипівни Фізеші, доктора педагогічних наук, декана педагогічного факультету Мукачівського державного університету. Народилася в м. Мукачево (1975)

- 4** – 80-річчя від дня народження Олени Степанівни Мейсарош, поетеси, народознавця, культуролога, члена Національної музичної спілки України. Народилася в м. Мукачево (1945–2015)

Текстова довідка: «Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2005 рік»

- 4** – 80-річчя від дня народження Григорія Степановича Попа, вченого-хіміка. Він був серед тих, хто впроваджував зв'язування радіонуклідів на поверхні ґрунту після аварії на Чорнобильській АЕС. Г. С. Поп є автором та співавтором понад 200 наукових праць, серед яких 86 винаходів. Він дійсний член Нью-Йоркської академії наук та Міжнародного товариства інженерів-нафтовиків та газовиків. Народився в м. Хуст (1945–2018)

Текстова довідка: «Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2015 рік»

- 5** – 210-річчя від дня народження Івана Івановича Раковського, публіциста, педагога, просвітителя, віцекректора Ужгородської духовної семінарії. Народився в с. Ставне Великоберезнянського р-ну (нині Ужгородського р-ну) (1815–1885)

Текстова довідка: «Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2005 рік»

- 5** – 100-річчя від дня народження Василя Михайловича Керечанина, кандидата історичних наук, вченого-історика, голови редколегії «Книга пам'яті». Народився в с. Нижній Шард (тепер с. Нижнє Болотне) Іршавського р-ну (нині Хустського р-ну) (1925–2005)
Текстова довідка: «Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2010 рік»
- 5** – 95-річчя від дня народження Василя Михайловича Мельника, доктора історичних наук, професора, вченого-фольклориста, педагога. Народився в м. Перечин (нині Ужгородського р-ну) (1930–1992)
Текстова довідка: «Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2015 рік»
- 5** – 95-річчя від дня народження Івана Павловича Андрусяка, кандидата історичних наук, доцента, педагога середньої і вищої шкіл. Народився в м. Хуст (1930–1994)
- 5** – 95-річчя від дня народження Михайла Юрійовича Рушчака, доктора економічних наук. Автор більше 55 наукових публікацій, в тому числі трьох монографій, присвячених питанням розвитку підприємствам місцевої промисловості України. Народився в смт Буштино Тячівського р-ну (1930)
- 5** – 80-річчя від дня прийняття постанови Народної ради Закарпатської України «Про організацію в м. Ужгород Народного театру» (1945)
- 6** – 120-річчя від дня народження Василя Васильовича Антолика, делегата Першого з'їзду народних комітетів Закарпатської України. Народився в с. Малий Раковець Іршавського р-ну (нині Хустського р-ну) (1905–1987)
- 6** – 120-річчя від дня народження Ярослава Затлоукала, чеського поета, літературного критика. У поетичній творчості Я. Затлоукала знайшло відбиток зацікавлення та зачарування нашим краєм. Народився в м. Опава (Чехія) (1905–1958)
Текстова довідка: «Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2005 рік»
- 6** – 100-річчя від дня народження Юрія Юрійовича Качія, історика-краєзнавця, поета. Народився в с. Дубрівка Ужгородського р-ну (1925–1990)
Текстова довідка: «Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2005 рік»
- 6** – 100-річчя від дня народження Василя Миколайовича Романюка, громадського діяча, члена Братства «Карпатська Січ». Народився в м. Рахів (1925–1981)

- 7** – 175-річчя від дня народження Томаша Гарріга Масарика, першого президента Чехословацької Республіки, почесного громадянина міста Ужгорода. Народився в моравському містечку Годонін неподалік від Словаччини (1850–1937)

Текстова довідка: «Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2005 рік»

- 7** – 150-річчя від дня народження Гядора Миколайовича Стрипського, прозаїка, перекладача, фольклориста. Народився в с. Шелестово (це село у 1960 р. об'єднано із с. Кольчино) Мукачівського р-ну (1875–1946)

Текстова довідка: «Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2005 рік»

- 7** – 95-річчя від дня народження Юрія Юрійовича Цмура, вченого-хіміка. Він особисто та у співавторстві опублікував понад 200 наукових праць, отримав 15 авторських свідоцтв та патентів на винаходи. Народився в с. Ворочово Перечинського р-ну (нині Ужгородського р-ну) (1930–2020)

- 7** – 80-річчя від дня народження Тараса Федоровича Данилича, живописця, народного художника України. Народився в с. Тур'я-Поляна Перечинського р-ну (нині Ужгородського р-ну) (1945)

Текстова довідка: «Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2005 рік»

- 8** – 115-річчя від дня народження Степана Васильовича Вячала, делегата Першого з'їзду народних комітетів Закарпатської України. Народився в с. Канора Воловецького р-ну (нині Мукачівського р-ну) (1910–1994)

- 8** – 65-річчя від дня народження Олександра Георгійовича Сливки, доктора фізико-математичних наук, професора, проректора УжНУ. Галузі наукових інтересів: фізика високих тисків, фізика напівпровідників і діелектриків, оптична спектроскопія. Народився в м. Перечин (нині Ужгородського р-ну) (1960)

- 11** – 115-річчя від дня народження Федора Михайловича Геревича, делегата Першого з'їзду народних комітетів Закарпатської України. Народився в с. Доробратово Іршавського р-ну (нині Мукачівського р-ну) (1910–1990)

- 12** – 100-річчя від дня народження Михайла Михайловича Сапатука, заслуженого художника України, представника закарпатської школи живопису, реквізитор, бутафора, художника-постановника Закарпатського державного українського

музично-драматичного театру (1946–1950 рр.). Народився в м. Прага (Чехія) (1925–2000)

Текстова довідка: «Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2015 рік»

- 12** – 100-річчя від дня народження Бориса Івановича Співака, науковця, доктора історичних наук, професора. Його діяльність пов'язана із становленням та розвитком Ужгородського університету. Народився в м. Шпола на Черкащині (1925–1971)

Текстова довідка: «Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2005 рік»

- 13** – 160-річчя від дня народження Ендре Оцела (Армін Адлер), редактора, журналіста. Народився в м. Ужгород (1865–1935)

- 14** – 105-річчя від дня народження Степана Михайловича Стойка, доктора біологічних наук, професора, лауреата Державної премії України в галузі науки і техніки та Європейської премії імені Петера Йозефа Ленне – за заслуги у галузі охорони природи. Народився в с. Кричово Тячівського р-ну (1920–2020)

- 14** – 100-річчя від дня народження Гаврила Михайловича Рошка, науковця, фауніста та еколога, знавця ентомофауни Українських Карпат. Народився в с. Бенедиківці Мукачівського р-ну (1925–1979)

Текстова довідка: «Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2005 рік»

- 15** – 86-річчя від дня проголошення Карпатської України (1939)

Текстова довідка: «Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2009 рік»

- 18** – 95-річчя від дня народження Йосипа Йосиповича Бокшя (молодшого), живописця. Народився в м. Ужгород (1930–2002)

- 18** – 80-річчя від дня виходу першого номера газети «Пряшевщина». Відповідальний редактор – В. Караман, фактичний редактор – Ф. Лазорик. Активними дописувачами тижневика були: В. Капішовський, І. Мацинський, Ф. Іванчов, В. Гренджа-Донський, Ю. Боролич та ін. (1945–1951)

- 20** – 80 років тому постановою Народної ради Закарпатської України відкрито перший на Закарпатті мистецький навчальний заклад – Ужгородську дитячу музичну школу № 1 (1945)

- 22** – 130-річчя від дня народження Бели Іллеша (Ліпнер), угорського письменника, журналіста, лауреата премії ім. Л. Кошута. Народився в м. Кошіце (Словаччина), дитячі та юнацькі

роки провів у Берегові та Сваляві, які відображені в автобіографічному романі «Карпатська рапсодія» (1895–1974)

- 24** – 80-річчя від дня народження Івана Івановича Гарастея, педагога, поета, військового діяча. Поезії І. І. Гарастея часто друкувались під псевдонімом Іван Буштинський. Народився в смт Буштино Тячівського р-ну (1945–1999)
- 25** – 135-річчя від дня народження Остапа Івановича Вахнянина, педагога, пластового і культурного діяча на Закарпатті, редактора «Пластуна», автора праць «Пласт», «Пластовим шляхом за красою життя», українського січового стрільця. Народився в м. Стрий Львівської обл. З 1920 р. жив в м. Ужгород, де і похований (1890–1924)

Текстова довідка: «Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2010 рік»

- 25** – 90-річчя від дня народження Інни Василівни Попової, педагога, музикознавця, лауреата обласної премії ім. Д. Задора. З 1962 р. живе в м. Ужгород (1935)

Текстова довідка: «Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2020 рік»

- 26** – 95-річчя від дня народження Юрія Юрійовича Сливки, доктора історичних наук, професора. В останні роки працював завідувачем кафедри соціальних і гуманітарних дисциплін Львівської державної фінансової академії. Досліджував визвольний рух на Закарпатті й на східній Галичині у 20-30 рр. XX ст. Народився в с. Нове Давидково Мукачівського р-ну (1930–2017)
- 28** – 130-річчя від дня народження Йосифа Сірки, громадського та релігійного діяча. Досліджував історію та мовні особливості Закарпаття. Народився в м. Броди (Львівської обл.) (1895–1961)
- 31** – 70-річчя від дня народження Ольги Борисівни Мальцевої, кандидата медичних наук, лікаря-пульмонолога. Автор 70 раціоналізаторських пропозицій, двох патентів на винаходи. Народилася в м. Ужгород (1955)

Квітень

- 2** – 85-річчя від дня народження Лідії Володимирівни Пирогової, народної артистки України, члена художньої ради Мукачівського драматичного театру. Народилася в м. Харків (1940)

Текстова довідка: «Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2010 рік»

- 3** – 90-річчя від дня народження Марії Андріївни Хававки, майстрині народної творчості. Народилася в с. Тур'ї-Ремети Перечинського р-ну (нині Ужгородського р-ну) (1935)
- 3** – 85-річчя від дня народження Івана Івановича Зимомрі, вченого-хіміка, педагога. Народився в с. Голятин Міжгірського р-ну (нині Хустського р-ну) (1940–2016)
- 4** – 120-річчя від дня народження Федора Михайловича Шимонівського, співака і хорового диригента, учителя, старійшини просвітянського руху на Закарпатті. Народився в с. Лопушанка Свалявського р-ну (нині Мукачівського р-ну) (1905–2000)

Текстова довідка: «Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2005 рік»

- 4** – 85-річчя від дня народження Михайла Михайловича Коцана, заслуженого працівника культури України, керівника самодіяльного народного духовного оркестру «Гелікон». Народився в с. Горбки Виноградівського р-ну (нині Берегівського р-ну) (1940)
- 4** – 55-річчя від дня народження Наталії Вікторівни Теличко, доктора педагогічних наук, доцента, завідувача кафедри англійської філології та методики викладання мов Мукачівського державного університету. Народилася в м. Мукачево (1970)
- 5** – 80-річчя від дня народження Людмили Захарівни Григаш, заслуженого працівника культури України, директора Закарпатської обласної універсальної наукової бібліотеки імені Ф. Потушняка (1989–2014). Народилася в м. Нижній Тагіл Свердловської області (Росія) (1945)

Текстова довідка: «Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2005 рік»

- 5** – 80-річчя від дня народження Василя Петровича Бухала, поета. Народився в с. Теремля Тячівського р-ну (1945)

Текстова довідка: «Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2015 рік»

- 7** – 85-річчя від дня народження Василя Юрійовича Маркулина, громадсько-політичного діяча. Народився в с. Медведівці Мукачівського р-ну (1940)
- 8** – 75-річчя від дня народження Надії Вархол (дів. прізвище Вар'ян), фольклористки, письменниці, доктора філософії. Народилася в с. Хмельова Бардіївського округу (Словацьчина) (1950)

- 10** – 75-річчя від дня народження Миколи Васильовича Рішка, журналіста. Народився в м. Берегове (1950)
- 12** – 75-річчя від дня народження Володимира Михайловича Міци, доктора фізико-математичних наук, заслуженого діяча науки і техніки України, професора кафедри інформатики та фізико-математичних дисциплін Ужгородського національного університету, академіка Академії наук вищої школи. Народився в м. Мукачево (1950)
- 13** – 75-річчя від дня народження Юрія Михайловича Гецька, академіка, віцепрезидента Української міжнародної академії оригінальних ідей, члена ради Торгово-промислової палати України, почесного працівника туризму України, віцепрезидента Міжнародної федерації секторболу, громадського діяча Закарпаття, президента міжнародного центру «ВІЖИ-3000». Народився в м. Виноградів (нині Берегівського р-ну) (1950–2014)
- 14** – 100-річчя від дня народження Єлизавети Людвигівни Бедзір-Кремницької, художниці. Працювала у галузі живопису та графіки. Народилася в м. Ужгород (1925–1978)
- Текстова довідка: «Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2005 рік»*
- 15** – 110-річчя від дня народження Івана Івановича Арделана, делегата Першого з'їзду народних комітетів Закарпатської України. Народився в с. Горбки Виноградівського р-ну (нині Берегівського р-ну) (1915–1978)
- 15** – 105-річчя від дня народження Михайла Бандурчака, підприємця. Народився в с. Доробратово Іршавського р-ну (нині Мукачівського р-ну) (1920–1984)
- 17** – 95-річчя від дня народження Павла Карловича Балли, живописця. Народився в с. Павловці (Словаччина) (1930–2008)
- Текстова довідка: «Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2005 рік»*
- 17** – 90-річчя від дня народження Василя Юрійовича Турянчика, футболіста, заслуженого майстра спорту СРСР. Народився в смт Чинадійово Мукачівського р-ну (1935–2022)
- 18** – 80-річчя від дня народження Ганни Григорівни Черевко, педагога, відомого фахівця бібліотечної справи. З 1969 р. проживає та працює на Закарпатті. Народилася в селищі Новоречье Белгородської обл. (Росія) (1945)

Текстова довідка: «Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2015 рік»

19 – 80-річчя від дня народження Олександра Миколайовича Саллера, живописця. Народився в м. Хуст (1945–2002)

Текстова довідка: «Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2015 рік»

24 – 105-річчя від дня виходу в Ужгороді першого номера газети «Народ», яка виходила у 1920–1921 рр. Серед авторів часопису – В. Бірчак, В. Пачовський, Є. Пуза, М. Полянський та ін.

26 – 80-річчя від дня народження Мирослава Дмитровича Климуша, вченого-мостобудівника. Народився в смт Ясіня Рахівського р-ну (1945)

Текстова довідка: «Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2015 рік»

27 – 175-річчя від дня народження Аकोша Озорі, доктора медицини, професора, викладача Вищої ветеринарної академії, уродженця Закарпаття. Народився в с. Верб'яж Воловецького району р-ну (нині Мукачівського р-ну) (1850–1888)

29 – 110 років з дня проведення першого Шевченкового свята на Закарпатті Українськими січовими стрільцями у Мукачівському замку, де були їхня кадра і кіш (1915)

30 – 115-річчя від дня народження Марка Бараболі (Івана Федоровича Рознійчука), письменника, сатирика. Народився в с. Требушани на Мараморощині (нині с. Ділове Рахівського р-ну) (1910–1945)

Текстова довідка: «Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2005 рік»

30 – 105-річчя від дня заснування газети «Закарпатська правда» (1920)

Текстова довідка: «Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2010 рік»

Травень

1 – 100-річчя від дня народження Юрія Івановича Стенчука, громадсько-політичного діяча. Народився в с. Кваси Рахівського р-ну (1925–2009)

1 – 75-річчя від дня народження Володимира Івановича Келемена, кандидата фізико-математичних наук, старшого наукового співробітника. В. І. Келемен – автор понад 105 наукових публікацій в галузі теоретичної фізики. Народився в м. Тячів (1950)

Текстова довідка: «Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2020 рік»

- 3** – 85-річчя від дня народження Ольги Іштванівни Терек-Медвецькі, доктора біологічних наук, професора, завідувача кафедри фізіології рослин Львівського державного університету. Народилася в с. Тисасірма (нині с. Дротинці) Виноградівського р-ну (нині Берегівського р-ну) (1940)
- 4** – 50-річчя від дня народження Михайла Васильовича Хоми, кандидата фізико-математичних наук, наукового співробітника Інституту електронної фізики НАН України, відомого науковця-теоретика в галузі атомної та молекулярної фізики, електронних процесів та теорії елементарних взаємодій. Він неодноразово отримував наукові стипендії та гранти від наукового товариства ім. Макса Планка (Німеччина), офісу військово-морських наукових досліджень Naval Research Office (США), Австралійської академії наук. Народився у м. Рахів (1975)
- 6** – 110-річчя від дня народження Юрія Васильовича Бірковича, делегата Першого з'їзду народних комітетів Закарпатської України. Народився в с. Лази Воловецького р-ну (нині Мукачівського р-ну) (1915–1975)
- 6** – 75-річчя від дня народження Юрія Михайловича Кохана, заслуженого лікаря України, громадсько-політичного діяча. Народився в смт Кольчино Мукачівського р-ну (1950)
- 7** – 85-річчя від дня народження Миколи Степановича Гама, вченого-хіміка. Він є автором та співавтором понад 40 наукових праць, підручника «Основи фізичної та колоїдної хімії». Народився в с. Горяни Ужгородського р-ну (нині в складі м. Ужгород) (1940–2003)
- 8** – 95-річчя від дня народження Омеляна Дмитровича Довганича, доктора історичних наук, краєзнавця, журналіста і публіциста. Народився в с. Нижнє Селище Хустського р-ну (1930–2009)
Текстова довідка: «Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2005 рік»
- 9** – 105-річчя від дня створення Закарпатського крайового товариства «Просвіта» (1920)
Текстова довідка: «Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2005 рік»
- 10** – 135-річчя від дня народження Василя Васильовича Грабовчака, делегата Першого з'їзду народних комітетів Закарпатської України. Народився в с. Олешник Виноградівського р-ну (нині Берегівського р-ну) (1890–1977)

- 10** – 125-річчя від дня народження Івана Васильовича Бігара, священика, педагога, делегата Першого з'їзду народних комітетів Закарпатської України. Народився в м. Хуст (1900–1967)
- 12** – 70-річчя від дня народження Марії Іванівни Пилипчак, композитора, етнографа, керівника дитячого фольклорного ансамблю «Цвітень», члена Національної всеукраїнської музичної спілки та Спілки композиторів України. Народилася в м. Хуст (1955)
- 13** – 110-річчя від дня народження Миколи Федоровича Аніщенка, театрального художника, заслуженого художника України. Народився в м. Мелітополь Запорізької обл. (1915–2009)
- 13** – 110-річчя від дня народження Івана Михайловича Сабадоша, делегата Першого з'їзду народних комітетів Закарпатської України, вчителя, краєзнавця. Народився в с. Заднє (нині с. Приборжавське) Іршавського р-ну (нині Хустського р-ну) (1915–1993)

Текстова довідка: «Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2005 рік»

- 13** – 80-річчя від дня народження Миколи Федьковича, художника. Народився в м. Ужгород (1945)
- 13** – 75-річчя від дня народження Наталії Гаврилівни Шимши (дів. прізви. Смочкова), музикантки-педагогині по класу фортепіано. Її учні – постійні призери обласних, всеукраїнських та міжнародних конкурсів та фестивалів. Народилася в м. Хуст (1950)
- 15** – 75-річчя від дня народження Івана Івановича Пастеляка, заслуженого працівника культури України. Танці, які створив Іван Пастеляк – «Турянський», «Сувенір Закарпаття», хореографічна композиція «Карпати», – увійшли до репертуару багатьох танцювальних колективів України та світу. Народився в с. Сімер Перечинського р-ну (нині Ужгородського р-ну) (1950–2018)

Текстова довідка: «Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2010 рік»

- 16** – 270-річчя від дня народження Яноша Дерчені, лікаря, науковця, мінеролога. У 1800 р. створив галуновий завод у Підгор'янах (тоді – передмістя Мукачева), у 1809 р. – у с. Квасово (тоді – Ковасо), у 1825 р. – у с. Нижній Коропець (тоді – Пустакерепец). У 1793 р. від короля дістав володіння у с. Дерцен, тому і змінив прізвище на Дерчені. Народився в м. Сепешсомбат (тепер – Словаччина), а помер в м. Мукачево (1755–1837)

- 16** – 70-річчя від дня народження Ольги Юріївни Сенько, музиканта, педагога, художниці, члена Національної спілки майстрів народного мистецтва України. Народилася в с. Кушниця Іршавського р-ну (нині Хустського р-ну) (1955)
- 16** – 65-річчя від дня народження Валентина Васильовича Буркала, кандидата філософських наук, доцента. Народився в с. Черна Виноградівського р-ну (нині Берегівського р-ну) (1960)
- 18** – 90-річчя від дня народження Івана Михайловича Чаварги, кандидата історичних наук, доцента, громадського діяча, голови комітету старійшин Міжнародної асоціації випускників Ужгородського університету. Народився в с. Гусний Великоберезнянського р-ну (нині Ужгородського р-ну) (1935–2022)
- 21** – 105-річчя від дня створення драматичного гуртка при товаристві «Просвіта», що постав з «Руського культурного комітету», заснованого ще у грудні 1919 р. д-ром Данилом Старухою. Драматичний гурток «Просвіти» під адмініструванням Михайла Винаря дав декілька вистав, однак діяльність його не виходила за межі аматорських драматичних гуртків й не могла стати основою постійного театру (1920)
- 22** – 80-річчя від дня народження Івана Юрійовича Петровція, поета, прозаїка, перекладача. Народився в с. Осій Іршавського р-ну (нині Хустського р-ну) (1945–2016)
- Текстова довідка: «Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2005 рік»*
- 23** – 75-річчя від дня народження Володимира Юрійовича Товтина, поета і прозаїка. Народився в с. Вовкове Ужгородського р-ну (1950)
- Текстова довідка: «Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2010 рік»*
- 23** – 75-річчя від дня народження Ростислава Степановича Стойки, доктора біологічних наук, Соросівського професора, професора кафедри біохімії Львівського національного університету, завідувача відділу регуляції проліферації клітин та апоптозу Інституту біології клітини НАН України. Народився в с. Горяни Ужгородського р-ну (нині в складі м. Ужгород) (1950)
- 23** – 60-річчя від дня народження Юрія Володимировича Андрашка, головного дерматовенеролога Закарпаття, доктора медичних наук, завідувача кафедри шкірних та венеричних хво-

роб УжНУ, голови проблемної комісії по дерматовенерології МОЗ та НАМН України, віцепрезидента Української академії дерматовенерології, віцепрезидента Української асоціації псоріазу, засновника та керівника медичного центру «Асклепій». Народився в м. Мукачево (1965)

- 24** – 80-річчя від дня народження Юрія Івановича Гевази, вченого-хіміка. З вересня 1999 р. Ю. І. Геваза працює професором кафедри хімії Київського національного торговельно-економічного університету. Народився в м. Перечин (нині Ужгородського р-ну) (1945)

Текстова довідка: «Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2015 рік»

- 26** – 75-річчя від дня народження В'ячеслава Івановича Вінковського, художника декоративно-прикладного мистецтва, члена Національної спілки художників України. Народився в с. Маниківці Хмельницької обл. (1950)

Текстова довідка: «Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2010 рік»

- 27** – 155-річчя від дня народження Володимира Юліановича Охримовича, науковця-етнографа, члена Наукового товариства ім. Т. Шевченка. Після подорожі лінгвіста Мараморощиною і перебування в Мукачеві він видав книгу «Враження з Угорської Русі» (Львів, 1895), де приділив певну увагу побуту закарпатських українців, порушив ряд проблем, пов'язаних з історичним розвитком нашого краю. Народився в с. Велдіж Долинського повіту на Станіславщині (нині Івано-Франківська обл.) (1870–1931)

- 29** – 95-річчя від дня народження Ярослава Олексійовича Хлипняча, громадсько-політичного діяча, члена ОУН, почесного громадянина м. Мукачево, керівника Мукачівської міськрайонної організації Товариства політичних в'язнів і репресованих. Народився в с. Кривка Львівської обл. (1930–2012)

- 30** – 75-річчя від дня народження Катерини Іванівни Горват, кандидата філологічних наук, доцента кафедри угорської філології УжНУ, лінгвіста, співавтора підручників угорської мови для 4-5 кл., члена Закарпатського угорськомовного наукового товариства. Народилася в с. Тісакерестур (нині с. Перехрестя) Виноградівського р-ну (нині Берегівського р-ну) (1945)

Текстова довідка: «Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2020 рік»

Червень

- 1 – 110-річчя від дня народження Георгія Львовича Степаняна, позаштатного головного хірурга Закарпатського обласного відділу охорони здоров'я та завідувача хірургічного відділення обласної клінічної лікарні (1951–1974). Народився в Тбілісі (Грузія) (1915–?)
- 1 – 100-річчя від дня народження Василя Герасимовича Чумака, критика, літературознавця. Народився в с. Свинарки Черкаської обл. (1925–?)

Текстова довідка: «Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2005 рік»

- 1 – 90-річчя від дня народження Гелени Миколаївни Поляк-Шеремет, заслуженої артистки України, співачки Заслуженого академічного Закарпатського народного хору, громадської діячки. Народилася в м. Ужгород (1935)

Текстова довідка: «Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2015 рік»

- 1 – 70-річчя від дня народження Ірини Іванівни Пацкань (дів. прізви. Кобеляцька), кандидата медичних наук, доцента кафедри охорони материнства та дитинства ФПО УжНУ. Авторка 45 наукових праць, у тому числі авторських свідоцтв на винахід та раціоналізаторських пропозицій. Народилася в м. Кам'янець-Подільський Хмельницької обл. (1955)
- 1 – 65-річчя від дня народження Олександра Васильовича Дзембаса, вченого-археолога, дослідника Невицького замку, методиста Закарпатського обласного палацу дитячої та юнацької творчості, керівника «Школи юного археолога». Народився в м. Ужгород (1960)
- 2 – 120-річчя від дня народження Михайла Юрійовича Волощука, громадсько-політичного діяча, делегата Першого з'їзду народних комітетів Закарпатської України. Народився в с. Нанково Хустського р-ну (1905–1973)
- 2 – 55-річчя від дня народження Емми Іванівни Зайцевої, головного художника Закарпатського академічного обласного українського музично-драматичного театру ім. братів Ю.-А. та Є. Шерегіїв, заслуженого діяча мистецтв України, члена Національної спілки театральних діячів України та Асоціації сценोगрафів України. Народилася в м. Рівне (1970)

Текстова довідка: «Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2020 рік»

- 3** – 95-річчя від дня народження Степана Степановича Буцка, вченого-хіміка. Він є відомим спеціалістом у галузі фотохімії, координаційної хімії, біонеорганічної хімії та хімічних проблем екології. Є автором понад 100 наукових праць, 6 винаходів. Народився в м. Мукачево (1930–2020)

Текстова довідка: «Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2015 рік»

- 8** – 90-річчя від дня народження Івана Андрійовича Глаголи, вченого-агронома, кандидата біологічних наук, педагога. Народився в с. Грибівці Мукачівського р-ну (1935–2009)
- 9** – 70-річчя від дня народження Сергія Івановича Устича, кандидата філософських та доктора соціологічних наук, професора УжНУ, директора Інституту транскордонного співробітництва, народного депутата України 2-го скликання, голови Закарпатської обласної державної адміністрації (1995–1999), дипломата. Народився в с. Загаття Іршавського р-ну (нині Хустського р-ну) (1955–2020)

Текстова довідка: «Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2020 рік»

- 10** – 70-річчя від дня народження Людмили Вадимівни Лимонової, кандидата філологічних наук. Народилася в м. Мукачево (1955)

Текстова довідка: «Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2020 рік»

- 10** – 50-річчя від дня народження Федора Федоровича Шандора, туризмознавця, доктора філософських наук, професора, завідувача кафедри соціології та соціальної роботи УжНУ, депутата Закарпатської обласної ради (від 2020), президента Закарпатської туристичної організації, добровольця 68-го об ТрО 101-ї Закарпатської бригади територіальної оборони, сержанта ЗСУ. Народився в м. Ужгород (1975)

- 12** – 85-річчя від дня народження Валерії Олександрівни Юрченко, поетеси, художниці-аматоки, фахівця бібліотечної справи. Працювала в Закарпатській обласній бібліотеці для дітей ім. Д. Вакарова на посаді методиста, заступника директора з наукової роботи, а згодом директором Закарпатської обласної наукової медичної бібліотеки, а потім – бібліотечного відділу обласного медичного інформаційно-аналітичного центру. Вона підготувала понад 60 публікацій з питань культури, бібліотечної роботи, етики. Народилася в м. Кремінне на Луганщині (1940)

- 13** – 85-річчя від дня народження Пилипа Сідлецького, прозаїка, журналіста, біолога. Працював на Закарпатті. Народився в с. Стростянець на Вінниччині (1940–1993)

Текстова довідка: «Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2005 рік»

- 13** – 85-річчя від дня народження Івана Дмитровича Алексеюка, вченого-хіміка. Він є автором та співавтором понад 350 наукових праць, 12 винаходів, 7 монографій та 10 посібників. Народився в с. Верховина, нині Люблінського воєводства, Польща) (1940–2022)
- 14** – 85-річчя від дня народження Михайла Яковича Шушкевича, поета, полковника, почесного працівника Міністерства будівництва підприємств нафтової і газової промисловості, експедитора Мукачівської міської ради, очільника громадської організації м. Мукачева – «Ветерани України», голови літературного об'єднання «Рідне слово» (2005–2016 рр.). Народився в с. Старий Вишнівець Тернопільської обл. (1940–2021)
- 14** – 70-річчя від дня народження Тетяни Іванівни Хоменко (дів. прізви. Шовкопляс), кандидата філософських наук, доцента кафедри філософії Ужгородського національного університету. Народилася в м. Торез Донецької обл. (1955)
- 15** – 100-річчя від дня народження Павла Івановича Хавлюка, вченого-археолога, кандидата історичних наук, доцента. Народився в с. Жорнище Вінницької обл. (1925–2001)
- 15** – 90-річчя від дня народження Василя Михайловича Бровдія, вченого-ентомолога, доктора біологічних наук, професора, академіка Академії наук вищої школи України. Народився в м. Іршава (нині Хустського р-ну) (1935–2022)
- 15** – 70-річчя від дня народження Олександра Георгійовича Лавера, кандидата фізико-математичних наук, доцента, завідувача кафедри інформатики та фізико-математичних дисциплін Закарпатського державного університету (з 2013 р. – УжНУ). Народився в м. Ужгород (1955–2021)

Текстова довідка: «Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2015 рік»

- 16** – 115-річчя від дня народження Івана Андрійовича Герзанича, громадсько-політичного діяча, делегата Першого з'їзду народних комітетів Закарпатської України. Народився в с. Пастілки Перечинського р-ну (нині Ужгородського р-ну) (1910–1987)

- 16** – 100-річчя від дня народження Степана Григоровича Усика, художника, журналіста, все творче життя якого пройшло на Закарпатті. Народився в с. Студеники Київської обл. (1925–2001)
Текстова довідка: «Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2005 рік»
- 20** – 130-річчя від дня народження Діонізія Зубрицького (псевдонім Торисин), священника, письменника, художника, публіциста. Був учителем, а згодом директором Пряшівської руської горожанської школи. Народився в с. Дячів Сабинівського округу (Словаччина) (1895–1949)
Текстова довідка: «Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2020 рік»
- 20** – 80-річчя від дня народження Жужанни Олодарівни Горват, педагога, самодіяльної художниці. Народилася в м. Хуст (1945)
- 20** – 80-річчя від дня заснування Закарпатського державного краєзнавчого музею імені Тиводара Легоцького (1945)
Текстова довідка: «Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2005 рік»
- 20** – 70-річчя від дня народження Славки Юріївни Гереші, лікаря-терапевта. Народилася в с. Білки Іршавського р-ну (нині Хустського р-ну) (1955)
- 22** – 90-річчя від дня народження Едуарда Івановича Камінського, прозаїка, журналіста, який працював у редакції «Закарпатської правди» та редакціях кількох районних газет області. Народився в м. Київ (1935–1993)
- 23** – 110-річчя від дня народження Петра Михайловича Пойди, фольклориста. Народився в с. Луг Рахівського р-ну (1915–2001)
Текстова довідка: «Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2005 рік»
- 24** – 120-річчя від дня народження Петра Івановича Байси, педагога, делегата Першого з'їзду народних комітетів Закарпатської України. Народився в с. Кальник Мукачівського р-ну (1905–?)
- 25** – 90-річчя від дня народження Івана Васильовича Хіміча, вченого, фізика-теоретика, заслуженого працівника народної освіти України. Він є автором і співавтором більше сотні наукових праць. Народився в м. Іршава (нині Хустського р-ну) (1935)
- 25** – 70-річчя від дня народження Юлії Юріївни Драгун, письменниці, казкарки, етнопедагога, члена Національної спілки письменників України. Народилась у с. Новоселиця Тячівського р-ну (1955–2023)

25 – 70-річчя від дня народження Івана Івановича Небесника, вченого-педагога, професора, ректора Закарпатської академії мистецтв, заслуженого працівника освіти України, члена Національної спілки художників України. Народився в смт Середнє Ужгородського р-ну (1955–2024)

Текстова довідка: «Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2010 рік»

26 – 80 років тому Народна рада Закарпатської України прийняла постанову «Про відкриття школи живопису, скульптури і школи художніх ремесел» (1945)

27 – 55-річчя від дня урочистого відкриття Закарпатського обласного музею народної архітектури і побуту (1970)

Текстова довідка: «Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2020 рік»

28 – 95-річчя від дня народження Миколи Яковича Попенка, тривалий час – диригента Закарпатського народного хору, заслуженого артиста України. Народився в м. Рахів (1930–2016)

Текстова довідка: «Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2005 рік»

28 – 70-річчя від дня народження Юрія Васильовича Боднара, художника. Народився в с. Довге Іршавського р-ну (нині Хустського р-ну) (1955)

Текстова довідка: «Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2015 рік»

29 – 80-річчя підписання Договору між урядами СРСР і ЧСР «Про Закарпатську Україну». Возз'єднання Закарпатської України з Україною (1945)

30 – 65-річчя від дня народження Маріанни Іванівни Кляп (дів. прізви. Гранчак), кандидата педагогічних наук. Народилася в м. Ужгород (1960)

Липень

1 – 75-річчя від дня народження Івана Юрійовича Жироша, журналіста. Народився в с. Липча Хустського р-ну (1950)

Текстова довідка: «Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2010 рік»

1 – 75-річчя від дня народження Стефана Орестовича Мострянського, актора, живописця, заслуженого артиста України. У 1971–

1991 рр. грав у Закарпатському українському музично-драматичному театрі. Народився у с. Мечищів на Тернопільщині (1950)

- 1 – 60-річчя від дня народження Мар'яна Юрійовича Сабова, вченого-хіміка. Народився в м. Ужгород (1965)
- 2 – 130-річчя від дня народження Андрія Івановича Бродія, прем'єр-міністра першого автономного уряду Карпатської України. Народився в с. Кам'янське Іршавського р-ну (нині Берегівського р-ну) (1895–1946)

Текстова довідка: «Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2005 рік»

- 2 – 95-річчя від дня народження Петра Миколайовича Лизанця, вченого-мовознавця, заслуженого діяча науки і техніки України. Народився в с. Ізвор (нині с. Родниківка) Свалявського р-ну (нині Мукачівського р-ну) (1930)

Текстова довідка: «Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2005 рік»

Текстова довідка: «Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2020 рік»

- 2 – 70-річчя від дня народження Маріанни Йосипівни Пак-Салай, педагога, поетеси. Народилася в с. Підгорб Ужгородського р-ну (1955)

Текстова довідка: «Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2020 рік»

- 3 – 115-річчя від дня народження Ольги Михайлівни Дутко (дів. прізви. Туркиняк), диригентки, музичної педагогині та композиторки. Народилася в с. Новоселиця Перечинського р-ну (нині Ужгородського р-ну) (1910–2004)

- 3 – 85-річчя від дня народження Василя Івановича Якубця, вченого-хіміка. Він є автором та співавтором близько 60 наукових праць, 7 винаходів. Народився в с. Чапа Виноградівського р-ну (нині Берегівського р-ну) (1940)

- 4 – 90-річчя від дня народження Володимира Лаврентійовича Боднара, кандидата філософських наук, першого завідувача кафедри політології УжНУ, доцента факультету суспільних наук. Народився в м. Ужгород (1935–2011)

Текстова довідка: «Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2020 рік»

- 4 – 75-річчя від дня народження Івана Михайловича Хрипти, педагога, організатора шкільництва, ексдиректора Ужгородської гімназії. Народився в с. Арданово Іршавського р-ну (нині Берегівського р-ну) (1950–2005)

- 4** – 55-річчя від дня народження Володимира Горішняка, журналіста, редактора. В. Горішняк друкувався у місцевій та обласній пресі, був позаштатним кореспондентом газети «Новини Мукачєва». Народився в м. Сретєнськ Четинської обл. (1970)
- 5** – 100-річчя від дня народження Андрія Олександровича Вертецького, заслуженого артиста України, актора Закарпатського обласного українського музично-драматичного театру. Народився в с. Канівське Запорізької обл. (1925–2005)
Текстова довідка: «Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2005 рік»
- 6** – 95-річчя від дня народження Федора Федоровича Рубіша, історика і краєзнавця. Народився в с. Великі Лучки Мукачівського р-ну (1930)
Текстова довідка: «Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2010 рік»
- 8** – 120-річчя від дня народження Юлія Васильовича Боршоша-Кум'ятського, поета. Народився в с. Великі Ком'яти Виноградівського р-ну (нині Берегівського р-ну) (1905–1978)
Текстова довідка: «Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2005 рік»
- 8** – 70-річчя від дня народження Івана Васильовича Лазара, педагога середньої і вищої школи. Народився в с. Гандеровиця Мукачівського р-ну (1955)
Текстова довідка: «Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2015 рік»
- 8** – 65-річчя від дня народження Надії Павлівни Керецман (дів. прізви. Гранчак), кандидата історичних наук, доцента, завідувача кафедри археології, етнології та культурології УжНУ. Народилася в м. Іршава (нині Хустського р-ну) (1960)
Текстова довідка: «Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2020 рік»
- 8** – 60-річчя від дня народження Михайла Михайловича Лабоша, освітянина, громадсько-політичного діяча. Народився в с. Березинка Мукачівського р-ну (1965)
- 11** – 100-річчя від дня народження Василя Георгійовича Габди, живописця, народного художника України, члена Національної спілки художників України. Народився в м. Ужгород (1925–2003)
Текстова довідка: «Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2005 рік»

11 – 90-річчя від дня народження Ігоря Васильовича Лацанича, народного артиста України і Татарстану, відомого диригента. Народився в смт Великий Березний (нині Ужгородського р-ну) (1935–2003)

Текстова довідка: «Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2015 рік»

11 – 70-річчя від дня народження Петра Петровича Петрище, вченого-історика, педагога і дипломата. Народився в с. Великий Раковець Іршавського р-ну (нині Хустського р-ну) (1955)

12 – 65-річчя від дня народження Ольги Михайлівни Вайнагій, кандидата медичних наук, доцента кафедри загальної хірургії (з курсами травматології, оперативної хірургії та судової медицини) медичного факультету УжНУ. Народилася в м. Ужгород (1960)

12 – 60-річчя від дня народження Любові Рудольфівни Матіко (дів. прізви. Паулик), художниці, члена Національної спілки майстрів народного мистецтва України. Народилася в с. Льниця Іршавського р-ну (нині Хустського р-ну) (1965)

13 – 80-річчя від дня народження Степана Степановича Бобинця, кандидата філологічних наук, педагога вищої школи, журналіста, завідувача кафедри французької мови і зарубіжної літератури, декана факультету іноземної філології УжНУ (1986–2006). Народився в селі Ізки на Міжгірщині (1945–2020)

14 – 65-річчя від дня народження Юрія Федоровича Глеби, заслуженого працівника культури України, директора Мукачівського драматичного театру. Народився в с. Довге Іршавського р-ну (нині Хустського р-ну) (1960)

Текстова довідка: «Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2010 рік»

15 – 100-річчя від дня народження Василя Васильовича Діянича, поета, публіциста. Народився в с. Тур'я-Бистра Перечинського р-ну (нині Ужгородського р-ну) (1925–1980)

Текстова довідка: «Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2005 рік»

16 – 60-річчя від дня народження Марії Дмитрівни Жабляк, педагога, методиста, старшого викладача кафедри дошкільної, початкової та інклюзивної освіти Закарпатського інституту післядипломної педагогічної освіти. Народилася в с. Верхній Бистрий Міжгірського р-ну (нині Хустського р-ну) (1965)

- 17** – 90-річчя від дня народження Юлії Прокіпчак (дів. прізви. Джура), юриста, культурно-освітнього діяча. Народилася в с. Двірці Львівської обл. (1935)
- 17** – 85-річчя від дня народження Олени Миколаївни Касьяненко, однієї з організаторів централізації бібліотек області. Бібліотечній справі вона віддала майже чотири десятиліття. Народилася в м. Ворошиловоград (нині м. Луганськ) (1940–2015)
- 18** – 95-річчя від дня народження Ернеста Івановича Кеслера, знаного футболіста, тренера команд майстрів, майстра спорту СРСР та заслуженого тренера України. Народився в м. Добо Руска (Словаччина) (1930–2004)
- 18** – 60-річчя від дня народження Віктора Дезидерійовича Паппа, майстра народної творчості. Народився в м. Свалява (нині Мукачівського р-ну) (1965)
- 21** – 90-річчя від дня народження Пірошки Томашівни Гадар, бібліотекарки, заслуженого працівника культури України. Народилася в с. Баркасово Мукачівського р-ну (1935–2006)
- Текстова довідка: «Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2015 рік»*
- 21** – 80-річчя від дня народження Юлія Антоновича Кула, публіциста, прозаїка, відмінника охорони природи України, члена Національної спілки журналістів України. Народився в с. Мокра Перечинського р-ну (нині Ужгородського р-ну) (1945)
- 21** – 80-річчя від дня народження Юрія Степановича Шутюка, заслуженого діяча мистецтв України, ексдиректора Закарпатського державного російського драматичного театру. Народився в м. Омськ (Росія) (1945–2021)
- 22** – 80-річчя від дня відкриття меморіального комплексу «Пагорб слави». Автор проєкту – архітектор А. Згореллі (1945)
- 22** – 65-річчя від дня народження Петра Євгеновича Матла, українського скульптора-монументаліста, графіка, члена Спілки художників України. Народився в м. Мукачево (1960)
- 23** – 105-річчя від дня народження Марії Андріївни Гаврило, вишивальниці, заслуженого майстра народної творчості України. Народилася в с. Рокосово Хустського р-ну (1920)
- 24** – 105-річчя від дня народження Михайла Папа, науковця, доктора міжнародного права, почесного голови Братства «Карпатська Січ». Народився в с. Сірма (нині с. Дротинці) Виноградівського р-ну (нині Берегівського р-ну) (1920–?)

- 26** – 105-річчя від дня народження Івана Івановича Лазара, казкаря. Народився в с. Макарьово Мукачівського р-ну (1920–?)
- 26** – 70-річчя від дня народження Антона Антоновича Шепи, педагога, відмінника народної освіти. Народився в м. Мукачево (1955)
- 26** – 65-річчя від дня народження Олега Олександровича Парлага, кандидата фізико-математичних наук, старшого наукового співробітника. Парлаг О. О. – автор понад 125 наукових публікацій та 8 патентів України в галузі ядерної фізики. Народився в м. Ужгород (1960)

Текстова довідка: «Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2020 рік»

- 27** – 135-річчя від дня народження Михайла Гавриловича Дубровського, педагога, народного учителя. Народився в с. Рокосово Хустського р-ну (1890–1974)
- 29** – 60-річчя від дня народження Магдаліни Василівни Опачко (дів. прізви. Маринець), кандидата педагогічних наук, доцента кафедри педагогіки і психології УжНУ. Народилася в смт Кольчино Мукачівського р-ну (1965)

Текстова довідка: «Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2015 рік»

Серпень

- 2** – 90-річчя від дня народження Адальберта Адальбертовича Бовді, доктора фізико-математичних наук, професора кафедри алгебри УжНУ. Народився в с. Павлово Ужгородського р-ну (1935–2023)
- 2** – 50-річчя від дня народження Марії Василівни Лавренової, кандидата педагогічних наук, доцента кафедри теорії та методики початкової освіти Мукачівського державного університету. Народилася в с. Довге Іршавського р-ну (нині Хустського р-ну) (1975)
- 3** – 105-річчя від дня народження Івана Гавриловича Мельника, поета-пісняра. Народився в с. Великий Раковець Іршавського р-ну (нині Хустського р-ну) (1920–1977)
- 4** – 75-річчя від дня народження Йожефа Івашковича, композитора, викладача музики, засновника музичного тріо «Impulzus», керівника ансамблю «Credo». Народився в м. Ужгород (1950)

- 7** – 80-річчя від дня народження Марії Іванівни Головач, поетеси, перекладачки. Народилася в м. Мукачево (1945)
Текстова довідка: «Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2005 рік»
- 8** – 85-річчя від дня народження Анатолія Опанасовича Кримуся, театрального діяча, заступника директора Закарпатського академічного обласного державного музично-драматичного театру ім. братів Ю.-А. та Є. Шерегіїв. Народився в с. Боремель Рівненської обл. (1940)
- 8** – 65-річчя від дня народження Олени Юсупівни Яцканич, заслуженого працівника культури України, керівника народного самодіяльного хореографічного колективу «Сучасник». Народилася в м. Алма-Ата (Казахстан) (1960)
- 9** – 95-річчя від дня народження Петра Петровича Дурдинця, кандидата економічних наук, високопрофесійного фахівця лісової та деревообробної промисловості України. Народився в с. Ромочевиця Мукачівського р-ну (1930)
Текстова довідка: «Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2015 рік»
- 9** – 65-річчя від дня народження Йожефа Франтішковича Ерміна, піаніста, музикознавця, педагога, народного артиста України. Народився в м. Ужгород (1960)
- 10** – 125-річчя від дня народження Михайла Івановича Шопляка-Козака, казкаря. Народився в с. Келечин Міжгірського р-ну (нині Хустського р-ну) (1900–1980)
Текстова довідка: «Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2015 рік»
- 10** – 105-річчя від дня народження Олександра Карповича Бурліна, живописця. З 1946 р. проживав на Закарпатті, тут знайшов підтримку своїй творчості (1920–1994)
Текстова довідка: «Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2005 рік»
- 10** – 65-річчя від дня народження Василя Васильовича Скрипки, живописця, члена Національної спілки художників України. Народився в с. Росішка Рахівського р-ну (1960)
- 14** – 80-річчя відкриття Всеукраїнського державного видавництва «Карпати» в м. Ужгород (1945)
- 18** – 105-річчя від дня народження Михайла Михайловича Сабадоса, прозаїка, полковника. Народився в с. Задне (нині с. Приборжавське) Іршавського р-ну (нині Хустського р-ну) (1920–1990)
Текстова довідка: «Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2005 рік»

19 – 85-річчя від дня народження Еміла (Омеляна) Федоровича Ландовського, кандидата історичних наук, педагога вищої школи, державного і політичного діяча. Народився в с. Страбичово Мукачівського р-ну (1940)

Текстова довідка: «Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2020 рік»

21 – 145-річчя від дня народження Миколи Миколайовича Аркаса, командира полку армії Української Народної Республіки, театрального актора і режисера, директора Руського театру товариства «Просвіта» в Ужгороді (з 1929 р.). Народився в м. Миколаїв, похований в м. Хуст (1880–1939)

22 – 120-річчя від дня народження Василя Свереняка, радника міністра освіти Августина Штефана, посла (депутата) до Союму Карпатської України (1905–1985)

24 – 90-річчя від дня народження Степана Степановича Долгоша, науковця, доктора медичних наук, професора. Працював завідувачем кафедри факультетської хірургії УжНУ. Народився в с. Вовкове Ужгородського р-ну (1935–1990)

24 – 80 років тому Народна рада Закарпатської України надала статус середніх педагогічних навчальних закладів колишнім учительським семінаріям (1945)

25 – 110-річчя від дня народження Григорія Михайловича Колотуші, прозаїка, журналіста. Народився в с. Тиманівка Чернігівської губернії (нині Сумська обл.) (1915–2001)

Текстова довідка: «Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2010 рік»

26 – 60-річчя від дня народження Ярослава Івановича Студеняка, вченого-хіміка. Народився в с. Білин Рахівського р-ну (1965)

26 – 50-річчя від дня народження Олега Трояновича Мельничука, актора і режисера-постановника Закарпатського обласного угорського драматичного театру в м. Берегове (з 2000р.). Народився в м. Чернівці (1975)

27 – 90-річчя від дня народження Марії-Магдалини Михайлівни Чубірко, кандидата біологічних наук, доцента кафедри ботаніки УжНУ, члена Всесоюзного і Українського ботанічного товариства; члена Закордонного співтовариства Угорської академії наук. Народилася в м. Мукачево (1935)

28 – 75-річчя від дня народження Івана Юрійовича Яцканина, письменника, педагога, голови Спілки українських письменників Словаччини, головного редактора українського літера-

турного журналу «Дукля». Народився в с. Ряшів Бардіївського округу (Словаччина) (1950)

Текстова довідка: «Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2015 рік»

- 31** – 80-річчя відкриття Мукачівської дитячої музичної школи, яка із 1999 року носить ім'я композитора Степана Мартона (1945)

у серпні відзначається:

150 років тому Михайло Драгоманов вперше побував на Закарпатті (1875)

Вересень

- 1** – 145-річчя від дня народження Юлія Вірага, художника-портретиста і майстра іконопису. Народився в м. Хуст (1880–1949)

Текстова довідка: «Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2005 рік»

- 3** – 90-річчя від дня народження Анатолія Юхимовича Філіппова, народного артиста України, головного режисера Закарпатського обласного українського музично-драматичного театру ім. братів Шерегіїв. Народився в с. Соколів Харківської обл. (1935)

Текстова довідка: «Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2010 рік»

- 4** – 20-річчя відкриття Народного літературно-мистецького музею Копашнівської ЗОШ I-III ступенів Хустського району (організатор І. В. Хланта) (2005)

- 5** – 100-річчя від дня народження Омеляна Васильовича Ваша, громадсько-політичного діяча. Народився в с. Лоза Іршавського р-ну (нині Хустського р-ну) (1925–1976)

Текстова довідка: «Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2015 рік»

- 5** – 100-річчя від дня народження Михайла Михайловича Кречка, композитора, народного артиста України. Народився в с. Порошково Перечинського р-ну (нині Ужгородського р-ну) (1925–1996)

Текстова довідка: «Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2005 рік»

- 6** – 95-річчя від дня народження Олексія Васильовича Гуменяка, педагога, науковця, лектора Закарпатського інституту після-

дипломної педагогічної освіти, члена Національної спілки журналістів України. Народився в с. Солотвин Івано-Франківської обл. З 1964 р. живе в м. Мукачево (1939)

- 9** – 110-річчя від дня народження Миколи Миколайовича Драгули, лікаря Мукачівської дільничної лікарні періоду Закарпатської України. Народився в м. Братислава (Словаччина) (1915–?)
- 9** – 95-річчя від дня народження Іштвана Арпа, педагога, доктора філологічних наук, музикознавця, фольклориста. Народився в м. Ужгород (1925–2001)

Текстова довідка: «Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2020 рік»

- 9** – 95-річчя від дня народження Василя Івановича Драгуна, кандидата історичних наук, етнографа, педагога вищої школи. Народився в с. Новоселиця Тячівського р-ну (1930–1994)
- 9** – 80-річчя від дня народження Тетяни Миколаївни Мельниченко (дів. прізви. Прилепіна), кандидата фізико-математичних наук, старшого наукового співробітника НДІ фізики і хімії твердого тіла. Народилася в с. Ділове Рахівського р-ну (1945)
- 9** – 70-річчя від дня народження Андрія Васильовича Пузакулича, скульптора. Народився в м. Перечин (нині Ужгородського р-ну) (1955)
- 10** – 95-річчя від дня народження Юрія Гарастея, вченого, культурного і громадсько-політичного діяча, почесного члена Закарпатського крайового товариства «Просвіта». Народився в с. Черноглова Великоберезнянського р-ну (нині Ужгородського р-ну) (1930–2014)

Текстова довідка: «Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2010 рік»

- 10** – 90-річчя від дня народження Марії Юріївни Долгош, кандидата медичних наук, доцента кафедри госпітальної терапії медичного факультету УжНУ. Опубліковано 78 наукових праць і 7 методичних розробок. Народилася в с. Худльово Ужгородського р-ну (1935)
- 10** – 85-річчя від дня народження Андрія Андрійовича Червеняка, композитора. Народився в с. Стрипа Ужгородського р-ну (1940)

Текстова довідка: «Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2020 рік»

- 13** – 55-річчя від дня народження Наталії Анатоліївни Орешнікової, заслуженої артистки України, головного режисера Закарпатського академічного обласного театру ляльок «Бавка»,

викладача Академії культури та мистецтв. Народилася в м. Ужгород (1970)

- 14** – 75-річчя від дня народження Михайла Івановича Ряшка, журналіста, поета. Народився в с. Пашківці Воловецького р-ну (нині Мукачівського р-ну) (1950)

Текстова довідка: «Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2020 рік»

- 15** – 65-річчя від дня народження Олега Степановича Сліпецького, історика, старшого викладача кафедри античності, середньовіччя та історії України домодерної доби УжНУ. Народився в м. Самбір Львівської обл. (1960)

- 16** – 170-річчя від дня народження Антонія Григоровича Бескида, адвоката, громадсько-політичного діяча. Народився в с. Ганигівці Сабинівського округу (Словаччина) (1855–1933)

Текстова довідка: «Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2015 рік»

- 16** – 110-річчя від дня народження Марії Михайлівни Химинець-Кедюлич, культурно-освітнього та громадсько-політичного діяча, почесного члена Перечинського районного громадського об'єднання «Просвіта». Народилася в м. Перечин (нині Ужгородського р-ну) (1915–2014)

Текстова довідка: «Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2020 рік»

- 16** – 90-річчя від дня народження Єлизавети (Ержебет) Федорівни Гортвай, літературознавця, кандидата філологічних наук, публіциста, редактора підручників угорської літератури для 4, 5, 8 кл., співголови Товариства угорської інтелігенції Закарпаття. Нагороджена медаллю ім. А. Макаренка (1988). Народилася в м. Ужгород (1935–2013)

Текстова довідка: «Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2020 рік»

- 16** – 90-річчя від дня народження Галини Петрівни Герасимової, кандидата філологічних наук, літературознавця, бібліографа. Народилася на смт. Биково (нині Раменського р-ну Московської обл.) (1935)

Текстова довідка: «Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2015 рік»

- 17** – 145-річчя від дня народження Антала Маргіттої (Гербера), ботаніка-флориста, систематика та знавця флори Карпатського регіону. Він зібрав близько 30 тис. гербарних листків, які

мають велику наукову цінність. Перші його описи флори ба-сейну р. Латориці «Данные к флоре комитата Берег» вийшли друком у 1911 р. У 1923 р. у збірнику гімназії «Квартальник» він наводить повідомлення про флору деяких регіонів області «Взносы к флоре Подкарпатской Руси». Народився в с. Паланок на Мукачівщині (1880–1939)

- 17** – 105-річчя від дня народження Миколи Миговича, громадського діяча, члена Центральної ради Карпатської України. Народився в с. Дубрівка Ужгородського р-ну (1920–2003)
- 17** – 80-річчя від дня народження Івана Олександровича Мандрика, вченого, доктора історичних наук, професора, завідувача кафедри нової і новітньої історії та історіографії УжНУ, декана історичного факультету (1996–2004). Народився в смт Вишково Хустського р-ну (1945)

Текстова довідка: «Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2015 рік»

- 18** – 65-річчя від дня народження Тараса Івановича Руснака, скульптора, члена Національної спілки художників України. Народився в м. Ужгород (1960)
- 20** – 105-річчя від дня народження Анастасії Василівни Смеренської, кандидата медичних наук, доцента та завідувача кафедри мікробіології УжНУ. Автор понад 70 друкованих наукових праць. З 1960 р. жив на Закарпатті (1920–?)
- 20** – 95-річчя від дня народження Тиберія Ладиславовича Поповича, майстра спорту СРСР, заслуженого тренера України. Народився в м. Мукачево (1930–2008)
- 22** – 90-річчя від дня народження Миколи Івановича Довгошея, доктора фізико-математичних наук, професора, лауреата Державної премії України в галузі науки і техніки, заслуженого винахідника України. З 1958 р. працював старшим викладачем кафедри загальної фізики УжНУ, а в 1976–1987 рр. завідував кафедрою фізичних основ мікроелектроніки УжНУ. Народився в с. Вороньки Полтавської обл. (1935–2004)
- 22** – 50-річчя від дня народження Андрія Вадимовича Возницького, художника, скульптора. Народився у м. Львів (1975)
- 24** – 125-річчя від дня народження Михайла Івановича Гандери, громадсько-політичного діяча, активного учасника робітничого руху, делегата Першого з'їзду народних комітетів Закарпатської України. Народився в м. Виноградів (нині Берегівського р-ну) (1900–1982)

24 – 105-річчя від дня народження Михайла Андрійовича Ороса, громадсько-політичного діяча, члена крайового проводу Організації українських націоналістів. Народився в смт Буштино Тячівського р-ну (1920–1994)

Текстова довідка: «Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2010 рік»

25 – 130-річчя від дня народження Сергія Тимофійовича Орловського, вченого-хіміка, основоположника наукової школи аналітиків. З 18 жовтня 1945 р. працював в Ужгородському університеті. У лютому 1965 р. С. Орловський став завідувачем кафедри аналітичної хімії ХХТІХТ в м. Київ. Народився в с. Григорівка Київської обл. (1895–1979)

26 – 65-річчя від дня народження Віри Іванівни Балози (Пуглик), художниці декоративно-прикладного мистецтва, кераміка, члена Національної спілки народного мистецтва України та об'єднання професійних художників. Народилася в с. Невцьке Ужгородського р-ну (1960–2017)

27 – 95-річчя від дня народження Олексія Васильовича Хланти, науковця, кандидата історичних наук, доцента. Народився в с. Копашново Хустського р-ну (1930–2004)

Текстова довідка: «Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2005 рік»

28 – 80-річчя від дня народження Андрія Андрійовича Чічура, педагога, історика. Народився в смт Солотвино Тячівського р-ну (1945)

29 – 140-річчя від дня випуску літературно-художнього журналу «Листок», який виходив в м. Ужгород. Тут друкувалися матеріали науково-популярного, художнього та релігійного характеру (1885–1903)

29 – 115-річчя від дня народження Йолани Андріївни Торбич, вишивальниці, заслуженого майстра народної творчості України. Народилася в с. Відрань (Словаччина) (1910–2002)

Текстова довідка: «Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2005 рік»

29 – 90-річчя від дня народження Левка Євгеновича Довговича, диригента, культурно-освітнього діяча. Народився в м. Ужгород (1935)

Текстова довідка: «Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2020 рік»

- 29** – 85-річчя від дня народження Дмитра Михайловича Федаки, літературознавця, редактора, критика, книговидавця. Народився в с. Кальник Мукачівського р-ну (1940–2016)

Текстова довідка: «Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2010 рік»

Текстова довідка: «Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2020 рік»

- 30** – 55-річчя від дня народження Людмили Вікторівни Белої, художника-постановника Закарпатського академічного обласного українського музично-драматичного театру ім. братів Ю.-А. та Є. Шерегіїв (2006–2009, 2011–2016, від 2018 р.), головного художника Закарпатського державного російського драматичного театру (2009–2010 рр.). Народилася в м. Луцьк (1970)

у вересні відзначається:

1132 річниця з часу першої згадки про м. Ужгород (893)

80-річчя заснування Закарпатської обласної універсальної наукової бібліотеки імені Федора Потушняка (1945)

Текстова довідка: «Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2005 рік»

Жовтень

- 1** – 190-річчя від дня народження Остапа Волощак, флориста, ботаніка-географа. Народився в м. Яворове на Львівщині (1835–1916)

- 3** – 75-річчя від дня народження Ольги Людвигівни Скакандій, художниці декоративно-прикладного мистецтва, графіка, живописця. Народилася в с. Брід Іршавського р-ну (нині Хустського р-ну) (1950)

Текстова довідка: «Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2015 рік»

- 5** – 195-річчя від дня народження Тиводара (Теодора) Яноша Легоцького, історика, археолога, етнографа, зачинателя музейної справи в краї. Народився в с. Фужіне (нині – Хорватія) (1830–1915)

Текстова довідка: «Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2005 рік»

- 6** – 75-річчя від дня народження Гейзи Фодора, поета, педагога, члена творчого об'єднання ім. А. Йозефа, Спілки письменників Угорщини та Закарпатської організації Національної спілки письменників України. Народився в с. Дерцен Мукачівського р-ну (1950)
- 7** – 65-річчя від дня народження Йосипа Васильовича Кобаля, кандидата історичних наук, вченого-археолога, краєзнавця, педагога вищої школи. Народився в с. Квасово Берегівського р-ну (1960)

Текстова довідка: «Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2010 рік»

- 10** – 115-річчя від дня народження Василя Клочурака, активного діяча «Просвіти», «Пласту», члена Карпатської Січі. Народився в с. Чорна Тиса, що була присілком смт Ясіня Рахівського р-ну (1910–2000)
- 10** – 105-річчя від дня народження Юрія Прохазки, культурно-освітнього діяча, хореографа. Народився в с. Високе Житомирської обл. (1920–1995)
- 10** – 75-річчя від дня народження Олени Іванівни Самусь, майстрині народної творчості. Народилася в с. Абранка Воловецького р-ну (нині Мукачівського р-ну) (1950)
- 11** – 125-річчя від дня народження Дмитра Петровича Антала, громадсько-політичного діяча, делегата Першого з'їзду народних комітетів Закарпатської України. Народився в с. Крайниково Хустського р-ну (1900–1964)
- 11** – 75-річчя від дня народження Михайла Івановича Пітюлича, економіста, автора концепції еколого-економічного розвитку Закарпатської області. Народився в смт Великий Березний (нині Ужгородського р-ну) (1950)
- 14** – 170-річчя від дня народження Юрія-Калмана Жатковича, священника, історика, етнографа, перекладача, члена Наукового товариства ім. Т. Шевченка. Народився в м. Ужгород (1855–1920)

Текстова довідка: «Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2005 рік»

- 14** – 110-річчя від дня народження Вільмоша-Йозефа Іштвановича Береца, художника-графіка, члена Національної спілки художників України. Народився в м. Сігет (Румунія) (1915–1999)

Текстова довідка: «Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2005 рік»

14 – 100-річчя від дня народження Юрія (Дьордя) Олексійовича Андора, журналіста, автора численних публікацій на сільськогосподарську тематику, перекладача. Народився в м. Ужгород (1925–2001)

Текстова довідка: «Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2015 рік»

14 – 80-річчя від дня народження Петра Людвиговича Шолтеса, живописця, учасника обласних, всеукраїнських та закордонних художніх виставок, члена Національної спілки художників України. Народився в м. Ужгород (1945)

Текстова довідка: «Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2005 рік»

15 – 245 років тому, на день іменин австрійської імператриці Марії Терезії, відбулося освячення Хрестовоздвиженського кафедрального собору в Ужгороді єпископом А. Бачинським (1780)

15 – 105-річчя від дня народження Івана Федоровича Комловшія, прозаїка, краєзнавця. Народився в передмісті Мукачева – Росвигові (1920–1996)

Текстова довідка: «Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2005 рік»

16 – 240-річчя від дня народження Михайла Манковича, художника. Народився в с. Блажівці (Словаччина) (1785–1853)

16 – 135-річчя від дня народження Олександра Стойки, єпископа Мукачівської єпархії. Народився в с. Карачин Виноградівського р-ну (нині Берегівського р-ну) (1890–1943)

Текстова довідка: «Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2010 рік»

16 – 100-річчя від дня народження Івана Петровича Філя, учасника Другої світової війни, кандидата історичних наук. Народився в с. Степові Хутори Чернігівської обл. (1925–2003)

18 – 80-річчя від дня заснування першого на Закарпатті університету (нині – ДВНЗ «Ужгородський національний університет») (1945)

Текстова довідка: «Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2020 рік»

18 – 60-річчя від дня народження Івана Івановича Береца, журналіста, редактора. Народився в с. Данилово Хустського р-ну (1965)

19 – 115-річчя від дня народження Федора Федоровича Манайла, народного художника України. Народився в с. Іванівці Мукачівського р-ну (1910–1978)

Текстова довідка: «Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2005 рік»

19 – 115-річчя від дня народження Михайла Йосиповича Ердевдія, педагога, делегата Першого з'їзду народних комітетів Закарпатської України; брав участь у відродженні крайового товариства «Просвіта». Народився в с. Сечовце на Земплінщині (Словаччина) (1910–2000)

Текстова довідка: «Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2020 рік»

20 – 130-річчя від дня народження Степана (Штефана) Івановича Бочка, казкаря. Народився в с. Солочин Свалявського р-ну (нині Мукачівського р-ну) (1895–1972)

Текстова довідка: «Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2010 рік»

23 – 105-річчя від дня народження Бланки Мейсарош, викладачки латинської та французької мови УжНУ, була однією з фундаторів клубу ім. Г. Дравої. Народилася в с. Нижнє Селище Хустського р-ну (1920–2008)

24 – 75-річчя від дня народження Василини Михайлівни Они, майстрині народної творчості, ткалі. Народилася в с. Ганичі (присілок Солоний) Тячівського р-ну (1950)

24 – 50-річчя від дня народження Тетяни Михайлівни Мочан, кандидата педагогічних наук, доцента Мукачівського державного університету. Народилася в м. Мукачево (1975)

26 – 75-річчя від дня народження Любові Миколаївни Герцег, заслуженого працівника культури України, директора центральної районної бібліотеки Перечинської ЦБС (1978–2016). Народилася в с. Шварц Кареевського р-ну Тульської обл. (Росія) (1950)

Текстова довідка: «Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2010 рік»

27 – 100-річчя від дня народження Михайла Івановича Головея, вченого-хіміка, лауреата Державної премії України в галузі науки і техніки. Народився в с. Сімер Перечинського р-ну (нині Ужгородського р-ну) (1925–2018)

Текстова довідка: «Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2015 рік»

30 – 145-річчя від дня народження Якова Голоти, педагога, учасника подій Карпатської України. Упродовж 1920–1922 рр. він працював директором Берегівської гімназії. З 1922 р. до 1938 р. Я. Голота займав посаду професора Мукачівської торговельної академії. На особисте запрошення А. Волошина він знову повернувся до Ужгорода, де почав працювати профе-

сором учительської семінарії. Народився в містечку Бранешти, що на Буковині (нині територія Румунії) (1880–1964)

Текстова довідка: «Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2015 рік»

у жовтні відзначається:

80-річчя відкриття Виноградівської музичної школи (розташовувалась у будинку колишнього барона Перені) (1945)

80-річчя відкриття Наукової бібліотеки Ужгородського національного університету (1945)

80-річчя заснування Закарпатського академічного обласного українського музично-драматичного театру імені братів Ю.-А. та Є. Шерегіїв (1945)

Текстова довідка: «Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2006 рік»

Листопад

1 – 125-річчя від дня народження Миколи Копача, громадського діяча, організатора Першого з'їзду народовецької молоді Підкарпатської Русі. Народився в с. Киблярі Ужгородського р-ну (1900–1935)

1 – 100-річчя від дня народження Дмитра Васильовича Бобрюка, воїна Чехословацького корпусу Людвіка Свободи, делегата Першого з'їзду народних комітетів Закарпатської України. Народився в с. Косівська Поляна Рахівського р-ну (1925–1991)

1 – 95-річчя від дня народження Михайла Омеляновича Поповича, скульптора, автора численних монументальних творів та пам'ятних знаків, що прикрашають площі, будинки культури та санаторії Закарпаття. Народився в с. Біленьке Херсонської обл. (1930–2011)

Текстова довідка: «Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2015 рік»

1 – 95-річчя від дня народження Михайла Романа, педагога, літературознавця. Народився в с. Кобильниці Бардіївського округу (Словачина) (1930)

1 – 80-річчя від дня заснування Закарпатського народного хору (нині – Заслужений академічний Закарпатський народний хор) (1945)

Текстова довідка: «Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2011 рік»

- 2** – 105-річчя від дня народження Михайла Шмайди, письменника, фольклориста, громадсько-культурного діяча. Народився в с. Красний Брід (нині Гуменного округу) (Словаччина) (1920–2017)
- 4** – 95-річчя від дня народження Михайла Мольнара, літературознавця, видавця, перекладача. Народився в с. Боржавське Виноградівського р-ну (нині Берегівського р-ну) (1930–2006)
Текстова довідка: «Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2005 рік»
Текстова довідка: «Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2010 рік»
- 5** – 75-річчя від дня народження Івана Васильовича Пірова, педагога, учителя-методиста, літератора, композитора, музиканта, члена Національної ліги українських композиторів, відмінника освіти України. Народився в с. Дешковиця Іршавського р-ну (нині Хустського р-ну) (1950)
- 9** – 100-річчя від дня народження Сергія Олексійовича Міщенко, кандидата історичних наук, декан історичного факультету УжНУ (1965–1974). Народився в с. Івангород Чернігівської обл. (1925–1986)
Текстова довідка: «Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2015 рік»
- 9** – 65-річчя від дня народження Володимира Панасовича Приходька, кандидата історичних та доктора економічних наук, заслуженого працівника народної освіти України, державного і політичного діяча. Народився в м. Ужгород (1960)
- 13** – 155-річчя від дня народження Станіслава Дністрянського, вченого-юриста, громадсько-політичного діяча і педагога, академіка Всесвітньої академії наук. У вересні 1934 р. С. Дністрянський поселився в м. Ужгород, читав лекції для українських правників міста. Похований на цвинтарі Кальварія. Народився в м. Тернопіль (1870–1935)
- 13** – 110-річчя від дня народження Марії Василівни Петрашко, акторки, хореографа, лауреата I-го та II-го Всесоюзного фестивалів самодіяльної художньої творчості, почесного члена Товариства «Просвіта». Народилася в м. Літин на Вінниччині (1915–2011)
- 14** – 210-річчя від дня народження Івана Олексійовича Дулішкови́ча, історика, публіциста, громадського діяча. Народився в с. Голятин Міжгірського р-ну (нині Хустського р-ну) (1815–1883)
Текстова довідка: «Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2005 рік»

- 14** – 110-річчя від дня народження Адальберта Адальбертовича Борецького, живописця, одного із зачинателів школи закарпатського живопису. Тривалий час жив в Ужгороді. Народився в с. Убля Снинського округу (Словаччина) (1910–1990)
Текстова довідка: «Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2005 рік»
- 14** – 80-річчя від дня народження Марії Василівни Поторій, доктора хімічних наук, професора кафедри неорганічної хімії УжНУ. Народилася в с. Макарівово Мукачівського р-ну (1945)
Текстова довідка: «Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2015 рік»
- 16** – 115-річчя від дня народження Ласла Шафарі, угорського поета. Народився в м. Мукачево (1910–1943)
- 18** – 105-річчя від дня народження Софії Георгіївни Русин-Гарагонич, педагогині, поручниці, політично-громадської діячки. Народилася в смт Чинадійово Мукачівського р-ну (1920–?)
- 18** – 60-річчя від дня народження Юрія Михайловича Бідзілі, кандидата філологічних наук, декана філологічного факультету УжНУ. Народився в с. Сасово Виноградівського р-ну (нині Берегівського р-ну) (1965)
- 20** – 80-річчя початку радіомовлення на Закарпатті (1945)
- 21** – 50-річчя від дня народження Наталії Іванівни Дурунди, письменниці, членкині Національної спілки письменників України. Народилася в с. Баранинці Ужгородського р-ну (1975)
- 22** – 85-річчя від дня народження Надії Михайлівни Панчук, поетеси, бібліотекарки, публіцистки. Народилася в с. Горинка на Тернопільщині (1940–2022)
Текстова довідка: «Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2005 рік»
- 23** – 100-річчя від дня народження Івана Михайловича Мешка, доктора історичних наук, професора, вченого-економіста. Народився в с. Лецовиця Мукачівського р-ну (1925–2024)
Текстова довідка: «Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2010 рік»
- 23** – 95-річчя від дня народження Василя Івановича Лавера, педагога, доктора філологічних наук. Народився в с. Зняцьово Мукачівського р-ну (1930–1998)
- 23** – 60-річчя від дня народження Олега Івановича Куцина, громадсько-політичного й військового діяча, лейтенанта, командира Окремого 49 стрілецького батальйону «Карпатська

Січ» Збройних сил України. Почесний громадянин міста Тячів. Народився в Івано-Франківську, похований в Києві (1965–2022).

- 24** – 80-річчя від дня народження Михайла Івановича Гайсака, вченого-фізика. Він опублікував понад 100 наукових праць, є співавтором трьох навчальних посібників та чотирьох оглядових статей. Народився в с. Дунковиця Іршавського р-ну (нині Берегівського р-ну) (1945)

Текстова довідка: «Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2020 рік»

- 25** – 85-річчя від дня народження Михайла Івановича Гурзана, вченого-хіміка, лауреата Державної премії України в галузі науки і техніки. Він є автором понад 160 наукових публікацій, 9 винаходів. Народився в с. Лісковець Міжгірського р-ну (нині Хустського р-ну) (1940–2011)

Текстова довідка: «Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2015 рік»

- 25** – 80-річчя від дня заснування Українського національного театру (УНТ) як першого в історії професійного національного театру русинів-українців Пряшівщини (1945)

- 28** – 115-річчя від дня народження Миколи Михайловича Вайди, журналіста, видавця, громадсько-політичного і культурно-освітнього діяча. Народився в с. Велика Копаня Виноградівського р-ну (нині Берегівського р-ну) (1910–1979)

- 28** – 115-річчя від дня народження Семена Гривни, народного вчителя. Записував закарпатські пісні, балади, казки і прислів'я. Народився в с. Бехерів Бардіївського округу (Словаччина) (1910–1944)

- 28** – 55-річчя від дня народження Олексія Васильовича Химинця, педагога, науковця, кандидата педагогічних наук, громадського діяча. Народився в м. Ужгород (1970)

- 30** – 125-річчя від дня народження Амброзія Михайловича Зеленька, делегата Першого з'їзду народних комітетів Закарпатської України. Народився в с. Великий Раковець Іршавського р-ну (нині Хустського р-ну) (1900–1985)

- 30** – 95-річчя від дня народження Миколи Вікторовича Медвецького, живописця, заслуженого художника України. Народився в с. Ізки Міжгірського р-ну (нині Хустського р-ну) (1930–2007)

Текстова довідка: «Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2005 рік»

30 – 70-річчя від дня народження Івана Миколайовича Сюська, педагога, науковця. В період 1992–2008 рр. працював старшим науковим працівником Ужгородського відділення Інституту світової економіки і міжнародних відносин НАН України. Народився в с. Ізки Міжгірського р-ну (нині Хустського р-ну) (1955–2008)

Грудень

1 – 85-річчя від дня народження Юрія Васильовича Козаченка, доктора фізико-математичних наук, лауреата Державної премії України в галузі науки і техніки, професора кафедри математичного аналізу УжНУ, завкафедри теорії ймовірностей та математичної статистики Київського університету ім. Т. Шевченка (1998–2003). Вчений написав понад 200 наукових робіт, серед них 2 монографії, одна з яких була перекладена англійською мовою і видана Американським математичним товариством. Народився в м. Київ (1940–2020)

1 – 75-річчя від дня народження Олени Іванівни Сідак, науковця, художника-живописця. Народилася в м. Виноградів (нині Берегівського р-ну) (1950)

2 – 125-річчя від дня народження Юрія Юрійовича Перевузника, міністра Карпатської України. Народився в смт Середнє Ужгородського р-ну (1900–1966)

Текстова довідка: «Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2010 рік»

4 – 125-річчя від дня народження Федора Михайловича Гарапка, громадського діяча, делегата Першого з'їзду народних комітетів Закарпатської України. Народився в с. Залужжя Мукачівського р-ну (1900–1990)

4 – 80-річчя від дня народження Юрія Олександровича Горулі, актора, режисера, заслуженого артиста УРСР, головного режисера Закарпатського українського музично-драматичного театру (1973–1988), головного режисера Закарпатського обласного державного російського драматичного театру (м. Мукачево; 1988–1996). Народився в м. Дніпродзержинськ Дніпропетровської обл. (1945–1996)

5 – 125-річчя від дня народження Йосипа Павловича Бойчука, журналіста, письменника, громадського діяча, делегата Пер-

шого з'їзду народних комітетів Закарпатської України. Народився в смт Великий Бичків Рахівського р-ну (1900–?)

- 5 – 100-річчя від дня народження Омеляна Івановича Русина, кандидата економічних наук. Народився в с. Хмільник Іршавського р-ну (нині Берегівського р-ну) (1925–2003)
- 5 – 85-річчя від дня народження Слави Петрівни Білак, кандидата геолого-мінералогічних наук, старшого наукового співробітника у науково-дослідному секторі УжНУ. Автор ряду наукових робіт та 10 раціоналізаторських пропозицій. Народилася в смт Королево Виноградівського р-ну (нині Берегівського р-ну) (1940)
- 5 – 70-річчя від дня народження Євгена Кобаля, педагога, громадсько-політичного діяча. Народився в с. Сільце Іршавського р-ну (нині Берегівського р-ну) (1955)
- 5 – 70-річчя від дня народження Віри Павлівни Степчук, театральної художниці, художниці-постановниці Закарпатського академічного обласного українського музично-драматичного театру ім. братів А.-Ю. та Є. Шерегіїв, члена Національної спілки театральних діячів України. Народилася в м. Жигань (Польща) (1955)
- 6 – 360-річчя від дня народження Міклоша Берчені, графа, останнього одноосібного володаря Ужгородського замку. Народився в м. Градок (Австрія) (1665–1725)

Текстова довідка: «Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2020 рік»

- 6 – 270-річчя від дня народження Миколи Теодоровича, філософа, просвітителя, автора першої на Закарпатті руської «Читанки». Народився в с. Коритняни Ужгородського р-ну (1755–1819)
- 6 – 90-річчя від дня народження Мікулаша Іржи Золтановича Локкера, шахового композитора та педагога, кандидата у майстри спорту. Народився в м. Мукачево (1935–1974)
- 6 – 60-річчя від дня народження Тараса Михайловича Табаки, художника. Народився в м. Ужгород (1965)
- 7 – 170-річчя від дня народження Шандора Магочі-Діц, ботаніка, морфолога рослин, фізіолога, викладача, члена Академії наук Угорщини. Народився в м. Ужгород (1855–1945)
- 7 – 80-річчя від дня заснування газети «Панорама». До проголошення незалежності України мукачівський районний часопис мав назву «Прапор перемоги» (1945)

- 8** – 90-річчя від дня народження Степана Михайловича Туряниці, кандидата історичних наук, педагога вищої школи, дипломата. Народився в с. Кальник Мукачівського р-ну (1935–2014)
- 9** – 95-річчя від дня народження Миколи Івановича Бідзілі, кандидата біологічних наук, біофізика, радіобіолога, президента Товариства «Закарпатці в м. Києві». Народився в с. Сасово Виноградівського р-ну (нині Берегівського р-ну) (1930–2023)
- Текстова довідка: «Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2015 рік»*
- 9** – 80-річчя від дня народження Василя Степановича Олашина, скульптора. Народився в с. Горінчово Хустського р-ну (1945)
- Текстова довідка: «Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2005 рік»*
- 10** – 80-річчя від дня народження Василя Михайловича Гангура, графіка. Народився в с. Копашново Хустського р-ну (1945–2005)
- Текстова довідка: «Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2005 рік»*
- 11** – 140-річчя від дня народження Антоніна Гартла, філолога, чеського дослідника історії літератури та культури закарпатських українців. Народився в с. Кунковиці Клатовиського округу (Чехія) (1885–1944)
- Текстова довідка: «Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2020 рік»*
- 11** – 105-річчя від дня народження Василя Васильовича Гомоння, вченого, заслуженого вчителя України, одного із зачинателів новітньої педагогічної думки Закарпаття. Народився в с. Барбово Мукачівського р-ну (1920–2004)
- Текстова довідка: «Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2020 рік»*
- 12** – 135-річчя від дня народження Андрія Федорківа, педагога, діяча культури, старшини Української галицької армії, просвітянина. Двадцять років працював вчителем, директором школи у Дубовому на Тячівщині. Народився в с. Ожидові Львівської обл. (1890–1953)
- 12** – 125-річчя від дня народження Василя Івановича Фушича, громадського діяча краю, депутата Чехословацького парламенту, делегата Першого з'їзду народних комітетів Закарпатської

України. Народився в м. Іршаві (нині Хустського р-ну) (1900–1970)

Текстова довідка: «Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2010 рік»

12 – 100-річчя від дня народження Андрія Михайловича Шекети, делегата Першого з'їзду народних комітетів Закарпатської України, громадсько-політичного діяча. Народився в с. Соїми Міжгірського р-ну (нині Хустського р-ну) (1925–2011)

12 – 95-річчя від дня народження Галини Адамівни Данч, організаторки бібліотечної справи на Берегівщині, заслуженого працівника культури України. Народилася в м. Харків (1930–1990)

Текстова довідка: «Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2010 рік»

12 – 65-річчя від дня народження Тетяни Юріївни Попик, кандидата фізико-математичних наук. Т. Ю. Попик – автор понад 40 наукових публікацій в галузі фізики поверхні твердих тіл, фізики напівпровідників та фізики електронних зіткнень. Народилася в м. Ужгород (1960)

Текстова довідка: «Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2020 рік»

14 – 90-річчя від дня народження Галини Андріївни Ушенко, заслуженої артистки України. Народився в м. Ворошиловграді (нині м. Луганськ) (1935–2004)

Текстова довідка: «Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2015 рік»

18 – 85-річчя від дня народження Валентини Петрівни Казанкевич, кандидата біологічних наук, старшого наукового співробітника Науково-практичного медичного центру «Реабілітація». Вона є автором 136 публікацій, в тому числі співавтором 1 монографії, 10 методично-інформаційних видань, 58 раціоналізаторських пропозицій. Народилася в м. Кам'янці Черкаської обл. (1940)

18 – 35 років тому рішенням четвертої сесії двадцять першого скликання Закарпатської обласної ради народних депутатів було затверджено герб Закарпатської області (1990)

19 – 145-річчя від дня народження Іштвана Дьєрфі, угорського ботаніка. Протягом багатьох років вивчав флору Закарпаття. Народився в м. Гідашнеметі (Угорщина) (1880–1959)

19 – 125-річчя від дня народження Миколи Григоровича Яська, літературознавця, фольклориста, завідувача кафедри укра-

їнської літератури Ужгородського університету (1946–1950), краєзнавця. Народився в с. Корніївка на Полтавщині (1900–1960)

Текстова довідка: «Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2015 рік»

20 – 70-річчя від дня народження Тетяни Василівни Туренко, бібліографа Наукової бібліотеки УжНУ. Народилася в м. Луцьк (1955–2016)

23 – 35-річчя відродження Закарпатського крайового культурно-освітнього товариства «Просвіта» (1990)

Текстова довідка: «Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2010 рік»

24 – 95-річчя від дня народження Василя Дмитровича Бердара, живописця. Народився в с. Довге Іршавського р-ну (нині Хустського р-ну) (1930–2001)

Текстова довідка: «Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2005 рік»

26 – 35-річчя від дня створення громадської організації Товариства угорських митців Закарпаття образотворчого та прикладного мистецтва ім. Імре Ревеса (1990)

27 – 100-річчя від дня народження Василя Івановича Трухлого, лікаря, громадського діяча. Народився в м. Мукачево (1925–?)

28 – 140-річчя від дня народження Миколи Келлія (єпископ Климентій), церковного та культурно-освітнього діяча, перекладача. Народився в с. Корункова Стropківського округу (Словаччина) (1885–1961)

29 – 95-річчя від дня народження Костянтина Антоновича Бібікова, перекладача. Народився в м. Перечин (нині Ужгородського р-ну) (1930–1989)

30 – 55-річчя від дня народження Павла Павловича Федаки, громадського діяча, кандидата історичних наук, голови Закарпатського культурно-освітнього товариства «Просвіта», головного редактора газети «Трибуна». Народився в м. Ужгород (1970)

Текстова довідка: «Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2020 рік»

31 – 95-річчя від дня заснування Українського педагогічного товариства (УПдТ) у Празі. Товариство співпрацювало з педагогічними та культурно-освітніми організаціями Закарпаття, Галичини, Буковини, Чехії, Словаччини (1930–1939)

у грудні відзначається:

215-річчя від дня народження Кароя Лайоша Карловскі, лікаря. Вивчав і описував лікувальні властивості солотвинських мінеральних вод. Народився в м. Ніредьгаза (Угорщина) (1810–1875)

165-річчя від дня народження Мора Карваля, угорського художника. Народився в м. Унгвар (нині м. Ужгород) (1860–1899)

ЦЕ ЦІКАВО ЗНАТИ – 2025 рік

- 820**-річчя від першої письмової згадки про смт Батьово (з 1946 до 1992 р. – Вузлове) Берегівського р-ну (1205)
- 805**-річчя від першої письмової згадки про с. Дравці Ужгородського р-ну (1220)
- 805**-річчя від першої письмової згадки про с. Тросник Виноградівського р-ну (нині Берегівського р-ну) (1220)
- 795**-річчя від першої письмової згадки про с. Вовчанське Виноградівського р-ну (нині с. Тисобикень Берегівського р-ну) (1230)
- 780**-річчя від першої письмової згадки про с. Білки Іршавського р-ну (нині Хустського р-ну) (1245)
- 775**-річчя від першої письмової згадки про Новий Ужгород, відбудований у районі Горян (1250)
- 765**-річчя від першої письмової згадки про с. Четфалва Берегівського р-ну (1260)
- 765**-річчя від першої письмової згадки про с. Чорний Потік Іршавського р-ну (нині Хустського р-ну) (1260)
- 755**-річчя від першої письмової згадки про с. Гетен Берегівського р-ну (1270)
- 755**-річчя від першої письмової згадки про с. Квасово Берегівського р-ну (1270)
- 755**-річчя від першої письмової згадки про с. Чома Берегівського р-ну (1270)
- 755**-річчя від першої письмової згадки про с. Шом (з 1946 р. до 1992 р. – Деренковець) Берегівського р-ну (1270)
- 745**-річчя від першої письмової згадки про с. Бадалово Берегівського р-ну (1280)
- 735**-річчя від першої письмової згадки про с. Сасово Виноградівського р-ну (нині Берегівського р-ну) (1290)
- 730**-річчя від першої письмової згадки про с. Підвиноградів (до 1946 р. – Ардовець) Виноградівського р-ну (нині Берегівського р-ну) (1295)
- 710**-річчя від першої письмової згадки про с. Коритняни Ужгородського р-ну (1315)
- 705**-річчя від першої письмової згадки про с. Батрадь (до 1946 р. – Бовтрадь) Берегівського р-ну (1320)

- 705**-річчя від першої письмової згадки про с. Чепа Виноградівського р-ну (нині Берегівського р-ну) (1320)
- 700**-річчя від першої письмової згадки про с. Велика Паладь Виноградівського р-ну (нині Берегівського р-ну) (1325)
- 690**-річчя від першої письмової згадки про с. Форнош Мукачівського р-ну (1335)
- 685**-річчя від першої письмової згадки про с. Бенедиківці Мукачівського р-ну (1340)
- 680**-річчя від першої письмової згадки про с. Великі Ком'яти Виноградівського р-ну (нині Берегівського р-ну) (1345)
- 675**-річчя від першої письмової згадки про с. Вертеп Хустського р-ну (1350–1385)
- 675**-річчя від першої письмової згадки про с. Горінчово Хустського р-ну (1350)
- 675**-річчя від першої письмової згадки про с. Загаття Іршавського р-ну (нині Хустського р-ну) (1350)
- 675**-річчя від першої письмової згадки про с. Липча Хустського р-ну (1350)
- 675**-річчя від першої письмової згадки про с. Тересва Тячівського р-ну (1350)
- 670**-річчя від першої письмової згадки про с. Веряця Виноградівського р-ну (нині Берегівського р-ну) (1355)
- 665**-річчя від першої письмової згадки про с. Бобовище Мукачівського р-ну (1360)
- 665**-річчя від першої письмової згадки про с. Верхній Коропець Мукачівського р-ну (1360)
- 655**-річчя від першої письмової згадки про с. Велика Уголька Тячівського р-ну (1360)
- 645**-річчя від першої письмової згадки про с. Довге Іршавського р-ну (нині Хустського р-ну) (1380)
- 635**-річчя від першої письмової згадки про с. Данилово Хустського р-ну (1390)
- 635**-річчя від першої письмової згадки про с. Олександрівка Хустського р-ну (1390)
- 620**-річчя від першої письмової згадки про с. Калини Тячівського р-ну (1405)
- 620**-річчя від першої письмової згадки про с. Нижнє Слотвино Ужгородського р-ну (1405)
- 610**-річчя від першої письмової згадки про с. Березово Хустського р-ну (1415)

- 610**-річчя від першої письмової згадки про с. Добрянське Тячівського р-ну (1415)
- 610**-річчя від першої письмової згадки про смт Міжгір'я (до 1953 р. – Волове) (нині Хустського р-ну) (1415)
- 605**-річчя від першої письмової згадки про с. Буківцьово Великоберезнянського р-ну (нині Ужгородського р-ну) (1420)
- 605**-річчя від першої письмової згадки с. Розтоцька Пастіль Великоберезнянського р-ну (нині Ужгородського р-ну) (1420)
- 595**-річчя від першої письмової згадки про с. Верхні Ворота (до 1946 р. – Вишні Верецьки) Воловецького р-ну (нині Мукачівського р-ну) (1430)
- 595**-річчя від першої письмової згадки про с. Голубине Свалявського р-ну (нині Мукачівського р-ну) (1430)
- 595**-річчя від першої письмової згадки про с. Кольчино Мукачівського р-ну (1430)
- 595**-річчя від першої письмової згадки про с. Неліпино Свалявського р-ну (нині Мукачівського р-ну) (1430)
- 595**-річчя від першої письмової згадки про с. Підполоззя Воловецького р-ну (нині Мукачівського р-ну) (1430)
- 595**-річчя від першої письмової згадки про с. Стройне Свалявського р-ну (нині Мукачівського р-ну) (1430)
- 580** років тому м. Мукачево одержало право на самоуправління та формальну незалежність від феодалів (1445)
- 575**-річчя від згадки про перше поселення в селищі Ільниця Іршавського р-ну (нині Хустського р-ну) (1450)
- 570**-річчя від дня заснування с. Нижнє Селище Хустського р-ну (1455)
- 570**-річчя від першої письмової згадки про с. Ключарки Мукачівського р-ну (1455)
- 560**-річчя від першої письмової згадки про с. Сусково Свалявського р-ну (нині Мукачівського р-ну) (1465)
- 550**-річчя від першої письмової згадки про с. Клячаново Мукачівського р-ну (1475)
- 535**-річчя від першої письмової згадки про с. Гребля Іршавського р-ну (нині Хустського р-ну) (1490)
- 520**-річчя від першої письмової згадки про с. Новоселиця Мукачівського р-ну (1505)
- 475**-річчя від першої письмової згадки про с. Зубівка (до 1945 р. Фогораш) Мукачівського р-ну (1550)
- 475**-річчя від першої письмової згадки про с. Горонда Мукачівського р-ну (1550)

- 470**-річчя від першої письмової згадки про смт Ясіня Рахівського р-ну (1555)
- 460**-річчя від першої письмової згадки про с. Кузьмино Мукачівського р-ну (1565)
- 425**-річчя від першої письмової згадки про с. Верб'яж Воловецького р-ну (нині Мукачівського р-ну) (1600)
- 425**-річчя від першої письмової згадки про с. Жборівці Мукачівського р-ну (1600)
- 425**-річчя від першої письмової згадки про с. Лази Воловецького р-ну (нині Мукачівського р-ну) (1600)
- 425**-річчя від першої письмової згадки про с. Лази Тячівського р-ну (1600)
- 425**-річчя від першої письмової згадки про с. Медведівці Мукачівського р-ну (1600)
- 425**-річчя від першої письмової згадки про с. Пацканьово Ужгородського р-ну (1600)
- 425**-річчя від першої письмової згадки про с. Яблунів Мукачівського р-ну (1600)
- 420**-річчя від першої письмової згадки про с. Плоскановиця Мукачівського р-ну (1605)
- 385**-річчя відкриття Ужгородської гімназії (переведена з Гуменного Іоаном Другетом) (1640)
- 385** років тому граф Іоан Другет почав будувати на Замковій горі колегіальну єзуїтську церкву (тепер – кафедральний собор) (1640)
- 380**-річчя від першої письмової згадки про с. Лопушанка Свалявського р-ну (нині Мукачівського р-ну) (1645)
- 355**-річчя від дня народження Івана Олексійовича Зейкана, культурно-освітнього діяча Закарпаття кінця XVII – поч. XVIII ст. Народився в с. Карачфолво Угочанського комітату (нині Виноградівського р-ну), але сім'я Зейканів походить з Іршавщини (1670–1739)
- 345**-річчя від заснування с. Баранинці Ужгородського р-ну (1680)
- 315**-річчя від заснування с. Верхня Солотвина Ужгородського р-ну (1710)
- 275** років тому німецькі колоністи заснували с. Павшино Мукачівського р-ну (1750)
- 250**-річчя від першої письмової згадки про с. Дротинці (колись с. Сірма) Виноградівського р-ну (нині Берегівського р-ну) (1775)
- 250**-річчя від першої письмової згадки про с. Німецька Мокра Тячівського р-ну (1775)

- 245** років тому перенесено резиденцію єпископа А. Бачинського до м. Ужгорода і перевезено єпископську бібліотеку (9 тис. книг) (1780)
- 230** років тому була збудована дерев'яна двозрубна придільна церква в с. Колочава-Горб на Міжгірщині, яка належить до найдавніших архітектурних досягнень Закарпаття. Згідно з написом на одвірку, церкву збудував майстер Ференц Текка (1795)
- 195**-річчя від дня народження Олександра Гомічкова, письменника, урядовця скарбової дирекції, автора оповідання «Покорение Ужгорода» (1830–1892)
- 185**-річчя від дня народження Віктора Федоровича Кимака, одного із зачинателів професійної журналістики на Закарпатті, педагога та історика. Народився в Австрійській імперії (1840–1900)
- 180**-річчя від дня виходу повісті «Лаборець» відомого словацького письменника Богуна Носака-Незабудова (1845)
- 180** років тому самоврядність Ужгорода визнано Угорською королівською намісницькою радою (1845)
- 160** років тому було закладено першу вугільну шахту в с. Ільниця Іршавського р-ну (нині Хустського р-ну) (1865)
- 155** років тому в м. Ужгороді збудовано першу міську громадську лікарню (1870)
- 150** років тому Еде Сібер провів археологічні розкопки поблизу с. Соломоново (Ужгородський р-н). Він виявив поховання кінця X–поч. XI ст., упорядкував колекцію. Її інвентаризацію провів колишній учень, а потім викладач (з 1903 р.) гімназії Тиводар Гулович (1875)
- 125**-річчя від першої письмової згадки про с. Чикош-Горонда Берегівського р-ну (1900)
- 120** років тому було введено кадастрове земельне впорядкування на Закарпатті (1905)
- 115**-річчя від заснування с. Барвінок Ужгородського р-ну (1910)
- 110** років тому відкрито торгову академію (школу) в м. Мукачеві. Пізніше була переведена в м. Ужгород (1915)
- 105**-річчя від заснування с. Горонглаб (раніше Дзвінкове) Берегівського р-ну (1920)
- 105** років тому Ужгород став адміністративним центром Підкарпатської Русі, у ньому було 1274 будинки, 20601 мешканець (1920)
- 105** років тому відкритий історико-археологічний музей ім. Т. Легоцького в м. Мукачеві (1920)

- 95**-річчя від заснування с. Петрівка Ужгородського р-ну (1930)
- 90**-річчя від дня зведення моста, який з'єднав урядовий район на Малому Галагові із житловим кварталом «Светомоч», котрий виник на місці колишньої Торгової площі (нині пл. Б. Хмельницького) на лівому березі Ужа (1935–1936)
- 90** років тому Крайовий хор підкарпатських учителів реорганізований у Хор учителів Ужгородського округу. Керівником колективу став П. Милославський (1935)
- 80**-річчя від дня заснування Хустської музичної школи (1945)
- 75**-річчя від дня заснування Хустського лісотехнікуму (1950)
- 75** років тому на солеруднику Солотвина почався регулярний видобуток солі (1950)
- 70** років тому Ужгород відвідав після 75 років розлуки виходець із Закарпаття, художник-академік І. Грабар. Він подарував місту 26 своїх картин (1955)
- 60** років тому збудовано об'єднану прикордонну станцію на радянсько-чехословацькому кордоні (1965)
- 50** років від створення Ужгородської філії Видавничо-поліграфічного підприємства «Патент» (з 1995 р. ВАТ «Патент») (1975)
- 50** років тому стала до ладу Ясінянська фабрика штучного хутра (1975)
- 45** років тому здано новий 5-поверховий корпус УжНУ (1980)
- 45** років тому створено Закарпатський обласний театр ляльок (з 2005 р. Закарпатський академічний обласний театр ляльок «Бавка») (1980)
- 40**-річчя від дня створення Хати-музею «Лемківська садиба» в с. Зарічово Перечинського р-ну (нині Ужгородського р-ну) (1985)
- 35**-річчя відродження Закарпатського обласного товариства німців «Відродження», яке плідно працювало у краї в 20–30-х рр. ХХ ст. (1990)
- 35**-річчя від заснування Закарпатською обласною радою газети «Новини Закарпаття» як альтернативного органу обласної партійної газети «Закарпатська правда» (1990)
- 35**-річчя створення товариства словаків на Закарпатті ім. Л. Штура. Створено спочатку як районне, у 1992 р. стало обласним. Працює товариство на базі центру словацької культури в с. Сторожниця Ужгородського р-ну (1990)
- 35** років тому на базі Закарпатського обласного театру ляльок було започатковано проведення Міжнародного фестивалю театрів для дітей «Інтерлялька» (1990)

- 30-річчя** створення Товариства польської культури Закарпаття (1995)
- 30-річчя** від заснування науково-мистецького часопису «Екзиль» як проекту видавництва «Гражда» (1995)
- 30-річчя** відкриття пам'ятника «Скорботна мати» воїнам-закарпатцям, що загинули в Афганістані (Ужгород) (1995)
- 25 років** тому відкрито Генеральне консульство Словаччини (2000)
- 25 років** тому Ужгородський університет отримав статус національного (2000)
- 25-річчя** від виникнення музею «Стара школа» у с. Колочава Міжгірського р-ну (нині Хустського р-ну) (організатор С. Аржевітін) (2000)
- 25-річчя** від виходу «Наукового збірника Закарпатського музею народної архітектури та побуту» (2000)
- 25-річчя** від дня створення художницею Емою Левадською авторської школи мистецтва як експериментальної студії дитячої творчості «Малий Лувр» (2000–2020)

КРАЄЗНАВЧИ ЮВІЛЕЙНІ ТА ЗНАМЕННІ ДАТИ

Січень: 1

НАТАЛІЯ МИХАЙЛІВНА ТОВТИН

70-річчя від дня народження голови Закарпатської обласної профспілкової організації працівників культури України (нар. 1955)

Народилася Н. М. Товтин 1 січня 1955 року в с. Широке Виноградівського району. Закінчила середню школу, вищу освіту здобула на філологічному факультеті Ужгородського державного університету.

З 1978 року Наталія Михайлівна працює в профспілках області. В 1984 році обрана секретарем, а в 1993 році і по нинішній час – головою обласної профспілкової організації працівників культури. Член Ради і президії Закарпатської облпрофради, член Ради Федерації профспілок України.

Профспілка культури – багатогалузева, вона об'єднує працівників культурно-освітніх і бібліотечних закладів, дитячих шкіл мистецтв, мистецьких установ, поліграфістів, журналістів, спортсменів. За чисельністю – це одна з найбільших галузевих профспілок Закарпаття.

З ініціативи Н. М. Товтин у галузі культури дістало розвитку дієве соціальне партнерство. Укладено Колективну угоду між Департаментом культури облдержадміністрації і обласною профспілковою організацією працівників культури на 2021–2025 роки, в закладах та організаціях культури діють колективні договори, ними стовідсотково охоплені працівники галузі.

Внесено пропозиції галузевої профспілки і до Територіальної угоди між облдержадміністрацією, організацією роботодавців

«Обласна федерація роботодавців Закарпаття» та Закарпатською обласною радою професійних спілок на 2024–2026 роки.

У 2003 році, який вперше був оголошений Роком культури в Україні, Закарпатська обласна профспілкова організація відзначила 50-річчя від дня свого заснування. З нагоди цієї події великій групі профспілкових активістів галузей культури було вручено відзнаки Федерації профспілок України, Профспілки працівників культури України, Закарпатської облдержадміністрації, обласної ради та облпрофради.

Питання реформування культури, соціально-економічного захисту працюючих систематично розглядалися на пленумах, засіданнях президії облорганізації профспілки, на яких приймалися відповідні заяви, звернення до Президента України, Верховної Ради, Кабінету Міністрів України, ініціювалися зустрічі з керівництвом облдержадміністрації і обласної ради щодо вирішення проблем культури, привернення до них уваги центральних та місцевих органів влади і самоврядування. З цією метою використовувалися і профспілкові акції протесту – як на національному, так і на обласному рівнях.

За участі обласної профспілки працівників культури протягом багатьох років успішно працював галузевий оздоровчий табір-школа для обдарованих дітей «Гармонія» у смт. Чинадієво Мукачівського району. Його було визнано Федерацією профспілок України переможцем у Всеукраїнській номінації «Кращий заклад оздоровлення та відпочинку дітей» і нагороджено відзнакою ФПУ.

Вже 24 роки поспіль облорганізація профспілки працівників культури до Дня журналіста проводить турнір з мініфутболу серед команд журналістів. Допомагають в його проведенні обласна організація Національної спілки журналістів України, Асоціація футболу Закарпаття та обласне відділення НОК України.

В активі галузевої профспілки – участь у проведенні міжнародних, всеукраїнських фестивалів і конкурсів, що проходять у Закарпатті, відзначенні професійних свят, вшанування відомих в області людей – діячів культури і мистецтв, письменників, художників, спортсменів.

Обласна профспілка заснувала іменні стипендії учням Академії культури і мистецтв та Ужгородського музичного фахового коледжу імені Д. Є. Задора, які отримують діти з малозабезпечених сімей та діти-напівсироти цих навчальних закладів.

Від початку повномасштабної збройної російської агресії проти України профспілка працівників культури надає посильну благодійну допомогу Збройним силам України.

З ініціативи профспілки проводилися зустрічі з членами профспілки, які захищали незалежність нашої країни, та членами сімей-учасників бойових дій з врученням їм благодійної допомоги.

Зокрема, такі зустрічі відбулися у Закарпатському академічному обласному українському музично-драматичному театрі імені братів Шерегіїв, Ужгородському музичному фаховому коледжі імені Д. Є. Задора та облпрофраді.

Уся робота, яку під керівництвом Наталії Михайлівни Товтин протягом 40 років проводить галузева профспілка, здійснюється по конкретних напрямках, орієнтована на кінцеві результати і сприяє зростанню її авторитету в очах рядових членів профспілки.

За сумлінну працю, особистий внесок у соціально-економічний розвиток області, зокрема, культури, соціального партнерства між органами державної влади і місцевого самоврядування та профспілками Н. М. Товтин присвоєно почесне звання «Заслужений працівник культури України».

За особистий внесок у розвиток профспілкового руху її нагороджено нагрудним знаком ФПУ «Заслужений працівник профспілок України».

Володимир Фленько

Джерельні приписи:

1. Товтин, Н. Ольга Андріївна Стадник : 70-річчя від дня народж., Кавалер ордена княгині Ольги III ст. : [дир. Мукачів. міськ. центр. б-ки ім. О. Духновича] / Н. Товтин // Календар краєзнавчих пам'ятних дат Закарпаття на 2021 рік : рек. бібліогр. посіб. – Ужгород : РІК-У, 2020. – С. 215-216.

2. Товтин, Н. Соціальні гарантії працівникам культури в умовах реформування галузі / Н. Товтин // Бібліотека як важлива складова загальнокультурних процесів сучасності : матеріали наук.-практ. конф., присвяч. 75-річчю Закарпат. ОУНБ ім. Ф. Потошняка. – Ужгород : РІК-У, 2020. – С. 87-91 : фот. кольор.

* * *

3. Товтин, Н. «Профспілки – за почуття міри в суспільному житті» : [розмова із головою Закарпат. обкому профспілки працівників культури / вів В. Зубач] / Н. Товтин // Правозахист. – 2009. – 20 січ. – С. 7.

4. Баранчиков, Сергій. Наталія Товтин знову очолила профспілку працівників культури / С. Баранчиков // Новини Закарпаття. – 2014. – 4 листоп. – С. 4 : фот.

5. Баранчиков, Сергій. Портрет галузевої профспілки складають понад 6 тисяч її спілчан : [зібрання з нагоди 60-річчя з дня створення обл. профспілк. орг. працівників культури ; виступ голови профспілки працівників культури Н. Товтин] / С. Баранчиков // Новини Закарпаття. – 2013. – 7 груд. – С. 11 : фот.

6. Баранчиков, Сергій. Рік буде насиченим : у профспілці культури до цього вже готуються : [засід. президії обкому (голова Н. Товтин)] / С. Баранчиков // Новини Закарпаття. – 2013. – 19 берез. – С. 4 : фот.

7. Баранчиков, Сергій. У головній бібліотеки області є чому повчитися : [засід. президії Закарпат. обкому профспілки працівників культури в Закарпат. ОУНБ ім. Ф. Потушняка (голова Н. Товтин)] / С. Баранчиков // Новини Закарпаття. – 2015. – 19 трав. – С. 8 : фот.

8. Баранчиков, Сергій. Як підтримати культуру села, радилися на Закарпатті профспілкові лідери України : [міжрегіон. семінар-навч. голів обл. проспілк. орг. на тему «Соціально-правовий захист працівників культури на селі: реалії та перспективи», який відбувся у м. Мукачево ; у т. ч. брала участь у дискусії голова обл. профспілк. орг. працівників культури Н. Товтин] / С. Баранчиков // Новини Закарпаття. – 2013. – 22 січ. – С. 4 : фот.

9. Вразили гостей : [всеукр. семінар голів обл. ком. профспілок працівників культури України на тему «Соціально-правовий захист працівників культури на селі: реалії та перспективи» у с. Сторожниця Ужгород. р-ну ; серед почес. гостей – голова Закарпат. обкому профспілки працівників культури Н. Товтин та ін.] // Вісті Ужгородщини. – 2013. – 18 січ. – С. 4.

10. Ленарт, Леонтій. Сторожниця зустрічала гостей з усієї України : [всеукр. семінар голів обл. ком. профспілок працівників культури України на тему «Соціально-правовий захист працівників культури на селі: реалії та перспективи» у с. Сторожниця Ужгород. р-ну ; серед почес. гостей – голова Закарпат. обкому профспілки працівників культури Н. Товтин та ін.] / Л. Ленарт // Новини Закарпаття. – 2013. – 19 січ. – С. 21 : фот.

11. Свято в Чинадіївській дитячій школі мистецтв : [Чинадіїв. ДШМ отримала сертифікат на рояль «ROSLER» ; вручення за участі Ю. Глеби, Н. Товтин та ін.] // Панорама. – 2013. – 16 листоп. – С. 4 : фот.

12. Юрчук, Іван. Наталії Товтин знову довірили ...обком : [обрання голови Закарпат. профспілк. орг. працівників культури на звіт-вибор. конф.] / І. Юрчук // Новини Закарпаття. – 2009. – 14 листоп. – С. 23.

* * *

13. Баранчиков, Сергій. Наталія Товтин очолює профспілку працівників культури Закарпаття вже 20 років! [Електронний ресурс] / С. Баранчиков. – Режим доступу : <http://surl.li/qqnyfw>. – Назва з екрана.

Січень: 12

ІГОР ПЕТРОВИЧ СТУДЕНЯК

65-річчя від дня народження доктора фізико-математичних наук, заслуженого діяча науки і техніки України, проректора з наукової роботи й заслуженого професора УжНУ (1960–2021)

Усе доросле життя знаного дослідника, викладача та багатолітнього успішного організатора наукового процесу – від першої студентської лекції в аудиторії фізичного факультету 1 вересня 1977 року і до останнього насиченого робочого дня на посаді проректора з питань науки – минуло в Ужгородському національному університеті.

У стінах alma mater крок за кроком, день у день упродовж десятиліть динамічно і послідовно розкривався його талант відповідального і надзвичайно скрупульозного дослідника-науковця, шліфувалися грані довершеності інтелектуала-педагога, гартувався характер особистості громадянина-патріота. За ґрунтовні знання у різних сферах, вроджений хист ділитися ними з послідовниками, людську добропорядність і чесність його обожнювали студенти, цінували колеги, поважали в наукових і освітніх колах України і Європи.

Ігор Петрович Студеняк народився 12 січня 1960 року у м. Рахів. Батько Петро Юрійович був авторитетним фахівцем у галузі лісопромислового комплексу Закарпаття, тривалий час керував науково-дослідною частиною Ужгородського державного університету, читав лекції з економіки в цьому виші. Мама Орися Миколаївна – український філолог – учителювала у школах та освітніх закладах області.

Закінчивши у 1977 році із «золотою» медаллю Ужгородську СШ № 1 ім. Т. Шевченка, Ігор Студеняк вступив на фізичний факультет Ужгородського держуніверситету. Навчання талановитому студенту давалося легко. Потяг до наукових досліджень ще в студентські роки майбутньому організатору і куратору наукового процесу в УжНУ прищепив науковий керівник і талановитий педагог Олекса Борець. Крім Олекси Миколайовича, словами вдячності І. П. Студеняк завше згадував й інших своїх вчителів-наставників: наукового консультанта його докторської дисертації професора і екскректора Володимира Сливку, старшого наукового співробітника Дюлю Ковача, неперевершеного педагога, доцента Василя Бенцу та багатьох інших, які на різних етапах життя сприяли його становленню як науковця, викладача і особистості.

Здобувши у 1982-му році ґрунтовні знання та диплом з відзнакою, він розпочав трудову діяльність інженером проблемної науково-дослідної лабораторії УЖДУ та навчався у аспірантурі за спеціальністю «Фізика напівпровідників і діелектриків». З 1986 по 1989 роки працював на посадах молодшого та старшого наукового співробітника науково-дослідного сектора університету, з 1989 по 1992 роки – на посаді асистента, з 1992 по 1999 роки – доцента кафедри фізики напівпровідників.

Вчене звання доцента йому було присвоєно у 1996 році. З 1999 по 2002 роки навчався в докторантурі Ужгородського національного університету за спеціальністю «Фізика напівпровідників і діелектриків». У 2003 році захистив докторську дисертацію, а в 2004 році йому присвоєно вчене звання професора. З 2002 по 2015 роки працював на посаді професора та завідувача кафедри фізики напівпровідників. У 2005–2012 та в 2014 і до дня відходу у засвіти обіймав посаду проректора з наукової роботи УжНУ.

Професор І. П. Студеняк започаткував новий напрям наукових досліджень – «Оптика розупорядкованих середовищ», у тому числі напівпровідників, фероїків та суперіонних провідників з різними типами фазових переходів. Його плідна наукова діяльність

присвячена пошуку нових матеріалів для перспективних джерел енергії, сенсорів температури та тиску, акустооптичних модуляторів, а також розробленню нових способів та методик дослідження параметрів матеріалів для оптоелектроніки.

Під керівництвом проф. І. П. Студеняка захищено три кандидатські дисертації, двоє здобувачів підготували та успішно захистили кандидатські дисертації завдяки консультаціям ученого. У його творчому доробку понад 900 публікацій, серед яких 8 монографій, 28 навчальних посібників, 170 патентів на винаходи та деклараційних патентів, більше 270 статей, із яких 150 – у журналах, проіндексованих у базі даних Scopus. У 2004 році патент І. П. Студеняка переміг на конкурсі «Винахід року 2004», а у 2008 році був включений до бази даних «Перспективні винаходи України».

Упродовж 25 років І. П. Студеняк був відповідальним виконавцем та науковим керівником 18 наукових госпдоговірних, держбюджетних та міждержавних тем, у тому числі міжнародних – білатеральних українсько-угорського, українсько-словацького, українсько-литовського та українсько-турецького проєктів. За час роботи завідувачем кафедри прикладної фізики він активно розвивав міжнародну наукову співпрацю з науковими та освітніми закладами України та Європи, зокрема Інститутом фізики НАН України (м.Київ), Інститутом фізики напівпровідників НАН України (м.Київ), Інститутом електронної фізики НАН України (м.Ужгород), Загребським університетом (Хорватія), Карловим університетом (Чеська Республіка), Дебреценським університетом (Угорщина), Братиславським університетом ім. Я.-А.Коменського (Словаччина), Кошицьким технічним університетом (Словаччина), Пряшівським університетом (Словаччина) та іншими.

Наукові здобутки І.П. Студеняка в галузі фундаментальних та прикладних досліджень вивели його в число провідних вчених України в області фізики твердого тіла. У 2005 році його обрано членом зовнішнього відділення Угорської академії наук, у 2008 році – членом Міжнародної організації адміністраторів науки, у 2006 році – членом спеціалізованої ученої ради із захисту кандидатських дисертацій при Ужгородському національному університеті.

Він був членом оргкомітетів ряду міжнародних наукових конференцій, членом редколегії фахових журналів «Науковий вісник Ужгородського університету» (серія «Фізика») та «Оптико-електронні інформаційно-енергетичні технології», рецензен-

том таких журналів, як «Solid State Ionics», «Journal of Physics and Chemistry of Solids», «Materials Chemistry and Physics», «Journal of Alloys and Compounds», «Vacuum» та інші.

І. П. Студеняк проходив міжнародні стажування в Кентському державному університеті (жовтень-грудень 2008 року, м. Кент, Огайо, США), Інституті експериментальної фізики Словацької академії наук (січень-лютий 2009 року, вересень-листопад 2012 року, м. Кошице, Словаччина).

За видатні заслуги в науковій і освітній сферах І. П. Студеняку було присвоєно почесне звання «Заслужений діяч науки і техніки України», а на засіданні Вченої ради УжНУ 30 вересня 2021 року – почесне звання «Заслужений професор Ужгородського національного університету».

Як згадує ректор УжНУ, однокласник ювіляра, професор Володимир Смоланка, він умів працювати з фахівцями різних країн, був чудовим організатором, членом Ради проректорів з наукової роботи українських вишів, завжди підтримував молодих фахівців. Будучи відомим вченим, Ігор Петрович був дуже скромною, приємною та привітною людиною у спілкуванні з колегами та студентами, готовий допомогти і підтримати не тільки близьких друзів, але й незнайомих йому людей.

І. Студеняк був людиною щедрої душі, доброї вдачі, надійним товаришем, любив гумор та чудово розумів силу Слова. Він жив науковими дослідженнями у природничій сфері і, водночас, володів обширними знаннями і масштабним мисленням в гуманітарній площині, активно переймався суспільними процесами в Україні, цікавився історією і добре розумів, що її своїм життям пишуть мільйони, а фахівці – лише узагальнюють і фіксують для нащадків плин суспільних процесів. Очевидно тому він запропонував видати до 75-річниці УжНУ книгу про сучасників університету, які своїм життям і діяльністю творили і творять нині історію вишу – невичерпної криниці знань на обширах рідного краю.

Ігор Петрович був чудовим і турботливим сім'янином, з коханою дружиною Вікторією виховали двійко чудових дітей – Олесю і Віктора, втішались внуками Кароліною і Девідом.

... Він безперервно генерував ідеї, творчі пропозиції, жив завтрашнім днем. Буквально за кілька тижнів до передчасної смерті запропонував своїм колегам, та вже й сам брався за написання історії становлення наукової думки в рідному йому університеті, розвитку якого присвятив усе своє життя. Та підступна і не-

переборна хвороба перешкодила здійснити цей задум, як і багато інших творчих планів професора.

Світлу пам'ять про Ігоря Петровича Студеняка, його масштабний вклад в розвиток УжНУ нині бережуть усі, кому поталанило знати і співпрацювати з цією чудовою і непересічною Особистістю. А створений ним в Ужгородському університеті Центр колективного користування науковим обладнанням, який ефективно функціонує, у 2024 році рішенням Вченої ради був названий його іменем.

Василь Ільницький

Джерельні приписи

1. Коперльос, Богдан Михайлович. Напівпровідникова і фізична електроніка : лаборатор. практикум : [навч. посіб.] / Б. М. Коперльос, І. П. Студеняк, Л. М. Сусліков ; М-во освіти і науки України, Держ. вищ. навч. закл. «Ужгород. нац. ун-т». – Ужгород : Вид-во УжНУ «Говерла», 2019. – 136 с. : іл. – Бібліогр. : с. 134-135.

2. Наночастинки в гомогенних, мікро- та нанорозмірних рідкокристалічних структурах: морфологія та діелектричні властивості : монографія / П. Копчанський, І. Студеняк [та ін.] ; М-во освіти і науки України, Ужгород. нац. ун-т. – Ужгород : Вид-во УжНУ «Говерла», 2019. – 184 с. : рис., табл. – Бібліогр. : с. 169-180.

3. Студеняк, І. П. Ефекти розупорядкування в суперіонних провідниках зі структурою аргіродита : монографія / І. П. Студеняк, М. Краньчец. – Ужгород : Вид-во УжНУ «Говерла», 2007. – 200 с. – Бібліогр. : с. 180-196.

4. Студеняк, І. П. Оптичні властивості кристалічних та некристалічних матеріалів : навч. посіб. / І. П. Студеняк, Л. М. Сусліков ; М-во освіти і науки України, Держ. вищ. навч. закл. «Ужгород. нац. ун-т». – Ужгород : Вид-во УжНУ «Говерла», 2021. – 272 с. : рис. – Бібліогр. наприкінці розд.

5. Студеняк, І. П. «Основне завдання науковців – продукування та передача нових знань» : [розмова з проф., д-ром фіз.-мат. наук, проректором з наук. роботи УжНУ / вів В. І. Ільницький] / І. П. Студеняк // Ільницький, Василь Іванович. Обереги криниці знань : Ужгород. нац. ун-т у долях його сучасників / В. І. Ільницький. – Ужгород : Вид-во УжНУ «Говерла», 2020. – С. 68-77 : фот.

6. Сусліков, Леонід Михайлович. Презентація наукових результатів : навч. посіб. / Л. М. Сусліков, І. П. Студеняк ; М-во освіти і науки України, Держ. вищ. навч. закл. «Ужгород. нац. ун-т». – Ужгород : Вид-во УжНУ «Говерла», 2019. – 300 с. – Бібліогр. : с. 297-298.

7. Сусліков, Леонід Михайлович. Створення об'єктів інтелектуальної власності : навч. посіб. для аспірантів всіх спец. / Л. М. Сусліков, І. П. Студеняк ; М-во освіти і науки України, Держ. вищ. навч. закл. «Ужгород. нац. ун-т». – Ужгород : Вид-во УжНУ «Говерла», 2020. – 420 с. : іл. – Бібліогр. : с. 417-419.

8. Сусліков, Леонід Михайлович. Явища частотної та просторової дисперсії в складних напівпровідникових сполуках : [монографія] / Л. М. Сусліков, І. П. Студеняк ; М-во освіти і науки України, Держ. вищ. навч. закл. «Ужгород. нац. ун-т». – Ужгород ; К. : Вид-во УжНУ «Говерла», 2017. – 232 с. : рис., табл. – Бібліогр. : с. 214-228.

9. Чучка, І. М. Інтерактивний маркетинг : навч. посіб. / І. М. Чучка, І. П. Студеняк ; М-во освіти і науки України, Мукач. технолог. ін-т. – К. : Кондор, 2009. – 120 с. : табл. – Бібліогр. : с. 118.

* * *

10. Студеняк, І. Дієва наука : УжНУ «заклав» власний науковий парк : [розмова з проректором УжНУ з наук. роботи / вів В. Ільницький] / І. Студеняк // Неділя. – 2016. – 20-26 трав. – С. 14.

11. Студеняк, І. «Попри наукові й викладацькі досягнення, змістом свого життя завжди вважав родину» : [розмова з д-ром фіз.-мат. наук., проф. / вів В. Ільницький] / І. Студеняк // Новини Закарпаття. – 2020. – 11 січ. – С. 6 : фот. кольор.

12. Студеняк, І. «УжНУ досягнув високих результатів у природничих, суспільних і гуманітарних дослідження» : [розмова з проректором із наук. роботи, проф., д-ром фіз.-мат. наук та заслуж. діячем науки і техніки України / вів В. Ільницький] / І. Студеняк // Неділя. – 2017. – 19-25 трав. – С. 13 : портр.

* * *

13. Актуальні питання економіки, обліку, фінансів та управління персоналом : міжнар. наук.-практ. конф. (м. Ужгород, 28-29 квіт. 2020 р.) : [зб. тез] / М-во освіти і науки України, ДВНЗ «Ужгород. нац. ун-т» [та ін.] ; співголови : І. П. Студеняк, В. В. Сержанов, В. В. Готра. – Ужгород : Вид-во УжНУ «Говерла», 2020. – 160 с. : іл., табл. – Назва з обкл. : Міжнародна науково-практична конференція «Актуальні питання економіки, обліку, фінансів та управління персоналом» (Ужгород, 28-29 квіт. 2020 р.). – Бібліогр. наприкінці ст.

14. Актуальні питання економіки, обліку, фінансів та управління персоналом : тези доп. міжнар. наук.-практ. конф. 17-18 квіт. 2019 р. / М-во освіти і науки України, ДВНЗ «Ужгород. нац. ун-т» [та ін.] ; співголови : І. П. Студеняк, В. В. Сержанов, В. В. Готра. – Ужго-

род : Вид-во УжНУ «Говерла», 2019. – 288 с. : рис., табл. – Бібліогр. наприкінці ст.

15. Наукові та навчальні видання Ужгородського національного університету за 2005–2006 роки / М-во освіти і науки України, Ужгород. нац. ун-т ; уклад. К. М. Кушнір ; відп. за вип. І. П. Студеняк. – Ужгород, 2007. – 48 с. : іл.

16. Педагогічні інновації у фаховій освіті : зб. наук. пр. – Вип. 11 / Г. Р. Альберт, З. М. Ваколя [та ін.] ; редкол. : В. І. Смоланка, І. П. Студеняк [та ін.] ; М-во освіти і науки України, Держ. вищ. навч. закл. «Ужгород. нац. ун-т». – Ужгород, 2020. – 140 с. – Бібліогр. наприкінці ст.

17. Ужгородський національний університет – провідний навчально-науковий центр Закарпаття = Uzhhorod National University prominent educational and scientific centre of Transcarpathia / уклад. Н. І. Фречка ; пер. англ. О. Ф. Мочар ; відп. за вип. І. П. Студеняк. – Ужгород : Мистец. лінія, 2008. – Буклет.

18. Ужгородський національний університет: 70 років на шляху національно-освітнього відродження України / ред. рада : В. І. Смоланка, І. П. Студеняк ; відп. ред. Л. О. Белей. – Ужгород, 2015. – 192 с. : кольор. іл.

19. Ужгородський національний університет – 75 років посту-пу і зростання : [ювіл. вид. до 75-річчя ун-ту] / редрада : В. І. Смоланка, І. П. Студеняк [та ін.] ; відп. ред. В. І. Ільницький ; фот. : В. Завадяк, В. Ільницький [та ін.]. – Ужгород : Вид-во УжНУ «Говерла», 2022. – 216 с. : кольор. іл.

20. Ужгородські ентомологічні читання – 2019 = Uzhhorod Entomological Readings – 2019 : [тези доп. міжнар. наук. конф. (м. Ужгород, 27-29 верес. 2019 р.) / М-во освіти і науки України, ДВНЗ «Ужгород. нац. ун-т», Каф. ентомології та збереження біорізноманіття УжНУ, Закарпат. від-ня Укр. ентомолог. т-ва ; орг. ком. конф. : В. Г. Рошко, І. П. Студеняк [та ін.]. – Ужгород : Вид-во УжНУ «Говерла», 2019. – 40 с. – Текст укр., англ. мовами.

* * *

21. Коперльос, Богдан. Ігор Петрович Студеняк : 50-річчя від дня народж. вчен.-фізика (нар. 1960) / Б. Коперльос // Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2010 рік. – Ужгород : Вид-во В. Падяка, 2009. – С. 43-47. – Бібліогр. наприкінці ст.

22. Світлій пам'яті заслуженого професора УжНУ Ігоря Студеняка : [про фізика] // Новини Закарпаття. – 2021. – 30 жовт. – С. 2 : фот. кольор.

23. Студеняк Ігор Петрович : [вчен.-фізик] // Наукова еліта Закарпаття. – Ужгород : Гражда, 2005. – С. 122-123 : портр.

24. Студеняк Ігор Петрович : проректор з наук. роботи : [вчен.-фізик] // Ужгородський національний університет – 75 років поступу і зростання. – Ужгород : Вид-во УжНУ «Говерла», 2022. – С. 12-13 : кольор. іл.

25. Шманько, І. І. Студеняк Ігор Петрович : [вчен.-фізик] / І. І. Шманько // Енциклопедія Закарпаття: визначні особи ХХ століття. – Ужгород : Гражда, 2007. – С. 314-315 : портр.

Січень: 16

НАТАЛІЯ ПАВЛІВНА ЯКУШКО

75-річчя від дня народження дикторки,
ведучої телерадіопрограм
(нар. 1950)

Одну з перших дикторок Закарпатського обласного телебачення і радіо Наталію Якушко, напевно, знає кожен, у кого був телевізор. Її екранний образ асоціюється з телебаченням не в одного покоління глядачів. Красива статна пані у прямому етері розповідала про новини в області та створювала авторські програми. Якушко була взірцем елегантності і шарму. Її робота в кадрі – результат відточеної професійності дикторів, помноженої на неймовірну працездатність, вроджену харизму і талант. Кожному глядачеві тоді здавалося, що розмовляла ведуча конкретно з ним одним.

16 січня 2025 року Наталі Павлівні виповнюється 75. Вона досі надзвичайно вродлива і харизматична. Живе на повну, викладає сценічну мову в Академії культури і мистецтв в Ужгороді, міському центрі дозвілля, дає приватні уроки дітям з дикції, захоплюється спортом, здоровим харчуванням, вивчає мови, відвідує культурні заходи, має купу інших цікавих хобі.

Пані Наталія каже, що абсолютно не жалкує за телебаченням. 2007 року написала заяву про звільнення, бо переросла його, віддала все, що могла. З того часу життя наче розділилося на «до» і «після». Проте обидва періоди вважає однаково чудовими.

Наталія Якушко ніколи не мріяла потрапити до телевізора. Власне, й самого телебачення в її дитинстві ще не було. Народилася в Ужгороді, закінчила школу № 4, планувала навчатися в Ленінградському інституті на бібліографічному відділі – дуже подобалася література і це місто. Поїхала, та не вступила – конкурс на місце був зависокий, і забракло одного балу. Повернувшись додому, успішно склала іспити на романо-германську філологію УжДУ, паралельно влаштувалася працювати до університетської бібліотеки.

Це були 1960-ті роки. На Закарпатті саме готувалися до відкриття телебачення, набирали працівників і шукали обличчя студії. Н. Якушко помітили в бібліотеці і запросили на проби. Згодом повідомили, що її кандидатуру погодили. Та батько суворо заборонив доньці йти на таку роботу, переконуючи, що це несерйозно і спочатку потрібно отримати диплом. Тож першим обласним диктором стала інша кандидатка – Тамара Галайда, а Наталія повернулася до навчання і бібліотеки.

За кілька років дівчата випадково зустрілися. Тамара розповіла, що чоловіка переводять на роботу до Міжгір'я, а її саму з ним не відпускають, доки не знайде собі заміни. Інша колега по кадру Тетяна Максимова якраз збиралася в декрет, тож приятелька за руку притягла Наталію до головного режисера. Так Якушко все ж таки стала дикторкою телебачення.

Красива романтична робота виявилася зовсім не такою зсередины, як багатьом уявляється. «Стрес був страшенний, – пригадує пані Наталія. – Перший рік я плакала, казала, що більше не можу, мені тяжко, у мене нічого не виходить». Правила радянського телебачення були суворі. Усі випуски трансливалися в прямому етері, до них ретельно готувалися, за найменший промах працівників карали. Наприклад, за неправильно надруковане чи вимовлене прізвище високопосадовця диктора та чергового редактора могли оштрафувати або ж звільнити з посади.

Попри труднощі, Наталія дедалі росла у своїй професії, вдосконалювалася, відточувала вміння. Їздила до Києва на дикторські курси, приглядалася до ведучих на українському та всесоюзному ТБ, брала від них краще та вишліфовувала власну манеру мовлен-

ня. За якийсь час Наталія Якушко стала улюбленицею тисяч глядачів, нею захоплювалися, впізнавали на вулиці.

Вона читала новини, проводила багатогодинні прямі етери з гостями в студії чи на відкритому повітрі, які періодично транслювалися на всю Україну і Радянський Союз. Пізніше вела власні авторські програми на телебаченні і радіо: «Вивчаємо українську мову», «Про мову», «Світ жінки», програми про письменників, художників. Пані Наталія підходила до справи творчо. Наприклад, зробила телевізійну версію Шевченкової «Катерини», де завдяки спецефектам перевтілювалася у героїню, а потім знову верталася у сучасність. Глядачі запам'ятали її і як ведучу концерту «Вітаємо піснею», який йшов у прямому ефірі іноді по 4 години.

Особисте життя склалося непросто. За трагічних обставин загинув чоловік. Жінка залишилася наодинці з трьома дітьми. На початку 1990-х, коли зарплатня на державній роботі стала мізерна і навіть її видавали з великим запізненням, довелося «човникувати». Між випусками програм їздила на заробітки до Югославії та Словаччини. Проте всіх трьох дітей поставила на ноги, дала вищу освіту. Подорослішавши, вони роз'їхалися по світу і тепер навідуються в гості з онуками.

Телевізійний період залишився в далекому минулому. Вийшовши на пенсію, Наталія Павлівна продовжила працювати в Академії культури і мистецтв, міському центрі дозвілля, навчаючи дітей сценічній мові, дикції та декламуванню віршів. Пишається учнями, які здобувають призові місця на всеукраїнських літературних конкурсах.

Незважаючи на поважний вік, Наталія Павлівна залишається красивою енергійною жінкою. Її день розписаний по годинах, включає вивчення англійської та угорської, спорт, культурні заходи, читання улюблених книг. Щодо зовнішнього вигляду і стрункої осанки, то зізнається, що це гени і телевізійна дисципліна. Саме цей професійний вишкіл вчить за будь-яких обставин усміхатися та тримати себе у формі.

Лариса Липкань

Джерельні приписи:

1. Якушко, Н. Дикторка Наталія Якушко: одна з мільйонами і наодинці з кожним глядачем : [розмова з однією із перших дикторок Закарпат. обл. телебачення і радіо / вела Л. Липкань] / Н. Якушко // РІО. – 2020. – 25 січ. – С. 6 : фот.

* * *

2. Якушко, Н. Наталія Якушко: «Мало бути хорошою людиною – треба зважуватися на вчинки, йти і чогось добиватися» [Електронний ресурс]: [розмова з випускницею Ужгород. ун-ту, на телепрограмах якої виросло кілька поколінь закарпатців / вела Г. Кришінець; фот. Р. Паппа] / Н. Якушко // Медіацентр УжНУ. – Режим доступу: <https://bitly.cx/HmYu8>. – Назва з екрана.

* * *

3. Якушко Наталія Павлівна: (н. 16.01.1950); ведуча теле-радіопрограм // Жіночі постаті в історії Закарпаття: Кн. перша: наука, культура, мистецтво: біо-бібліогр. довід. / бібліогр. ред. та ред.-упоряд. Л. Ільченко; наук. ред. В. Падяк. – Ужгород: Вид-во В. Падяка, 2004. – С. 365: портр. – Бібліогр. наприкінці ст.

* * *

4. Липкань, Лариса. Дикторка Наталія Якушко: одна з мільйонами і наодинці з кожним глядачем [Електронний ресурс] / Л. Липкань // Varosh. – Режим доступу: <https://bitly.cx/ya5v>. – Назва з екрана.

Січень: 22

МИХАЙЛО МИХАЙЛОВИЧ ПОЛЮЖИН

80-річчя від дня народження вченого-германіста
(1945–2024)

Полюжин Михайло Михайлович – український учений у галузі англійської філології, доктор філологічних наук (1993 р.), професор (2001 р.), завідувач кафедри прикладної лінгвістики ДВНЗ «Ужгородський національний університет». Михайло Полюжин по праву увійшов не лише до когорти провідних українських лінгвістів, а й отримав світове наукове визнання. Народився 22 січня 1945 року в селі Літиня Дрогобицького району Львівської області в селянській

родині. Був єдиною дитиною батька, який загинув наприкінці Другої світової війни і якому не судилось потримати на руках свого первістка. Час народження збігся з військовою перемогою над фашизмом, був наповнений економічною скрутою в державі, і залишив важкий слід в його споминах уздовж усього життя. Весь тягар виховання ліг на плечі молодой матері, яка самотужки виховувала сина і вже ніколи не поєднала свою долю з іншим. Михайло змалечку ріс здібною до науки дитиною, успішно навчався в школі і тішив неньку оцінками.

Отримавши середню освіту, упродовж 1962–1966 рр. навчався у Дрогобицькому державному педагогічному інституті імені Івана Франка за спеціальністю «Іноземна мова», який закінчив з відзнакою.

Із серпня по листопад 1966 р. працював учителем середньої школи № 7 м. Рівне, а з грудня 1966 р. по грудень 1972 р. – асистентом кафедри іноземних мов в Українському інституті інженерів водного господарства в м. Рівне.

1972 р. вступив до аспірантури Московського державного педагогічного інституту іноземних мов імені Моріса Тореза, на кафедрі лексикології англійської мови, яку закінчив у грудні 1975 р. і представив до захисту кандидатську дисертацію «Особливості функціонування системи префіксації у сучасній англійській мові». Захист дисертації відбувся 28 травня 1976 р., 1977 р. здобув науковий ступінь кандидата філологічних наук за спеціальністю 10.02.04 – германські мови.

З лютого 1976 р. по жовтень 1982 р. працював старшим викладачем, а з 1982 р. – доцентом кафедри англійської філології в Івано-Франківському державному педагогічному інституті імені Василя Стефаника. 1981 року Михайлу Полюжину присвоєно вчене звання доцента.

Свою викладацьку діяльність у стінах Ужгородського державного університету розпочав із жовтня 1982 року на посаді доцента кафедри англійської мови і літератури. В період із 1989 по 1991 рр. для завершення роботи над докторським дослідженням переходить на посаду старшого наукового співробітника УжДУ.

1993 року блискуче захистив докторську дисертацію «Діахронно-семантичний аспект англійського словотворення». Робота захищена в Інституті мовознавства РАН. Диплом доктора наук нострифіковано в Україні у 1999 р., у Київському національному університеті імені Тараса Шевченка.

Протягом 1993–1996 рр. – завідувач кафедри іноземних мов Ужгородського національного університету, 1996–2006 рр. – завідувач кафедри англійської філології УжНУ.

У 1999 році – присуджено ступінь доктора філологічних наук (в Україні), а у 2001 році – присвоєно вчене звання професора.

З 2006 по 2013 рр. – проректор із навчальної роботи та міжнародних зв'язків (згодом – із науково-методичної роботи) Закарпатського державного університету. З 2013 р., у зв'язку з Розпорядженням Кабінету Міністрів України за № 52-р від 6 лютого 2013 р. шляхом приєднання Закарпатського державного університету до Ужгородського національного університету очолює кафедру прикладної лінгвістики (колишня назва – ділової іноземної мови і перекладу) УжНУ, де працює й дотепер. За сумлінну наукову працю отримав державні відзнаки: Почесну грамоту і медаль Закарпатської обласної ради (1995), Почесну грамоту Міністерства освіти і науки України (2011), Почесну грамоту Ужгородської міської ради (2023).

Колом наукових зацікавлень Михайла Полюжина є англійська філологія, зокрема: англійське словотворення, теорія номінації, лінгвоконцептологія, когнітивна лінгвістика, фразеологія. Має понад 150 наукових та навчально-методичних праць, зокрема 120 праць у фахових наукових виданнях, 19 публікацій навчально-методичного характеру. Михайло Полюжин був багаторічним редактором збірника наукових праць «Проблеми романо-германської філології».

Михайло Полюжин є учасником численних наукових і науково-методичних конференцій в Україні та за кордоном. Підготував 13 кандидатів філологічних наук зі спеціальності 10.02.04 – германські мови. Керує й нині підготовкою двох аспірантів.

Виступив офіційним опонентом понад 80 дисертацій, зокрема 10 докторських. Підготував низку відгуків про автореферати кандидатських та докторських дисертацій. Був членом спеціалізованих вчених рад із захисту докторських та кандидатських дисертацій у Донецькому, Львівському, Чернівецькому національних університетах. Професор М.М. Полюжин створив свою наукову школу, виховавши цілу плеяду молодих науковців, які успішно працюють в Україні та за кордоном.

Марія Медведь

Джерельні приписи:

1. Полюжин, М. М. Бахуврихи у сучасній англійській мові : навч. посіб. / М. М. Полюжин, Л. Ф. Омельченко. – Ужгород : Патент, 2004. – 60 с.

2. Полюжин, М. М. Диахронно-семантический аспект префиксального словообразования в английском языке : монография / М. М. Полюжин. – М. : Ин-т языкознания РАН, 1992. – 265 с. – Текст рос. мовою.

3. Полюжин, М. М. Знання іноземних мов як важливий чинник конкурентоспроможності випускників ВНЗ України. Інтеграція в європейський освітній простір: здобутки, проблеми, перспективи : монографія / М. М. Полюжин. – Ужгород : ЗабДУ, 2011. – С. 263–288. – (Серія «Євроінтеграція: український вимір»).

4. Полюжин, М. М. Курс лекцій з лінгвістичної історії : навч. посіб. / М. М. Полюжин. – Вінниця : Фоліант, 2004. – 272 с.

5. Полюжин, М. М. Курс лекцій з методики викладання іноземних мов (англ. мова) / М. М. Полюжин, І. В. Андрусак. – Ужгород : Ліра, 2004. – 240 с.

6. Полюжин, М. М. Основні проблеми теорії мовленнєвих актів : курс лекцій / М. М. Полюжин, Т. Т. Врабель. – Ужгород : Ліра, 2005. – 102 с. – Текст англ. мовою.

7. Полюжин, М. М. Теорія і практика перекладу з англійської мови на українську / М. М. Полюжин, Н. М. Максимчук, Л. Ф. Омельченко. – К. : РОВО Укрвузполіграф, 1991. – 96 с.

8. Полюжин, М. М. Функциональное словосложение и префиксальные ономазиологические категории в английском языке : учеб. пособ. / М. М. Полюжин, Л. Ф. Омельченко. – Ужгород : Патент, 1997. – 100 с. – Текст рос. мовою.

9. Полюжин, М. М. Функціональний і когнітивний аспекти англійського словотворення : монографія / М. М. Полюжин. – Ужгород : Закарпаття, 1999. – 240 с. – Бібліогр. : с. 215–236 (403 назви).

10. Полюжин, М. М. Україна на шляху реформ : навч. посіб. з розмов. практики англ. мови / М. М. Полюжин, М. І. Шевчук. – Ужгород, 1997. – 57 с. – Текст укр., англ. мовами.

11. Poluzhyn, M. Lecture Notes on Historiography of Linguistics : monograph / M. Poluzhyn, M., N. Venzhynovych, A. Galaidin. – Czestochowa, 2019. – 242 p. – Текст англ. мовою.

* * *

12. Методичні вказівки до проведення семінарських занять із курсу «Вступ до перекладознавства» для студентів II курсу

спеціальності 6.035 «Філологія. Прикладна лінгвістика» / уклад. : М. М. Полюжин, М. М. Цонинець. – Ужгород, 2021. – 25 с.

13. Прикладна лінгвістика: методичні рекомендації до вивчення навчальної дисципліни «Практикум перекладу з англійської мови» для здобувачів вищої освіти за другим (магістерським) рівнем / уклад. : М. М. Полюжин, Ф. В. Карпюк. – Ужгород, 2023. – 38 с.

14. Прикладна лінгвістика: методичні рекомендації до виконання кваліфікаційної магістерської роботи для студентів освітньо-професійної програми «Прикладна лінгвістика» / уклад. : М. М. Полюжин [та ін.]. – Ужгород, 2023. – 42 с.

* * *

15. Михайло Полюжин, Наталія Венжинович та їх учні : біобібліогр. покажч. до 70-річчя Ужгород. нац. ун-ту / уклад. і відп. за вип. М. М. Медведь ; бібліогр. ред. : Л. О. Мельник, О. З. Цуняк ; упоряд. персон. бібліогр. : В. Ф. Баньої, Т. Т. Врabelь, Я. Ю. Світлик [та ін.] ; М-во освіти і науки України, ДВНЗ «Ужгород. нац. ун-т», Наук. б-ка УжНУ. – Ужгород : ФОП Сабов А. М., 2015. – 180 с : іл.

* * *

16. Літопис факультету іноземної філології УжНУ (1966–2016) : 50-річчю факультету іноземної філології присвячується / уклад. О. Г. Дацьо, Е. В. Швед. – Ужгород : ТІМРАНИ, 2018. – 232 с : фот.

Зі змісту : [про М. М. Полюжина]. – С. 48, 64, 68.

17. Полюжин Михайло Михайлович : [професор] // Наукова еліта Закарпаття : д-ри наук, професори Ужгород. нац. ун-ту / редкол. : М. М. Вегеш [та ін.] ; ред. І. Ребрик ; передм. М. М. Вегеша ; М-во освіти і науки України, Ужгород. нац. ун-т. – Ужгород : Гражда, 2005. – С. 95-96 : фот.

18. Ужгородський національний університет: 70 років на шляху національно-освітнього відродження України : [ювіл. вид. до 70-річчя ун-ту] / ред. рада В. І. Смоланка, І. П. Студеняк ; відп. ред : Л. О. Белей. – Ужгород, 2015. – 192 с. : іл.

Зі змісту : [про М. М. Полюжина]. – С. 88, 91.

* * *

19. Полюжин Михайло Михайлович [Електронний ресурс] : [професор]. – Режим доступу : <http://surl.li/ypkmlc>. – Назва з екрана.

ПЕТРО ГАВРИЛОВИЧ МІЗУН

95-річчя від дня народження судинного хірурга,
кандидата медичних наук, доцента кафедри
хірургічних хвороб медичного факультету
Ужгородського національного університету
(1930–1997)

Петро Гаврилович Мізун народився 29 січня 1930 року в с. Волове Воловського округу Підкарпатської Русі (нині смт Міжгір'я Міжгірського р-ну Закарпатської області) в багатодітній родині лісоруба – Марії Красняник (1909–1978) та Гаврила Мізуна (1903–1979). На той час Закарпаття під назвою Підкарпатська Русь входило до складу Чехословаччини. Попри важке життя багатодітної родини, Петро Мізун змалечку тягнувся до знань. Сталося так, що освіту він здобував за кількох держав: спочатку в народній початковій школі за Чехословаччини, горожанській школі – за гортіївської Угорщини, а відтак у Хустській гімназії після визволення краю від німецько-угорської окупації. Завершував середню освіту за радянської влади у Міжгірській середній школі № 1, яку закінчив із золотою медаллю. У 1948 році вступив на медичний факультет Ужгородського університету і невдовзі став улюбленим учнем Олександра Фединця та Миколи Бакшеєва, відомих далеко за межами України. По завершенню університетських студій з відзнакою, у 1954 році, молодий лікар повернувся з обласного центру на Верховину. У Міжгір'ї йому судилося працювати отоларингологом Міжгірської районної лікарні. Втім П. Г. Мізун прагнув більшого – вступає до аспірантури і з грудня місяця 1954 р. зараховується на кафедру госпітальної хірургії медичного факультету Ужгородського державного університету. Його науковими керівниками були: засл. діяч науки, чл.-кор. АМН СРСР проф. М. І. Краковський та проф. УЖДУ О. В. Фединець. Петро Мізун не шукав легких стежинок на шляху до вершин науки: з вересня 1957 р. П. Г. Мізун – старший

лаборант кафедри хірургії, з 1958 р. – асистент цієї кафедри, з вересня 1960 р. – викладач кафедри госпітальної хірургії, з вересня 1961 р. – асистент кафедри загальної і госпітальної хірургії. Водночас виконує лікувальну роботу в хірургічному відділенні обласної клінічної лікарні як ординатор. У квітні 1965 р. – за сумлінну роботу по забезпеченню навчально-виховного процесу, досягнення в науковій роботі та активну участь у громадському житті університету одержав подяку від керівництва (ректор – Д. В. Чепур).

Після цього Петра Гавриловича переводять на викладацьку роботу на кафедру психіатрії та нервових хвороб. Як досвідчений педагог, він читав лекції із судинної хірургії, проводив практичні заняття. Як клініцист єдиний в області займався тяжкою судинною патологією – облітеруючими захворюваннями судин нижніх кінцівок. Здавалось, чим більше заглиблювався в дослідження проблеми ендартеріїту, тим більше він бачив скільки у цьому захворюванні білих плям, на які ще немає відповіді у вітчизняній та світовій науці. Лікування, яке він застосовував на практиці до цієї категорії пацієнтів, багато в чому було розроблене ним самим. Воно ще й досі не втратило свою цінність та ефективність. Ще під час роботи над кандидатською дисертацією, П. Г. Мізун запропонував оригінальний метод періартеріальної анестезії при ангіографії, випробував нову методику визначення мікроелементів, зокрема цинку, заліза, кадмію у крові пацієнтів, запровадив у практику лікування виразки при ендартеріїтах винайдену ним особисто мазь. Випробувана протягом багатьох років мазь сьогодні відома як «Ранозагоювальна мазь доктора Мізуна Петра Гавриловича» і з успіхом використовується у хірургічній практиці, про що свідчить патент на винахід № 69856. Його наукові і новаторські пошуки уже тоді викликали зацікавлення у провідних клініках України та Європи.

Після захисту кандидатської дисертації (1972) Петро Гаврилович за конкурсом обирається на посаду доцента кафедри загальної і госпітальної хірургії (протокол № 2 від 21.09.1973 р.). Читає лекції з хірургії на V-VI курсах медичного факультету, проводить лікувальну роботу в обласній клінічній лікарні, впроваджує в клінічну практику ряд раціоналізаторських пропозицій.

З 1987 р. Петро Гаврилович – доцент кафедри хірургічних хвороб № 1, а потім № 2. Проводить педагогічну і лікарську роботу в Ужгородській центральній міській клінічній лікарні – відповідає за судинну хірургію у відділенні. Слід зазначити, що доцент П. Г. Мізун понад 40 років невтомно і творчо працював у судинній хірургії –

намагаючись знайти правильне рішення у лікуванні хворих облітеруючими захворюваннями, які були ще проблемними у 70-х роках ХХ століття. Його власні багаторічні дослідницькі спостереження лягли в основу цілої низки публікацій, які спеціалісти аргументовано характеризували, без перебільшення, як новаторські. Новизну містили такі праці Петра Мізуна, як, наприклад: «Місцева анестезія при вазографії нижніх кінцівок» (1965), «Визначення впливу ацетилхоліну на артеріо-венозні анастомози при внутрішньоартеріальній терапії хворих тромбооблітеруючими захворюваннями нижніх кінцівок» (1966), «Вміст натрію і калію в плазмі та еритроцитах крові хворих на облітеруючі захворювання до і після інтраартеріального введення ацетилхоліну» (1969), «Вплив ацетилхоліну на коагуляційну і фібринолітичну системи крові при внутрішньоартеріальному введенні його хворим на тромбооблітеруючі захворювання» (1970) та ін. Проте вчений не мав погорди, не хизувався досягненнями. Він завжди тепло говорив про свою вдячність, професору Інституту хірургії ім. О. Вишневського Миколі Краковському, який був для Петра Гавриловича не лише науковим керівником кандидатської дисертації, а й справжнім порадиником і другом.

Петро Гаврилович, де б не працював, прагнув завжди реалізувати одне завдання – навчитися повертати людям здоров'я. Він став чудовим лікарем, хірургом найвищої кваліфікації, вдумливим клініцистом, який усі свої знання, всю душу вкладав у процес лікування хворих, котрі так щиро його любили, як і він їх...

За спогадами колег, хірург був оригінальним у всьому, у т. ч. і в методах лікування і методиці проведення операцій. Ніхто інший, як Петро Гаврилович, з допомогою кількох джгутів міг визначити не тільки місцезнаходження варикозних вен, але й характер ретроградного кровотоку в них, а також місце знаходження перфорантів, які, якщо їх не перев'язати, приведуть до рецидиву – відновлення варикозу. Його операції на судинах також відрізнялися від операцій загальних хірургів. Петро Гаврилович ювелірно робив малі розрізи, через які видаляв не тільки вени, але й апендикс, а застосовуючи поперечний розріз – видаляв жовчний міхур без кровотечі. Рухи його рук, пальців були віртуозними. Нічого зайвого.

Для колег відділення було звичним, що лікар П. Г. Мізун швидко і миттєво приймав рішення – не тільки в екстремальних умовах, але і в щоденній роботі. Окрім операцій, він сам робив внутрішньоартеріальні та внутрішньовенні ін'єкції, перев'язки із створеною особисто ним маззю. Працюючи у хірургічному відділенні обласної клінічної

лікарні, будучи кремезним, він брав з ліжка хворого, перекладав його на каталку, транспортував у перев'язочну, перекладав на перев'язочний стіл, накладав чисту пов'язку і відвозив у зворотному напрямку. Так робив він у день, так робив і у вечері. Бо не було такого вечора, щоб він не відвідував своїх хворих: його пацієнти були своєрідними – з гангренами нижніх, а часом і верхніх кінцівок, з ампутованими руками та ногами і – з нестерпними болями, які міг вгамувати тільки лікар Мізун розробленими ним блокадами. Облітеруючі захворювання артерій нижніх, а іноді й верхніх кінцівок викликали нестерпні болі, трофічні порушення з омертвінням пальців, ступні, гомілки. Проте П. Г. Мізун ніколи не поспішав з ампутацією, а прагнув радше зробити все можливе для порятунку хворого.

Та і в житті Петро Гаврилович міг власноруч будувати хату, намалювати картину, плакат. Не цурався ніякої іншої роботи як у лікарні, так і вдома, в побуті. Він справді був наділений щирою душею, співчуттям до людського болю, талантами хірурга, філософа, художника.

У 1994 р. – відомий лікар виходить на заслужений відпочинок. Помер 14 травня 1997 року. Світла пам'ять про Петра Гавриловича Мізуна, його відданість судинній хірургії довіку залишиться у серцях одужаних закарпатців, колег та однодумців.

**Наталія Вакула,
Дана Данко**

Джерельні приписи:

1. Мізун, П. Г. Некоторые показатели нарушения трофики и гемодинамики у больных облитерирующими заболеваниями артерий нижних конечностей и патогенетическое их лечение : автореф. дис. ... канд. мед. наук : спец. 14.777 «Хирургия» / П. Г. Мизун. – Ужгород, 1972. – 27 с. – Текст рос. мовою.

2. Мізун, Ю. Г. Космос и здоровье / Ю. Г. Мизун, П. Г. Мизун. – М. : Знание, 1984. – 144 с. – (Наука и прогресс). – Текст рос. мовою.

* * *

3. Мізун, П. Г. Внутриаартериальное введение ацетилхолина в комплексном лечении больных облитерирующими заболеваниями сосудов нижних конечностей / П. Г. Мизун // Тезисы докладов и сообщения XVIII научной конференции профессорско-преподавательского состава (секция мед. наук), 4-6 мая 1964 г. / МВ и ССО УССР, Ужгород. гос. ун-т ; [отв. ред. Г. Е. Марантиди]. – Ужгород, 1964. – С. 88-91. – Текст рос. мовою.

4. Мизун, П. Г. Данные внутриартериальной сфигмографии при декомпенсации регионарного кровообращения у больных облитерирующими заболеваниями / П. Г. Мизун // Декомпенсация сердца : [монотемат. науч. сб.] / М-во и ССО УССР, Ужгород. гос. ун-т (мед. фак.), Киев. НИИ клинич. и эксперимент. хирургии Минздрава УССР ; [отв. ред. И. А. Мельник]. – Ужгород, 1973. – С. 148-155. – Текст рос. мовою.

5. Мизун, П. Г. Некоторые принципы лечения больных с поражением сосудов конечностей / П. Г. Мизун // Ревматизм и пороки сердца : [материалы науч. конф., посвящ. 25-летию воссоединения запад. обл. Украины с Советской Украиной] / Ужгород. гос. ун-т, Киев. ин-т клинич. медицины им. Н. Д. Стражеско ; [отв. ред. И. А. Мельник]. – К., 1970. – С. 193-198. – Текст рос. мовою.

6. Мизун, П. Г. Показания к внутриартериальной терапии ацетилхолином больных облитерирующими заболеваниями нижних конечностей / П. Г. Мизун // Тезисы докладов и сообщения к XIX научной конференции профессорско-преподавательского состава (секция мед. наук), июнь 1965 г. / М-во и ССО УССР, Ужгород. гос. ун-т ; [отв. ред. М. С. Туркельтауб]. – Ужгород, 1965. – С. 72-73. – Текст рос. мовою.

7. Мізун, П. Г. Визначення впливу ацетилхоліну на артеріо-венозні анастомози при внутрішньоартеріальній терапії хворих тромбоемболізуючими захворюваннями нижніх кінцівок / П. Г. Мізун // Тези доповідей до XX-ої наукової конференції професорсько-викладацького складу (секція мед. наук), березень 1966 р. / М-во та ССО УРСР, Ужгород. держ. ун-т, Мед. ф-т ; [відп. ред. Г. Є. Марантіді]. – Ужгород, 1966. – С. 124-125.

8. Мізун, П. Г. Вміст вільних амінокислот в сироватці крові хворих на облітеруючі захворювання артерій нижніх кінцівок до і після інтраартеріального введення ацетилхоліну / П. Г. Мізун, Л. В. Попадинець // Матеріали наукової конференції молодих науковців / М-во та ССО УРСР, Ужгород. держ. ун-т ; редкол. : О. О. Драган, І. М. Чаварга, С. М. Хрипак]. – Ужгород : [УЖДУ], 1969. – С. 177-180.

9. Мізун, П. Г. Вміст натрію і калію в плазмі та еритроцитах крові хворих на облітеруючі захворювання до і після інтраартеріального введення ацетилхоліну / П. Г. Мізун, Н. І. Мандзюк // Матеріали наукової конференції молодих науковців / М-во та ССО УРСР, Ужгород. держ. ун-т ; редкол. : О. О. Драган, І. М. Чаварга, С. М. Хрипак. – Ужгород : [УЖДУ], 1969. – С. 137-141.

10. Мізун, П. Г. Вплив ацетилхоліну на коагуляційну і фібринолітичну системи крові при внутрішньоартеріальному введенні його хворим на тромбооблітеруючі захворювання / П. Г. Мізун // Матеріали наукової конференції аспірантів-випускників / М-во та ССО УРСР, Ужгород, держ. ун-т ; [відп. ред. І. І. Зимомря]. – Ужгород, 1970. – С. 120-122.

11. Мізун, П. Г. Вплив гепарину на вміст загального білка та білкових фракцій в плазмі крові хворих на тромбооблітеруючі захворювання / П. Г. Мізун // Матеріали наукової конференції аспірантів-випускників / М-во та ССО УРСР, Ужгород, держ. ун-т ; [відп. ред. І. І. Зимомря]. – Ужгород, 1970. – С. 130-131.

12. Мізун, П. Г. Місцева анестезія при вазографії нижніх кінцівок / П. Г. Мізун // Тези доповідей до наукової конференції професорсько-викладацького складу, присвячені 20-річчю заснування Ужгородського державного університету, жовтень 1965 р. / М-во та ССО УРСР, Ужгород, держ. ун-т ; [відп. ред. Г. Є. Марантіді]. – Ужгород, 1965. – С. 103-104.

13. Мізун, П. Г. Результати комплексного лікування хворих тромбооблітеруючими захворюваннями артерій нижніх кінцівок з внутрішньоартеріальним застосуванням ацетилхоліну / П. Г. Мізун // Тези доповідей до XX-ої наукової конференції професорсько-викладацького складу (секція мед. наук), березень 1966 р. / М-во та ССО УРСР, Ужгород, держ. ун-т, Мед. ф-т ; [відп. ред. Г. Є. Марантіді]. – Ужгород, 1966. – С. 125-127.

14. Полажинец, М. Н. Наш опыт лечения острой артериальной недостаточности / М. Н. Полажинец, П. Г. Мизун, А. И. Микита, А. У. Казначей // Острая патология магистральных сосудов : тез. докл. II респ. науч. конф. (Ив.-Франковск, 19-20 дек. 1983 г.) / Респ. науч. о-во хирургов, Киев. НИИ клинич. и эксперимент. хирургии ; [отв. ред. В. П. Хохоля]. – К., 1983. – С. 60-61. – Текст рос. мовою.

* * *

15. Мизун, П. Г. Причины инвалидности и пути ее снижения при заболевании вен нижних конечностей / П. Г. Мизун, М. Н. Полажинец // Клинич. хирургия. – 1986. – № 7. – С. 72. – Текст рос. мовою.

16. Мизун, П. Г. Комплексное лечение больных тромбооблитерирующими заболеваниями артерий нижних конечностей / П. Г. Мизун // Клинич. хирургия. – 1970. – № 11. – С. 40-45. – Текст рос. мовою.

* * *

17. Вакула, Н. С. Мізун Петро Гаврилович (29.01.1930–14.05.1997) : до 85-річчя від дня народж. : біобібліогр. покажч. / Н. С. Вакула ; ЗОМІАЦ, Мед. б-ка. – Ужгород, 2015. – 52 с. : іл. – (Визначні постаті медицини Закарпаття).

* * *

18. Біляк, Степан. Лікарня. Сторінки із незабутнього / С. Біляк ; передм. С. Федаки. – Ужгород : ТИМРАНИ, 2021. – 384 с. : іл.

Зі змісту : [про П. Мізуна]. – С. 39, 46, 51, 63, 59, 63, 69, 100, 115, 118.

19. Біляк, Степан. Мене веде Божа Рука : спогади / С. Біляк ; передм. І. Хланти. – Ужгород : СПОЛОМ, 2024. – 250 с. : іл., фот.

Зі змісту : [про П. Мізуна]. – С. 57, 65-66.

20. Вакула, Н. С. Про життя і наукову діяльність Петра Гавриловича Мізуна (1930–1997), лікаря, вченого, винахідника, доцента кафедри факультетської хірургії Ужгородського національного університету : бібліогр. / Н. С. Вакула // Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: Медицина. – Вип. 38. – Ужгород, 2010. – С. 197-201.

21. Зимомря, М. Напливи лікувальної ласки: Петро Мізун // Зимомря, М. Долі в людях. Нариси. Інтерв'ю. – Дрогобич : Коло, 2006. – С. 239-246.

22. Зимомря, М. Петро Мізун // Зимомря М. Час і життя : худ.-док. нариси. – Дрогобич : Посвіт, 2012. – С. 147-156.

23. Історія медичного факультету Ужгородського національного університету: до 60-річчя медичного факультету Ужгородського національного університету / за ред. С. О. Бойка. – Ужгород, 2005. – 184 с.

Зі змісту : [про П. Г. Мізуна]. – С. 100.

24. Кафедра факультетської хірургії // Осередок освіти, науки і культури. Ужгородському державному університету – 50 років / І. М. Гранчак, О. Д. Довганич, В. Ю. Сливка [та ін.] ; [відп. за вип. І. М. Гранчак] ; Ужгород, держ. ун-т. – Ужгород : Патент, 1995. – С. 77-78.

Зі змісту : [про П. Г. Мізуна]. – С. 77.

25. Михайлюк, М. Надмогильний пам'ятник П. Мізуну, 1999 : граніт / М. Михайлюк // Михайлюк Михайло. Скульптура : [альбом] / Львів. акад. мистецтв, Закарпат. худ. ін-т, Ужгород. коледж мистецтв ім. А. Ерделі Закарпат. худ. ін-ту; [упоряд. Л. Михайлюк ; тексти : І. Небесник, О. Голубець, І. Голод [та ін.]. – Мукачево : Карпат. вежа, 2004.

26. Мізун Петро Гаврилович (1930–1997) // Вакула, Н. С. Медицина в мистецькій спадщині Закарпаття : альбом-каталог / Н. С. Вакула, Л. І. Біксей. – Ужгород : ФОП Сабов А. М., 2022. – С. 24-26 ; 104-106.

27. Ужгородський національний університет на порозі III тисячоліття / М. М. Вегеш (голова редкол.) ; відп. ред. Т. М. Розумик. – Ужгород : Карпати, 2005. – 192 с.

Зі змісту : [про П. Г. Мізуна]. – С. 85.

28. Шеремет, П. Ф. Світло лікарських начал : до 70-річчя від дня народж. доц. П. Мізуна / П. Ф. Шеремет, М. І. Зимомря // Науковий вісник Ужгородського університету. Серія : Медицина. – Вип. 11. – Ужгород, 2000. – С. 316-318.

* * *

29. Біляк, С. Приємно, сумно і радісно : (П. Г. Мізуну, хірургу, канд. мед. наук виповнилося б 75 років) / С. Біляк // Карпат. Україна. Красне поле. – 2005. – 29 січ.

30. Зимомря, М. Стихія жайворонка. До 85-річчя від дня народження Петра Мізуна / М. Зимомря // Срібна Земля. Фест. – 2015. – 30 січ.-5 лют. – С. 13.

Лютий: 6

ХРИСТИНА ВАСИЛІВНА КЕРИТА

70-річчя від дня народження поетеси, педагога
(нар. 1955)

Христина Керита народилася 6 лютого 1955 року у мальовничому селі Драгово на Хустщині. Дитинство її овіяне вітрами з гір, що височать по обидва боки села, чистими водами річки Теремлі, пахощами різно-трав'я на нивах.

Батьки – Василь Федорович і Марія Михайлівна – невтомно трудилися, щоб вивести у світ чотирьох дітей: братів Миколу, Василя, Михайла і Христину. Зростали вони у родинній злагоді, любові, спокої, шанували, любили батьків і завжди допомагали їм.

Мабуть, саме від батьків і передалася Христині любов до слова. Василь Федорович був талановитим оповідачем, знав безліч цікавих історій, розповідав емоційно, весело.

Марія Михайлівна, здається, все вміла робити: в'язала, вишивала, ткала килими, доріжки, шила одяг для цілої родини, легко складала коломийки і аж до свого відходу на небеса читала художню літературу.

Тому й не дивно, що Христина теж рано почала читати, активно відвідувала сільську бібліотеку, відкриваючи Таїну Слова.

Перші проби пера випали на 6-ий клас, коли вірш «Квіти революції» був схвально сприйнятий не лише однокласниками, а й слухачами республіканського радіо. Ця перемога і отримана нагорода стали хорошим стимулом.

Бажання побачити що там за видноколом рідного села, привело дівчину на перший курс Хустського медичного училища у 1969 році. На цей рік припав і дебют у районній газеті, тодішній «Ленінській правді», редактором якої був талановитий педагог, журналіст, патріот І. І. Губаль.

Навчання в медучилищі активно поєднує з творчою роботою, відвідує літературну студію при редакції районної газети, знайомиться із відомими письменниками, вихідцями із Хустщини, які часто навідувались на свою малу батьківщину – Василем Вовчком, Василем Попом, Юрієм Шкробинцем. Вони дуже схвально сприйняли доробок юної поетеси.

Закінчивши медучилище, Христина Керита в 1972–1976 роках працювала медичною сестрою Хустської районної лікарні. Однак потяг до Слова виявився сильнішим.

Успішно склавши вступні іспити, Христина у 1976 році стає студенткою філологічного факультету Ужгородського університету.

Студентські роки були плідними: вірші друкувалися у журналах «Дніпро», «Жовтень», альманахах «Вітрила», «Ранковий клич», «Калиновий спів», в обласній та республіканській пресі.

Закінчила університет не тільки з дипломом з відзнакою, а й з першою збіркою віршів «Березневі заручини», яка отримала схвальні відгуки, стала аспіранткою кафедри української літератури. Відомі майстри художнього слова Петро Скунець, Іван Чендей, науковці Юрій Балега, Надія Ференц з великою увагою і повагою спостерігали за її творчим зростанням.

У 1982 році Х. Керита стала членом Спілки письменників України, почала працювати в редакції газети «Закарпатська правда».

У 1983 році у видавництві «Радянський письменник» вийшла друком друга збірка поезій «Чекання дива», у 1989 р. – «Одкровення».

У газеті «Молодь Закарпаття» працювала літконсультантом, вела літературну студію, готувала до друку твори авторів-початківців.

У 1982 році очолила міський літературний центр при Ужгородській школі № 6 ім. В. Гренджі-Донського (нині – лицей).

Відредагувала і підготувала до друку кілька збірок творчості молодих: «Джерело» (1994), «Пролісок» (1996), «Ластівка» (1997), «Вітрила» (1999), «Світанок віку» (2001).

Відрадно, що деякі вихованці літературного центру голосно заявили про себе в літературі, стали авторами власних збірок: Наталія Довганич, Віктор Коврей, Ольга Титик, Роман Шип, Ганна Данканич...

У 2001 році Х. Керита видала друком власну збірку поезій «На руїнах храму», куди увійшли зболені твори, бо в серці оселився глибокий сум від втрати чоловіка, поета, журналіста Василя Вароді. А ще боляче було спостерігати, як руйнуються храми багатьох душ, хоч здавалося, що встоять і витримують будь-яку негоду.

До 60-річчя чоловіка, у 2003 році, поетеса впорядкувала і видала окремою книжкою збірку віршів «З висоти соколиного лету» поета-шістдесятника Василя Вароді.

Збірка віршів «У затінку літа» (2005) стала для поетки ювілейною і засвідчила глибоке усвідомлення причетності авторки до життя рідного краю. Відчуття краси і таємничості світу звучать і в поезіях збірки «У долонях світанку» (2012).

Христина Керита вимоглива до свого слова, і до творів авторів-початківців, до збірок яких неодноразово писала передмови, рецензії.

За роботу з творчою молоддю поетка нагороджена Почесною відзнакою м. Ужгород.

Багато років працюючи вчителькою української мови та літератури Ужгородської школи № 6 й високо оцінюючи вплив художнього слова на формування особистості, Христина Керита видала друком вірші для дітей «Ви чули про гнома?».

Двічі нагороджена обласною премією ім. Ф. Потушняка у галузі літератури. Поетичній творчості Христини Керити присвячений літературно-критичний нарис Надії Ференц «Художній світ Христини Керити» (2014). А ще вона нагороджена медаллю НСП України «Почесна відзнака».

Виростила двох дітей – сина Василя і доньку Терезу, нині вона бабуся двох онуків.

Сповнена творчих задумів, планів і вірою у світле майбутнє України Христина Керита активно продовжує свою творчу працю на літературній та освітянській нивах.

Василь Густі

Джерельні приписи:

1. Керита, Х. В. Березневі заручини : поезії / Х. В. Керита ; вступ. слово В. С. Басараба ; ред. В. Т. Дзьоба ; худож. С. Ф. Ковтюк. – Ужгород : Карпати, 1981. – 48 с.

2. Керита, Х. В. Ви чули про гнома? : для дітей дошк. та мол. шк. віку / Х. В. Керита ; худож. І. Дранчак. – Ужгород : Ужгород. міська друк., 2008. – 84 с. : кольор. іл. – (Україна).

3. Керита, Х. В. На руїнах храму : поезії / Х. В. Керита ; худож. Л. А. Корж-Радько ; ред. О. Козоріз. – Ужгород : Мистец. лінія, 2001. – 100 с. : іл.

4. Керита, Х. В. Одкровення : вірші та поеми / Х. В. Керита ; ред. В. Т. Дзьоба ; худож. оформл. М. М. Таранова. – Ужгород : Карпати, 1988. – 80 с.

5. Керита, Х. В. У долонях світанку : [зб. поезій] / Х. В. Керита ; вступ. слово Н. Ференц. – Ужгород : Ліра, 2012. – 96 с.

6. Керита, Х. В. У затінку літа : вибр. твори / Х. В. Керита ; післямова Н. С. Ференц ; худож. оформ. Н. С. Пономаренко ; ред. Л. К. Яцишин. – Ужгород : Госпрозрахунк. ред.-видав. від. упр. у справах преси та інформації, 2005. – 224 с.

7. Керита, Х. В. Чекання дива : вірші та поема / Х. В. Керита ; ред. Л. М. Левчун ; худож. : В. Ф. Яцун, О. І. Яцун. – К. : Радян. письм., 1983. – 80 с.

8. Між Карпатами і Татрами. – Вип. 34 : поезія Христини Керити в словац. пер. Валерії Юричкової / вступ. слово, упоряд. Т. Ліхтей. – Ужгород : РІК-У, 2021. – 48 с.

* * *

9. Керита, Х. [Поезії] : [вірші присвяч. Лесі Українці – «Гудуть дерева хриплим хором» ; «Одержима» ; «В будинку-музеї Лесі Українки»] / Х. Керита // Закарпатська Лесіана : зб. наук. та публіцист. ст., есе, спогадів, худож. творів, бібліогр. джерел. – Ужгород : РІК-У, 2022. – С. 224-227 : фот.

10. Керита, Х. Березневі заручини : [вірші] / Х. Керита // Калиновий спів : творчість молодих / упоряд. П. М. Скунець. – Ужгород : Карпати, 1978. – С. 42-44.

11. Керита, Х. У Ботанічному саду ; У глибині смеркаючих зіниць ; Дощ в Ужгороді ; У музеї під небом ; Наваля : [вірші] / Х. Керита // Вежа / уклад. Т. Ліхтей ; худож. оформ. Н. Пономаренко ; ред. О. Козоріз. – Ужгород : Мистец. лінія, 2004. – С. 37-45.

* * *

12. Керита, Х. Василь Вароді : [біогр. закарпат. поета] / Х. Керита // Письменники Срібної Землі : до 60-річчя Закарпат. орг. Нац. спілки письменників України / упоряд. П. М. Ходанич ; худож. оформ. Г. Юрченко. – Ужгород : Ужгород. міська друк., 2006. – С. 495-501 : портр.

13. Керита, Х. Надія Станіславівна Ференц : 60-річчя з дня народження літературознавця (1946) / Х. Керита // Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2006 рік : рек. бібліогр. посіб. – Ужгород : Вид-во В. Падяка, 2005. – С. 175-178. – Бібліогр. наприкінці ст.

14. Керита, Х. Намисто долі : [про письменницю Г. Висоцьку] / Х. Керита // Висоцька Ганна. Сонячне намисто : оповідання / худож. оформ. Т. Петричко. – Ужгород, 2002. – С. 85-86.

15. Керита, Х. Олена Степанівна Мейсарош : [60-річчя з дня народж. поетеси] / Х. Керита // Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2005 рік : рек. бібліогр. посіб. – Ужгород : Вид-во В. Падяка, 2004. – С. 111-114. – Бібліогр. наприкінці ст.

* * *

16. Керита, Х. «Є диваки. Вони шукають Ноя» : Х. Керита про Верді, карбованці, вчит. роботу та текст без чернеток... : [розмова із закарпат. письменницею / вела М. Нейметі] / Х. Керита // Новини Закарпаття. – 2015. – 28 лют. – С. 15-16.

17. Керита, Х. «На свою творчу долю я не ображаюся!», – зізнається відома закарпатська поетеса Христина Керита : [розмова / вела М. Шутко] / Х. В. Керита // Новини Закарпаття. – 2010. – 27 лют. – С. 21.

18. Керита, Х. «Спілка письменників нагадувала мені тоді товариство небожителів» : [розмова із закарпат. письменницею / вела М. Нейметі] / Х. Керита // Новини Закарпаття. – 2021. – 6 лют. – С. 7 : фот.

* * *

19. Вароді, Василь Іванович. З висоти соколиного лету : вибр. твори / В. І. Вароді ; упоряд. Х. В. Керита ; худож. оформ. Н. С. Пономаренко. – Ужгород : Госпрозрахунк. ред.-видав. від. упр. у справах преси та інформації, 2003. – 336 с. : портр., фот.

20. Пролісок : зб. творів учнів. молоді м. Ужгорода / упоряд. Х. В. Керита ; вступ. слово М. Ю. Гаврилешко. – Ужгород : Закарпаття, 1996. – 56 с.

* * *

21. Жупан, Вікторія Василівна. Екзотична абетка-розмальовка : для дітей мол. шк. віку / В. В. Жупан ; ред. Х. В. Керита ; худ. В. В. Жупан. – Ужгород : Ліра, 2008. – 36 с.

22. Рішко, Микола Іванович. Вереснева криниця : поезії / М. І. Рішко ; ред. Х. В. Керита ; худ. оформ. В. П. Ічанського. – Ужгород : Карпати, 1990. – 72 с.

23. Світанок віку : зб. творів учнів. молоді м. Ужгорода / ред. Х. В. Керита. – Ужгород : Патент, 2001. – 84 с.

* * *

24. Висіцька, Таміла. Керита Христина Василівна : (н. 6.02.1955) : поетеса / Т. Висіцька // Висіцька, Т. Жіночі постаті в історії Закарпаття. – Кн. 1 : наука, культура, мистецтво : біо-бібліогр. довід. / наук. ред. В. Падяк ; бібліогр. ред. та ред.-упоряд. Л. Ільченко. – Ужгород : Вид-во В. Падяка, 2004. – С. 138-141 : портр. – Бібліогр. наприкінці ст.

25. Густі, Василь. Під знаком натхненної праці : слово з нагоди ювілею Х. Керити : [поетеса] / В. Густі // Густі, Василь. Вклоняюсь колосу й зернині : ст., рец., есеї. – Ужгород : ІВА, 2017. – С. 84-87.

26. Ференц, Надія. Концепція ліричного героя в поезії Христини Керити / Н. Ференц // Сучасні проблеми мовознавства та літературознавства : (зб. наук. праць). – Вип. 20. / відп. ред. І. В. Сабадош ; редкол. : В. В. Барчан [та ін.]. – Ужгород, 2015. – С. 141-144.

27. Ференц, Надія. Поетичний світ Христини Керити / Н. Ференц // Науковий вісник Ужгородського університету. Серія : Філологія. – Вип. 7. – Ужгород, 2003. – С. 73-79.

28. Ференц, Надія. Христина Василівна Керита : [50-річчя з дня народж. поетеси] / Н. Ференц // Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2005 рік : рек. бібліогр. посіб. – Ужгород : Вид-во В. Падяка, 2004. – С. 68-73. – Бібліогр. наприкінці ст.

29. Ференц, Надія. Христина Керита : [біогр. закарпат. поетеси] / Н. Ференц // Письменники Срібної Землі : до 60-річчя Закарпат. орг. Нац. спілки письменників України / упоряд., передм., ст., підгот. текстів П. Ходанича ; худож. оформл. Г. Юрченко. – Ужгород : Ужгород. міська друк., 2006. – С. 582-590 : портр.

30. Хланта, Іван. Христина Керита : поетеса / І. Хланта // Хланта, І. Народний літературно-мистецький музей Копашнівської ЗОШ

I-III ступенів Хустського району : путівник / відп. за вип. Г. В. Догальчук, М. В. Делеган. – Ужгород : Патент, 2018. – С. 348-349 : фот.

31. Ходанич, Л. П. Керита Христина Василівна : [укр. поетеса та педагог] / Л. П. Ходанич // Педагогічна енциклопедія Закарпаття / редкол. : В. В. Химинець (голова ред. колегії) [та ін.]. – Ужгород : Карпати, 2021. – Т. 1: А-Н. – С. 347.

32. Ходанич, П. М. Керита Христина Василівна : [поетеса] / П. М. Ходанич // Енциклопедія Сучасної України. – К., 2012. – Т. 12: Кал – Киї. – С. 604 : фот. – Бібліогр. наприкінці ст.

33. Христина Керита : [поетеса] // Закарпатська обласна організація Національної спілки письменників України. – Ужгород : Вид-во О. Гаркуші, 2016. – С. 20 : портр.

Лютий: 8

ПАВЛО ПАВЛОВИЧ ЧУЧКА

70-річчя від дня народження письменника, кандидата філологічних наук, громадсько-політичного діяча, ресторатора (нар. 1955)

Розмову про Павла Чучку можна розпочати з будь-якого часу і будь-якого місця, оскільки все його життя наповнене подіями, ініціативами, вчинками, здобутками, – тобто наповнене змістом і що дуже важливо – наповнене особливим чучківським гумором, що надає серйозного значення і змістовності цим подіям. Хоча це не просто гумор, – це талант створити щось із нічого, скористатися з обставин і оточення таким чином, щоб подати все це у новому, несподіваному ракурсі. Оточення застигає, спантеличене, у німому захваті й вибухає раптовим реготом, завжди захоплене зненацька черговим Павловим пасажом. Яким іншим чином, якщо не через смішне, можна надати вагомості важливим темам, прокоментувати життєві колізії, приземливши пафосне, піднісши щоденно-побутове.

Однак Павла Чучку неможливо охопити, вичерпно описати, викласти усі можливі судження у форматі статті. Що є можливим, то це висловитися про нього під кутом свого бачення, свого багаторічного знання, свого ставлення, і це буде лише один з аспектів.

Звідки є пішов Павло Чучка, Павлового Павла Павлів Павло? Звідусіль: з Баранинців, з Ужгорода, з цілого Закарпаття, з Києва. Все було важливе: рід Чучків – перший Павло Павлович, – дід, господар, староста Баранинців, цугсфірер в австро-угорській армії, з якою пройшов усю Україну і переконався, що закарпатці це українці. Це від діда – оповіді зимовими вечорами про Першу світову війну, що вилюються у переклад-пародію говіркою «Бородіно», трансформуються у «Одкровенія баранинського катуни». Це батько-професор, філологічна еліта української науки – від нього філологічний хист, вишколений розум, відчуття слова, стилю, науковість і логіка суджень і широченні гуманітарні інтереси, і мама-вчителька – від неї майстерність і нестримність у словесному жанрі. Павло один з кращих мовців, умільців вести мову плинно, гнучко, оперувати масою фактів, відтіняти важливе, акцентувати цікаве, підкреслювати парадоксальне, миттєво реагувати на репліки й виклики. А ще йому важливі й цікаві сотні людей і тисячі розмов, в яких він завжди чогось навчиться, візьме для себе корисне, адже вміє однаково зацікавлено розмовляти і з відомими суспільними діячами і з селянами-верховинцями – з останніми ще й більш зацікавлено.

Він походить також зі школи – з відомої ужгородської СШ №1, яка познайомила і здружила багатьох людей. Ще там, у старших класах він узявся писати у віршованій формі свої перші смішні опуси на радість однокласникам. Шкільне товариство з нетерпінням очікувало появу нових рядків. Читання викликало неймовірний сміх і ще якесь глибинне потрясіння: адже ті невеликі віршовані твори моментально проникали в глибини підсвідомості, виносили на поверхню приспані чи приховані почуття, реакції. Тобто діяли як важливі мистецькі твори і діють так донині.

А ще він ставив у школі сценки чи моновистави. Коли в шкільному актовому залі вперше серед радянської дійсності і наростаючого домінування російщини пролунали гуморески найріднішою дравецько-баранинсько-горянською говіркою, – це було дуже смішно, а ще був незапланований сплеск місцевого патріотизму. Все вийшло органічним і все стало на свої місця, відсікаючи відчуття непевності, другорядності, чітко проголошуючи, чия мова є господарем у себе вдома. А це ж тоді кваліфікувалося сторожами

системи як негідне «месничество» – захоплення своїм, на противагу загальному, советському.

Важлива ознака непересічної особистості – раннє або вчасне дозрівання, коли людина здійснює те, що інші лише збираються робити. Павло не пристосовувався до обставин, радше пристосовував обставини до себе. Він завжди говорив українською в умовах повзучої за СРСР русифікації. Він якимось відразу, без перехідних етапів засвідчив своє вміння писати. Так буде й надалі, і тоді, коли разом із Петром Скунцем очолить закарпатський Рух і внесе у громадський рух свою неймовірну енергію, і тоді, коли Павло займеться бізнесом і відразу буде знати як діяти й успішно його розвивати, і тоді, коли порине в політичну діяльність. Надалі це станеться в багатьох його інших активностях, менших чи більших, і ніде не буде нехтування деталей, ігнорування непотрібних дрібниць, бо всі дрібниці будуть важливими.

Павло йде батьківським шляхом і 1972 року вступає на філологічний факультет Ужгородського університету. Він на своєму місці – у науці, у царині слова. І у творчості: разом зі студентами хімічного факультету Іваном Небесником, Михайлом Дюриком, Володею Кушніром створюють театр мініатюр. Студенство захоплено вітає сценки «У їдальні», «На фермі», «На воєнці» та інші. Після університету шлях науки продовжується – Павло їде в Київ, стає аспірантом Інституту української мови і здобуває ступінь кандидата філологічних наук. Роки у Києві позначені новими римованими здобутками, у той академічний період – це як віддушини, прилучення до віддаленого на той час закарпатського середовища. Віршовані здобутки надсилаються у листах – автор цих рядків акуратно складає до купки всі аркуші, а купка росте, і вже поступово снується ідея щодо видання збірки цих опусів, але до втілення ідеї ще далеко, адже навколо СРСР і строга партійна та всяка інша цензура.

Павло повертається в Ужгород і виконує всі дії добропорядного громадянина. Він стає до праці в установах, одружується, у нього народжується донька. Але ж кипуча енергія працює у різних напрямках. Він обирає свій шлях, навіть якщо це наперекір уявленням батьків чи загальноприйнятим правилам. Павлові завжди було затісно в одному жанрі чи в одній сфері діяльності, у спокійному плині розміреного життя. Він занадто обдарований, щоб виконувати без кінця одну й ту ж роботу. Він змінив кілька робіт – науковий працівник краєзнавчого музею, лектор інституту

післядипломної освіти вчителів, референт міськкому партії, і всюди був бажаним, але не всього цього він насправді бажав. Павлова суперактивність розбризкувалася на всі боки. Для чого вести банальну розмову про те, про се, якщо можна розвернути її іншим боком, виявити парадоксальні риси ситуації і як наслідок – розбудити, розбурхати співбесідника, спровокувати його до творчості, до співучасті. Його практичний розум бачив недоліки і шляхи їх усунення, але середовище толерувало усталені норми.

Багато що в його житті, як і в житті усього суспільства змінила так звана перебудова і національно-визвольна діяльність, що настала внаслідок цих історичних змін і захопила, закрутила тисячі й мільйони у круговерті перемін. СРСР перестав існувати, настала небачена, незвідана свобода діяльності, самовираження, відродження культури, правдивої історії, заснування нових товариств і партій, відбулися установчі збори Товариства української мови і нарешті заснування Руху як рушія політичних процесів в Україні. Саме Рухові віддано час і енергію: численні збори, зустрічі, мітинги, поїздки по всій області, створення осередків, і всюди – десятки нових друзів, однодумців. Павло спить по кілька годин, вночі дописуються статті, доробляється оформлення самвидавних газет, а вранці з'являється свіжа «Карпатська Україна» і, звичайно ж, гумористичний додаток «Закарпатська гурка».

Обласну організацію Руху очолює Петро Скунець. Починається співпраця двох талановитих людей – Скунця і Чучки. Вже цих двох прізвищ було достатньо, щоб засвідчити рівень Руху. Регулярно починає виходити вже зареєстрована газета «Карпатська Україна». Наймасовіша громадсько-політична організація набирає сили, ряди поповнюються чудовими патріотичними людьми, яких не злічити. Це і професори Ужгородського університету та інших навчальних закладів, це вчителі й робітники, мешканці навколишніх сіл, вчорашні дисиденти і до тих пір не відомі люди, яких захопила ейфорія свободи, які нарешті стали собою.

На вівтар політичної діяльності Павло поклав громаду фізичних і психічних сил, немало власних коштів і власний автомобіль – ніхто тоді не рахувався із затратами. Саме з Руху почалася політична активність Павла Чучки, що простяглася на роки. Він брав участь у різних виборах, організовував політичні партії, проголошував підтримку кандидатам. Йому багато чого вдавалося, але таки не вдалося зробити велику політичну кар'єру – на щастя для нього і на радість для друзів. Саме його сильні якості стали на пе-

решкоді до такої кар'єри. Недостатня тактична гнучкість, чесність і прямолінійність, тверда переконаність у власних принципах і невміння маніпулювати ними, переходити до дешевого популізму, щоб виграти мандат. Він був депутатом міської ради і головою села Баранинці, але не став мером Ужгорода. Однак знову здобув багато нових знайомств, оскільки всім було цікаво розмовляти з Павлом, а він на рівних розмовляв з губернаторами, президентами, міністрами, із сотнями й сотнями відвідувачів знаменитої корчми «Деци у нотаря».

На щастя, Павлової енергії вистачило не лише на політику. Проголошена незалежність України відкрила шлях до підприємницької свободи. Він одним з перших організував фірму «Козак», яка першою завезла в Ужгород банани, такі звичні для всього світу, і такі омріяні на пострадянському просторі. Далі більше. Павло взяв в оренду частину будівлі колишньої бібліотеки у Дравцях і організував там ресторан-корчму «Деца у нотаря» (у дорадянський період у приміщенні перебував нотаріус). З цієї корчми почався новий відлік часу. По суті, Павлові вдалося реалізувати в натурі, в матеріалі, зігране колись у сценках, виношоване у думках, написане в його творіннях. «Деца у нотаря» стала пантеоном і паноптикумом героїв його творчості та героїв сучасності, полігоном для нескінченних експериментів зі словом і образом.

А ще «Деца» дала матеріальні засоби. Свобода і матеріальні засоби зробили можливим видання написаного Павлом. Ще до «Деци», 1992 року, з'явилася перша книжка «Вичурки по-баранинські» (закарпатська застільна книга). Це був вибух і шалений успіх, наклад кілька разів додруковували. Характерною є присвята книжки рідним людям і видатним ученим: «професорові Чучці з Баранинець, член-кореспондентові Німчуку з Довгого, докторові наук Мишаничу з Барвінка та пам'яті мого діда Павла з Баранинець».

«Деца у нотаря» стала культурним, розважальним, а за потреби й політичним центром. Не злічити всіх зустрічей, що відбулися тут, не злічити всіх гостей, друзів, що тут побували – лише незначну частину зафіксовано на спинках іменних стільців – кожен стілець як нагорода, визнання за особисті заслуги. Не злічити акцій, започаткованих і проведених у «Деці» – це фестивалі, вшанування і святкування, журналістські конкурси, презентації книжок і нових торгових марок Закарпаття, це «Словоблуд», відеорепортажі із «Деци», новорічні привітання, і знову моновистави, вже з використанням нових технологічних можливостей.

«Деца у нотаря» – це креативна територія, де можна гуляти у різних напрямках наштовхуючись на гумор на кожному кроці, де можна насолоджуватися точністю афоризмів, брати у своє користування сентенції, позичати ідеї (позичено їх в «Деці» чимало у багатьох місцях країни, але позичені вони якось втрачають свій неповторний аромат). Павло ніколи не зупиняється на досягнутому, а «Деца» це ще й випробувальний майданчик. Все нове, цікаве потрапляє в поле зору, все задумане втілюється без зволікання, територія «Деци» продовжує розширюватися не так фізично, як ментально. Заклад вже давно має статус своєрідної пам'ятки, позначеної у путівниках обов'язковою для відвідування. «Деца» – це творчість Павла Чучки, недарма наступна книжка отримала назву «Деца у нотаря» (Баранинці, 2001) – в ній зібрано все найкраще зі старого і вельми цікаве нове. Це дуже смішно й оптимістично.

«Весело сидіти з мудрими людьми,
Кажуть Україна вийшла із корчми».

Такий запис у книзі відвідувачів зробили свого часу Вячеслав Чорновіл та Лесь Танюк. А сама книга відгуків – це ще один культурний здобуток – колекція відгуків визначних діячів України, гостей із Чехії, Словаччини, Хорватії, Польщі. Це також здобуток дружби.

Для Павла дружба має значення, немало друзів переконалися в цьому, у неприязні він теж послідовний, є такі, що і в цьому переконалися. На нього, на його допомогу можна розраховувати. Він може зробити жест – запросити друзів у «Децу», придумати вечірку, запросити на концерт «Deep Purple» у Київ чи на поїздку по Закарпаттю, – і вміє повести себе так, що запрошені, відчуючи щирість жесту, не суєтяться, щоб якось компенсувати Павлові матеріальну частину.

Для друзів найважливіше, що Павло Чучка є, що є «Деца», де його можна застати, і що він більше не в політиці – тому й можна його застати. У «Децу» можна зайти, але складно звідти вийти. Потрапляєш у «децівський» полон, у атмосферу якогось особливого щастя: життя – це радість, все інше відсувається на другий план. «Деца вартує меси». На неї треба мати час, бо тут час тече інакше ніж за її межами, з'являється спокуса залишитися у солодкому полоні, «бо ще не знати, де ліпше». «Деца» – це Павло, його кипуча енергія. Він не зрадив, не підвів рід Чучків. Він у нових умовах проявив нові грані таланту. І можливо найбільше уславив його зафіксованим на папері. 2023 року світ побачила чергова книжка

Чучки «Послання Павла до срібноземлян. 1973–2023», що підсумувала десятиліття писань і, звичайно ж, доповнилася новинками, і здобула вже звичний успіх.

Літературна чи радше писана творчість Павла та її роль у суспільно-культурному житті регіону й України ще чекає на серйозного дослідника. Достеменно можна висловити лише те, що Павло винайшов новий і дуже актуальний жанр. Якщо говорити про попередників, то можна згадати Марка Бараболю, його вірш «Продукція язиков», але це все-таки сатира, а твори Чучки не є ані сатирою, ані гуморесками, хоча містять ці поняття. Це легко збудована віршована форма, максимально відповідна закладеним у ній смислам. Це народна мова, в якій різні сенси, високі й не дуже, переломлюються у простій дохідливій формі і викликають сміх за рахунок несподівано точних слів і вдалих словосполучень (так часом карикатура є точнішою і більш правдивою за звичайний портрет), а політичні реалії пропущені через фільтр пародійності перетворюються на купу уламків пишнот, знецінюються як щось видатне, і таким чином дозволяють з ними, кепкуючи, миритися. Може його творчість слід класифікувати як постмодернізм? Не силуваний, не надуманий, а органічний автохтонний баранинський варіант світової літературно-мистецької течії.

Добре знати Павла, добре товаришувати з ним і час від часу зустрічатися за децою. Багато хто має за радість поговорити з Павлом, часом не замислюючись, чи хоче цього Павло, чи не забагато на нього одного відвідувачів, є такі, що не проти похизуватися і вразити власною дотепністю, – їх шкода, бо не розуміють, що це той випадок, коли треба слухати, за можливості – підігрувати, а не виходити з власним номером, який неunikно померкне, а справжню вартість Павлів слух оцінить відразу.

Один знесилений сміхом і пивом відвідувач «Деци у нотаря» видав квінтесенцію своїх вражень: «Чучка – геній». Якось не хочеться з ним сперечатися. Хоча ніхто толком не знає, що таке геній, але, принаймні, це висока оцінка особистості. Та й таке означення – не пафосне звеличення, це щире захоплення, а воно незмінно виникає під час спілкування з Павлом Чучкою.

Михайло Сирохман

Джерельні приписи:

1. [Чучка, П.]. Словник сепаратиста або українсько-український словник незрозумілих слів, уживаних українцями західних

районів Закарпаття : [том Закарпат. обл.] / [П. Чучка]. – [Ужгород], [2012]. – 24 с.

2. Чучка, П. Вичурки по-баранинські : закарпат. застільна кн. у 2-х т. (том перший і останній) / П. Чучка. – Ужгород : Патент, 1992. – 122 с.

3. Чучка, П. Деца у нотаря : не тільки головна корчма України а й Закарпатська читанка для тверезих і п'яних у 2-х томах (том перший і останній) / П. П. Чучка. – Ужгород : Ліра, 2010. – 208 с. : іл.

4. Чучка, П. Послання Павла до срібноземлян 1973–2023 : [сатира : кіноkn. / (при наявності інтернету)] / П. П. Чучка. – Ужгород : РІК-У, 2023. – 264 с. : іл.

* * *

5. Чучка, П. Бородіно ; Перша блискотека ; Транслейт ; Целофанове покоління обирає Pepsi ; Не мож пити-1 ; Перша любов ; Службова любов ; Курваш ай жони ; Вичурки по-баранинські ; Я люблю гнуй ; Ленін ай дівчак : [поезія ; в т. ч. коротка біогр.] / П. Чучка // Джинсове покоління : пострадян. літ. Закарпаття / уклад. М. Рошко. – Мукачево : Карпат. вежа, 2007. – С. 106-121 : портр.

6. Чучка, П. Мукачівський покер: спогади про майбутнє ; Таня ай революція ; Таня ай вибори ; Типова присяга міського голови ; Корито ; Перша любов ; Посівна ; Електораб ; Заповідник культурного п'яниці ; Еліта ; Службова любов : [твори] / П. Чучка // Карпатський словоблуд : альм. автохтон. гумору / уклад. О. Гаврош. – Мукачево : Карпат. вежа, 2004. – С. 11, 16, 26, 34, 39, 42, 51, 53, 57, 60, 70 : іл.

7. Чучка, П. Про Карпатську І(у)дею : притча / П. Чучка // Щоденники біженця : сучас. проза Закарпаття / уклад. А. Ю. Курков. – К. : Альтерпрес, 2010. – С. 5.

* * *

8. Чучка, П. Павло Чучка про закарпатський діалект [Електронний ресурс] / П. Чучка. – Режим доступу : <http://surl.li/ztkhrp>. – Назва з екрана.

9. Чучка, Павло. Павло Чучка: купувати книгу тепер престижно – це як мати науковий ступінь, але не займатися наукою [Електронний ресурс] : [остан. гостем другого тижня акції «Письменник за прилавком» став ужгород. гуморист і бізнесмен, канд. філолог. наук Ужгород. ун-ту П. Чучка-молодший] / П. Чучка. – Режим доступу : <http://surl.li/gtxase>. – Назва з екрана.

* * *

10. Вигодованець, Н. І. Інтертекстуальність сучасної закарпатоукраїнської поезії: Петро Мідянка, Павло Чучка / Н. І. Вигодова-

нець // Магічне світло імені = Magické svetlo mena : (до 75-річчя проф. П. П. Чучки). – Ужгород, 2003. – С. 237-245 : портр. – (Studia Slovakistica ; Вип. 3)

11. Павло Чучка : деп. міськради, ресторатор, письменник // Неділя. Топ – 100. Впливові люди Закарпаття / авт. ідеї, засновник, видавець В. Тимошенко ; кер. проекту М. Носа ; ред. проекту, тексти : Т. Вашаргелі, О. Попович, Г. Тарканій. – [Ужгород], 2011. – С. 50 : фот. кольор. – Спец. вип. газ. «Неділя» № 38 (406) СВ.

12. Павло Чучка : сіл. голова Баранинців // Неділя. Топ – 50. Найвпливовіші люди Закарпаття 2008 / авт. ідеї, засновник, видавець М. Тимошенко ; кер. проекту, авт. тексту : Г. Валюк, Л. Подоляк, С. Федака ; голов. ред. М. Носа. – Ужгород, 2008. – С. 39 : фот. – Спец. вип. газ. «Неділя» № 24 (237) СВ.

13. Хланта, Іван. Павло Чучка : поет / І. Хланта // Хланта, І. Народний літературно-мистецький музей Копашнівської ЗОШ І-ІІІ ступенів Хустського району : путівник / відп. за вип. Г. В. Дрогальчук, М. В. Делеган. – Ужгород : Патент, 2018. – С. 257 : фот.

* * *

14. Маковій, Віра. Чучкова чудасія – «Деца у Нотаря». Письменник, бізнесмен, музикант, голова сільради – Павло Чучка / В. Маковій // День. – 2007. – 21 берез. – С. 8.

15. Перебийніс, П. Фігли-біцігли по-баранинськи, або як газдує сільський «фивник» Павло Чучка / П. Перебийніс // Старий Замок. – 2006. – 11-17 серп. – С. 9

* * *

16. Професор УжНУ й гуморист-«нотарь» творять із «Рурою» привабливий імідж України в Македонії [Електронний ресурс] : [на запрошення дипломат. корпусу нашої держави в Республіці Македонія 2-4 груд. в м. Скоп'є перебувала укр. делегація, у складі якої – професор УжНУ Ф. Шандор, відомий закарпат. гуморист, бізнесмен, громад.-політ. діяч, випускник філфаку Ужгород. ун-ту П. Чучка-молодший, а також члени музичного гурту «Рура»]. – Режим доступу : <http://surl.li/asmnmc>. – Назва з екрана.

Лютий: 20

ВІТАЛІЙ АНДРІЙОВИЧ ПОСТОЛАКІ

60-річчя від дня народження підполковника Збройних сил України, командира розвідувального підрозділу 128-ї гірсько-піхотної бригади. Нагороджений орденом Богдана Хмельницького III ступеня (посмертно)
(1965–2015)

12 лютого 2015 року під Дебальцевим Донецької області, захищаючи Україну, загинув доброволець Української армії, майор, командир розвідувального підрозділу 128-ї гірсько-піхотної бригади, член ради крайового товариства «Просвіта» Віталій Андрійович Постолакi.

Ця трагічна звістка рознеслася у той час по всьому краю, бодем відгукнулася у серцях рідних і близьких, просвітян-патріотів, усієї української громадськості Закарпаття. Навіки перестало битися серце дорожого для нас людини, яка віддала своє життя за Україну, за її волю, за честь, за славу, за народ!

Народився Віталій 20 лютого 1965 року в родині Андрія і Каліни Постолакi, які в той час працювали учителями в середній школі с. Діброва Тячівського району. У 1968 р. батьки переїхали в Ужгород, де він закінчив Ужгородську середню школу № 6, потім факультет романо-германської філології Ужгородського державного університету. Визначний вплив на формування його патріотичного і демократичного світогляду, високих моральних цінностей мали мати Калина Миколаївна, учителька Ужгородської середньої школи № 6, батько Андрій Федорович, який тривалий час очолював в обласному телерадіокомітеті відділ молдавського мовлення для населення румунських сіл краю, педагогічний колектив школи, викладачі університету.

Запам'яталася плідна робота Віталія Постолакi на відповідальних посадах в Ужгородській митниці, посадах заступника начальника і начальника відділу внутрішньої політики Ужгородської міської ради, начальника управління внутрішньої політики Закар-

патської ОДА, коли він докладав максимум зусиль, щоб об'єднати навколо національної ідеї та демократичних засад громадські організації, творчі спілки, засоби масової інформації тощо. Понад 20 років Віталій Постолак брав активну участь у громадсько-політичному і культурному житті Закарпаття, був одним з керівників обласних організацій ВО «Батьківщина» та Української партії, депутатом обласної ради 5-го скликання, секретарем депутатської комісії по взаємодії з правоохоронними органами, головою громадського об'єднання «Карпатська батьківщина», автором різних ініціатив, спрямованих на покращення соціально-економічного і культурного розвитку Ужгорода і всього краю.

З його добрих справ слід згадати дієву допомогу у справі перепоховання тлінних останків відомої музикантки Софії Дністрянської – з м. Вейпрти (Чехія) до Ужгорода. Саме він як відповідальний працівник Ужгородського міськвиконкому забезпечив безпешкодний і швидкий перетин транспорту на українсько-словацькому кордоні і разом з головою крайового товариства «Просвіта» П. Федакою прийняв у середині березня 2001 р. труну з останками С. Дністрянської від академіка Миколи Мушинки з Пряшева, який супроводжував її з Чехії до України. Перепоховання відбулося 29 березня 2001 р. у могилі поруч з її чоловіком академіком Станіславом Дністрянським за участі сотень просвітян, учителів, студентів і викладачів УжНУ, громадських, культурних і політичних діячів краю, представників влади.

Упродовж багатьох років обирався до складу ради Закарпатського крайового культурно-освітнього товариства «Просвіта», був активним учасником і співорганізатором у Народному домі «Просвіти» в Ужгороді вечорів з нагоди державних і національних свят, річниць Карпатської України, Української повстанської армії, Тараса Шевченка, Івана Франка, Августина Волошина, Юліана Ревая, Августина Штефана, братів Юлія і Михайла Брацайків, Василя Гренджі-Донського, Василя Стуса, Івана Шпонтака та багатьох інших визначних постатей української історії. У грізний для України час, незважаючи на небезпеку для життя, пішов добровольцем на фронт – захищати рідну землю від сепаратистів і московської навали.

Назавжди залишиться у пам'яті просвітян, його побратимів, остання зустріч з ним у Народному домі «Просвіти» в Ужгороді 14 січня 2015 року, коли він, перебуваючи у короткотерміновій відпустці, взяв участь у засіданні ради крайового товариства «Про-

світа», зробив інформацію про стан справ на війні, розповів про бойовий дух українських воїнів, запевнив, що топтати рідну землю українці нікому не дадуть, подякував за зустріч і подарований йому календар-альманах «Просвіти» на 2015 рік. Останні його слова, сказані ним при виході із зали засідань ради товариства, закарбувалися в нашу пам'ять навічно: «Я горджуся належністю до активу крайового товариства «Просвіта», цього справжнього і дієвого осередку українства на Закарпатті, його я не зраджу ніколи... А календар «Просвіти» беру на фронт, читатиму його при нагоді сам і даватиму читати бійцям мого підрозділу...».

Невблаганна смерть вирвала з рядів просвітян кращого з кращих синів України, воїна-патріота, добру, чесну, шляхетну, великої душі і світлих поривань Людину.

12 лютого 2015 року о 14.00 я ще мав розмову з Віталієм, який висловив сподівання, що підписані вночі того дня угоди «Мінськ-2» виконуватимуться, адже зранку обстріли припинилися, а вже увечері Віталія Постолакі не стало.

15 лютого 2015 р. у Народному домі «Просвіти» в Ужгороді відбулося жалобне засідання ради крайового товариства «Просвіта», на якому при запалених свічках біля переплетеного чорною стрічкою портрета Віталія Постолакі згадували свого побратима Павло Федака-молодший, Павло Федака-старший, Іван Коршинський – голова Товариства політ'язнів і репресованих; заступники голови крайової «Просвіти» Євген Ясінський, Андрій Федорішко, члени ради Володимир Задорожний, Іван Роман, Василь Густі, Олена Мішко, Іван Козак та ін.

Було підтримано ініціативу голови управи товариства Павла П. Федаки про вшанування пам'яті побратима: поховання на Пагорбі Слави в Ужгороді, перейменування площі Бабушкіна на площу Віталія Постолакі, створення меморіальної кімнати-музею В. Постолакі у Народному домі «Просвіти» в Ужгороді.

Довгий час тіло Віталія Постолакі не могли знайти і перевезти для поховання в Ужгород, як виявилось пізніше, воно було захоплене сепаратистами і знаходилося в Луганську. В процесі перемовин було домовлено про обмін тілами загиблих, Віталія Постолакі волонтери доставили до Дніпра, де за участі П. Федаки пройшла процедура опізнання загиблого героя.

Відновлення справедливості стало можливим завдяки титанічним зусиллям дніпровських волонтерів, військових комісарів Закарпатської та Дніпровської областей – Івана Васильцюна та Сергія

Калашникова, Ужгородського військового комісара Миколи Журавльова, депутата Закарпатської обласної ради Олександра Антала.

12 березня 2015 р. в Ужгороді відбувся велелюдний похорон Віталія Постолакі. До будівлі Закарпатського обласного музично-драматичного театру імені братів Шерегіїв, де було встановлено труну з тілом покійного, прийшли тисячі ужгородців та мешканців інших міст і сіл краю, щоб провести в останню путь сина України, воїна-захисника, громадянина, друга, побратима, дорогу для рідних і близьких людину. Труну з тілом героя України несли через усе місто у супроводі духового оркестру та незліченної маси людей до Пагорба Слави його побратими. Поховання відбулося з усіма військовими почестями та за християнським обрядом.

Щодо вшанування пам'яті героя-захисника України, крім згаданих справ, на площі його імені встановлено пам'ятник воїнам АТО – ужгородцям, які віддали своє життя за Україну, а в центрі цього комплексу знаходиться постать майора Віталія Постолакі.

У 2016 р. за сценарієм Павла П. Федаки ужгородськими кінематографістами було відзнято короткометражну стрічку «Мовчать слова, коли говорять кулі...», присвячену пам'яті Віталія Постолакі. Її продемонстровано на міжнародному кінофестивалі «Золотий жабрак».

12 лютого 2016 р., у річницю смерті В. Постолакі, за ініціативою крайового товариства «Просвіта» на Народному домі «Просвіти» в Ужгороді у присутності сотень ужгородців було урочисто відкрито і освячено меморіальну таблицю з написом «Світлій пам'яті Віталія Постолакі, воїна, просвітянина, патріота. Загинув 12 лютого 2015 р. за Україну. 12.02.2016. Крайове товариство "Просвіта"».

Посмертно Віталій Постолакі був нагороджений орденом Богдана Хмельницького III ступеня.

8 жовтня 2021 року Віталію Постолакі посмертно присвоїли звання підполковника, в 2015 командування бригади подали його на це звання, але через смерть отримати він не встиг. Вручення погонів матері підполковника Калині Постолакі відбулося 15 жовтня у Народному домі «Просвіти» в Ужгороді. Почесну місію виконав полковник Микола Журавльов.

Світлий образ Віталія Постолакі назавжди залишиться у пам'яті просвітян, його рідних і близьких, нинішнього і майбутніх поколінь українців.

Павло П. Федака

Джерельні приписи:

1. Постолакі, Віталій. «На війні одні гинуть і калічаються, інші – гріють руки і наживають статки...» : [розмова з нач. розвідки 128-ї Мукачів. окр. гір.-піхот. бригади / вів В. Ільницький] / В. Постолакі // Фест. – 2015. – 23-29 січ. – С. 5 : фот. ; 30 січ.-5 лют. – С. 14.

* * *

2. Постолакі, В. «Ми сподіваємося лише самі на себе» : [розмова з нач. розвідки 128-ї Мукачів. окр. гір.-піхот. бригади / вів В. Ільницький] / В. Постолакі // День. – 2015. – 23 січ. – Режим доступу : <https://bit.ly/3kmpyR>. – Назва з екрана.

* * *

3. Про присвоєння звання «Почесний громадянин м. Ужгорода» : рішення голови Ужгород. міськради XXVII сесії VI склик. від 11.09.2015 р. № 1817 м. Ужгород : [у т. ч. майору В. А. Постолакі (по-смертно)] // Ужгород. – 2015. – 26 верес. – С. 9.

* * *

4. Біклян, Христина. В Ужгороді попрощалися з Віталієм Постолакі, який загинув під Дебальцевим / Х. Біклян // Карпат. об'єктив. – 2015. – 19 берез. – С. 2.

5. Вовк, Ірина. Віталій Постолакі («Апостол») : 20.02.1965 – 12.02.2015 128 ОГПБр : [про загибл. героя АТО] / І. Вовк // Вовк, Ірина. На щиті : спогади родин загибл. воїнів : [у 3 т.]. – Х. : Фоліо, 2020. – Т. 3 : Дебальцеве. – С. 298-308 : фот. – (Хроніка).

6. В Ужгороді буде площа Віталія Постолакі : [ужгородець, який нещодавно загинув в зоні АТО] // РІО. – 2015. – 21 лют. – С. 6.

7. Галас, Ярослав. Історія Віталія Постолакі: як напроситися в армію й віддати життя за Україну : командиру розвідки 128-ї бригади, котрий загинув сім років тому в боях за Дебальцево, по-смертно присвоїли звання підполковника : [про учасника АТО] / Я. Галас // Новини Закарпаття. – 2021. – 23 жовт. – С. 4 : фот. кольор.

8. Гудзоватий, Іван. Немає більшої любові, аніж віддати життя за друзів своїх... : [про майора В. Постолакі, який загинув під Дебальцевим] / І. Гудзоватий // Новини Закарпаття. – 2016. – 20 лют. – С. 2.

9. Дудаш, Оксана. Меморіал загиблим у війні з російським агресором відкрили й освятили на площі імені Віталія Постолакі в Ужгороді / О. Дудаш // Неділя. – 2016. – 1-7 лип. – С. 3.

10. Закарпатського майора Віталія Постолакі посмертно нагороджено орденом Богдана Хмельницького III ступеня : [учасник АТО] // Трибуна. – 2015. – 29 трав. – С. 3.

11. Ільницький, Василь. Апостол непереможного духу : пам'яті В. Постолакі : [некролог ; громад. діяч Закарпаття, учасник бойових дій в АТО] / В. Ільницький // Фест. – 2015. – 20-26 лют. – С. 2.

12. Керуючий Карпатською єпархією УАПЦ освятив дошку на честь майора-розвідника 128-ї бригади Віталія Постолакі, встановлену до перших роковин його загибелі в обороні України від московських окупантів : [мемор. дошка на будинку Закарпат. крайов. «Просвіти» в м. Ужгород] // Срібна Земля. – 2016. – 18 лют. – С. 10.

13. Лазорик, Віктор. Ужгород у жалобі: місто попрощалося з двома героями : [загиблі А. Палай та О. Капуш, у т. ч. звістка про загибель відомого громад. діяча м. Ужгород В. Постолакі] / В. Лазорик // Закарпат. правда. – 2015. – 21-27 лют. – С. 6.

14. Літераті, Тетяна. Історія Апостола, розказана його мамою : [про Почес. громадянина м. Ужгород майора В. Постолакі, який загинув у зоні АТО] / Т. Літераті // Ужгород. – 2015. – 3 жовт. – С. 12. ; Трибуна. – 2015. – 17-24 жовт. – С. 7.

15. Пам'яті Віталія Постолакі : [про майора-розвідника 128-ї бригади] // Календар «Просвіти» на 2022 рік / уклад. : П. М. Федака, П. П. Федака ; ГО «Закарпат. крайове культ.-освіт. т-во «Просвіта». – Ужгород, 2022. – С. 150 : фот.

16. Сідун, Іван. Втрачаємо найкращих своїх синів : [у т. ч. про майора В. А. Постолакі] / І. Сідун // Новини Закарпаття. – 2015. – 17 лют. – С. 2.

17. Струтинський, В. Світлій пам'яті Віталія Постолакі та інших воїнів, що полягли смертю героїв за волю України : [про майора, який загинув під Дебальцевим] / В. Струтинський // Календар «Просвіти» на 2017 рік / уклад. : П. М. Федака, П. П. Федака ; Закарпат. крайове культ.-освіт. т-во «Просвіта». – Ужгород, 2017. – С. 31-32 : портр., фот.

18. Федака, Павло. Віталій Постолакі (1965–2015) : [майор] / П. Федака // Федака, П. Закарпатська «Просвіта» у постатях її діячів (1920–2020). – Ужгород : ТИМПАНИ, 2020. – С. 280-282 : фот.

19. Шугай, Вікторія. Постолакі Віталій Андрійович (позивний «Апостол») : [загиблі в АТО] / В. Шугай // Пам'ять про подвиг. – 2018. – С. 119-122 : фот.

* * *

20. Указ Президента України. Про відзначення державними нагородами України : Указ Президента України № 270/2015 від 15.05.2015 р. [Електронний ресурс] : [у т. ч. майора В. А. Постолакі (по-смертно)]. – Режим доступу : <https://bit.ly/3tYJpRu>. – Назва з екрана.

21. Баник, Данило. Ужгород провів у останню путь майора-розвідника Віталія Постолакі [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://bit.ly/3gsKUVb>. – Назва з екрана.

22. Бунда, Віктор. In memoriam. Світлій пам'яті Віталія Постолакі [Електронний ресурс] / В. Бунда. – Режим доступу : <https://bit.ly/3карAFc>. – Назва з екрана.

23. В «Урал», який перевозив тіла загиблих, серед них – і ужгородця Віталія Постолакі – влучив снаряд [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://bit.ly/3w4qkys>. – Назва з екрана.

24. В Ужгороді до річниці з дня загибелі майора Віталія Постолакі освятили меморіальну дошку [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://bit.ly/3GN7ctX>. – Назва з екрана.

25. До ювілею загиблого на війні з Росією Віталія Постолакі в Ужгороді відбудеться захід із вшанування його пам'яті [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://bit.ly/3k9ETOs>. – Назва з екрана.

26. Життєвий шлях закарпатського майора Віталія Постолакі [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://bit.ly/3tUlbXy>. – Назва з екрана.

27. Мовчать слова коли говорять кулі [Електронний ресурс] : [док. стрічка відзнята ужгород. кінематографістами, присвяч. майору-розвіднику 128-ї окр. гір.-піхот. бригади В. Постолакі]. – Режим доступу : <https://bit.ly/3z8lKAn>. – Назва з екрана.

28. Непорушна пам'ять: в Ужгороді відкрили меморіал на честь загиблих захисників України [Електронний ресурс] : [відкриття меморіалу загиблим учасникам АТО на площі імені загибл. торік розвідника В. Постолакі]. – Режим доступу : <https://bit.ly/3EGaC1J>. – Назва з екрана.

29. Постолакі Віталій Андрійович («Апостол») [Електронний ресурс] : Книга пам'яті полеглих за Україну. – Режим доступу : <https://bit.ly/3z2fU4Q>. – Назва з екрана.

30. Постолакі Віталій Андрійович [Електронний ресурс] : [база даних Закарпатської ОУНБ ім. Ф. Потушняка «Полегли воїни Закарпаття в російсько-українській війні»]. – Режим доступу : <https://surl.li/vogkgk>

31. Постолакі Віталій Андрійович [Електронний ресурс] : Небесна гвардія. – Режим доступу : <https://bit.ly/3o6h7Ss>. – Назва з екрана.

32. 1965 – народився Віталій Постолак («Апостол»), загиблий герой російсько-української війни [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://bit.ly/3i4u7bf>. – Назва з екрана.

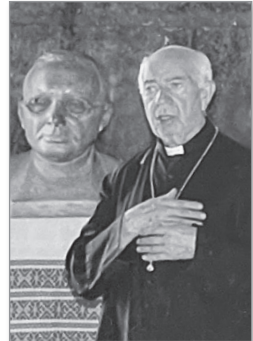
Лютий: 25

ЮРІЙ ІВАНОВИЧ ФЕДАКА

100-річчя від дня народження церковно-релігійного діяча
(1925–2009)

Юрій (Георгій) Іванович Федака народився у с. Кальник на Мукачівщині у працюючій і набожній селянській сім'ї Івана Федаки та Анни Машкаринець. Юрко був п'ятим, наймолодшим сином у батьків (дочок у цій родині не було). Першими його духівниками були о. Стефан Гойдич та о. Юлій Микуланинець. Початкову освіту здобув у рідному селі. Навчання продовжив у Мукачівській горожанській школі. Провидіння привело юнака у Мукачівський Свято-Миколаївський монастир, а згодом – в Ужгородський провінційний монастир василіян. В останньому він опанував професію друкаря (монастир мав власну друкарню, видавав книжки), 1941 р. вступив до Чину отців-василіян. Після цього він повертається до Мукачівського монастиря, де перебуває до його закриття у 1947 р. Нова влада примусово перевела ченця спершу до Малоберезнянського, відтак до Імстичівського монастиря. Проте невдовзі закрито і їх.

Згодом племінник отця Юрія Д. Федака згадував: «У батькової хаті на поді (горищі) у досить таки місткому старовинному дерев'яному сусіку, крім інших книг і паперів, зберігалися розрізнені номери журналу «Благовісник» (до окремих з них були вкладені й авторські оригінали їх художнього оформлення), принесені на обійстя моїм стриком Юрком (наймолодшим братом батька) після ліквідації Мукачівського монастиря, де він був послушником і займався як кравецтвом, так і друкарською справою. Теплої пори,

підсунувши вверху дві черепиці над сусіком, я часто, як то полюбляють дітлахи, уважно переглядав його вміст, а взявши до рук той чи інший друкований витвір, вчитував його. Досі зрідка у снах бачу себе за тими заняттями». Можна припускати, що саме від свого дядька і цієї його своєрідної бібліотеки Д. Федака, що став знаним у краї видавцем, і успадкував любов до книги.

Після заборони греко-католицької церкви Ю. Федака влаштувався на роботу до Ужгородської міської друкарні. Паралельно він завершує навчання в Ужгородській вечірній школі № 1 і 1951 р. отримує атестат зрілості. Того ж 1951 р. одружується з лаборанткою хімфаку Ужгородського університету Іриною Руснак, що на понад пів століття стала йому надійною помічницею, берегинею домашнього вогнища (померла 23 березня 2006 р.). Під час роботи у друкарні Ю. Федака підпільно опановує теологічні знання, аби стати у майбутньому душпастирем. Його вчителями були о. О. Марина, капітулярний вікарій М. Мураній та о. Адальберт Граб. 19 липня 1972 р. Ю. Федака таємно отримує священницькі свячення з рук єпископа О. Хіри на квартирі одного з вірників.

Працюючи добросовісно на державній роботі, о. Ю. Федака почав нелегку душпастирську діяльність у містах і селах краю, незважаючи на те, що за ним пильно стежили КДБ і міліція. 1980 р. він зазнав першого арешту, тоді його великий хрест було навіть трактовано як «дерев'яний кинджал», проте врешті-решт вдалося відбутися штрафом.

1987 р., уже будучи на пенсії, о. Юрій долучається до боротьби за легалізацію Мукачівської греко-католицької єпархії. 28 квітня 1989 р. він уперше за багато десятиліть здійснює відкриту відправу вечірні у Великодню п'ятницю на ужгородській Кальварії, перед однією із каплиць. Згодом владики Ніл згадував: «Коли оголосили про дозвіл віри, це була п'ятниця. Він перший наважився на Кальварії біля одної з каплиць відслужити вечірню плащаницю. У велику п'ятницю літургія не правиться, але служиться та вечірня з виносом плащаниці. І він єдиний служив ту плащаницю. За тим слідкувала міліція, людей не пускали. Люди якось ухитрилися туди пройти. І один наш вірник, що був там, розповідав, що не міг зрозуміти, чому отець Федака так багато плакав тоді. Він каже, що певно то були сльози радості, що прийшов такий час, коли ми вже можемо не боятися, не ховатися». Зараз на цьому місці установлено пам'ятний знак, присвячений даній події. Після першої відкритої служби священник щотижня проводив там відправи.

27 вересня 1990 р. о. Юрій бере участь у першій відкритій Архієрейській службі, яку очолив владика Іоан Семедій. Літургія відбулася на Цегольні, біля Преображенського храму і каплиці, де знаходяться тлінні останки М. Лучкая. Протягом довгих років служби тут проводилися просто неба влітку і взимку (Преображенська церква відійшла до православної громади). 2008 р. тут збудовано новий греко-католицький храм.

А коли 23 грудня 1990 р. в Ужгороді відновлювали крайове товариство «Просвіта», саме отець Юрій освятив поважне зібрання. Далі він неодноразово брав участь у різних акціях «Просвіти». Зокрема, під час наукової конференції 11 травня 1991 р., присвяченої діяльності В. Гнатюка, у каплиці Ужгородського замку о. Ю. Федака і владика І. Маргітич освятили хоругву «Просвіти» та національний синьо-жовтий прапор, який тоді ще не набув статусу державного.

Поряд з тим о. Юрій в різний період обслуговував вірників сіл Пацканьово, Нова Розтока, Бенедиківці, Петрівка. В останньому селі на Ужгородщині він служив з 15 липня 1993 р. по 15 березня 2007 р. Він долучився не тільки до відновлення греко-католицької громади села, а й до побудови тут у 1996 р. храму. Ділянку під будівництво церкви виділила зі своєї землі Ганна Бабинець, яка з 1952 р. і впродовж багатьох років була дзвонаркою. 8 травня 1993 року на фундаменті церкви отець Юрій Федака провів першу Божественну літургію. Дзвін з дерев'яної дзвіниці на кладовищі 1996 р. встановлено у новозбудований храм. Новий мурований храм збудовано спільно греко-католицькою та православною громадами і по боках фронтона встановлено символи обох конфесій. Завершену церкву Святої Трійці освячено єпископами І. Семедієм, Й. Головачем та І. Маргітичем у 1996 р. А 23 травня 2010 р. на храмі відкрито меморіальну дошку на честь ревного служителя Христової Церкви Георгія Федаки. 5 квітня 2011 р. владика Мілан перед Архієрейською службою освятив цю пам'ятну дошку.

Надвечір 18 липня 2007 р. у Хрестовоздвиженському кафедральному соборі м. Ужгорода відбулася святкова подячна Служба Божа з нагоди 35-ліття єрейських свячень ставрофорного протоєрея отця Юрія. А 15 лютого 2009 р., з нагоди 20-річчя виходу Мукачівської єпархії з підпілля, отцю Юрію надано право носити митру і вживати титул митрофорного протоєрея. 14 квітня 2009 р. він помер. Відспівували священника в Ужгородському кафедраль-

ному соборі. Тлінні останки отця Юрія поховано на церковному дворі Цегольнянського храму в Ужгороді.

Сергій Федака

Джерельні приписи:

1. Федака, Ю. Господь Бог дасть свою допомогу, коли найменше будемо того сподіватися: ставрофорний протоієрей о. Юрій Федака про життя Церкви в підпіллі і на волі : (до 80-річчя народж.) : [розмова / вів о. Маріан (архидиякон)] / Ю. Федака // Календар «Просвіти» на 2005 рік / Закарпат. крайове т-во «Просвіти» ; уклад. П. Федака. – Ужгород, 2005. – С. 26-29 : фот.

2. Федака, Ю. Я завжди молився за тих, хто мене переслідував / Ю. Федака // Світогляд. – 2005. – 13 серп. – С. 13.

* * *

3. Бендас, Даниїл. Закінчив земне життя отець Георгій Федака : [колиш. настоятель Ужгород. Преображен. церкви на Цегольні] // Благовісник. – 2009. – № 6. – С. 24-25 : портр., фот. ; Благовісник. – 2009. – № 7 (лип.). – С. 23-25 : фот.

4. Михайлович, Павло. Родина працелюбів і патріотів : [про сім'ю Федаків ; у т. ч. згадка про Ю. Федаку] / П. Михайлович // Календар «Просвіти» на 2005 рік / Закарпат. крайове т-во «Просвіта» ; уклад. П. Федака. – Ужгород, 2005. – С. 100 : фот.

5. Мишко, Ф. З вірою у Божу правду і слово Христове : [до 75-річчя о. Ю. Федаки] / Ф. Мишко // Календар «Просвіти» на 2000 рік / Закарпат. крайове т-во «Просвіта» ; уклад. П. Федака. – Ужгород, 2000. – С. 41-44 : фот.

6. Мишко, Ф. Не вмирає душа наша / Ф. Мишко // Благовісник. – 1995. – № 2-3. – С. 2.

7. У Петрівці вшанували пам'ять отця Георгія Федаки : [Ужгород. р-н] // Благовісник. – 2011. – № 5. – С. 12-13 : фот.

8. Федака, Сергій. Федака Юрій Іванович : [о. Георгій, священник, протоієрей] / С. Федака // Федака, Сергій. Ужгород: роки і люди. – Ужгород : Ліра, 2013. – С. 215-218.

Березень: 20

УЖГОРОДСЬКА ДИТЯЧА МУЗИЧНА ШКОЛА № 1

80-річчя з часу заснування мистецького навчального закладу
(1945)

«Музика відкриває людям очі на красу природи, моральних стосунків, праці. Завдяки музиці в людині пробуджується уявлення про високе, величне, прекрасне не тільки в навколишньому світі, а й у самому собі. Музика – могутній засіб самовиховання», – писав видатний педагог В. Сухомлинський. Істинність цієї ідеї підтверджується тим, що музика посідає важливе місце у системі виховання підростаючого покоління. Особливу роль у роботі з музично обдарованими дітьми виконує дитяча музична школа, як осередок художньо-творчої самореалізації особистості.

Кожна держава формує власну політику в системі естетичного виховання. Протягом останніх двох століть світовий досвід навчання музиці успішно реалізується у двох формах – приватної та державної шкіл. Виконуючи одні й ті самі функції, такі заклади взаємодоповнюють один одного, формуючи фундамент музичної культури країни. Проте в історії нашого народу був період, коли держава взяла під контроль усі аспекти суспільного життя, а приватна ініціатива підпадала під суворі обмеження чи заборону. Йдеться про радянську тоталітарну систему управління.

Радянізація Закарпаття, як і інших регіонів України, відбувалася драматично, жорстоко, форсовано, без урахування господарської, культурно-освітньої, етнорелігійної специфіки регіону. Наймолодша область з успіхом використала і позитивний досвід розбудови нової суспільної формації: зокрема, організаційну роботу з відкриття мережі закладів освіти, культури, охорони здоров'я тощо. Саме таким став факт відкриття 20 березня 1945 р. першої в області державної музичної школи в Ужгороді.

Варто наголосити, що у першій половині ХХ ст. у найбільшому місті регіону діяла ціла мережа приватних музичних шкіл: Віри Ромішовської, Софії Дністрянської, Зігмунда Лендела, Нандора Плотені, філармонійного товариства та ін. Їх діяльність базувалася на кращих європейських традиціях музичного виховання, а блиска музична освіта педагогів стала запорукою професіоналізму й стимулом для розвитку концертного життя. Отже, відкриття Ужго-

родської державної музичної школи № 1 імені П. І. Чайковського стало логічним продовженням існуючої традиції, однак на нових ідейних та організаційних засадах.

1 вересня 1945 р. до занять у музичній школі приступили 50 учнів під керівництвом 7 викладачів: Янки Гергей, Карла Воски, Зігмунда Лендела, Єлизавети Грабар, Олени Гайто, Євгенії Бокшай, Семіраміди Хосроєвої-Щекіної. Очолила колектив відома скрипалька, співачка В. Ромішовська, але через кілька місяців директором було призначено видатного композитора, піаніста, музично-громадського діяча Дезидерія Задора.

Діяльність першого викладацького колективу стала тим міцним фундаментом, який визначив стратегію розвитку школи, її професійні традиції, а також заклав основи для формування дитячої музично-освітньої системи та естетичного виховання на Закарпатті. З кінця 1950-х років педагогічний колектив Ужгородської дитячої музичної школи щорічно поповнюється її колишніми випускниками, що забезпечує спадкоємність традицій закладу. Наразі у школі працює міцний та стабільний викладацький колектив, у якому склалася унікальна атмосфера високої працездатності та творчого пошуку.

За всі роки існування школою керували талановиті, мудрі фахівці, без натхненної самовідданої праці яких школа не піднялася б у своїх досягненнях так високо. Після перших директорів, про які йшлося вище, це: Семіраміда Хосроєва-Щекіна (протягом 1948–1949 рр.), Роза Пляскова (1949–1952 рр.), Сергій Кликов (1952–1970 рр.), Василь Білей (1970–1982 рр.), Іван Шляхта (1982–2010 рр.), Степан Ясницький (2010–2011 рр.), Олена Охрим (з 2011 р.)

З перших років свого існування музична школа перетворилася на один із потужних музичних осередків обласного центру. Тут систематично проводяться конкурси, майстер-класи, олімпіади, творчі зустрічі, методичні семінари тощо. Саме Ужгородська дитяча музична школа № 1 стала базою апробації нових освітніх програм, що реалізуються в контексті реформи початкової музичної освіти України. Викладачі та учні школи щорічно беруть участь у десятках концертів, фестивалів, є лауреатами міжнародних, всеукраїнських і обласних конкурсів.

З 1952 по 2024 рік відбулося 72 випуски дитячої музичної школи, понад чотири тисячі юних музикантів понесли у світ любов до музики, поповнили ряди освічених та духовно багатих громадян. Чималий відсоток випускників школи обрали музику своєю

професією і нині працюють у різних оркестрах, хорових колективах, філармоніях, театрах, музичних навчальних закладах України і зарубіжжя. Школа пишається тими випускниками, які гідно представляють вітчизняну музику у професійній сфері. Це: народний артист України, завідувач кафедри Львівської національної музичної академії ім. М. В. Лисенка Йозеф Ермін (фортепіано); народний артист України, художній керівник та диригент камерного хору «Кантус» Еміл Сокач; заслужений артист України, керівник камерного оркестру Закарпатської обласної філармонії Владислав Юрош (скрипка); заслужений діяч мистецтв України, голова Закарпатської організації Національної спілки композиторів України Віктор Теличко; відомий піаніст і педагог, професор університету м. Коліма (Мексика) Анатолій Затін; заслужений артист України, голова циклової комісії «Оркестрові духові та ударні інструменти» Ужгородського музичного фахового коледжу ім. Д. Задора Ференц Томич (кларнет); заслужена працівниця культури України, голова циклової комісії «Фортепіано» Ужгородського музичного фахового коледжу ім. Д. Задора Маріанна Сокач; художній керівник і диригент симфонічного оркестру Закарпатської обласної філармонії, заслужена артистка України Вікторія Свалявчик-Цанько; заслужена артистка України, керівник камерного оркестру «Угорські мелодії» Закарпатської обласної філармонії Діана Гавата (віолончель) та ін.

До свого 80-річчя Ужгородська дитяча музична школа № 1 підійшла у статусі провідної спеціалізованої музичної установи з контингентом понад 600 учнів: установа реалізує передпрофесійні та загальнорозвиваючі програми за 28 спеціальностями, у т. ч. на відділах струнно-смичкових, духових, народних інструментів, фортепіано та вокалу. Унікальним є єдиний в області серед початкових спеціалізованих закладів клас органу, що гідно продовжує традиції заслуженої артистки України Н. Висіч.

Зусилля педагогічного колективу спрямовані на розкриття творчого потенціалу кожного учня, і в школі є можливість виявити свої таланти в низці колективів, серед яких: оркестр народних інструментів (керівник Світлана Крицька), духовий оркестр (керівник Віталій Шулик) та струнний оркестр (керівник Степан Ясницький), хори учнів молодших (керівник Ганна Повхан) і старших класів (керівник Олена Тимчик), вокальний ансамбль «Перлінка» (керівник Марія Мудранинець), ансамбль віолончелістів (керівник Мирослав Шутко), унісон скрипалів (керівник Лариса Лозова),

баяністів (керівник Сніжана Мисяк). Наразі інтенсивне концертне життя індивідуальних виконавців і колективів Ужгородської дитячої музичної школи № 1 має благодійну мету – допомогу ЗСУ, що є показником високої моральності колективу.

Ужгородська дитяча музична школа № 1 живе інтенсивним творчим життям. Тут шанують традиції, закладені корифеями музичної культури краю, але при цьому приймають усі виклики сучасності, генеруючи креативні ідеї, змушуючи спадщину фундаторів по-новому резонувати у кожному наступному поколінні музикантів.

Тетяна Росул

Джерельні приписи:

1. Ужгородська дитяча музична школа № 1 ім. П. І. Чайковського : до 70-річчя заснування навч. закл. / над текстами працювали : К. Пархоменко, К. Карцуб, С. Бунда [та ін.] ; відп. за вип. О. Охрим ; світлини О. Попова ; ред. Л. Яцишин. – Ужгород : Ужгород. міська друк., 2015. – 36 с. : кольор. іл.

2. Ужгородській дитячій музичній школі № 1 ім. П. І. Чайковського – 50 років : 1945–1995 / передм. В. С. Габорець ; вступ. ст. Я. Шляхти. – Ужгород, 1995. – 24 с : фот.

3. Юрош, Олена. Ужгородська дитяча музична школа імені Петра Чайковського: віхи становлення / О. Юрош ; післямова : О. Німилович, М. Баяновської ; світлини О. Попова ; ред. : І. Зимомря, Л. Яцишин. – Ужгород : Ужгород. міська друк., 2015. – 180 с. : портр., фот. кольор. – Бібліогр. : с. 166-174.

* * *

4. Дурунда, Андрій. Печальні промені світлої пам'яті... : [про вечір присвяч. пам'яті О. Юрош зав. від. фортепіано в Ужгород. дит. муз. шк. № 1 ім. П. Чайковського та про презентацію кн. О. Юрош «Непроминальне. Про Memoria» (Ужгород, 2022)] / А. Дурунда // РІО. – 2024. – 13 квіт. – С. 12.

5. З нагоди ювілею дитячої музичної школи святкові заходи відбуватимуться впродовж року : [75-річчя Ужгород. дит. муз. шк. № 1 ім. П. Чайковського] // Ужгород. – 2019. – 5 жовт. – С. 7 : фот.

6. Охрим, Олена. Коли людина щаслива, її душа співає : [розмова з дир. Ужгород. дит. муз. шк. № 1 ім. П. Чайковського / вела М. Алдон] / О. Охрим // Неділя. – 2018. – 12-18 жовт. – С. 5 : фот.

7. Охрим, Олена. Слухати Баха чи Моцарта силою нікого не примусиш : найголовніше завдання музич. шк. – естетич. розвиток

дитини і вихов. слухача музики : [розмова із дир. Ужгород. ДМШ ім. П. І. Чайковського / вела А. Семенюк] / О. Охрим // Ужгород. – 2012. – 30 черв. – С. 12 : фот.

8. Романюк, Лариса. Де вчаться майбутні Моцарти та Паганіні : вихованці муз. шк. ім. П. І. Чайковського нині викладають музику навіть мексиканцям та американцям / Л. Романюк // Старий Замок. Паланок. – 2011. – 20-26 січ. – С. 14.

9. Ужгородській дитячій музичній школі – 75 років // Ужгород. – 2020. – 14 берез. – С. 8.

10. Шляхта, Ян. Сторінками історії : (до 60-річчя Ужгород. дит. муз. шк. ім. П. Чайковського) / Я. Шляхта // Культуролог. джерела. – 2005. – № 1. – С. 28-31 : фот.

11. Юрош, Олена. Світ музики: витоки, спадковість традицій : Ужгород. дит. муз. шк. № 1 П. І. Чайковського – 70 / О. Юрош, І. Хланта // Культуролог. джерела. – 2014. – № 3-4. – С. 46-50 : фот.

12. Юрош, Олена. У світі музичної культури, чарівних мелодій життя : ужгород. дит. муз. шк. ім. П. Чайковського – 70 / О. Юрош // Календар «Просвіти» на 2015 рік / Закарпат. крайове культур.-освіт. т-во «Просвіта» ; уклад. : П. М. Федака , П. П. Федака. – Ужгород, 2015. – С. 43-46 ; Трибуна. – 2015. – 20 берез. – С. 6.

Квітень: 5

ЛЮДМИЛА ЗАХАРІВНА ГРИГАШ

80-річчя від дня народження заслуженого працівника культури України, багаторічного директора Закарпатської обласної універсальної наукової бібліотеки ім. Ф. Потушняка (нар. 1945)

Ім'я цієї інтелігентної й дуже дисциплінованої людини знають не тільки в бібліотечних, літературних, наукових колах, а й загалом в культурі й освіті. Тому що ця людина майже пів століття пропрацювала директором Закарпатської обласної універсальної наукової бібліотеки ім. Ф. Потушняка. Завдяки ефективній комунікації з владою зробила капітальний ремонт будівлі, створила колектив однодумців й таку атмосферу книгозбірні, куди хочеться приходити за книжками, на гарні презентації новинок чи нетрадиційні ве-

чірки. Йдеться про заслуженого працівника культури Людмилу Захарівну Григаш.

Вона народилася в родині репресованих етнічних німців в концтаборі в Нижньому Тагілі на Уралі за місяць до закінчення Другої світової війни – 5 квітня 1945 року. Її рідний батько – німець з Естонії з прізвищем Дік, мама – німкеня з Поволжжя, вітчим, який її виростив, – кримський німець. Це вплинуло на характер Людмили Захарівни: їй притаманні прагнення дисципліни, порядку, пунктуальність, обов'язковість, але й емоційність.

Життя не було легким, але ця достойна жінка не втрачає оптимізму й любові до життя. Швидко вийшла заміж, народила першого сина. Доля привела її без освіти, з дитиною на руках на Закарпаття, де невдовзі вдруге вийшла заміж за Іллю Григаша й створила прекрасну родину. Розпочала свій трудовий шлях з посади бібліотекаря у віддаленому селі Петрівка Ужгородського району. Відтоді її життя пов'язане із бібліотеками.

Вже у свідомому віці (в 1970 р.) закінчила Хустське культосвітнє училище й підвищувала свій професійний рівень не відриваючись від виробництва. Вищу освіту здобула в 1976 році в Київському державному інституті культури ім. О. Корнійчука.

У бібліотечній системі працює з 1965 року. Спочатку як бібліотекарка села Петрівка, потім селища Середнє Ужгородського району. Певний час була інспектором районного відділу культури. З 1970 року – в обласній бібліотеці для дітей ім. Д. Вакарова, де була завідувачкою відділу комплектування, заступником директора з наукової роботи, директором. Мала досвід роботи старшим бібліографом в обласному бібліотечному колекторі Закарпатського облкниготоргу. З 1989 року і впродовж чверті століття очолювала головну книгозбірню Закарпаття.

Ювілярка вважає свою силу в людях, без них нічого б не вийшло. Весь час працювала з колективом, заохочувала здобуття вищої освіти працівниками. В численних інтерв'ю Людмила Григаш каже, що мала в кого вчитися майстерності бути директором, а в роботі з колегами керувалася принципом людяності, чуйності й вимогливості. «Працювати треба з тими людьми, які є, з повагою ставитись до них і намагатися зробити своїми однодумцями», – вважає ювілярка.

У час початку конкуренції книжки й комп'ютера Людмила Григаш з колегами виграла грант «Інтернет для читачів публічних бібліотек – «LEAP» і в 2002 році в бібліотеці був створений Інтернет-центр, який дуже привабив читачів. Завдяки грантовій роботі вдалося відкрити й ресурсно-інформаційний центр «Вікно в Америку», який дав нові можливості – література англійською мовою, яку досі проблемно було поповнювати, розмовні клуби, джерело оновлення матеріально-технічної бази відділу. Завдяки грантовому проєкту «Бібліоміст» запрацював «Регіональний тренінговий центр», який вчив користувачів і бібліотекарів області користуватися комп'ютером, цифрової грамотності. Саме в часи її керування бібліотекою розпочався тривалий процес створення електронного каталогу, впровадження послуг «Віртуальна довідка», часткового оцифрування стародруків тощо.

Людмила Захарівна – інтелігентна людина з державницьким підходом до справи. Вболівала і за свою бібліотеку, і за бібліотечну систему Закарпаття. Саме вона добилася у влади перших комп'ютерів і ксерокопіювальної техніки для районних бібліотек. Вона створила й щороку разом з колегами проводила школу керівника, конкурси на кращу бібліотеку Закарпаття з цінними призами. Навіть покинувши керівну посаду в 2014 році, ставши вченим секретарем бібліотеки, вона продовжувала дбати за методичну роботу. Працювала над науково-методичними виданнями серії «Бібліо-клас», інформаційними бюлетнями «У нас в бібліотеках», статистично-аналітичними щорічниками «Бібліотеки області в дзеркалі статистики» тощо.

Вона стимулювала видавничу діяльність бібліотеки. З 1966 року видавався лише щорічник «Література про Закарпатську область», а з 2002 року розпочали видавати «Календар краєзнавчих пам'ятних дат Закарпаття на ___ рік», де містилися не лише перелік важливих для краю та України пам'ятних дат, а й статті-персоналії про відомих людей авторства провідних науковців. Крім щоквартальника «Закарпаття на сторінках преси», розпочали готувати анотований каталог «Книга Закарпаття», десятки персональних бібліографічних покажчиків у серіях «Корифеї Закарпаття: бібліографія», «Культура краю в особах», «Закарпатська публіцистика в іменах: бібліографія» тощо.

Людмила Григаш стала каталізатором з вивчення історії бібліотечної справи на Закарпатті. Разом з колегами організувала науково-практичні конференції до ювілеїв бібліотеки, розробляла

тематику форумів, матеріали яких сформували ґрунтовні книжки – «Бібліотечне Закарпаття: сторінки історії та сучасності» (Ужгород, 2000), «Бібліотечна орбіта інформаційного суспільства» (2005); «Бібліотеки Закарпаття в добу перемін» (2010), «Бібліотеки Закарпаття: здобутки та нові напрями діяльності» (2015), «Бібліотека як важлива складова загальнокультурних процесів сучасності» (2020) та ін. Всі ці видання стали серйозними довідниками про історію та науково-методичну діяльність бібліотек області, зафіксували розвиток бібліотечної справи від витоків на території нашого краю і в перші десятиріччя XXI століття, коли бібліотеки поволі комп'ютеризувалися, ставали загальнодоступними інформаційними та просвітницькими закладами культури.

Людмила Захарівна – людина з авантюрою, неспокійною вдачею, яка вміє дружити, гуртувати навколо себе людей. Вона була депутатом Ужгородської міської ради, була учасником генеральної конференції Ради IFLA (Міжнародної асоціації бібліотек) у 1991 році. Варто згадати, що багаторічний директор бібліотеки була активною учасницею Української бібліотечної асоціації. На базі Закарпатської обласної універсальної наукової бібліотеки Міністерство культури і мистецтв двічі проводили методично-навчальні заходи для бібліотекарів України. Певний час паралельно з роботою в бібліотеці викладала в Ужгородському коледжі культури і мистецтв, є автором низки фахових публікацій в журналах «Бібліотечна планета», «Бібліотечний вісник». Ще в 1995 році їй присвоєно звання «Заслужений працівник культури України». Неодноразово була відзначена грамотами Кабінету Міністрів України, Міністерства культури і мистецтв України, облдержадміністрації, обласної ради. Особливою для ювілярки є Почесна відзнака УБА «За відданість бібліотечній справі» та Луганської облдержадміністрації «За любов до рідного краю», бо бібліотека – це справа її життя.

Людмила Захарівна прагнула, щоб бібліотека була базою культури для закарпатців. Стимулювала проводити цікаві заходи – літературні четверги, зустрічі, презентації книжок. Співпрацювала зі Спілкою письменників, товариством «Просвіта», художниками, науковцями, які нерідко приходили до неї на каву і з добрим словом. Вболівала, щоб до бібліотеки горнулася творча молодь, тому колеги створили клуб літературних дебютів «Нові імена» тощо.

У 2020 році Людмила Захарівна пішла на заслужений відпочинок, але не перестає цікавитися бібліотекою, спілкуватися з колегами.

Ця неординарна людина має єдине пристрасне захоплення – книжки. Читали її батьки, читають діти і внуки. Любить фантастику, історичні романи. Для покращення настрою читає О'Генрі або «Дари волхвів», які знає майже напам'ять.

Все життя вболівала за бібліотеку і свою родину. На порозі славного ювілею мріє про перемогу України, щоб з фронту повернулися її внуки – Арсен й Едуард – і, звісно ж, щоб її рідна бібліотека розвивалася.

Іванна Козутич-Гаврош

Джерельні приписи:

1. Григаш, Л. З. Бібліотечне краєзнавство – шлях до об'єднання громадян / Л. З. Григаш // Бібліотеч. планета. – 2012. – № 2. – С. 11-15 : портр.

2. Григаш, Л. З. В зоні уваги – сільська бібліотека / Л. З. Григаш // Бібліотечна планета. – 2013. – № 2. – С. 12-16 : портр.

3. Григаш, Л. З. Головні книгозбірні Закарпаття – 70 років / Л. З. Григаш // Бібліотеч. планета. – 2015. – № 3 (лип.-верес.). – С. 34-37 : портр.

4. Григаш, Л. З. Розвиток інформатизації в бібліотеках закарпатської області / Л. З. Григаш // Електронні ресурси бібліотек. – Кіровоград, 2003. – С. 78-81.

5. Григаш, Л. З. Публічні бібліотеки як осередки сприяння розвитку і збереження культур національних та етнічних груп Закарпаття / Л. З. Григаш // Бібліотеч. планета. – 2007. – № 4. – С. 32-34 : іл.

6. Григаш, Л. З. Людмила Григаш: «Бібліотека – це моє...»: [інтерв'ю з дир. Закарпат. ОУНБ ім. Ф. Потушняка / вела М. Марко] / Л. З. Григаш // Закарпат. калейдоскоп. – 2011. – 29 верес. – С. 1-2 : фот. кольор.

7. Григаш, Л. З. Книга не відіме, але дещо змінить своє призначення, – вважає головний бібліотекар області Людмила Григаш : [на питання гостей програми телеканалу «Тиса-1» відповідала дир. Закарпат. ОУНБ ім. Ф. Потушняка ; розмова / записала Н. Тернавська] / Л. З. Григаш // Старий Замок. Паланок. – 2011. – 17-23 листоп. – С. 7 : фот. кольор.

8. Григаш, Л. З. «Люди зрозуміли, що без книжки жити не можуть», – каже директор головної книгозбірні краю Людмила Григаш : [інтерв'ю / вів Ю. Лівак] / Л. З. Григаш // Новини Закарпаття. – 2008. – 16 серп. – С. 20.

9. Григаш, Л. З. «Цього року обласна бібліотека не отримала жодної книги», – каже Людмила Григаш, «хазяйка» найбільшої книгозбірні краю : [розмова із дир. Закарпат. ОУНБ ім. Ф. Потушняка / вела С. Русин] / Л. З. Григаш // Новини Закарпаття. – 2011. – 12 листоп. – С. 21 : фот.

10. Григаш, Л. З. «Я живу на роботі» : [інтерв'ю із дир. Закарпат. ОУНБ ім. Ф. Потушняка / вів О. Гаврош] / Л. З. Григаш // Простір її життя: Людмила Григаш : біобібліогр. нарис / Упр. культури Закарпат. облдержадмін., Закарпат. обл. універс. наук. б-ка ім. Ф. Потушняка ; уклад. : О. Д. Гаврош, М. В. Грігаш, М. Б. Бадида ; відп. за вип. О. А. Канюка ; гол. ред. Н. М. Панчук ; вип. ред. Л. О. Падяк. – Ужгород : Вид-во В. Падяка, 2015. – 164 с : іл. – (Культура краю в особах).

* * *

11. Бібліотека як важлива складова загальнокультурних процесів сучасності : матеріали наук.-практ. конф., присвяч. 75-річчю Закарпат. ОУНБ ім. Ф. Потушняка / Департамент культури Закарпат. облдержадмін., КЗ «Закарпат. обл. універс. наук. б-ка ім. Ф. Потушняка» Закарпат. облради ; уклад. Л. З. Григаш ; відп. за вип. О. А. Канюка. – Ужгород : РІК-У, 2020. – 288 с. : фот. кольор.

12. Бібліотеки Закарпаття в добу перемін : матеріали міжвід. наук.-практ. конф., присвяч. 65-річчю Закарпат. ОУНБ / Упр. культури Закарпат. облдержадмін., Закарпат. обл. універс. наук. б-ка ; уклад. : Л. З. Григаш, В. Г. Лехцер ; відп. за вип. Л. З. Григаш. – Вид. 1-ше. – Ужгород : Вид-во В. Падяка, 2010. – 348 с. : кольор. іл.

13. Бібліотеки Закарпаття: здобутки та нові напрями діяльності : матеріали «круглого столу», присвяч. 70-річчю Закарпат. ОУНБ ім. Ф. Потушняка / Упр. культури Закарпат. облдержадмін., Закарпат. обл. універс. наук. б-ка ім. Ф. Потушняка ; уклад. Л. З. Григаш ; відп. за вип. О. А. Канюка. – Ужгород : Вид-во В. Падяка, 2015. – 158 с. : фот. кольор.

14. Бібліотечна орбіта інформаційного суспільства : до 60-річчя заснування Закарпат. обл. універс. наук. б-ки / Упр. культури Закарпат. облдержадмін. Закарпат. обл. універс. наук. б-ка ; уклад. Н. М. Панчук ; відп. за вип. Л. Григаш. – Ужгород : Вид-во В. Падяка, 2005. – 376 с. : іл.

15. Бібліотечне Закарпаття : сторінки історії та сучасності : до 55-річчя Закарпат. обл. універс. наук. б-ки / Упр. культури Закарпат. облдержадмін. ; Закарпат. обл. універс. наук. б-ка ; уклад. Н. М. Панчук ; відп. за вип. Л. З. Григаш. – Ужгород : Патент ; Вид-во В. Падяка, 2000. – 208 с. : іл.

16. У нас в бібліотеках... : інформ. бюл. за матеріалами звітів публ. б-к Закарпаття за 2015 р. / Закарпат. обл. універс. наук. б-ка ім. Ф. Потушняка ; Наук.-метод. від. ; уклад. Л. З. Григаш ; відп. за вип. О. А. Канюка. – Ужгород, 2016. – 60 с. : іл.

17. У нас в бібліотеках... : інформ. бюл. за матеріалами звітів публ. б-к Закарпаття за 2013 р. / Закарпат. обл. універс. наук. б-ка ім. Ф. Потушняка ; Наук.-метод. від. ; уклад. Л. З. Григаш ; відп. за вип. О. А. Канюка. – Ужгород, 2014. – 28 с. : іл.

* * *

18. Простір її життя: Людмила Григаш : біобібліогр. нарис / Упр. культури Закарпат. облдержадмін., Закарпат. обл. універс. наук. б-ка ім. Ф. Потушняка ; уклад. : О. Д. Гаврош, М. В. Григаш, М. Б. Бадида ; відп. за вип. О. А. Канюка ; гол. ред. Н. М. Панчук ; вип. ред. Л. О. Падяк. – Ужгород : Вид-во В. Падяка, 2015. – 164 с. : іл. – (Культура краю в особах).

* * *

19. Габорець, Василь. Людмила Захарівна Григаш : [60-річчя з дня народж. заслуж. працівника культури України] / В. Габорець // Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2005 рік. – Ужгород : Вид-во В. Падяка, 2004. – С. 144-151. – Бібліогр. наприкінці ст.

20. Габорець, Василь. Цариця книг : дир. обл. б-ки, заслуж. прац. культури України Л. Григаш : вірш / В. Габорець // Габорець, Василь. Прийду на розмову : поезія. – Ужгород : Ліра, 2005. – С. 162.

21. Висіцька, Таміла. Григаш Людмила Захарівна : (н. 5.04.1945) ; організатор бібл. справи / Т. Висіцька // Висіцька, Т. Жіночі постаті в історії Закарпаття. Кн. перша : наука, культура, мистецтво : біобібліогр. довід. / наук. ред. В. Падяк ; бібліогр. ред. та ред.-упоряд. Л. Ільченко. – Ужгород : Вид-во В. Падяка, 2004. – С. 106-107 : портр. – Бібліогр. наприкінці ст.

22. Людмила Григаш : дир. Закарпат. обл. універс. наук. б-ки // Неділя. ТОП – 50. Найвпливовіші люди Закарпаття 2007. – [Ужгород], 2007. – С. 46 : фот. кольор.

23. Панчук, Надія Михайлівна. Простір її життя : слово з нагоди ювілею Заслуж. працівника культури України Людмили Григаш / Н. М. Панчук // Календар «Просвіти» на 2015 рік / Закарпат. крайове культ.-освіт. т-во «Просвіта» ; уклад. : П. М. Федака, П. П. Федака. – 2015. – С. 52-53 : фот.

Квітень: 27

АКОШ ОЗОРИ

175-річчя від дня народження доктора медицини, професора, викладача Вищої ветеринарної академії, уродженця Закарпаття (1850–1888)

Усім відомо, що у XVIII–XIX століттях маленьке, розташоване на далекій периферії від європейських наукових центрів, Закарпаття дало світові цілу плеяду вчених європейського рівня. Серед них: І. Зейкан – вихователь Петра II, М. Балудянський – перший ректор Петербурзького університету, В. Кукольник – організатор освіти в Росії, медики – І. Орлай, Я. Сейкі, І. Молнар, Й. Чорба, О. Чургович... Учені-закарпатці викладали в найпрестижніших вузах тодішньої Росії та Угорщини, ставали відомими і авторитетними вченими, керівниками навчальних закладів, організаторами науки. Плеяду визначних постатей минулого яскраво поповнює ім'я Акоша Озори, який багато зробив для розквіту медичної науки та освіти тодішньої Австро-Угорської імперії.

Ім'я славного сина Закарпаття сьогодні несправедливо забуте і вилучене з наукового обігу сучасних дослідників, славний ювілей якого припадає на 2025 рік. Тому вважаємо за необхідне зробити коротке повідомлення про видатного вченого другої половини XIX століття і сподіваємось, що Акош Озори достойно увійде в історію нашого краю і медицини краю зокрема.

Акош Озори народився 27 квітня 1850 року у мальовничому гірському селі Верб'яж (Воловецький р-н). Медичну освіту здобув у м. Буда. Після одержання диплому працював в Угорщині лікарем. Втім, часті спалахи епідемій в країні, в тому числі і на Закарпатті, висока смертність серед населення і падіж худоби під час епідемій посилювали боротьбу прогресивних лікарів XIX століття проти інфекційних хвороб, які стали постійним об'єктом їх досліджень, спрямованих у першу чергу на пошуки ефективних методів лікування і способів профілактики тих чи інших інфекційних захворювань.

Наукові дослідження А. Озори були присвячені заходам профілактики сибірки. Він першим в історії медицини Угорщини запропонував проводити вакцинацію тварин. Крім того, опрацював обстежувальну методіку терапії живих тварин, увів у ветеринарну практику уроскопічне обстеження сечі та офтальмоскопію. Як виклик захворюванню сибірки, проводив дослідження з протидіючою вакциною.

З 1882 року А. Озори перейшов на викладацьку роботу у Вищу ветеринарну академію, де також проявився його таланти. У своїй педагогічній діяльності А. Озори активно застосовував прогресивні методіки викладання ветеринарної терапії. Написав і видав навчальні посібники, які стали необхідними керівництвами у ветеринарній практиці: «Háziállatok részletes kór és gyógytana» («Детальна патологія і лікування домашніх тварин», 1988), «Részletes állatkór és gyógytani jegyzetek» («Детальні замітки про хвороби та лікування у ветеринарній медицині»).

Проживши надто коротке, проте стрімке творче життя, у медицину Угорщини другої половини XIX століття наш земляк Акош Озори увійшов як основоположник інструментальної діагностики у ветеринарстві, доктор медицини, професор епізоотології. Помер 20 липня 1888 року на 38 році життя, у повному розквіті творчих сил. Похований у місті Соб (Угорщина).

Угорщина високо оцінила вклад нашого земляка у ветеринарну науку: ім'я А. Озори і його справи занесено до «Великої угорської енциклопедії», а образ видатного вченого, дослідника навіть увічнено у пам'ятному монументі в місті Соб, де він жив і плідно працював.

**Наталія Вакула,
Дана Данко**

Джерельні приписи:

1. Azary Ákos // Magyar Nagy Lexikon. – Pest, 1998. – Т. 2. – С. 716. – Текст угор. мовою.

2. Вакула, Н. С. Антологія медичної науки на Закарпатті : [у т. ч. згадка про А. Озори] / Н. С. Вакула // Науковий вісник Ужгородського університету. Серія : Медицина. – Вип. 19. – Ужгород, 2003. – С. 235-246.

3. Вакула, Н. С. Озори Акош (Azary Ákos) – визначна постать медицини другої половини XIX ст. : до 155-річчя з дня народж. уродженця Закарпаття (1850–1888) / Н. С. Вакула // Науковий вісник

Ужгородського університету. Серія: Медицина. – Вип. 28. – Ужгород, 2006. – С. 171-172 : фот.

4. Вакула, Н. С. Озорі Акош (Azary Ákos) : (1850–1888) / Н. С. Вакула // Вакула, Н. С. Нариси з історії медицини Закарпаття: з давніх часів до 40-х років ХХ століття / М-во освіти і науки України; Ужгород. нац. у-т.; передм. М. М. Вегеша. – Ужгород : Мистец. лінія, 2006. – С. 43-44.

5. Закарпатские доктора медицины и их научная деятельность в области эпидемиологии (XVIII–XIX века) : [у т. ч. про А. Озорі] / А. А. Фединец, В. С. Сопко, И. И. Томей [та ін.] // Материали второй республиканской научной конференции по физиологии микроорганизмов (ноябрь 1968) / Ужгород. гос. ун-т. – Ужгород, 1969. – С. 166-169. – Текст рос. мовою.

Квітень: 29

110 РОКІВ З ДНЯ ПРОВЕДЕННЯ ПЕРШОГО ШЕВЧЕНКІВСЬКОГО СВЯТА НА ЗАКАРПАТТІ

У 2013 року з нагоди 200-річчя Кобзаря Закарпатська обласна універсальна наукова бібліотека імені Ф. Потушняка видала унікальний збірник «Закарпатська Шевченкіана», де були зібрані численні матеріали про Тараса Шевченка і наш край. Але, ясна річ, чимало фактів ще залишаються невідомими. От, наприклад, як цей сенсаційний матеріал, який потрапив нам до рук і встановлює найранішу дату святкування Шевченкових днів на Закарпатті. Це стаття із віденського «Вістника Союзу визволення України» за травень-червень 1915 року (ч.19-20).

Цей часопис почав виходити під час Першої світової війни, що розпочалася швидкою окупацією Галичини, коли чимало галицьких інтелектуалів емігрували до Відня. Російську армію вдалося зупинити в Карпатах і першими, хто став до бою з ними, були Українські січові стрільці (У.С.С.), які проходили вишкіл на Закарпатті.

Кореспондент під криптонімом «Т.М.» описує перебіг свята в Мукачівському замку 29 квітня 1915 року, де якраз і знаходився резерв У.С.С. Зазначає, що, окрім 900 січових стрільців, «зібралось значне число з місцевого населення», а також «мадяри і німці». Так що це святкування можна вважати не тільки найпершим, але одним із наймасовіших у першій половині ХХ століття. Подаємо статтю в оригіналі з незначними мовними правками. Цікаво, що тоді, як і нині, українцям довелося вступити у смертельний бій із московськими окупантами.

«Шевченкове свято у Варпалянці

В четвер 29 квітня відбулися в Варпалянці (коло Мункача) в місці побуту запасної сотні Українських Січових Стрільців, святочні вечорниці в честь Шевченка.

Ніколи ще не було на Україні такого Шевченкового свята. Відбулося воно серед виїмкових, незвичайних обставин і цілий вигляд та характер його був незвичайний.

Село Варпалянка лежить під горою, яка серед широкої рівнини здіймається одинока, немов умисно насипана людськими руками, та двигає на собі тяжкі мури старовинного замку. Колись на тій горі мав стояти замок, побудований українськими князями Коріятовичами; нині нема по нім ніякого сліду. Стоять зате кріпкі мури угорської замкової твердині, як гордий знак колишньої слави мадярів, а при них, як знак їх теперішньої сили, здіймається високо пам'ятник, поставлений в тисячоліття приходу Арпада на ті землі. Значна частина того замку, який заховався, побудована в першій половині ХVІІ століття. І з того часу в'яжеться з цим замком важний для нас історичний спомин, бо з нього мали вирушити в похід семигородські війська, як союзники Хмельницького.

На великій, відкритій терасі сього замку зібрали ся 29 квітня Українські Січові Стрільці, щоби віддати честь Шевченкові. Тераса була уквітчана зеленю, освітлена лампіонами; на однім її кінці уставлено Шевченкову могилу (за вказівками артиста-малюра Буцманюка), а з боку прибрану вінками емблему (рисунок артиста-малюра Іванця), на котрій представлено січових стрільців, що йдуть у бій приступом. На емблемі надпис: «Вставайте, кайдани порвите!».

В святі взяло участь понад 300 стрільців, які приїхали до Варпалянки з поля бою на двотижневий відпочинок, та коло 600 стрільців із запасної сотні і кадри. Окрім сього, зібралось значне

число людей з місцевого населення і з Мункача. Між гостями були також мадяри і німці.

Свято розпочав делегат Бойової Управи др. Володимир Старосольський отсею промовою:

«Товариші стрільці! Кобзареве святкуємо свято. Святкуємо його серед обставин, в яких ніколи ще не було святковано. Вісім місяців, як покинули Ви рідний край. Вісім місяців, як стогне рідна країна під ярмом віковичного ворога, вісім місяців, як увесь світ потопає у лихоліттю найкривавішої, найстрашнішої війни.

Вісім місяців стоїте Ви у бою і пережили ви за сей час усе, чим боліла, чим страждала душа Тараса.

Відкрилися криваві рани України, воскресли криваві марева минулих часів, а ви все те бачили, чули, переживали.

На розлогих полях Поділля, на ріках Підкарпаття, в чудових карпатських горах, там на приказ царя півночі «лягло кістками людей муштрованих чимало» і полилися такі ріки неповинної крові, що справді «втопить всіх імператорів би стало, з дітьми і внуками». Ви бачили море крові і море сліз.

Ви бачили випалені села, понищені міста, весь народ кинений в безодню недолі, топтаний і гноблений.

Ви бачили руїну того, що було вислідом муравлиної, повної жертв та посвіти праці цілих поколінь, на що дивилися ми як на запоруку яснішої, кращої будучности нашого народу.

І ви бачили страшніше ще. Проти вас ставали на приказ царя-гнобителя сотки тисяч рідних братів в солдатських шинелях – сих темних братів, яким довелось «випити з московської чаші московську отруту» та «не за Україну, а за її ката довелось пролити кров добру, не чорну». Вони гинуть від ваших рук і вони вам несли смерть і рани.

І ви бачили найгірше і найтяжче: глум, наругу і клевету над скривавленим вашим народом.

Ваш народ ішов тернистою дорогою Голгофи, Ваш народ переживав усі муки Христа, а ворожа юрба кричала «розпни, розпни його».

Все те переживали ви протягом сих тяжких, кривавих вісім місяців і у Ваші душі вливалися ті почування, якими жила Тарасова душа.

Росла у вас ненависть до катів – ненависть велика, могутча і свята, яка питала устами Шевченка «коли царя до ката поведуть».

Росла у вас любов, якою жив Тарас. Ся велика любов, любов до України і її поневоленого люду, вела Тараса тяжкою дорогою

його життя крізь терпіння і муки в'язниці та довгого заслання. Та ж сама любов казала Вам, товариші, покинути рідний край, вела вас твердими і кривавими шляхами на бої, небезпеки і труди, на смерть і рани. І ся любов збрала вас нині тутки.

Стоїте в се Кобзареве свято не лишень, як поклонники Шевченка і почитателі. Стоїте, як справжні, щирі й хоробрі борці за його ідеї. Стоїте як Шевченкові герої:

«І мечі в руках їх добрі,
Гострі обоюду,
На отмщеніє неправди
І науку людям.
Окують царів неситих
В залізнії пута
І їх, славних, оковами
Ручними окрутять».

Зібралися ви на чужині почитати пам'ять Воскресителя України. Поміж Вами й рідним краєм стоять гори, пересяклі кров'ю, стоїть ворог завзятий і сильний. Але нехай в сю хвилину «душі козаків» в Україні вітають. Ідїть думками в рідний край, що жде Вашого повороту. Вслід за думками підете і ви як переможці, і перемогою проголосите, що

“Встане Україна
І розвіє тьму неволі,
Світ правди засвітить,
І помоляться на волі
Невольничі діти”».

По промові йшли музично-вокальні продукції. Хор стрільців під управою стрільця Олекси Гринішака відспівав «Даремне пісне» (Франка-Січинського); стрілець Гриць Бобинський виголосив поему «До Основ'яненка»; тенорове соло «За думою дума» (Шевченка-Лисенка) відспівав стрілець Євген Банах; оркестра стрільців відіграла в'язанку українських пісень; баритонове соло «Фінале» (Франка-Січинського) відспівав стрілець Степан Семань; вибрані думи Шевченка виголосив стрілець Лесь Розлуцький та хор стрільців відспівав «Закувала та сива зозуля» і «Гуляли».

На закінчення промовив член Загальної Української Ради Т. Мелень:

«Товариші! Обходимо Шевченкове свято в хвилі, коли далеко звідси, в карпатських горах ревуть гармати, коли там іде завзятий, кривавий бій проти московського наїздника. Святкуємо

пам'ять чоловіка, котрий цілим серцем ненавидів московський царат і котрого московський уряд переслідував безпощадним способом. Шевченко мучився у в'язниці і довгі роки на засланнях, в солдатській неволі, за те, що гаряче любив свою Україну, що бажав для неї волі, – за те, що з ненавистю і прокльонами звертався проти її катів, що заклеїв злочини царів, які розпинали Україну і козацькими кістками мостили землю, щоби на трупах катованих собі столицю поставити, – за те, що підняв палкий протест проти неволених царатом кавказьких племен, яких волю зацьковано в горах, кровію политих, – словом за те, що був революційним речником свободи.

Російський царат переслідував Шевченка за його життя, а по смерті поета-борця змагався не допустити поширення його думок і бажань серед українського народу, боячись, щоби палке слово не запалило в народних масах полум'я бунту. Але даремні були всі зусилля царату. Шевченкові ідеали поширилися і вкорінилися широко в масах українського народу, а найкращим доказом цього є факт, що нині, коли ведеться війна проти царської імперії, сповнюється одне з найгарячіших бажань Шевченка, – сповнюється його заклик, щоб український народ вражою, злою кров'ю окропив свою волю.

Нині ви, товариші стрільці, переводите в життя, в діло слова Шевченкового заповіту, бо зі зброєю в руках у тяжких, кривавих боях боретесь за святе, велике діло, яку мусить бути увінчане перемогою. Колись ненаситний царський деспотизм стрівся із завзятою обороною свободи з боку кавказьких племен, а його намір довго спинявся об гори-велетні, хоронені рядами сміливих борців. Оспівуючи цю геройську оборону в поемі «Кавказ», Шевченко з непохитною вірою кличе, що деспот не скує душі живої, що встане правда і воля.

Нині монгольська повинь московських наїзників спинилась об наші Карпати і царські орди розбиваються в наших горах, кладуться покотом під ударами сміливих військ, в рядах котрих боретеса також ви, товариші стрільці. І прийде хвиля, коли ослаблена царська армія скотиться з гір, коли сила ворога буде зломана і наїзник буде мусів пріч піти з української землі. Ми всі віримо, що це станеться, що наша справа переможе, що жертви, які з рядів стрілецьких упали на полі битви, не підуть намарно. І тому до вас, товариші стрільці, можна закликати словами Шевченка:

“Борітеся, поборете, –
Вам Бог помагає,
За Вас сила, за Вас воля
І правда святая”».

По кінцевій промові відспівали всі стрільці гуртом «Ще не вмерла», «Не пора» й інші пісні.

Незвичайними були сі вечорниці, як обставинами, так і настроєм учасників. Зібрані довго ще на концерті не розходилися із замковою платформи, співаючи національні та революційні пісні. Пробивалась в настрій зібраних туга за покинутим проти волі рідним краєм, але пробивалось і завзяття до дальшої боротьби з ворогом. В два дні пізніше стрільці, які перебували у Варпалянці на відпочинку, вернули здобувати своєму народові волю і славу.

Т.М.»

Підготував Олександр Гаврош

Джерельні приписи:

1. Закарпатська Шевченкіана : зб. наук. та публіцист. ст., есе, спогадів, поет. добірок, бібліогр. джерел / Упр. культури Закарпат. облдержадмін., Закарпат. обл. універс. наук. б-ка ім. Ф. Потушнякка ; уклад. : М. Б. Бадида, О. Д. Гаврош [та ін.] ; відп. за вип. Л. З. Григаш ; авт. ідеї проекту О. Д. Гаврош. – Ужгород : Ліра, 2013. – 260 с. : іл. – Бібліогр. : с. 239-250 та наприкінці ст.

* * *

2. Гаврош, Олександр. Війна і творчість: Українські січові стрільці на Закарпатті / О. Гаврош // Унікум. – 2016. – № 11. – С. 24-27 : фот. кольор.

3. Греченюк, Н. Українські січові стрільці на Закарпатті / Н. Греченюк // Науковий вісник Ужгородського університету. Серія : Історія. – Вип. 10. – Ужгород, 2004. – С. 129-132.

4. М. Т. Шевченкове свято у Варпалянці / Т. М. // Вістник Союзу визволення України (Відень). – 1915. – ч. 19-20. – травень-червень. – С. 12-13.

5. Штефан, Августин. Українські січові стрільці на Закарпатті у Першій світовій війні : до 100-річчя вікопом. подій / А. Штефан // Календар «Просвіти» на 2015 рік / Закарпат. крайове культур.-освіт. т-во «Просвіта» ; уклад. : П. М. Федака, П. П. Федака. – Ужгород, 2015. – С. 58-61 : фот.

Травень: 13

НАТАЛІЯ ГАВРИЛІВНА ШИМША

75-річчя від дня народження талановитої педагогині-піаністки, концертмейстерки, реконструкторки автентичних традицій музично-фольклорного виконавства Закарпаття (нар. 1950)

Наталія Гаврилівна Шимша – талановита, глибока та вдумлива музикантка, мудра педагогиня, людина різносторонніх інтересів, смілива в опануванні нових сфер творчої діяльності, з вродженим тяжінням до краси та прагненням досягнення досконалості.

В музичний літопис Закарпаття її ім'я вписалося золотими літерами як високофаксової педагогині-піаністки, що виховала до двох десятків лауреатів престижних міжнародних та всеукраїнських дитячо-юнацьких конкурсів піаністів, направила на музичну стежу чимало майбутніх піаністів і відомих музикантів, а в перші роки здобуття Україною Незалежності взялася за справу державної важливості: формування національної свідомості юних українців через пізнання народно-музичних скарбів своєї малої Батьківщини, закладення у дитячих серцях поваги та любові до музичної культури рідного краю.

У масштабах Закарпаття Наталія Гаврилівна стала першопроходицею: створила та впродовж 15 років незмінно керувала одним із кращих в Україні взірцевих дитячих фольклорних гуртів «Цімборики», що активно популяризував музично-фольклорні традиції закарпатської Мараморощини в різних куточках України та за її межами. На рівні *дитячого* виконавства цей колектив одним із перших в регіоні відновлював автентичний народний спів, народні дійства, гру на дрімбі та найпростіших дитячих інструментах, притаманні Мараморошу. «Цімборики» завойовували призові місця на найрізноманітніших конкурсах автентичного фольклору в Україні, країнах Балтії та Західної Європи, на етапі 2005–2020 років стали справжньою музичною перлинкою Закарпаття.

Народилася Наталія Шимша (дів. прізви. Смочкова) в місті Хуст Закарпатської області у 1950 році в сім'ї вчителів. Вона виявилася наймолодшою – шостою дитиною в багатодітній родині. Батько – Гавриїл Гавриїлович Смочков (1910–1978) був вчителем української мови та літератури, мати – Ірма Іванівна Смочкова (1912–2010) – учителькою початкових класів. Ще до народження Наталки у 1939 році мати залишилася вдовою із чотирма малолітніми дітьми. Її першого чоловіка – греко-католицького священника о. Карла Купара – під час подій Карпатської України на Закарпатті жорстоко закатували та розстріляли угорські окупанти. Через деякий час вона вдруге вийшла заміж за інспектора освіти Смочкова Гавриїла, з яким народила ще двох спільних дітей.

Родина, в якій зростала Наталія, була особливою. В ній панувало тяжіння до знань, висока взаємоповага, людяність, порядність, працьовитість. Можливо тому, майже усі діти здобули вищу освіту: Соня закінчила математичний факультет Ужгородського державного університету, Олександр став знаним професором, доктором технічних наук в галузі архітектури та будівництва, Ірма, що вийшла заміж за закарпатського художника Івана Манайла, здобула вищу освіту інженера-будівельника (навчалася у Львівському політехнічному інституті та Київському національному університеті будівництва і архітектури), Гавриїл теж став інженером-будівельником, закінчивши Львівську політехніку і т. д.

Окрім того, в родині Смочкових дуже шанувалася і часто звучала музика. Батько – Смочков Гавриїл – чудово грав на скрипці та хотів, щоби усі діти володіли музичними інструментами. Одружившись з Ірмою, він привіз із Будапешту великий австрійський концертний рояль, на якому грали Соня, Олександр, Магдаліна, Ірма, Наталка, а Гавриїл Смочков, як тато, грав і на скрипці, і на фортепіано. Прикметно, що серед кращих друзів батька був музикант, випускник Празької консерваторії проф. Юрій Костьо, з яким він потоваришував у роки навчання у Мукачівській учительській семінарії. У 1944 році Ю. Костьо разом із Дезидерієм Задором і Петром Милославським уклав спільний збірник «Народні пісні підкарпатських русинів», а після закінчення Другої світової війни став засновником професійної української музичної культури у Східній Словаччині. Його приходи в гості завжди перетворювалися на великий концерт.

Велінням долі Наталія зростала в музичному оточенні, змалку виявляючи хист до музики. У сім років «меншеньку» віддали

навчатися до Хустської дитячої музичної школи в клас фортепіано до учениці Дезидерія Євгеновича Задора – талановитої вчительки Ольги Степанівни Бевко-Борис. Дівчина легко опанувала навчальну програму і на випускному іспиті грала складний репертуар, в тому числі й концерт для двох фортепіано. Теоретичну основу отримала в класі Степана Йосиповича Лісецького. На високому фаховому рівні він вів сольфеджіо, музичну літературу та хор. Опери та симфонії його учні в музичній школі аналізувала за клавірами, які він сам замовляв, а на сольфеджіо задавав вдома протягом тижня вивчити 20-30 народних пісень зі збірника «Закарпатські народні пісні» упорядниці Зої Василенко. Відтак з дитинства дівчина вивчила великий репертуар народних пісень свого краю. Музичну школу Наталія закінчила у 1964 році, планувала вступити до Ужгородського державного музичного училища. Але оскільки у 1960-х роках в цьому закладі був дуже високий вступний конкурс і величезна кількість бажуючих, потребувалася додаткова підготовка. Старша сестра Наталії – Магдалина, яка закінчила Ужгородське державне музичне училище та тривалий час навчалася в класі Д. Задора, зустрілася з Йоанною Гергей – внесеною в Угорську музичну енциклопедію випускницею Празької консерваторії, яка в музичному училищі виховала Маріанну Валковську та була однією з кращих подруг засновниці вокального й оркестрового відділів цього закладу – Віри Ромішовської. Власне «Йонко-нини» й підготувала юнку до вступу.

Вступний іспит зі спеціальності в Ужгородському музичному училищі було здано на «відмінно». Її прекрасні дані та високий рівень підготовки відмітила М. С. Валковська. Цікаво, що у ті часи іспит був трирівневим. На першому турі перевірялася вправність гри на інструменті (гра етюдів, гам, віртуозної п'єси), на другому – музикальність і вміння якісно виконати складні музичні твори (поліфонію, твір великої форми та ліричну п'єсу), а на третьому турі перевірялася читка «з аркуша» (абітурієнту давали 45 хвилин для ознайомлення з нотами невідомої йому п'єси; за цей час слід було виявити музичні особливості твору, якісно заграти його з нот до кінця та вивчити напам'ять якомога більший фрагмент). Наталія грала «Діда Мороза» Р. Шумана.

Роки навчання в Ужгородському музичному училищі (1964–1969) стали етапом творчого зростання майбутньої музикантки. Вона займалася в класі яскравої викладачки-піаністки Маргарити Михайлівни Стринської (випускниці Київської державної консер-

ваторії, учениці знаменитої піаністки Аріадни (Ради) Остапівни Лисенко). Викладачка вміло розвивала великий творчий потенціал своєї вихованки, серед іншого, навчала вдумливій, грамотній, скурпульозній роботі над текстом, в якому відтворені настанови автора, що є ключем до успішної інтерпретації твору. Музично-теоретичні дисципліни Наталія проходила у Віри Федорівни Гіріц (сольфеджіо), Мілія Дмитровича Кобулея (аналіз музичних форм), Йосипа Йосиповича Сулінчака (теорія музики, гармонія), Степана Йосиповича Лісецького (музична література), який, захистивши кандидатську дисертацію із музикознавства, на короткий час переїхав із Хуста до Ужгорода, та інших.

Паралельно з навчанням в музичному училищі Наталія зі срібною медаллю закінчила Хустську загальноосвітню школу. Мала бажання вступити до Ужгородського університету на медичний факультет, але батько переконав, що її призначення – це музика.

На досягнутому не зупинилася. Вищу музичну освіту здобула в Івано-Франківському державному педагогічному інституті ім. Василя Стефаника, закінчивши у 1979 році музично-педагогічний факультет за фахом «фортепіано» в класі завідувачки кафедри «фортепіано» Елли Євгенівни Самодумської – учениці професора Олега Романовича Криштальського. Е. Є. Самодумська мала величезний вплив на удосконалення техніки піанізму, відчуття стилю та глибинного розуміння змісту музичних творів.

А далі – утвердження як піаністки та викладачки. Усю свою трудову діяльність Наталія Гаврилівна Шимша працювала в Хустській дитячій музичній школі (пізніше реорганізованій у школу мистецтв) на посаді викладача фортепіано та концертмейстера, деякий час очолювала відділ спеціального фортепіано та була заступником директора з навчально-виховної роботи. За період викладання отримала кваліфікаційну категорію «спеціаліст вищої категорії» та педагогічне звання «викладач-методист». Її учні-піаністи були постійними призерами обласних, регіональних, всеукраїнських та міжнародних фортепіанних конкурсів, зокрема, Міжнародних конкурсів молодих піаністів пам'яті В. Горовиця (м. Київ), Міжнародних конкурсів юних піаністів ім. Святослава Ріхтера на Батьківщині піаніста (м. Житомир), Міжнародних конкурсів «Срібний дзвін» (м. Ужгород), Medzinarodna klavirna sutaz (Kosice), Всеукраїнських конкурсів юних піаністів «Чернігів скликає таланти» (м. Чернігів), Всеукраїнських конкурсів юних піаніс-

тів ім. Н. Нижанківського «Надія України» (м. Стрий) і т. д. За понад 20 років підготувала 17 лауреатів всеукраїнських та міжнародних конкурсів. Серед них: *Анастасія Шанкова* – дипломантка II Всеукраїнського конкурсу юних піаністів ім. Н. Нижанківського «Надія України» (1995 р., м. Стрий), призерка призу Президента України на I Міжнародному конкурсі молодих піаністів пам'яті В. Горовиця (1996 р., м. Київ), лауреатка-стипендіатка I премії щорічного огляду «Нові імена України» (1997, м. Київ), лауреатка III Всеукраїнського конкурсу юних піаністів ім. Н. Нижанківського (1997, м. Стрий). *Фортепіанний дуєт у складі Яна Турчин та Габрієла Шипович* – (лауреати I) премії I Міжнародного конкурсу «Срібний дзвін» у номінації «Фортепіанний ансамбль» (2001 р., м. Ужгород), лауреати V Всеукраїнського фестивалю єврейського мистецтва «Шолом, Україно!», учасниці гала-концерту (2002 р., м. Київ), призери спеціальної премії за краще виконання творів закарпатських композиторів на II та III Міжнародних дитячо-юнацьких мистецьких конкурсах «Срібний дзвін» (2002, 2003).

Таких талановитих вихованців у Наталії Гаврилівни було багато, більшість з них вступили в музичні училища та виші. Серед кращих: випускниця Львівської державної консерваторії ім. М. В. Лисенка, викладач-методист Ужгородського музичного коледжу імені Д. Є. Задора – Ганна Касо (дівоч. прізви. Зейкан), вже згадувана Анастасія Шанкова – концертуюча піаністка, випускниця Національної музичної академії України, Ірина Посвятовська – випускниця Львівської музичної академії ім. М. В. Лисенка, Мирослава Пасулька та Роксана Чернянчук – випускниці Ужгородського факультету Донецької державної музичної академії імені С. С. Прокоф'єва, Світлана Курільова – випускниця Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника, Валерія Дікі – випускниця Ужгородського факультету Київського національного університету культури і мистецтв. Музичні училища закінчили: Єва Гергардт, Марія Рац, Тетяна Фединишинець (в Ужгороді), Вікторія Мазанова (у Вінниці), Габрієлла Шипович (у Запоріжжі). Серед учнів Н. Г. Шимші хотілося би виділити Яну Турчин, яка після навчання у Наталії Гаврилівни без музичного училища відразу поступила в Єрусалимську музичну академію, а також Людвіга Чюрі (псевдо Едвін Мартон) – скрипаля, який проходив в класі Н. Г. Шимші курс загального фортепіано, а згодом закінчив Музичну академію ім. Ференца Ліста (Будапешт); Джульєрдську музичну школу (Нью-Йорк) та Музичну академію (Відень), а нині є всесвітньо відомим

віртуозом і композитором. Учні Н. Г. Шимші сьогодні проживають у різних куточках світу: Україні, Чехії, Угорщині, Іспанії, Ізраїлі.

1990 роки внесли в життя музикантки зміни. В перші роки незалежної України вона зустрічається з близьким другом свого батька – Юрієм Костюком (Костьо) і надихається на активізацію діяльності в царині популяризації музичного фольклору рідного Закарпаття. Для початку розробила, видала та впровадила у навчальний процес фортепіанні збірки на основі закарпатських народних пісень та мелодій. Одна за одною вийшли три збірки з упорядкуванням та аранжуванням фольклорного матеріалу Н. Г. Шимші: «Моя співаночка» (1998), «Радуйся серце» (1999), «Заграймо удвох» (2004). Їх рецензентами були С. Лісецький та М. Валковська.

На зламі 1990–2000 років у Наталії Шимші зароджується ідея створення дитячого фольклорного гурту. Його появі передувала колосальна підготовча робота та ґрунтовна самоосвіта: вивчався музично-фольклорний матеріал, здійснювалися фольклористичні експедиції, відбувалися зустрічі зі збирачами народних пісень та носіями фольклорних традицій: Василем Довганичем, Василем Хвустою, Петром Бабичем. Наталія Гаврилівна знайомилася з нотною та науковою літературою про фольклор та обряди Закарпаття, відвідувала етнографічні музеї, вивчала національні костюми Закарпаття, вишивку, історію, народну атрибутику, студіювала книжки про специфіку дитячого голосу, віднаходила в інтернеті або через знайомих фільми чехословацького періоду з відображенням закарпатських народних традицій, збирала власну нотну, звукову та відеобібліотеку музичного фольклору закарпатського Марамороша, тісно контактувала з Будинком народної творчості.

У 2005 році, вперше в історії Хустської дитячої школи мистецтв, Наталія Шимша створила Дитячий фольклорний гурт «Цімборики». З 2007 до 2020 року поєднувала роботу концертмейстера та керівника колективу. Основною метою гурту стало відтворення та збереження фольклорно-пісенної спадщини, звичаїв, обрядів історичної Мараморощини. У репертуар увійшли найрізноманітніші закарпатські пісні: насамперед, дитячі пісні-ігри, лічилки, заклички, промовлянки, коломийки «до танцю», колискові пісні, весільно-обрядові, ліричні, балади, вояцькі, січові, а також інструментальні мелодії та елементи народної хореографії. Колектив набував великий досвід конкурсної та концертної діяльності. Прославляючи Хустщину та Закарпаття, неодноразово здобував

призові місця на обласних, всеукраїнських та міжнародних конкурсах, отримуючи відзнаки різних ступенів та цінні подарунки. У номінаціях «автентичний фольклор», «народні ігри, дійства, обряди», «народнописаний жанр», «за збереження та розвиток народних традицій Закарпаття» взяв участь у понад 20 фольклорних фестивалях і конкурсах, серед яких: Всеукраїнський фестиваль «Червона рута» (2011 р., м. Київ, II премія), Всеукраїнський дитячий фольклорний фестиваль «Орелі» (2008, 2014 роки., м. Київ, I премія), Відкритий фестиваль-конкурс традиційного мистецтва «Яворові гуслі» (2011, 2013 роки, с. Драгово Хустського району, I премія), Міжнародний фестиваль-конкурс дитячої та юнацької творчості «Яскрава країна» (2014 р., м. Ужгород, I премія), Обласний фольклорний фестиваль-конкурс «Веселковий передзвін» (2016, 2018, 2019 роки, м. Ужгород, I премія, гран-прі), Фольклорний фестиваль колядницьких колективів «Котилася торба» (2013, 2016 роки, м. Мукачево), Благодійний фестиваль «Пінтя-фест» (2015–2019 роки, с. Велятино Хустського району), Різдвяний фестиваль «Велика коляда Закарпатська» (2017 р., Львів), Відкритий фестиваль-конкурс стрілецької пісні «Красне поле» (2017 р., Хуст), Всеукраїнський фестиваль-конкурс «Вишгородська Покрова» (2017 р., м. Вишгород, I премія), Фестиваль-конкурс шкільної колядки-щедрівки «Різдвяна колядка – захисникам України» (2018 р., Хуст, гран-прі), Чеський фестиваль національних меншин (2018 р., м. Усті над Лабем, «Pametni list folklornomu souboru «Zimboriki»), Міжнародний фольклорний фестиваль «100 let statnosti 1918 – 2018» (2018 р., м. Ждяр над Сязавоу, Чеська Республіка, «Pametni list») і т. д. Хоча виступів було значно більше.

Визначним досягненням гурту стала участь у творчому звіті майстрів мистецтв і художніх колективів Закарпатської області «Дивосвіті Срібної Землі – 2009», участь у фольклорних фестивалях «Під Beskidом зелененьким» у м. Сніна Словацької Республіки та Міжнародному фольклорному фестивалі «Культур Карпатських» у м. Леско Польської Республіки.

Колектив записували на телебачення, запрошували на майстер-класи, гурт «Цімборики» був неодноразовим учасником унікального артпроєкту «Зіркове майбутнє Срібної Землі», який об'єднує юні дарування та професійних артистів, окремі учасники гурту співали із артистами Заслуженого академічного Закарпатського народного хору (кер. засл. артистка України Н. Й. Петій-Попачук).

У 2009 році «Цімборики» та його керівника Н. Г. Шимшу було нагороджено Дипломом Міністерства культури і туризму України, а в 2010 році Постановою колегії Управління культури облдержадміністрації присвоєно почесне звання «Зразковий аматорський колектив».

За багаторічну сумлінну працю, особистий внесок у розвиток культури краю та досягнення високої майстерності у професійній діяльності Н.Г. Шимша неодноразово нагороджувалася почесними грамотами Міністерства культури і туризму України, подяками та Почесними грамотами різних рівнів, а також грамотою Центрального комітету профспілки працівників культури України (Київ, листопад 2018р.). Закінчила трудову діяльність у 2020 році.

Підтримкою в творчій діяльності Н. Г. Шимші завжди залишався люблячий чоловік – Андрій Андрійович Шимша, за фахом лікар-травматолог. Удвох вони виховали двох прекрасних доньок Наталію, що здобула дві вищі освіти: музично-педагогічну та дизайнерську, та Єву-Габрієллу – кандидатку економічних наук. Нині пані Наталія займається вирощуванням квітів, дає консультації з автентичного співу, виношує нові творчі плани.

Від усіх вдячних учнів, етномузикологів, шанувальників таланту Н. Г. Шимші та краян хочеться подякувати Наталії Гаврилівні за її титанічну працю, яка дала такі високі результати упродовж усього творчого періоду. Низький Вам уклін, і Многая та Благая літ!!!

Віра Мадяр-Новак

Джерельні приписи:

1. Шимша, Н. Заграймо удвох : фортепіанні ансамблі; нар. мелодії національностей Закарпаття; обробки для фортепіано в чотири руки / Н. Шимша ; рец. М. Валковська. – Ужгород : Мистец. Лінія, 2004. – 112 с.

2. Шимша, Н. Моя співаночка: учбов. посіб. для початк. навчання гри на фортепіано / Н. Шимша ; муз. ред. С. Лісецький ; рец. С. Лісецький, М. Валковська. – Ужгород : Закарпаття, 1996. – 88 с.

3. Шимша, Н. Радуйся, серце : зб. духов. пісень у пер. для фортепіано / Н. Шимша ; схвалено упр. Мукачів. єпархії в Ужгороді ; муз. ред. С. Лісецький ; рец. С. Лісецький, М. Валковська. – Ужгород : Закарпаття, 1998. – 64 с.

* * *

4. Шимша, Н. Створення дитячого фольклорного гурту та його роль у збереженні народно-пісенної традиції (з досвіду прак-

тичної роботи з дитячим зразковим фольклорним гуртом «Цімборики») / Н. Шимша // Володимир Гошовський і Закарпаття : зб. ст. і матеріалів. – Вип. 1 / упоряд. В. Мадяр-Новак. – Ужгород : Вид-во О. Гаркуші, 2017. – С. 106-118 : фот.

* * *

5. Шимша, Н. Вечірня зірка міме Берти : [про людські долі] / Н. Шимша // Новини Закарпаття 1995. – 19 серп. – С. 4.

6. Шимша, Н. Колишися, колисочко... : [про колисову, записану закарпат. вченим-фольклористом. В. Гошовським у с. Дубриничі на Перечинщині від М. Дзямучич «Усни, сыне, усни» ; у т. ч. текст колисової + ноти] / Н. Шимша // Новини Закарпаття. – 1996. – 10 люд. – С. 11.

7. Шимша, Н. Місто мого дитинства – Хуст / Н. Шимша // Новини Закарпаття. – 1995. – 28 берез. – С. 5 : фот.

8. Шимша, Н. Серце, віддане музиці : [до 60-річчя проф. С. Лісецького] / Н. Шимша // Новини Закарпаття. – 1997. – 19 серп. – С. 6.

* * *

9. Мадяр-Новак, Віра. Відгомін «Веселкового передзвону» (характеристика та аналіз дитячого обласного конкурсу фестивалю традиційної народної музики) / В. Мадяр-Новак // Володимир Гошовський і Закарпаття : зб. ст. і матеріалів. – Вип. 1 / упоряд. В. Мадяр-Новак. – Ужгород : Вид-во О. Гаркуші, 2017. – С. 119-129.

Зі змісту : [про Н. Г. Шимшу]. – С. 120, 127.

10. Годьмаш, В. Закарпатський фольклорний гурт «Цімборики»: історія та сьогодення : [у т. ч. про Н. Шимшу] / В. Годьмаш, В. Мадяр-Новак // Шоста конференція молодих дослідників народної музики : матеріали. – Л., 2023. – С. 49-54.

11. Висіцька, Т. Шимша Наталія Гаврилівна : (н. 13.05.1950) ; музикант-педагог по кл. фортепіано / Т. Висіцька // Висіцька, Т. Жіночі постаті Закарпаття : біо-бібліогр. довід. – Кн. 1 : наука, культура, мистецтво / наук. ред. В. Падяк ; бібліогр. ред. та ред.-упоряд. Л. Ільченко. – Ужгород : Вид-во В. Падяка. – С. 360-361 : портр.

* * *

12. Алдон, Марина. Закарпатські «Цімборики» стали найкращими на фестивалі «ОРЕЛІ» : [про участь зразк. дит. фольклор. гурту у Всеукр. дит. фольклор. фестивалі в м. Київ ; у т. ч. згадка про Н. Шимшу – кер. гурту] / М. Алдон // Культуролог. джерела. – 2014. – № 2. – С. 36 : фот.

13. Власюк, Володимир. «Цімборики» підкорили серця львів'ян : [про участь гурту в гала-концерті XVIII Всеукр. Різдв.

фестивалю «Велика коляда» закарпат. у Домінікан. греко-католиц. храмі Пресвятої Євхаристії м. Львів ; у т. ч. згадка про Н. Шимшу] / В. Власюк // Культуролог. джерела. – 2017. – № 1. – С. 9-10 : фот.

14. Власюк, Володимир. Закарпатські «Цімборики» – лауреати другої премії «Червоної рути–2011» : [у т. ч. згадка про Н. Шимшу] / В. Власюк // Срібна Земля. – 2011. – 2 груд. – С. 6. ; Фест. – 2011. – 22-28 груд. – С. 2.

15. Клекнер, Богдана. Хустські «Цімборики» стали володарями І-ої премії відомого фестивалю «Вишгородська Покрова» : [про участь дит. зразк. фольклор. гурту в пісен. фестивалі-конкурсі у м. Вишгород Київ. обл. ; у т. ч. згадка про Н. Шимшу] / Б. Клекнер // Вісник Хустщини. – 2017. – 18 листоп. – С. 3 : фот.

16. Лісецький, С. І лине голос до небес : [про зб. фортепіан. творів для дітей Н. Шимши «Радуйся, серце»] / С. Лісецький // Срібна земля. – 1999. – 2 груд. – С. 15 : фот.

17. Лісецький, С. Фортепіанні п'єси, перейняті духовністю : [про кн. Н. Шимши «Радуйся, серце»] / С. Лісецький // Вечір. Київ. – 1999. – 2 серп. – С. 6.

18. Мейсарош, О. Етнологічна збірка з минулим і майбутнім : [про кн. Н. Шимши «Радуйся, серце» (зб. духов. пісень у пер. для фортепіано)] / О. Мейсарош // Новини Закарпаття. – 1999. – 30 січ. – С. 12 : фот.

19. Мейсарош, О. Книжка, що навчає віртуозності : [про кн. Н. Шимши «Моя співаночка»] / О. Мейсарош // Новини Закарпаття. – 1998. – 16 квіт. – С. 6.

20. Романюк, Лариса. Відроджений вертеп та запальні «Цімборики» : у Хусті підтримують і гордяться юними талантами : [про фестиваль «Вертеп–2013» та участь в ньому самодіял. дит. фольклор. гурту ; в т. ч. згадка про Н. Шимшу] / Л. Романюк // Старий Замок. Паланок. – 2013. – 24-30 січ. – С. 11 : фот. кольор.

21. «Цімборики» з Хуста гідно представили нашу область у Чехії : [виступ зразк. дит. фольклор. гурту на Дні нац. меншин у м. Усть над Лабем ; у т. ч. згадка про Н. Шимшу] // Новини Закарпаття. – 2018. – 2 черв. – С. 4 : фот. кольор.

Травень: 18

ІВАН МИХАЙЛОВИЧ ЧАВАРГА

90-річчя від дня народження кандидата історичних наук,
доцента, ветерана Ужгородського національного університету
(1935–2022)

Колектив Ужгородського національного університету славний своїми працівниками. Маємо на увазі викладачів, наукових співробітників, очільників кафедр, інститутів, проректорів та ректорів вишу. Серед них чільне місце займає кандидат історичних наук, доцент, завідувач кафедри, проректор Іван Михайлович Чаварга. Він майже 50 років присвятив наполегливій роботі в альма-матер.

Іван народився 18 травня 1935 року в селі Гусний, що на Великоберезнянщині (тепер Ужгородський район Закарпатської області), в працьовитій родині. Його дитинство було нелегким. Коли йому виповнилось лише три роки, помер батько. Доводилось виконувати чимало роботи по господарству, але він із задоволенням відвідував початкову школу у рідному селі. Згодом продовжив навчання у Волосянській середній школі, яку закінчив у 1954 році. Далі була строкова служба в армії на посаді механіка з авіаозброєння (1954–1957). Довелося мати стосунок і до угорської революції 1956 року. На щастя, усе закінчилося добре.

Щасливим у житті Івана Чаварги виявився 1957 рік. Збулася його заповітна мрія – він став студентом історичного факультету Ужгородського державного (тепер національний) університету. Юнак з головою поринув у розмаїте студентське життя. Найбільший інтерес у нього викликали лекції Миколи Лелекача, Федора Потушняка, Андрія Ігната, Володимира Неточаєва, Леоніда Коваленка, Миколи Редька, Бориса Співака, Івана Мешка. Вони навчали не тільки фаху, але й прищеплювали вихованцям найкращі людські цінності. Зрозуміло, студенти дуже відповідально ставилися до навчання, чимало уваги приділяли громадській роботі, організовували собі дозвілля.

Закінчивши у 1962 році університет Іван Михайлович розпочав писати нову сторінку свого життя. Менше року пробув на посаді завідувача кабінету політичної освіти Хустського райкому Компартії України. Згодом, майже 50 років, пропрацював в Ужгородському університеті на посадах помічника проректора, проректора, доцента, завідувача кафедри політичної історії, доцента кафедри історії України. І протягом усього цього часу був прикладом у ставленні до роботи, за що заслужив добре ім'я, шану і повагу.

Декілька слів про адміністративні здібності і здобутки колеги. Так, протягом 16 років (1965–1981) він був проректором УжНУ. Спочатку відповідав за заочне і вечірнє навчання, потім – за навчальну роботу. Ректори і колеги завжди наголошували на його дуже серйозному ставленні до виконання своїх службових обов'язків. Підкреслимо, що Іван Михайлович дуже добре знав нормативно-правову базу, що регламентувала діяльність вищої школи. Він тісно співпрацював з деканами факультетів і завідувачами кафедр, мав вичерпну інформацію про стан справ у кожному колективі. За необхідності завжди приходив на допомогу тому чи іншому підрозділу вишу.

Працюючи в ректораті, колега відчув потяг до наукових пошуків. Тому у 1967 році вступив на заочне відділення аспірантури. Тут під керівництвом професора Бориса Івановича Співака почав досліджувати особливості розвитку Закарпатської області в роки семирічки. Знову ж таки дуже сумлінно підійшов до нової справи. Скрупульозно працював в архівах (республіканських, обласному, місцевих, поточних), використав публікації Центрального статистичного управління УРСР, Закарпатського обласного статуправління, матеріали збірників про розвиток народного господарства Закарпатської області у зазначений період. Опрацював й нечисленні студії окремих колег (В. І. Белоусов, І. Ф. Буркало, А. М. Ігнат, В. М. Керечанин, К. О. Куценко, Н. П. Міщенко, С. О. Міщенко, А. К. Шеневідько, І. Г. Шульга), колективні видання, а також пресу. У публікаціях аспірант показав динаміку розвитку краю у досліджуваний період, звернувши увагу як на здобутки, так і прорахунки. Він написав ґрунтовну дисертацію «Боротьба трудящих Закарпаття за подальший розвиток народного господарства і культури в 1959–1965 рр.», яку успішно захистив на початку січня 1974 року. Вона засвідчила, що появився новий, талановитий історик.

У подальші роки Іван Михайлович продовжував працювати над обраною темою, охопивши період до 1975 року. Вчений зі-

брав величезний фактичний матеріал, у тому числі із зарубіжних архіво- і книгосховищ. Опублікував низку статей, повідомлень, тез доповідей, у яких розкрив різні аспекти розвитку Закарпатської області, вказавши при цьому на значні здобутки та нереалізовані можливості. На жаль, у силу різних причин він не захистив докторську дисертацію.

В коло наукових зацікавлень історика входила й непересічна постать президента Карпатської України о. Августина Волошина (1874–1945). У його студіях показано внесок Волошина у піднесення національно-визвольної боротьби і державницьких змагань закарпатців у міжвоєнний період. Додамо, що Іван Михайлович є співавтором книги «Смерть президента: Останні дні життя і смерть президента Карпатської України Августина Волошина» (Ужгород, 1995). Вона написана на основі нововідкритих архівних матеріалів, у тому числі зарубіжних.

Крім вищенаведених, Іван Михайлович досліджував й інші проблеми. Серед них: перебування російських військ на Закарпатті під час Першої світової війни, культурне співробітництво Закарпаття з прикордонними областями сусідніх держав, особливості міжнаціональних стосунків в Закарпатті у новітній час, роль незалежної Української держави на міжнародній арені та ін. Помер історик 8 березня 2022 року в Ужгороді.

Підкреслимо, що усі праці І. М. Чаварги мають міцне документальне підґрунтя, вдалу структуру, логічний виклад матеріалу, аргументовані узагальнення і висновки. І більшість з них продовжує зберігати свою наукову цінність.

Колега був знаним педагогом і методистом. Варто наголосити, що він завжди вирізнявся доброю фаховою підготовкою, відмінним знанням фактичного матеріалу, глибоким розумінням психологічних особливостей студентської молоді, оптимальним використанням педагогічних методів і прийомів. Завжди до дрібниць продумував усі етапи заняття. На кожній лекції прагнув повідомити студентам новий, цікавий, захоплюючий матеріал. А щоб вихованці відчували «дух» епохи, «занурилися» в неї, стали ніби очевидцями тогочасних подій, лектор прагнув «перенести» їх у минуле, що вивчалось. Заняття завжди мали динамічний, насичений характер. Тому спудеї завжди перебували у полоні навчально-виховного процесу.

Студентам Іван Михайлович викладав нормативні курси: «Політична історія» і «Історія України» та спецкурси: «Відроджені імена

у політичній історії України ХХ ст.», «Українські політичні партії на початку ХХ ст.» та ін. Він був суворим, але справедливим викладачем. Завжди знаходив контакт з аудиторією (до речі, в останні роки викладав вітчизняну історію студентам-медикам). Успішно керував переддипломною практикою студентів-істориків, написанням ними курсових і дипломних робіт. Брав активну участь у розробці навчально-методичних студій. Завжди вчасно готував (чи оновлював) екзаменаційну документацію. Тому з повним правом можемо стверджувати, що доцент І. Чаварга був зразком педагога вищої школи, у якого залюбки вчилися його молодші колеги.

У контексті до вищенаведеного додамо, що Іван Михайлович вирізнявся активністю і у громадській роботі. Так, він був головою правління Закарпатського обласного відділення культурних зв'язків з українцями за кордоном, членом президії Закарпатського обласного відділення Товариства дружби і культурних зв'язків із зарубіжними країнами, членом обласного комітету народного контролю, керівником народного університету лекторської майстерності, активним учасником самодіяльної народної хорової капели викладачів і співробітників університету «Боян» тощо. В останні роки життя – голова ветеранів Ужгородського національного університету, голова комітету старійшин Міжнародної асоціації випускників вишу. Підкреслимо, що громадські обов'язки колега виконував дуже сумлінно і відповідально.

Іван Михайлович був чудовим сім'янином. У січні 1962 року він поєднав свою долю з випускницею філологічного факультету УжДУ Єлизаветою Тромболою. У злагоді і мирі прожили щасливих 58 років. Подружжя Чаваргів виростило і виховало двох чудових синів. Віктор закінчив фізичний факультет і працює в державному підприємстві «Служба міжнародних автомобільних перевезень» (м. Ужгород). Михайло – кандидат медичних наук, доцент кафедри госпітальної хірургії Ужгородського університету. Сини створили свої сім'ї і подарували батькам п'ятеро внуків та правнука. Тепер з Неба дідусь і бабуся спостерігають за успіхами своїх кровинок.

Багаторічна сумлінна праця на благо рідної alma-mater не залишилась непоміченою. Він мав десятки подяк від ректорів вишу, грамот від керівників обласних органів виконавчої і представницької влади, очільників галузевого Міністерства. А ще був відзначений двома медалями: «За доблесну працю» (1970) і «Ветеран праці» (1984). Але найбільшою для нього нагородою була шана і повага людей, яку він, безперечно, заслужив.

Пройшло понад три роки з того часу, коли залишив цей світ доцент Іван Михайлович Чаварга. Але пам'ять про нього жива. Його пам'ятають рідні, колеги, аспіранти, студенти, усі, хто знав цю високопорядну та високоінтелігентну людину. Нехай Всевишній дарує йому Царство Небесне!

Микола Олашин

Джерельні приписи:

1. Вегеш, М. М. Смерть президента: (Останні дні життя і смерть президента Карпатської України Августина Волошина) / М. М. Вегеш, В. В. Турияниця, І. М. Чаварга ; Ужгород. держ. ун-т. – Ужгород : Патент, 1995. – 40 с.

2. Макара, М. П. Торжество ленінської національної політики на Закарпатті : навч. посіб. / М. П. Макара, В. В. Хайнас, І. М. Чаварга ; М-во і ССО УРСР, Ужгород. держ. ун-т, Каф. історії КПРС ; відп. ред. Й. Ф. Янович. – Ужгород, 1974. – 51 с. – (Присвячується 30-річчю визволення Закарпаття Радянською Армією та возз'єднання його з УРСР).

3. Нариси історії Закарпатської обласної партійної організації / авт. кол. : [у т. ч. І. М. Чаварга] ; редкол. : Ю. В. Ільницький (голова) [та ін.]. – Ужгород : Карпати, 1980. – 320 с.

* * *

4. Гранчак, І. М. Развитие сотрудничества в области образования и науки между Закарпатьем и Восточной Словакией / І. М. Гранчак, І. М. Чаварга // Družobné vzťahy pracujúcich Zakarpátia a východného Slovenska: história a súčasnosť / zostavili : М. Gajdoš, S. J. Prunica. – Košice : Spoločenskovedný ústav SAV, 1985. – S. 164-173. – Текст рос. мовою.

5. Культурне співробітництво трудящих Радянського Закарпаття з прикордонними областями сусідніх соціалістичних країн / С. С. Бобинець, М. І. Зимомря, В. В. Турияниця, І. М. Чаварга // Закарпаття: минуле і сучасне : збірник / М-во і ССО УРСР, Ужгород. держ. ун-т ; редкол. : М. В. Троян (відп. ред.) [та ін.]. – Ужгород : УЖДУ, 1986. – С. 180-190.

6. Макара, М. Національна політика народної влади / М. Макара, І. Чаварга // Закарпатська Україна. Осінь 1944 року : матеріали наук. конф., присвяч. 50-річчю визволення Закарпаття від фашизму та 50-річчю Першого з'їзду Нар. ком. Закарпат. України (Ужгород, 18 листоп. 1994 р.) / Закарпат. обл. рада нар. деп., Ужгород. держ. ун-т ; упоряд. : В. Задорожний, Р. Офіцинський ; редкол. :

В. Є. Задорожний (відп. ред.) [та ін.]. – Ужгород : Патент, 1995. – С. 51-63.

7. Макара, М. Учителю і його учні : [про проф. І. М. Гранчака] / М. Макара, І. Чаварга // Професор Іван Гранчак : (до 70-річчя з дня народж.) / упоряд. і ред. М. Зимомрі. – Ужгород : Патент, 1997. – С. 84-106.

8. Мельник, В. П. Вільна Україна на міжнародній арені / В. П. Мельник, І. М. Чаварга // Матеріали наукової конференції викладачів історичного факультету. 1993 р. / Ужгород. держ. ун-т, Закарпат. центр соц. служби для молоді ; редкол. : І. Гранчак (відп. ред.) [та ін.]. – Ужгород : [Патент], 1994. – С. 3-7.

9. Співак, Б. І. На оновленій землі : [про розвиток Закарпаття у складі УРСР] / Б. І. Співак, І. М. Чаварга // Наука і культура. Україна 1969 / ред. рада : М. З. Шамота (голова) [та ін.] ; голов. ред. В. Д. Кошачевич. – К. : Знання ; АН УРСР, 1969. – С. 284-296.

10. Чаварга, І. Діяльність професора М. П. Лакизи – вагомий внесок у розвиток Ужгородського національного університету / І. Чаварга // Професор Микола Панасович Лакиза : ст. та матеріали / М-во освіти і науки України, Ужгород. нац. ун-т, Каф. укр. літ. ; упоряд. Л. Тесличко ; наук. ред. В. Барчак. – Ужгород : Вид-во УжНУ, 2003. – С. 19-25.

11. Чаварга, І. М. Піднесення матеріального добробуту трудящих Закарпаття за роки семирічки (1959–1965 рр.) / І. М. Чаварга // Матеріали наукової конференції аспірантів-випускників [УЖДУ] / М-во і ССО УРСР, Ужгород. держ. ун-т ; редкол. : І. І. Зимомря (відп. ред.) [та ін.]. – Ужгород, 1970. – С. 3-10.

12. Чаварга, І. М. Розвиток освіти і культури на Закарпатті в 1959–1965 рр. / І. М. Чаварга // Укр. іст. журн. – 1969. – № 10. – С. 84-89.

13. Чаварга, І. М. Розвиток промисловості області за роки семирічки (1959–1965 рр.) / І. М. Чаварга // Великий Жовтень і розквіт нез'єданого Закарпаття : матеріали наук. сесії, присвяч. 50-річчю Великої Жовтн. соціаліст. революції, 29 черв.-2 лип. 1967 р. / М-во і ССО УРСР, Ужгород. держ. ун-т, АН УРСР, Ін-т історії ; редкол. : М. В. Троян (відп. ред.) [та ін.]. – Ужгород : Карпати, 1970. – С. 319-328.

14. Чаварга, І. М. Розвиток сільського господарства Закарпатської області УРСР в роки семирічки (1959–1965 рр.) / І. М. Чаварга // Матеріали наукової конференції аспірантів [УЖДУ] / М-во і ССО УРСР, Ужгород. держ. ун-т ; редкол. : Й. Ф. Янович (відп. ред.) [та ін.]. – Ужгород, 1969. – С. 9-22.

15. Чаварга, І. М. Роль Августина Волошина у героїчній та трагічній долі Карпатської України / І. М. Чаварга, Є. Виноградов, А. Гичка // Українські землі в роки Другої світової війни : наук.-метод. зб. матеріалів конф. (Ужгород, 19 груд. 1997 р.) / Каф. історії України Ужгород. держ. ун-ту, Ужгород. міський від. освіти, Ужгород. політех. ліцей-інтернат ; редкол. : М. Гаврилешко, О. Довганич, В. Задорожний [та ін.] ; упоряд. : В. Мельник, Р. Офіцинський. – Ужгород : Патент, 1998. – С. 41-48.

16. Чаварга, І. Нові матеріали про останні дні життя президента Карпатської України А. Волошина / І. Чаварга, М. Вегеш, В. Туряниця // 1945 рік. Закарпатська Україна : матеріали наук. конф., присвяч. 50-річчю Перемоги над фашизмом та 50-річчю возз'єднання Закарпаття з Україною (Ужгород, 26 трав. 1995 р.) / Закарпат. ОДА, Ужгород. держ. ун-т ; редкол. : В. Є. Задорожний (відп. ред.) [та ін.] ; упоряд. : В. Задорожний, Р. Офіцинський. – Ужгород : Патент, 1995. – С. 68-72.

17. Чаварга, І. Професор Іван Гранчак у моєму становленні як науковця / І. Чаварга // Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: Історія. – Вип. 2 (37) : вип. присвяч. світлій пам'яті д-ра іст. наук, проф. Ужгород. ун-ту, заслуж. працівника нар. освіти України Івана Михайловича Гранчака (1927–2000) / М-во освіти і науки України, Держ. вищ. навч. закл. «Ужгород. нац. ун-т», Ф-т історії та міжнар. відносин ; редкол. : О. С. Мазурок (голова) [та ін.] ; відп. за вип. Н. П. Керецман. – Ужгород : Вид-во УжНУ «Говерла», 2017. – С. 17-18.

* * *

18. Олашин, М. Пам'яті доцента І. М. Чаварги : [некролог] / М. Олашин // Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: Історія. – Вип. 1 (46) / М-во освіти і науки України, Держ. вищ. навч. закл. «Ужгород. нац. ун-т», Ф-т історії та міжнар. відносин ; редкол. : Ю. В. Данилець (голов. ред.) [та ін.]. – Ужгород : Вид-во УжНУ «Говерла», 2022. – С. 272-273 : фот.

19. Олашин, М. Слово про доцента Івана Чаваргу : з нагоди 80-річчя від дня його народж. / М. Олашин // Календар «Просвіти» на 2015 рік / [Закарпат. крайове культ-освіт. т-во «Просвіта»] ; уклад. : П. М. Федака, П. П. Федака. – Ужгород, 2015. – С. 71-74 : фот.

20. Олашин, М. Чаварга Іван Михайлович / М. Олашин // Олашин, М. В. Історичний факультет Ужгородського національного університету : біобібліогр. довід. / Держ. вищ. навч. закл. «Ужгород. нац. ун-т» ; бібліогр. ред. О. Д. Закривидорога ; відп. за вип. І. О. Мандрик. – Ужгород : Гражда, 2010. – С. 241-243 : фот.

21. Олашин, М. Чаварга Іван Михайлович / М. Олашин // Українські історики : бібліограф. довід. – Вип. 3. / НАН України, Ін-т історії України ; редкол. : В. А. Смолій (голов. ред.) [та ін.]. – К., 2010. – С. 307-308. – (Серія «Українські історики»).

22. [Федака, П. М.]. Відійшов у вічність Іван Чаварга : [некролог] / [П. М. Федака] // Календар «Просвіти» на 2023 рік / ГО «Закарпат. крайове культ.-освіт. т-во «Просвіта»; уклад. : П. М. Федака, П. П. Федака. – Ужгород, 2023. – С. 166-167 : фот.

23. Чаварга Іван Михайлович : канд. іст. наук, доц. // Під покровительством музи Клію / М-во освіти і науки України ; Ужгород. нац. ун-т ; упоряд. : М. В. Олашин, Ю. О. Остапець [та ін.]. – Ужгород, 2005. – С. 144-145 : портр. – Бібліогр. наприкінці ст.

* * *

27. Гарагонич, В. Людина, звеличена працею : доц. І. Чаварзі – 85 / В. Гарагонич, М. Олашин // Панорама. – 2020. – 14 трав. – С. 3 : фот.

28. Лесюк, Тетяна. Відійшов у засвіти Іван Чаварга : [доц. Ужгород. нац. ун-ту] / Т. Лесюк // Погляд. – 2022. – 30 берез. – С. 5 : фот.

31. Олашин, М. Старійшина крайової історичної науки Іван Чаварга у свої 80 перебуває у вирі життя рідного університету / М. Олашин // Новини Закарпаття. – 2015. – 19 трав. – С. 7, 8 : фот.

33. Олашин, М. Сумлінний вчений і педагог вищої школи : доц. І. Чаварзі – 75 // Трибуна. – 2010. – 15 трав. – С. 13 : фот.

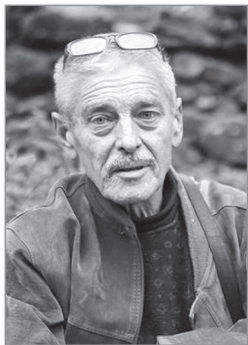
34. Світлій пам'яті доцента Івана Чаварги : [некролог ; доц. Ужгород. нац. ун-ту] // Новини Закарпаття. – 2022. – 19 берез. – С. 2 : фот. кольор.

Червень: 1

ОЛЕКСАНДР ВАСИЛЬОВИЧ ДЗЕМБАС

65-річчя від дня народження історика, археолога і педагога
(нар. 1960)

Чудового дня, в перший день літа 1960 року в м. Ужгород у сім'ї офіцера, учасника Другої світової війни Василя Олексійовича Дзембаса та бібліотекарки Агнети Михайлівни (дівооче прізвище Бланар) народився майбутній історик, археолог та педагог. Як син військового (посада якого передбачала постійні переїзди), шкіль-

ні роки провів у різних куточках колишнього Радянського Союзу. Загалом він 11 разів змінював школи. В перший клас пішов у Забайкальському краї, а завершував шкільне навчання вже в Ужгороді.

З самого дитинства його цікавила історична наука, тому після закінчення середньої освіти в Ужгородській школі № 9 юний Олександр Васильович подав документи на історичний факультет Ужгородського державного університету. Однак, тоді він не пройшов фантастично великий конкурс – 8

чоловік на 1 місце. Тому свою трудову діяльність «вимушено» розпочав фрезерувальником на машинобудівному заводі в Ужгороді. Тут він працював до 1978 року, коли був призваний до лав Радянської армії. Після служби у навчальному центрі (м. Чернівці) потрапив у Центральну групу військ на території Чехословаччини.

Відслуживши, восени 1980 року поступив на підготовче відділення Ужгородського державного університету. З наступного року Олександр Дзембас став вже студентом денного відділення історичного факультету цього ж вишу. Вже з першого курсу його почала приваблювати саме археологія. Свою археологічну практику, що традиційно відбувається влітку першого курсу, проходив на відомому дакійському городищі, біля с. Мала Копаня (Берегівський район). Керівником розкопок був археолог В'ячеслав Котигорошко. Ці дослідження справили велике враження на практиканта, який із захопленням та завзято працював на цій пам'ятці, що вже в наукових колах має європейське значення. Зрештою, інтерес до давньої історії, наполегливість, бачення землі та вміння робити польові креслення й замальовки артефактів сприяло тому, що на нього звернули увагу викладачі-археологи. Олександр було запропоновано працювати в археологічній лабораторії університету. Цікаво, що окрім цього, будучи студентом, він один рік працював і на півставки у Закарпатській обласній універсальній науковій бібліотеці.

Вже працюючи при виші, молодий дослідник засвоював всі ази археологічної науки – брав участь в польових роботах, в обробці археологічного матеріалу, засвоював методику наукових археологічних досліджень та виступав з доповідями на конференціях. У 1985 році у співавторстві з В'ячеславом Котигорошком виходить друком його перша стаття. Також вагомий внесок у формуванні і становленні

ні Олександра Дзембаса як дослідника зробив відомий археолог, професор Едуард Балагурі. Він, зокрема, запропонував йому у 1986 році, після закінчення навчання в університеті, продовжити працювати в археологічній лабораторії та вступити до аспірантури.

Але сталося так, що Олександр Дзембас після закінчення університету почав працювати в Закарпатському центрі туризму. Цьому посприяла зустріч з Володимиром Чепою – знаним педагогом та організатором позашкільної освіти, який і запропонував роботу з молоддю за археологічним спрямуванням. Разом з цим Олександр Дзембас у 1988 році все ж вступає до аспірантури (заочне відділення), де навчався до 1991 року.

Вже в часи роботи в Закарпатському центрі туризму та під час навчання в аспірантурі Олександр Васильович розпочав досліджувати городища доби раннього заліза (до речі, тема дисертаційної роботи, зі слів самого ювіляра, була сформульована приблизно так: «Еволюція фортифікаційних споруд Верхнього Потисся з доби бронзи до середньовіччя»). У цьому напрямку він розпочав роботи з відомої пам'ятки – кельтського опідуму Галліш-Ловачка біля м. Мукачева. О. Дзембас як дослідник Ужгородського державного університету з допомогою ентузіастів-гуртківців Закарпатського центру туризму декілька сезонів (1986, 1988 та 1989 рік) розкопував це городище. Ці роботи дали можливість виявити декілька об'єктів, значні комплекси речового інвентаря і навіть невеликий скарб.

Окрім того, з 1989 року, він береться за вивчення і городищ доби гальштату (Арданово, Білки, Бодулів та ін.). Всі ці роботи були необхідними, оскільки існує певна нечіткість у визначенні хронології цих пам'яток, а також відкритим залишалось питанням щодо конструкції фортифікаційних споруд городищ.

Так, наприклад, гарні результати дали роботи, що були проведені на Арданівському городищі. Тут основні роботи були зосереджені у північній частині пам'ятки, де був розрізаний вал. Було встановлено, що ширина його основи становить 16 м, висота – 2,4 м. На гребені насипу простежені стовбові ями. Вони розміщені по довжині валу, на відстані 0,45–0,6 м одна від одної (тобто була ще стіна). З внутрішньої сторони насипу валу зафіксований шар андезитового каміння (для укріплення валу).

У ці роки, досліджуючи городища, Олександр Васильович організовував для своїх вихованців і різноманітні екскурсії, поїздки, експедиції, навіть закордон. Зокрема, його гуртківці брали участь у розкопках в Угорщині (м. Вишеград, 1990 рік).

На самому початку 1990-х років, досліджуючи залишки городища, що на території Невицького замку, сталося те, що змінило напрямок подальших наукових пошуків Олександра Васильовича. Побачене недбалство чиновників по відношенню до археолого-архітектурної пам'ятки Невицький замок справило на нього сильне негативне враження. Він кидає написання дисертації, яка практично на 80% була готова, і починає займатись дослідженням виключно Невицького замку. З цього часу вивчення та збереження цієї пам'ятки стало справою його життя.

У 1991–1992 роках археологічною експедицією Ужгородського державного університету спільно з Закарпатським центром туризму, краєзнавства та спорту учнівської молоді було проведено розкопки Невицького замку. У процесі робіт було досліджено центральний замковий дворик. Ці роботи послуговували стратиграфічною базою для вивчення хронологічних та будівельних горизонтів та їх подальшого вивчення.

Почавши досліджувати цю пам'ятку, Олександр Васильович також замислився над створенням «Школи юного археолога» та її функціонування тут. На той час на території були сприятливі для цього умови. Своєю ідеєю він поділився з колегами на Всеукраїнському форумі позашкільної освіти. Ця задумка полягала насамперед у тому, щоб розвивати шкільну археологію в Закарпатті. Відтак, вже з 1993 року на території Невицького замку «Школа юного археолога» розпочала свою роботу. Вона надавала можливість спілкуватися та обмінюватися досвідом, проводити наукове дослідження і все це відбувалось у колективі одностудентів. Ефект від її діяльності був дуже великим.

Про діяльність цієї експедиції швидко стало відомо і за межами України. До її роботи почали залучатися і волонтерська молодь з-за кордону. Це мешканці не тільки європейських країн, а й навіть з далеких від Закарпаття держав. Наприклад, з США, Канада, Ізраїлю та навіть Японії і Нової Зеландії. Загалом за всю діяльність зазначеної експедиції у її роботі взяло участь більше 4000 тисяч учасників з 33 країн світу.

Його школу пройшли сотні вихованців. Серед них значна кількість переможців Всеукраїнського конкурсу-захисту науково-дослідницьких робіт учнів-членів Малої академії наук України зі спеціальності «археологія». Це, зокрема, Ігор Прохненко, Геннадій Кобаль, Ігор Свіда, а за останні роки згадаємо Марка Мешка та Марію Михайлець. Тут слід зазначити і те, що Олександр Васи-

льович був першим, хто взяв участь в роботі археологічної секції Малої академії наук України від Закарпаття. Без сумніву, його вихованці зростають патріотами своєї Батьківщини, знавцями історії та шанувальниками культурної спадщини. Деякі з його учнів стали професійними істориками та археологами. Зокрема, його вихованець Ігор Прохненко є кандидатом історичних наук, старшим науковим співробітником, доцентом кафедри археології, етнології та культурології Ужгородського національного університету.

Останні декілька років учні «Школи юного археолога» допомагають археологічній експедиції УжНУ в дослідженні руїн середньовічної церкви, що на території Ужгородського замку.

Цілком слушно, що за свою педагогічну діяльність пан Олександр отримав чисельні подяки, грамоти та відзнаки. Зокрема, він є лауреатом премії Верховної Ради України, нагороджений нагрудним знаком "Василь Сухомлинський".

Окрім цього, необхідно підкреслити, що свою педагогічну діяльність ювіляр гармонійно поєднує і з науковою. Він є автором більше 40 наукових та науково-популярних праць. Само-собою зрозуміло, що вагому частину його наукового доробку складають результати багаторічних досліджень Невицького замку.

Наприклад, крайня його праця «Невицький замок крізь століття» (Ужгород, 2019), що видана в рамках проєкту «Розвиток інфраструктури у сфері туризму і рекреації Закарпаття шляхом реставрації пам'ятки архітектури національного значення – Невицького замку (перша черга невідкладних робіт)». Тут автор у популярній, максимально доступній формі розповідає про результати роботи Міжнародної молодіжної волонтерської археологічної експедиції, а також про історію Невицького замку в контексті загальноєвропейської історії. Цікаво, що подана інформація прив'язано до розробленого автором екскурсійного маршруту на пам'ятці.

Також Олександр Дзембас ще з часів навчання в університеті брав участь у чисельних наукових конференціях. Виступав з доповідями в різних куточках колишнього Радянського Союзу, а після його розвалу, окрім міст України, і закордоном (Словаччина, Польща, Румунія, Угорщина). Навіть у 2012 році Олександр Васильович проходив стажування у США, у м. Корваліс, штат Орегон. Під час цієї поїздки він ознайомився з роботою музейних установ. В одному з них йому навіть пропонували взяти участь у археологічній експедиції по дослідженню стародавнього міста інків Мачу-Пікчу і залишитися працювати, але він відмовився.

Слід згадати і те, що з 2000 по 2012 рік Олександр Васильович працював за сумісництвом на посаді старшого наукового співробітника відділу археології Закарпатського обласного краєзнавчого музею ім. Т. Легоцького.

Наразі, після проведеної реорганізації позашкільної освіти Закарпатської області та ліквідації Закарпатського центру туризму в 2022 році, Олександр Васильович був переведений на посаду методиста до Закарпатського обласного палацу дитячої та юнацької творчості «ПАДІЮН». Тут він також продовжує керувати гуртком «Школа юного археолога».

Колеги, друзі, учні та всі, хто знайомий з ювіляром, щиро бажають йому міцного здоров'я, подальших професійних успіхів та довгих років щасливого життя. Многая і благая літ Вам, Олександр Васильович!

Володимир Мойжес

Джерельні приписи:

1. Дзембас, О. Невицький замок : екскурс у середньовіччя та проблеми XXI віку : путівник / О. Дзембас ; О. Дзембас. – Ужгород : ТІМΠΑНИ, 2013. – 136 с. : іл., фот. кольор. – Бібліогр. : с. 125-126.

2. Дзембас, О. В. Невицький замок / О. В. Дзембас, Й. В. Кобаль ; Закарпат. центр туризму, краєзнавства, екскурсій і спорту учнів. молоді, Закарпат. краєзнав. музей, Громад. об-ня «Замок». – Ужгород : М-Студія, 2002. – Паг. відсутня : кольор. іл.

3. Дзембас, О. В. Невицький замок : іст. нарис / О. В. Дзембас, Й. В. Кобаль. – Ужгород : Закарпаття, 2005. – 80 с : кольор. іл.

4. Дзембас, О. В. Невицький замок крізь століття / О. В. Дзембас. – Ужгород : РІК-У, 2019. – 136 с. : кольор. фот. – Бібліогр. : с. 131-132.

* * *

5. Дзембас О. В. Проблеми дослідження фракійських городищ Верхнього Потисся / О. В. Дзембас // Carpathica–Карпатика. – Вип. 1 : Актуальні проблеми історії і культури Закарпаття. – Ужгород, 1992. – С. 41-46.

6. Дзембас, О. В. Хронологічні горизонти та етапи забудови Невицького замку / О. В. Дзембас // Carpathica–Карпатика. – Вип. 13 : Давня історія України і суміжних регіонів : ювіл. зб. на честь 70-річчя від дня народж. проф. Е. А. Балагурі. – Ужгород, 2001. – С. 249-256 : іл.

7. Дзембас, О. В. Дослідження кельтського поселення Галіш-Ловачка біля Мукачеве (1986–1989) / О. В. Дзембас // Про-

блеми археології Східних Карпат : матеріали II-ї народозн. конф., присвяч. 160-річчю від дня народж. Т. Легоцького (Мукачево, 26-27 жовт. 1995 р.). – Ужгород : Гражда, 1995. – С. 104-110.

8. Дзембас, О. В. Основні результати історико-археологічного дослідження пам'ятки «Невицький замок» / О. В. Дзембас // Карпатика. – Вип. 42. – Ужгород, 2013. – С. 167-193 : іл.

* * *

9. Дзембас, О. Відомий археолог розповів про таємниці закарпатських замків, давні поселення і про пошуки спаленої відьми : [розмова із закарпат. істориком, археологом та дослідником / вела М. Алдон] / О. Дзембас // Неділя. – 2018. – 28 верес.-4 жовт. – С. 8 : фот.

10. Дзембас, О. «Ми – єдина область в Україні, де немає жодного історико-культурного заповідника» : [розмова з відомим закарпат. істориком і археологом про Невиц. замок поблизу с. Кам'яниця, про власні уподобання та волонтер. рух, що допомагає рятувати іст. пам'ятки / вела М. Алдон] / О. Дзембас // Наш Ужгород. – 2016. – 4-10 листоп. – С. 8 : фот.

* * *

11. Барна, Ю. Олександр Дзембас – педагог, науковець, людина / Ю. Барна // Збірник статей до XI Всеукраїнської краєзнавчої конференції учнівської молоді «Мій рідний край, моя земля очима сучасників» (частина I. Секції: «Археологічне краєзнавство» «Історичне краєзнавство»). – Миколаїв : МОЦНПВТК УМ, 2020. – С. 10-14.

12. Кобаль, Йосип. Олександр Дзембас : [про археолога, історика, ст. співробітника від. археології Закарпат. краєзнав. музею] / Й. Кобаль // Науковий збірник Закарпатського краєзнавчого музею. – Вип. 9-10. – Ужгород : ІВА, 2010. – С. 80-83 : фот. – Бібліогр. наприкінці ст.

* * *

13. Невицька, Оксана. Популяризатор Невицького замку Олександр Дзембас отримав орден Марії-Терезії / О. Невицька // Новини Закарпаття. – 2018. – 15 трав. – С. 8 : фот.

Червень: 1

ГЕОРГІЙ ЛЬВОВИЧ СТЕПАНЯН

110-річчя від дня народження позаштатного головного хірурга Закарпатського обласного відділу охорони здоров'я та завідувача хірургічного відділення обласної клінічної лікарні (нар. 1915)

Георгій Львович Степанян народився 1 червня 1915 року в Тбілісі (Грузія) в робітничій родині. Після закінчення середньої школи пішов, як і батько, здобувати робітничу спеціальність – вступив у ростовську школу ФЗУ на токарне відділення, яку закінчив у 1932 р. У цьому ж році родина переїхала в м. Краснодар і волею долі Григорій Львович поступає на медичне відділення Кубанського робітничого факультету, яке відмінно закінчив у 1933 р., а з 1933 по 1938 рік успішно продовжував здобувати медичну освіту в Кубанському державному медичному інституті по спеціальності «Лікувальна справа». Рішенням державної екзаменаційної комісії від 7 вересня 1938 р. йому була присвоєна кваліфікація лікаря. Трудову діяльність розпочав на посаді лікаря-ординатора хірургічного відділення міської лікарні та в інститутській хірургічній клініці. У 1940 р. був переведений хірургом в медико-санітарний батальйон Червоної армії. Під час Другої світової війни був хірургом цього медсанбату. Побував на фронті. Під Яготином під час відступу одержав поранення. Після демобілізації працював дивізійним лікарем, а згодом – ординатором хірургічного відділення.

У 1947 р. Міністерство охорони здоров'я УРСР направляє Г. Л. Степаняна в Закарпатську область у розпорядження обласного відділу охорони здоров'я, який скеровує його у Воловець для організації окружної лікарні, яку Георгій Львович потім очолював і працював у ній хірургом (Наказ № 49 від 5 лютого 1947 р.). Він зумів організувати не тільки роботу окружної лікарні, але і хірургічну допомогу в цілому окрузі, провівши об'єднання медичних закладів. За організаторські здібності, успішно виконану роботу з березня 1951 р. Григорій Львович був затверджений на посаді позаштатно-

го головного хірурга Закарпатського облздороввідділу та завідувачем хірургічного відділення обласної лікарні. Займався науковою роботою. Ним опубліковано чимало матеріалів із власного досвіду. Георгій Львович, як ерудований хірург, швидко завоював авторитет серед науковців, медичних працівників та населення області. Як обласний хірург, часто виїздив у медичні заклади для надання практичної та методичної допомоги. Проявив себе хорошим організатором: добився суттєвого зниження післяопераційної смертності та летальності. За професійну і плідну роботу на цій посаді був нагороджений значком: «Відмінник охорони здоров'я», неодноразово одержував подяки від міністерства охорони здоров'я УРСР та облздороввідділу, був премійований грошима.

1974 року за власним бажанням звільнився з посади головного хірурга Закарпатського облздороввідділу. На цій посаді його замінив Уліганець Георгій Михайлович (Наказ № 978-л від 18 листопада 1974 р.). В подальшому працював лікарем-хірургом обласної лікарні в Ужгороді.

Наталія Вакула

Джерельні приписи:

1. Степанян, Г. Л. Досягнення в хірургічному обслуговуванні населення Закарпаття за роки Радянської влади / Г. Л. Степанян, К. К. Сільвай // Міжобласна наукова історико-медична конференція, присвячена XXV-річчю возз'єднання західноукраїнських земель з УРСР, 16-18 лист. 1964 р. : тези доп. – Л., 1964. – С. 73–75.

2. Степаньян, Г. Л. Применение переливания крови в хирургических стационарах Закарпатской области / Г. Л. Степанян // Вопросы гематологии и переливания крови : выезд. сес. ученого совета Львов. НДИ гематологии и переливания крови и VI Закарпат. обл. науч.-практ. конф., 14-15 июля 1965 г. : тезы докл. – Ужгород, 1965. – С. 56-58. – Текст рос. мовою.

3. Степаньян, Г. Л. Хирургическая служба в Закарпатской области за 20 лет (1945–1964 гг.) / Г. Л. Степаньян // Тезисы докладов и сообщения к юбилейной клинической конференции Закарпатского областного отдела здравоохранения, областной клинической больницы и медицинского факультета Ужгородского государственного университета, посвященных 20-летию освобождения Закарпаття от фашистских захватчиков, март 1965 г. – Ужгород : Закарпат. обл. тип., 1964. – С. 39-46. – Текст рос. мовою.

* * *

4. Степанян, Г. Л. Серце б'ється знову : [про роботу ужгород. станції швидкої допомоги] / Г. Л. Степанян // Закарпат. правда. – 1964. – 24 груд.

5. Степаньян, Г. Л. Анализ травматизма и организация травматологической помощи в леспромхозах закарпатской области / Г. Л. Степаньян, И. С. Циткин // Врачеб. дело. – 1955. – № 3. – С. 243-246. – Текст рос. мовою.

6. Фединец, А. В. Развитие хирургической службы в Закарпатской области за период Советской власти (1945–1967 гг.) / А. В. Фединец, Г. Л. Степаньян // Клинич. хирургия. – 1967. – № 3. – С. 1-6. – Текст рос. мовою.

* * *

7. Біляк, Степан. Лікарня. Сторінки із незабутнього / С. Біляк ; передм. С. Федаки. – Ужгород : ТИМРАНИ, 2021. – 384 с. : іл.

Зі змісту : [про Г. Степаняна]. – С. 18, 51, 57, 63, 78.

8. Біляк, Степан. Мене веде Божа Рука : спогади / С. Біляк ; передм. І. Хланти. – Ужгород : СПОЛОМ, 2024. – 250 с. : іл., фот.

Зі змісту : [про Г. Степаняна]. – С. 60, 71.

9. Вакула, Н. С. Степанян Григорій Львович / Н. С. Вакула // Вакула, Н. С. Медицина Закарпаття 1939–1985 роки : монографія. – Ужгород : ІВА, 2019. – С. 135-136 : фот.

Червень: 25

ЮЛІЯ ЮРІЇВНА ДРАГУН

70-річчя від дня народження
письменниці, казкарки
(1955–2023)

Творчість Юлії Драгун – одне із самотніх явищ у нашій крайовій, зрештою, і вітчизняній літературі. Вона яскравий приклад того, як талант, народжений у народній глибинці, наче гірський струмок пробиває собі русло між скелями, долає найнесподіваніші перепони, щоб стати частиною потужного русла ріки. Наразі йдеться про плін літературного потоку, який збагатила своїм творчим доробком Юлія Драгун.

У літературу вона прийшла у зрілому віці, з багатим досвідом прожитого і пережитого. Своє покликання до творчої праці сприйняла, як Боже знамення, коли після непростих життєвих випробувань, тяжкої тривалої хвороби їй явилось воскресіння духовне і фізичне зцілення через посередництво слова поетичного. Як це відбулось? Щоб простежити це, звернімося до джерела – життєвого і творчого.

Народилася Юлія Юріївна 25 червня 1955 року у роботящій, по-своєму щасливій родині Юрія Івановича і Анни Степанівни у селі Новоселиця Тячівського району. Їх донечки Марія, Василина, Анна, Олена щиро зраділи своїй п'ятій сестричці Юлії. Отож виростили разом, як п'ять пальців на руці, долаючи труднощі у злагоді і взаєморозумінні. Коли Юлії виповнився рочок, помер батько. Всяке довелося пережити. Яскравим спомином на все життя для неї залишилась школа, однокласники, вчителі Іван Іванович Тяско і Марія Михайлівна Немеш, богослужіння у місцевому храмі і спілкування з талановитими місцевими вишивальницями, співачками, які часто самі творили – придумували і народні коломийки, казки, бувальщини, оповідки. Вони запам'ятались на все життя. Закінчивши восьмирічку, пішла працювати.

Середню освіту здобула у вечірній школі. У 17 літ вийшла заміж за Михайла Драгуна. Він усім серцем підтримував творчі пориви дружини. Але взятися серйозно за перо не було можливості. Доводилося тяжкою працею заробляти на хліб. У дружній родині разом із чоловіком зростили двох чудових синів – Володимира і Михайла, які у віддяку за осяяне материнською любов'ю дитинство у зрілому віці пройнялися творчістю своєї матері, матеріально підтримавши видання її книжок.

Перша ластівка Юлії Драгун – книжка віршів та оповідань для дітей «Хто раніше всіх встає?» здійнялася в політ у 2009 році у Всеукраїнському державному видавництві «Карпати». Книжка захоплено сприйнялася юними читачами, педагогами, вихователями із дошкільних навчальних закладів.

Через рік, у 2010 році, у тому ж видавництві вийшла її друга книжечка «Горнятко доброти», удостоєне на VI київській міжнародній книжковій виставці Диплома III ступеня у номінації «Світ дитинства». У 2011 р. письменниця подарувала юним читачам третю книжку «Зернятка мудрості», презентовану на престижному 18-му Форумі видавців у Львові.

Критики, знавці, шанувальники поетичного слова підмітили, що вірші Юлії Драгун – прозорі, дохідливі, мелодійні. Саме це при-

вабило композиторів краю, зокрема Галину Гордійчук і Марину Жабляк. І в 2012 р. з'явився збірник пісень «Посміхайтесь добрим людям». А всього понад 250 її поезій покладено на музику.

Вартий уваги і внесок Юлії Драгун у крайову дитячу драматургію. Для дітей і юнацтва вона написала книгу п'єс за мотивами закарпатських вечорниць «Веселіться, верховинці» (2014 р.), а згодом у віснику конкурсу ім. Мирона Утриска «З вершин і низин» (2015 р.) була опублікована її п'єса «Чистілля». Весь драматургічний доробок письменниці складають 15 п'єс.

Вагомо збагатила її творчість повість «Щасливою бути – це доля» (2018), а також низка інших окремих видань – «Як гарно мати друзів» (2019), «Мереживо чудесних мрій» (2015), «Перли Верховини», «Правдива доброта» (2016), «Небом сонечко гуляє» (2016), «Дзвінчики пастушків» (2016), «Ой віночку з барвіночку» (2017). З-під пера Юлії Драгун вийшло в світ 23 книжки. Завершальною з них стала «Духовний хліб ніколи не черствіє». У ній вміщено роздуми, оповіді про високі моральні цінності, які єднають покоління, родини, сім'ї, а для кожної людини є основою життя. Тепер, з відстані часу, який минув відтоді, як Юлія Юріївна 26 травня 2023 року переступила межу земного буття, книга «Духовний хліб ніколи не черствіє» сприймається як своєрідний заповіт, звернення, настанова для прийдешніх поколінь.

Для Юлії Драгун було вкрай важливо знати і бачити, як сприймають читачі, зокрема діти, її твори. Вона своєрідна рекордсменка щодо проведених зустрічей зі школярами на Тячівщині, Виноградівщині, інших районах Закарпаття. Її творчість знають діти й молодь і в Румунії, зокрема в українських селах Кривий, Рускава, Кричунів, Луг-над-Тисою, Вишня Рівна; на Пряшівщині (Словаччина). Дивовижна комунікабельність, активність, повага до читачів – ці якості найбільше описують письменницю.

У 2015 році видавництво «Карпати» до 60-річчя Юлії Драгун випустило збірник на честь ювілею письменниці «Дорога до криниці доброти». Упорядник – редактор усіх її книжкових видань Борис Кушнір створив своєрідний літопис невинної діяльності Юлії Драгун як поета, зокрема як поета-пісняра, прозаїка, драматурга, вчителя-етнопедагога. У колі авторів цієї книжки – поет Петро Мідянка, прозаїк Дмитро Кешеля, літературознавці Іван Хланта, Микола Зимомря та інші знані діячі мистецтва України. Це свідчення високої поваги до творчості ювілярки. За свої книги вона удостоєна звання лауреата премії «Гілка золотого каштана», багатьох літе-

ратурно-мистецьких премій, зокрема премії імені Григорія Сковороди, імені Миколи Сингаївського, імені Івана Нечуя-Левицького, імені Василя Юхимовича, імені Бориса Олійника, літературно-краєзнавчого конкурсу імені Мирона Утриска та багатьох інших.

Юлія Драгун була членом Всеукраїнського об'єднання «Письменники Бойківщини», Національної спілки письменників України.

26 травня 2023 року Юлія Драгун відійшла у вічність. Кажуть, що письменник живе, поки живе пам'ять про нього. Завдяки зусиллям і турботі синів письменниці Володимира і Михайла, чоловіка, вдячних земляків у її рідному селі Новоселиці створено меморіальний музей. У 2024 році з ініціативи Фонду ім. Ю. Драгун, Всеукраїнського видавництва «Карпати», Закарпатської обласної організації Національної спілки письменників України започатковано Всеукраїнську літературну премію ім. Ю. Драгун за кращу книгу для дітей. Першим лауреатом цієї премії став письменник, журналіст Василь Шкіря.

Творчість Юлії Драгун – своєрідна криниця доброти, дорога до якої багатолюдна. Про це говорить і поет Юрій Шип у вірші, який він присвятив Юлії Драгун:

...і чесна й праведна дорога
В Карпатах, а не десь,
Котра веде людей до Бога –
За це їй слава й честь.

Василь Густі

Джерельні приписи:

1. Драгун, Ю. Ю. Веселіться, верховинці! : казки-п'єси і сценки для найменших читачів та п'єси за мотивами закарпат. вечорниць для дітей та юнацтва / Ю. Ю. Драгун ; вступ. ст. В. Андрійця ; післяслово О. Гайдамаки ; худож. оформ. О. Ладижець. – Ужгород : Карпати, 2014. – 208 с. : кольор. іл., портр.

2. Драгун, Ю. Ю. Горнятко доброти : вірші та оповідання / Ю. Ю. Драгун ; вступ. ст. Б. Г. Кушніра ; худож. : О. Ладижець, Ю. Рогова-Єгорова. – Ужгород : Карпати, 2010. – 120 с. : кольор. іл.

3. Драгун, Ю. Ю. Дзвінчики пастушків : вірші та колядки для рідної мами, для родини, Верховини й усієї України / Ю. Ю. Драгун ; вступ. ст. Ю. В. Шипа. – Ужгород : Карпати, 2016. – 96 с. : іл.

4. Драгун, Ю. Ю. Духовний хліб ніколи не черствіє : притчі, оповіді / Ю. Ю. Драгун ; вступ. слово В. П. Густі ; післямова Д. М. Кешелі. – Ужгород : Карпати, 2023. – 98 с. : іл., портр.

5. Драгун, Ю. Ю. Зернятка мудрості : казки, оповідання та пісні / Ю. Ю. Драгун ; худож. О. О. Ладижець. – Ужгород : Карпати, 2011. – 120 с. : іл.

6. Драгун, Ю. Ю. Карпатська цілюща криниця : вірші / Ю. Ю. Драгун. – Ужгород : Карпати, 2014. – 392 с.

7. Драгун, Ю. Ю. Кошик, повний доброти = Košík plný dobroty : вірші та оповідання / Ю. Ю. Драгун ; пер. Т. Хланової. – Ужгород : Карпати, 2014. – 96 с. : іл.

8. Драгун, Ю. Ю. Мереживо чудесних мрій : оповідання про серйозні і кумедні, повчальні і веселі пригоди дітей, звірят, рибок, пташечок, квіток і дерев / Ю. Ю. Драгун ; вступ. ст. Д. М. Кешелі. – Вид. 2-е, допов. – Ужгород : Карпати, 2017. – 136 с. : кольор. іл., портр.

9. Драгун, Ю. Ю. Моя Україна – квітковий розмай : вірші / Ю. Ю. Драгун ; вступ. ст. М. І. Зимомрі. – Ужгород : Патент, 2019. – 370 с. : портр.

10. Драгун, Ю. Ю. Небом сонечко гуляє : вірші / Ю. Ю. Драгун. – Мукачево : Карпат. вежа, 2016. – 64 с. : іл.

11. Драгун, Ю. Ю. Ой віночку з барвіночку : звичаї та обряди, коломийки Карпат / Ю. Ю. Драгун ; упоряд., підгот. матеріалів, вступ. ст. І. В. Хланти ; Обл. орг.-метод. центр культури, Закарпат. обл. орг. Нац. спілки краєзнавців України. – Вид. 2-ге, допов. – Ужгород : Патент, 2018. – 316 с. : іл., фот. кольор.

12. Драгун, Ю. Ю. Пісні, написані Карпатськими Небесами : [пісні, пісен.-муз. спектаклі (мюзикли) для дітей, етногр.-пісен. спектаклі] / Ю. Ю. Драгун ; вступ. ст. П. П. Матія ; упоряд. Б. Г. Кушніра. – Ужгород : Карпати, 2020. – 344 с. : портр., фот. кольор.

13. Драгун, Ю. Ю. Хто раніше всіх встає? : вірші та оповідання / Ю. Драгун. – Ужгород : Карпати, 2009. – 104 с. : кольор. іл.

14. Драгун, Ю. Ю. Щасливою бути – це доля : проза / Ю. Ю. Драгун. – К. : Укр. пріоритет, 2018. – 200 с.

* * *

15. Драгун, Юлія. Враження від музею : [про Крайов. музей л-ри, фольклору та мистецтва, заснований І. В. Хлантою у с. Копашнево, Хуст. р-ну] / Ю. Драгун // Срібна Земля. – 2011. – 8 лип. – С. 6.

16. Драгун, Юлія. Копашново залишилося в моєму серці назавжди : [письменниця Ю. Драгун про спілкування зі школярами у с. Копашнево Хуст. р-ну] / Ю. Драгун // Трибуна. – 2015. – 17 квіт. – С. 6.

17. Драгун, Юлія. Радію, що мрія моя здійснилася : [інтерв'ю з письменницею / вела М. Шутко] / Ю. Драгун // Неділя. – 2016. – 13-19 трав. – С. 16. : фот. кольор.

18. Драгун, Юлія. «Я завжди, скільки себе пам'ятаю, любила творчість» : [розмова з письменницею / вела Л. Кричфалушій] / Ю. Драгун // Тячів. – 2014. – 30 серп. – С. 4.

* * *

19. Дорога до Криниці Доброти : зб. на честь ювілею Юлії Драгун / упоряд. Б. Г. Кушніра. – Ужгород : Карпати, 2015. – 122 с. : фот. кольор. – Бібліогр. : с. 116-119.

* * *

20. Андрійцьо, Василь. Щедрий дарунок... : [про письменницю Ю. Драгун] / В. Андрійцьо // Андрійцьо, Василь. Сузір'я корифеїв українських театрів Срібної Землі : дослідження. Розвідки. Персоналії. Рецензії. – Ужгород : ФОП Ребрик А. І., 2022. – С. 312-314.

21. Горват, Василь. Про духовні орієнтири, подаровані Юлією Драгун : [про письменницю з Тячівщини] / В. Горват // Новини Закарпаття. – 2023. – 1 лип. – С. 8 : фот. кольор.

22. Кобаль, Наталія. Іван Пилипець зняв кліп до пісні, авторкою слів якої є Юлія Драгун : [«Гуцулянка»] / Н. Кобаль // Новини Закарпаття. – 2024. – 24 серп. – С. 2 : фот.

23. Кобаль, Наталія. Літературний музей імені Юлії Драгун відкрили в день її народження : [у с. Новоселиця на Тячівщині] / Н. Кобаль // Новини Закарпаття. – 2024. – 6 лип. – С. 3 : фот. кольор.

24. Конкіна, Марія. Сіє добро і надію, любов і правду до людини, до України : [про закарпат. письменницю Ю. Драгун] / М. Конкіна // Новини Виноградівщини. – 2020. – 11 січ. – С. 6 : фот.

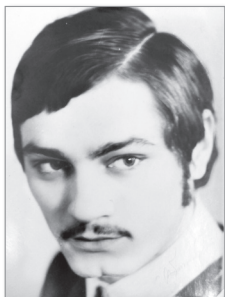
25. [Некролог] : [Ю. Ю. Драгун – письменниця, членкиня Нац. спілки письменників України] // Новини Закарпаття. – 2023. – 3 черв. – С. 2.

26. Садовий, Василь. Поетеса прийшла до українців із воєнних територій : [зустріч Ю. Драгун з переселенцями у м. Виноградів ; у т. ч. про нова її кн. «Ангеликові подарунки»] / В. Садовий // Новини Закарпаття. – 2022. – 21 трав. – С. 2.

Липень: 1

СТЕФАН ОРЕСТОВИЧ МОСТРЯНСЬКИЙ

75-річчя від дня народження заслуженого артиста України,
художника
(нар. 1950)

Стефан Орестович народився в селі Мечищів на Тернопільщині. Його батьки були простими селянами. Коли тато влаштувався працювати на Бурштинську ГЕС, родина перебралася до Бурштина на Івано-Франківщину. Вже з дитинства їхній єдиний син Стефан проявляв творчі здібності – любив малювати, гарно співав, за що у школі його прозивали іменем популярного тоді юного співака Робертіно Лоретті.

Однак Стефко разом із товаришем подався у театральну студію при Івано-Франківському обласному музично-драматичному театрі. І важливу роль тут зіграв випадок: артистичного юнака запримітив на лавиці перед театром керівник курсів, народний артист України Віталій Смоляк, який переконав Стефана піти вчитися на актора.

Хлопець мав бойовий, упертий характер і часто вступав у конфлікти, відстоюючи правду. Після того, як заступився за свою дівчину перед директором, що її домагався, мусив піти зі студії, не довчившись кілька місяців.

Віталій Смоляк порекомендував перспективного парубка своєму товаришу, народному артисту України Ярославу Гелясу, який був художнім керівником Тернопільського музично-драматичного театру імені Тараса Шевченка. Ось так із 1970 року творчий шлях Стефана Мострянського пов'язався із професійним театром.

Стефан виходить на сцену спочатку в епізодах, його помічають. Уже наступного року в тернопільській газеті у відгуку на постановку вистави «Земля» за Ольгою Кобилянською рецензент О. Яцківський пише: «Запам'ятався епізод зі служби в цісарській армії. Молодий артист Степан Мострянський в короткому монолозі передав трагедію тяжкої долі рекрутів. Скупими штрихами

він стверджує правдивість вислову К. Станіславського “Немає маленьких ролей...”».

Здібного актора залучають до ширшого репертуару. А він поміж тим заприятелював із місцевими художниками і після вистав та репетицій частенько заходить до них у майстерні, спілкується, пробує малювати і сам.

Коли у 1974 році Ярославу Гелясу запропонували посаду головного режисера Закарпатського обласного муздрамтеатру, він взяв із собою до Ужгорода, окрім своєї дружини Маї, що грала під дівочим прізвиськом Мернова, ще кількох улюблених акторів – Ярослава Мелеця, Ліду Яцук та Стефана Мострянського.

Усі вони невдовзі стали провідними в Ужгороді, адже у своїх постановках Ярослав Томович опирався на кадри, які добре знав.

Дебютував Стефан на закарпатській сцені в ролі Івана Откаля у романтичній драмі «Чаклунка синіх гір» за п'єсою В. Сичевського в 1975 році. Далі були ролі Панаса та Пилипа в «Наймичці» М. Старицького, Степана в «Другому весіллі в Малинівці» Л. Юхвіда, Любомира в «Ціною любові» О. Корнієнка.

Вагомішою видалася робота в драмі «97» репресованого українського драматурга Миколи Куліша, якого Ярослав Геляс обережно повертав на українську сцену в 1977 році. Тут Стефан зіграв голову сільради Сергія Смика, який протистоїть голодомору.

На талановитого актора, який демонстрував різні ампула, ролі сипалися одна за одною. Різні режисери залюбки пропонували йому грати головних персонажів. Із кінця 1970-х років він стає одним із впізнаваних облич Закарпатського муздрамтеатру. Стефан Мострянський задіяний у всіх тодішніх помітних, знакових постановках.

У 1977 році він став переможцем республіканського конкурсу молодих акторів за головну роль учителя Густо у виставі за п'єсою словацького драматурга Ігоря Руснака «Яна».

Наступного року Закарпатський муздрамтеатр відкрив театральний сезон виставою «Вернигори» за п'єсою Василя Вовчка про будівництво Теремле-Ріцької ГЕС на Закарпатті. Для постановки про комсомольську новобудову був запрошений режисер Володимир Сурков із Кіровоградського обласного драмтеатру.

Глядач тепло зустрів виставу про знайомі реалії. Адже до того на ужгородській сцені ставилися лише інсценізації романів «Світ ти наш, Верховино» Матвія Тевельова та «Жменяки» Михайла Томчания.

У відгуку «Люди, сильніші за гори...» письменник Володимир Фединишинець зауважує, що «актор С. Мострянський несе на собі непересічне навантаження. На ньому, власне, тримається вся драма».

Віктор Тетеря, студент Державного інституту театрального мистецтва УРСРС імені Карпенка-Карого, у відгуку «На сцені – ровесники» додає: «Центральний герой вистави – комсорг Микола Гримут (арт. С. Мострянський). Гра актора впевнена, натхненна... Його герой вступає у взаємодію майже з усіма персонажами... І від того, як проведе свою роль С. Мострянський, залежить не тільки загальна емоційна спрямованість вистави, а й її ритмічний малюнок».

Треба визнати, що виконавець головної ролі добре відчуває партнерів. Всі сцени з його участю вражають життєвою достовірністю ситуацій, впізнаваністю характерів».

У 1979 році Стефан Мострянський вже грає головного героя Дубровича у героїко-романтичній драмі «Повінь» за романом Федора Потушняка. Інсценізацію написали Л. Лебедева і директор театру Василь Руснак, постановку здійснив той же режисер Володимир Сурков.

У 1981 році Стефана Мострянського чекає ще серйозніша робота – головна роль в героїчній драмі «Все його життя...» за п'єсою Євгена Габриловича. Володимира Леніна грав у виставі заслужений артист України Віктор Костюков. І це було доволі сенсаційно, бо на периферійних сценах «вождя світового пролетаріату» рідко насмівувалися зображувати.

Про трагічну долю рядового комуніста Губанова свого часу зняли відомий художній фільм «Комуніст», який став у Радянському Союзі подією. Заслуженому артисту України Юрію Горулі, який здійснював постановку вистави, довелося конкурувати з режисером відомої кінострічки, а Стефану Мострянському – з роботою радянської кінозірки Євгена Урбанського.

У тому ж році він грає в Шекспірівській трагедії «Отелло», яку поставив Ярослав Геляс.

Далі була спільна робота із режисером Олександром Саркисянцем у «Чардаші над Амуром» за п'єсою Василя Вовчка, де Стефан зіграв Ференца Ліпота. У музичній комедії «На Шипці все спокійно», яку поставив Федір Макулович, Мострянський зіграв аспіранта Петка.

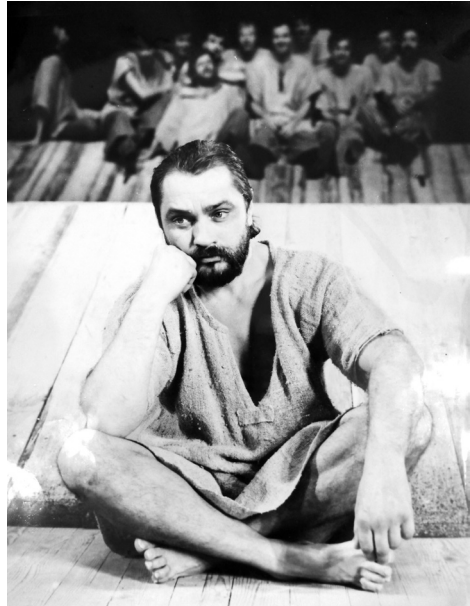
У сатиричній музичній комедії «Пригоди бравого солдата Швейка» словацького режисера Ярослава Сисака Стефан грає всесвітньо відомого вояка-гумориста. У «Циліндрі» Едуардо де

Філіппо, яку поставив режисер Віталій Дворцин, Мострянський зіграв Родольфо.

Після Ярослава Геляса та Юрія Горупі головним режисером Закарпатського муздрамтеатру у 1987 році став Станіслав Мойсеєв, який привіз із Сум кілька своїх акторів. Однак Стефан Мострянський не загубився при новому художньому керівнику. В його виставах він вдало грає Арганта у мольєрівській комедії-буф «Вітівки Скапена», згодом перевтілюється в харизматичного козака Енея у рок-опері «Енеїда», створює образ Антипа Радобужного у виставі «Тілетія» за драмою Миколи Куліша «Зона», Джеймса у драмі абсурду «Колекція» сучасного драматурга Гарольда Пінтера, якою зачиналася перша спроба малої сцени в Ужгороді.

Загалом за 15 років роботи в Закарпатському муздрамтеатрі Стефан Мострянський зіграв три десятки головних ролей. Тож цілком закономірно у вересні 1990 року йому присуджено звання «Заслуженого артиста України». Щоправда, Стефан Мострянський на той час уже звільнився із театру. Ще під час прем'єри вистави «Енеїда» він переніс мікроінсульт. Тож зрозумів, що легковажити здоров'ям не слід.

Саме тоді, під час прем'єри «Енеїди» в театрі відкрилася його перша персональна виставка, адже протягом усіх років Стефан вчився малювати. Спілкувався зі старшим поколінням художників-нонконформістів – Павлом Бедзіром, Ференцом Семаном, Єлизаветою Кремницькою, приятелював із театралами – завідувачем літературною частиною Петром Частом, актором Євгеном

*С. Мострянський в ролі Енея
(1988 рік)*

Свиридюком, художником-постановником Ігорем Панейком, які вирізнялися начитаністю та творчим баченням. І в сорок років вирішив повністю змінити своє життя, віддавшись виключно образотворчому мистецтву.

Поетеса Надія Панчук у відгуку «На сцені й за мольбертом», опублікованому у газеті «Лісова індустрія» 7 лютого 1990 року, зазначає: «Актора Закарпатського обласного українського музично-драматичного театру ужгородці знають давно, а ось із художником Стефаном Мострянським познайомилися недавно. Персональна виставка його живопису в фойє обласного театру два роки тому відкрила глядачам не тільки нову грань творчої особистості, але й приємно здивувала самостійністю мистецького бачення, філософською наповненістю полотен, тонким відчуття кольору і просторової структури. Вдивляючись у ці картини, забуваєш, що створені вони людиною без систематичної художньої освіти, у вільний від основної роботи час...

На диво широкий діапазон амплуа актора С. Мострянського – від героїки до бурлеску, від лірики до сарказму. Зацікавлює навіть перелік ролей, бо кожна потребує нових, досі незнаних і не використаних актором барв і засобів.

Найдивніше однак те, що в живописних роботах актора відтворено світ, далекий від театральних буднів і свят, але не менш цікавий і багатий. Більше того, у кращих роботах актору-художнику вдалося знайти метафори, що сприймаються як символи доби, як віхи на шляху неспокоїної думки. Одна з таких метафор – шкаралупа або риштування, з якого вивільняється людина...

Свої образотворчі ідеї автор, схоже, знаходить і в рідному фольклорі, й у віршах улюблених поетів, особливо Лорки та Елюара. Відгомін старовинних дум вчувається у циклі полотен «Українські сни». Від загадкового «Тореодора» віє палючою тугою рядків славетного Федеріко».

Стефану Мострянському пропонують працювати у Києві, зніматися у фільмах, адже київські критики пишуть захоплені рецензії на його акторські роботи. Зокрема, заслужений діяч мистецтв України, доцент Юрій Богдашевський відзначає «надзвичайне почуття міри, органічність актора»: «Самоіронія, – я би сказав щасливе почуття гумору, до того ж – глибоке, прискіпливе, точне вникання в матеріал, дозволяють майстрові жити на сцені правдиво. С. Мострянському підвладні різні за визначенням жанри. Такого рівня актор може бути окрасою будь-якого театру України».

Кликав його до столиці і Станіслав Мойсеєв, який після роботи в Ужгороді очолив Київський Молодий театр. Однак Стефан вирішив залишити акторську кар'єру в минулому. Вельми рідкісний випадок для 40-річного успішного актора, який перебував на піку своєї популярності.

Та Моштрянський завжди вирізнявся крутим характером. Тривалі вагання – не для нього.

Перший час молодому митцю велося нелегко, поки приїждив до світу художників. Освоював ази мистецького ринку і продовжував пошуки власного стилю. Доводилося місяцями жити без заробітку, економити на всьому, поки поволі знайшов поціновувачів.

1990-ті роки не дарма називалися «лихими». Народ масово біднів, а хтось навпаки – стрімко збагачувався. Миттєва приватизація, відкриття кордонів та контрабанда давали можливість швидкого заробітку для спритних ділків. Вони часто й купували картини на подарунки діловим партнерам чи для обстави нових розкішних помешкань. Це рятувало закарпатських художників від банкрутства.

«Загострено емоційний і водночас вишуканий живопис Стефана Моштрянського», як його називає культурний оглядач Людмила Попова, припав до вподоби окремим скоробагачкам. Його роботи швидко розкуповуються, що дає змогу придбати власний будинок майже в центрі міста, облаштувати там майстерню. Порівняно з куцою платнею актора, постійною зайнятістю навіть у вихідні і свята, праця художника сповнена особистої свободи і незалежного існування. Тому Стефан ніколи не шкодував, що зробив вибір на користь пензлів і фарб.

У 2011 році він переїхав до Львова, продавши будинок в Ужгороді і купивши однокімнатну затишну квартиру неподалік оперного театру. Камерне місто над Ужем стало для художника заїсним. Та й не збудувавши власної сім'ї, йому хотілося бути ближчим до своїх людей, родини.

У Львові він продовжував потужно працювати, здобув шанувальників не тільки в Україні, але й за кордоном. Відбувається його виставка в Польщі, творчі відрядження в Голландію та Бельгію.

Вінцем його творчості стала велика виставка у Львівському палаці мистецтв у 2018 році, на якій було виставлено 95 полотен. Приїхали гості з різних країн, навіть із далекої Японії. Видано персональний мистецький альбом «Творчість як вітрила Свободи».

С. Мострянський навіть у Національну спілку художників не вступав, аби ні від кого не залежати.

На жаль, в останні роки творчі можливості мистця стримували життєві негаразди. Спочатку занедужав батько, далі кілька років хворіла мама, тож Стефанові як єдиному синові довелося за ними доглядати аж до смерті. Через це зірвалося чимало цікавих пропозицій, зокрема, про творчу резиденцію в Нідерландах.

Нині сам «актор-художник», як його влучно назвала Надія Панчук, відпровадивши у кращий світ батьків, вже в силу свого віку почувається ослабленим. Переніс важку операцію, але й далі старається щодня бодай годину-дві попрацювати за мольбертом.

Все його життя пов'язане з мистецтвом. Він ніколи не вмів працювати впівсили. Завжди його переповнює жадоба праці, новизни, відчуттів. І в театрі він завжди грав пристрасні, цілісні натюри, які не кривлять душею. Хай це буде Еней, Швейк чи закарпатський легінь Дубрович із Потушняківської «Повені».

Стефан Мострянський – унікальний митець, який уміє цінувати не тільки власну професію – театр чи живопис, але й літературу (його друзями були чудові ужгородські поети Петро Скунець та Микола Матола), музику, танець. Колишня дружина була танцівницею в Закарпатському народному хорі.

Він має не тільки особисту гідність, але й національну, тому в його роботах стільки української тематики, народного почуття, болю за Україну.

Про його мистецтво цікаво відгукнувся його шанувальник із Нідерландів Андре ван дер Ванден: «Картини Стефана Мострянського не можна порівнювати з творами інших художників чи віднести до якогось одного з існуючих стилів у малярстві. Видається, що вони можуть бути пов'язані з періодом пізньої готики, зокрема, з фламандськими картинами цього періоду. Приковує увагу в них вишукана віртуозність, колір, деталі і техніка. Намальовані об'єкти мають готичні елементи: зацікавленість побутовими предметами, особливу символіку, любов до краєвидів, реалізм і стиль витвору художнього простору. Але зв'язок із готичним періодом – це лише на перший погляд, адже зміст картин символічний, майже сюрреалістичний. Як відхід від реальності може означати особисті марення і бачення, виражені через колір, форму і композицію.

Тим не менше, не має в роботах ніяких ознак втоми, песимізму чи занепаду символістів. Техніка, якою митець творить зміст образів, може опиратись на картини кубістів: об'єкти проаналізовані,

поділені на деталі і знову закомпоновані у ціле, однак не методом кубізму. На картинах можна побачити будівлі як структури, людей, драбини, побутове начиння і частково відірвані форми. Поза тим, елементи малярські мають величезну єдність і виразність. Це – мова метафор чи таємничість?..

Метод, з допомогою якого художник творить власне бачення предметів, сам вибір об'єктів, – виняткові. Малярський стиль Стефана Мострянського може бути визначений як індивідуальний».

А ось як пише про його мистецтво український мистецтвознавець Вадим Ковач: «У широкому сенсі слова справжній актор завжди художник... Завдяки метафоричним за своїм характером полотнам, глядач потрапляє у світ складних символів, алегорій, і роботи набирають філософського осмислення.

Його картинам властива особлива ліричність, концептуальна і композиційна завершеність. Тут присутні іронічний гумор і благородна вишуканість. Митець правильно, без промаху користується широким арсеналом засобів художньої виразності: висока колірна та колірно-тонова культура, делікатна міра застосування фактур, філігранний малюнок, а головне – строго вивірена композиційна мова, яка відзначається особливою архітонічністю. Пластична мова автора скрізь виправдана, працює на образність, підпорядкована задуму.

Композиційно-просторове бачення, висока виконавча культура, неординарність підходу у розв'язанні образно-художніх завдань – головні риси художника С. Мострянського».

Сам же актор і митець у вступному слові до свого альбому в 2018 році висловився про свою долю так: «Чому життя склалося так, як склалося? Поміж любові і ненависті, радості і болю, легкі злеті і тяжкі падіння – життя є прекрасним.

З'явився на світ в часи «комуністичного розгулу». З формуванням особистості – повне несприйняття «совіцької дійсності». Її бездуховність, фальшива культура страхала, деморалізувала, знищувала юну душу. А ще мій непримиренний характер частенько наривався на непорозуміння у суспільстві.

Любов до природи, тяжіння до чогось прекрасного, змушували знаходити виходи.

Прислухався до мудрих роздумів близьких мені людей. Мамині слова «ти тільки слухай, як трава росте...», «ти, сину, будеш, будеш, будеш вільним...» – полонили мене. І я слухав, як трава росте, як житні лани набираються збіжжям, як могутні дерева праг-

нуть вирости – старався бути собою. Книги, які таємно приносив тато, допомагали в самоосвіті та самопізнанню.

Творчість вибухнула в мені шаленою пристрасстю до малярства. Вільне мистецтво тісно сплелося з власним відчуттям свободи. Вони вже єдині і нерозривні!».

Таким вільним і ні на кого не схожим залишається Стефан Мошрянський досі, творячи свій самобутній слід в культурі Закарпаття і України.

Олександр Гаврош

Джерельні приписи:

1. Мошрянський, С. Персональна виставка творів актора Закарпатського музично-драматичного театру Стефана Мошрянського (живопис) : каталог / С. Мошрянський ; Закарпат. обл. упр. культури, Закарпат. обл. держ. укр. муз.-драм. театр. – Ужгород : Ужгород. міська друк., 1988. – 12 с. : іл.

2. Мошрянський, С. Стефан Мошрянський: Творчість, як вітрила Свободи : [кат.-альб.] / світлини О. Попова, В. Балеги, С. Мошрянського, А. ван дер Вендена. – [б. м. в.], 2018. – 96 с. : іл. – Текст паралел. укр., англ. мовами. – Назва з обкл. : Syefan Mostrianski. Creation as like sails of freedom.

* * *

3. Мошрянський, С. Стефан Мошрянський: «Шкодную за майстернею в Ужгороді» : заслуж. артист України про роботу в Закарпат. обл. муз.-драм. театрі, захоплення живописом та переїзд до Львова : [інтерв'ю / вів О. Гаврош] / С. Мошрянський // Новини Закарпаття. – 2024. – 3 лют. – С. 6-7 : фот. кольор.

* * *

4. Зайцев, О. Д. Театрально-декораційне мистецтво Закарпатського академічного обласного українського музично-драматичного театру імені братів Юрія-Августина та Євгена Шерегіїв (1946–2021 роки) : (до 75-річчя заснування театру присвяч.) / О. Д. Зайцев, Е. І. Зайцева. – Ужгород : АУТДОР-ШАРК, 2021. – 246 с. : іл.

Зі змісту : [про С. Мошрянського]. – С. 8,140, 220.

5. Зайцев, О. Д. Мошрянський Стефан Орестович / О. Д. Зайцев // Енциклопедія Сучасної України / редкол. : І. М. Дзюба [та ін.] ; НАН України, НТШ [та ін.]. – К., 2019. – Т. 21 : Мікро-Моя. – С. 667 : потр.

Липень: 18

ЕРНЕСТ ІВАНОВИЧ КЕСЛЕР

95-річчя від дня народження знаного футболіста, тренера команд майстрів, майстра спорту СРСР та заслуженого тренера України (1930–2004)

Мені чомусь форвард і голкіпер асоціюються з таким відомим афоризмом: крутиться, мов білка в колесі. Бо й справді, якщо нападаючий не володіє швидким дриблінгом чи не має швидкісних даних, йому нічого робити на передньому краї в команді. Саме цими даними вміло володів ужгородець Ернест Кеслер. Він був рішучим у боротьбі за м'яч, володів сильним і точним ударом із обох ніг та головою. Він завжди тяжив до конструктивної, творчої гри.

Ернест Іванович народився 18 липня 1930 року в місті Добо Руска (тепер – Словаччина). У 1958 році став майстром спорту СРСР, а у 1968 р. йому одному з перших на Закарпатті присвоїли звання «Заслужений тренер УРСР». Нападаючий. Перший тренер – відомий ужгородський фахівець З. Ст. Дьєрфі. Згодом ужгородець зізнається, що його по футбольній стежині до спортивного Олімпу вели львівські спеціалісти Ярослав Турко, Олексій Гринін, Володимир Ніконоров, а також ужгородець Василь Радик. У майбутньому Ернест Кеслер теж прокладе футбольну стежину цілій плеяді своїх вихованців.

Е. Кеслер – чемпіон України серед юнацьких збірних команд областей (1948 р.), триразовий чемпіон УРСР (1950, 1958 і 1965 рр.), володар кубка УРСР (1950 р.), а також триразовий срібний призер першості України з футболу серед команд своєї зони класу «Б» (1957, 1963, 1964 рр.).

Спочатку Ернест виступав за дитячі, а відтак – за юнацькі збірні команди Ужгорода та області. У 16-річному віці разом із Ст. Асталошем грав за дубль ужгородського «Локомотива», який виступав паралельно у чемпіонаті області та першості Львівської залізниці. У 1948 році ужгородці стали переможцями в 1-й групі серед команд, що представляли ДСТ «Локомотив» Львівської залізниці. Цього ж

року у складі збірної Закарпаття став чемпіонами України серед школярів. Після цього його та ще 9 його ровесників запросили грати у місцеву команду майстрів – ужгородський «Спартак».

У 1949 році «спартаківець» Кеслер не тільки став кращим бомбардиром команди (у ворота суперників провів 11 м'ячів), а й став автором ювілейного 100-го голу.

1950 рік – у складі «Спартака» (головний тренер В. Радик) не тільки став чемпіоном УРСР серед аматорських команд, але й володарем Кубка України. Через два роки разом із ужгородцями здобуває ще один всеукраїнський трофей, який організувала Укрпромрада. Протягом чотирьох сезонів (1949–1952 рр.) Ернест Кеслер за ужгородців провів 83 офіційні матчі й став автором 23 голів. Ужгородець також до свого активу записав і один хет-трик. Це був матч 1/8 фіналу Кубка України (22.08.1950 р.). Закарпатці приймали команду Держинського району (м. Харків) і виграли з досить переконливим рахунком, до того ж «сухим» – 5:0.

Восени 1952 року його призивають на дійсну військову службу, яку Е. Кеслер проходить в армійській команді Окружного будинку офіцерів (ОБО) Львів. Разом із ним тут також опинилися закарпатці С. Асталаш, Е. Ціцей та Л. Калужа (тренери М. Турко та О. Гринін). А вже наступного року два закарпатці стають кращими бомбардирами львівських армійців: Ціцей на свій рахунок записав 14 м'ячів, а Кеслер – 8. До речі, перший у цьому році став і кращим бомбардиром у першості колишнього СРСР серед українських команд класу «Б».

У 1957 та 1958 рр. ужгородця кілька разів запрошували захищати кольори збірної УРСР. 1959–1960 рр. – Е. Кеслер працює тренером-викладачем у дитячій футбольній школі при команді Прикарпатського військового округу. 1960–1979 рр. – офіцер Радянської армії у званні капітана Е. Кеслер «служить» на посаді спочатку тренера, а відтак – начальника і старшого тренера команди СКА «Львів».

1964 рік – його підопічні стали переможцями Кубка газети «Молодь України» – «Рубіновий кубок». У складі львівської армійської команди в той період грали закарпатці: майбутні МС СРСР С. Варга, Т. Пфайфер, А. Шандор та І. Секеч. 1965 рік – підопічні тренера СКА «Львів» Е. Кеслера здобули чемпіонський титул УРСР серед КФК і, дебютуючи в першості СРСР серед команд-майстрів класу «Б», теж вибороли перше місце.

1974 рік – очолив тренерський склад СКА «Луцьк». А перша яскрава сторінка в історії волинського футболу стала в 1975 році,

коли вихованці ужгородця, набравши 39 очок, стали бронзовими призерами першості України. Від чемпіона – криворізького «Кривбасу» відстали лише на двоє очок. Крім того, команда здобула «Рубіновий кубок» як найрезультативніший футбольний колектив у зоні, а футболістів М. Пристая та В. Фігеля було включено до списку 22-х кращих гравців сезону в своїх ампулах.

1976–1978 рр. – підопічні закарпатця взяли участь у чемпіонаті Збройних сил СРСР. За ці три роки вони виграли повний комплект медалей: 1976 – срібні нагороди; 1977 – золоті й нарешті 1978 рік – бронзові медалі.

У 1979 році заслуженого тренера УРСР Е. Кеслера запрошують головним наставником ужгородської «Говерли». За помічника собі взяв учорашнього ще капітана команди Юрія Чиркова. Працював з командою два футбольні сезони. З 1981 року був тренером-викладачем ужгородської СДЮШОР.

Не стало Ернеста Івановича Кеслера 15 лютого 2004 року. Його поховано на ужгородському міському кладовищі «Кальварія».

У 2019 році заступник голови обласного осередку Асоціації спортивних журналістів України, доцент кафедри журналістики УжНУ Володимир Тарасюк підготував і видав про знаного футболіста й тренера брошуру (36 сторінок, наклад – 100 примірників) під назвою «Із футбольного грона Закарпаття».

Василь Гаджега

Джерельні приписи:

1. Крайняниця, Петро. Історія закарпатського футболу / П. Крайняниця ; розшифрув. рукописів, упоряд. матеріалів, вступ. слово В. Ю. Тарасюка. – Ужгород : Госпрозрахунк. ред.-вид. від. упр. у справах преси та інформації, 2004. – 240 с.

Зі змісту : [згадка про Е. І. Кеслера]. – С. 84, 114-115, 123, 128, 173, 175-176, 186, 200, 236 : фот.

2. Тарасюк, Володимир. Із футбольного грона Закарпаття: Ернест Кеслер / В. Тарасюк. – Ужгород : ПП Науменко Н. В., 2019. – 36 с.

3. Федак, Василь. Футбольний шлях Ернеста Кеслера... / В. Федак // Федак, Василь. Закарпаття у спортивному вимірі. – Ужгород : Карпати, 1994. – С. 116.

* * *

4. Кеслер Ернест Іванович [Електронний ресурс] : [футболіст]. – Режим доступу : <http://surl.li/xqbwrm>. – Назва з екрана.

Серпень:

150-РІЧЧЯ З ЧАСУ МАНДРІВКИ МИХАЙЛА ДРАГОМАНОВА ПО ЗАКАРПАТТЮ

Михайло Драгоманов (1841–1895) – виданий український культурний і громадсько-політичний діяч, мислитель. З його іменем пов'язана епоха українського національного відродження XIX століття, сплеск громадського руху, розвиток наукових студій з історії, фольклору, етнографії.

Через переслідування з боку царизму він у 1876 р. емігрував до Женеви, звідки неодноразово наїжджав на західноукраїнські землі, що перебували тоді під владою Габсбурзької Австрії. Але ще 1875 р. він здійснив свою першу, ознайомчу поїздку до Українських Карпат, зокрема до Угорської Русі, відряджений туди Київською Громадою. Цю мандрівку він описав у нарисі «Австро-руські спомини» 1891 р., тобто через шістнадцять років, коли багато чого призабулося. Опис вийшов дуже емоційний, можливо, десь автор навіть згущував барви.

М. Драгоманов наблизився до Закарпаття з боку буковинської і галицької Гуцульщини, перейшов один з карпатських перевалів: «Але що то за дорога! Я бачив в Альпах кінні й мулові дороги через перевали; так то салоновий паркет перед нашою карпатською дорогою. Се був просто рівчак, по котрому в часи дощу йшов потік, а через нього валялись деревини, що іноді треба було коневі перелазити через ті деревини, як собаці, а іноді підлазити ними. Так ми бідували більше години, поки вибрались на більше цивілізовану дорогу, усе лісом, по боках котрої видно було людську руку в порядно зложених дровах».

Найперше на Закарпатті М. Драгоманов натрапив на «форштерську канцелярію» (лісничу контору). Німець з німкененю, що там мешкали, нагодували мандрівника двома стравами і місцевою мінеральною водою, яка йому не сподобалася.

Відтак М. Драгоманов потрапив до с. Луги (нині Рахівського району), де планував заночувати теж у німецькій хаті, але довелося спинитися у хаті руській, куди прийшло познайомитися з ним із десятка трохи підпилих односельців, що стали жалітися приїжджому на різні негаразди. «Я розпитував про краєві суди, до котрих належать подібні справи, і прийшов до того, що на Угорщині

навіть такого захисту для бідних людей, який все таки дають мирові суди в Росії, а до того всі процеси ведуться на мадярській мові, котрої слов'яни не розуміють...».

Із Лугів М. Драгоманов перебрався до Мараморош-Сиготу, що був центром Марамороського комітату. Він справив гнітюче враження. Тільки перед виїздом вдалося знайти одного русина. З Сиготу мандрівник виїхав залізницею до Мукачева. У вагоні вдалося переговорити з багатьма пасажирами, в тому числі двома студентами (німецькою мовою).

Там з великими труднощами М. Драгоманов дістався до монастиря (ніхто не хотів показати дорогу), де познайомився з його настоятелем А. Кралицьким, що справив на нього більш позитивне враження, але й його знання про українські реалії були зовсім мізерними.

В Ужгороді М. Драгоманов відвідав місцевого журналіста О. Гомічкова, який писав у газету «Карпат»: «Говорив зі мною і з простими людьми Гомічков досить чистою малоруською мовою, та тільки з жінкою і сином говорив не інакше, як по-мадярському... Спеціально про Україну Гомічков знав мало і не інтересувався нею». Також М. Драгоманов згадує про неназваного на ім'я гімназійного вчителя: «А то ось іще знаток Росії – учитель гімназії, до котрого мене повів Гомічков». Він справи на мандрівника ще жалюгідніше враження.

Через Чоп М. Драгоманов виїхав до Кошиць і далі до Пряшева. Уся мандрівка в межах нинішньої Закарпатської області зайняла вісім-дев'ять днів. Вдруге М. Драгоманов відвідав наш край з триденним візитом у лютому 1876 р.

Мандрівка справила на Драгоманова вкрай негативне враження: селяни забиті і злиденні, духовенство майже цілком мадяризоване, дрібка світської інтелігенції заражена москвофільством. Тому він пише: «Я дав собі Ганібалову присягу: що-небудь зробити для угорської Русі, по крайній мірі направити кілька душ на реальну працю для народу в демократично-поступовому напрямку. Можу сказати, що за рік-півтора дещо вже такого починало заосновуватись в угорській Русі моїми заходами, але незручний земляк розбив у 1877 р всі ті початки. А другого нікого не знайшлось ні між російськими українцями, ні між галичанами, хто б узявся за подібну працю, хто б навіть заглянув в угорську Русь».

Уже у статтях і листах 1876 р. М. Драгоманов відзначав, що на Угорській Русі не чули про козаків, Шевченка, Квітку-Основ'янен-

ка, Костомарова. М. Драгоманов вважав цю землю власним відкриттям. Ці твердження містили певні перебільшення, але все-таки мінімальні.

Загальний висновок М. Драгоманова про край були такими: «Угорська Русь – країна з усіх боків занедбана й задавлена мадярством не тільки національним, але й соціальним, шляхетством, котре живе в головах навіть тамтошніх руських патріотів, найпротивніших мадярству. Через те найперше потреба там ширити демократизм. Починати справу з національного руського кінця там непрактично, бо краєва рущина там дуже слаба культурно й не шанується самими руськими патріотами. Наше українофільство там теж не на руку, бо воно опирається на козацькі традиції, котрі вже й у Галичині ледве зачепили народ, а в угорській Русі зовсім не відомі. Як не як, а єдина історична подія, котра вразила угорських русинів і показала їм руську силу, се була воєнна російська окупація 1849 р., котра зігнула мадярського пана – найстрашнішу доти силу для угорського русина. Через те «москвофільство» в угорській Русі проява цілком натуральна, тим більше, що про друге русофільство там і не чуть було: я був перший українець, котрий заїхав на угорську Русь і за говорив там мовою, іншою від мови всяких других руських патріотів.

Біда тільки, що угорське москвофільство, через краєві обставини, стало ще більше клерикальним, ніж галицьке, ще більше зв'язалось у літературі з церковнослов'янщиною і зовсім уже не прийняло в себе ніяких новіших культурних чи соціально-політичних ідей».

Уже 1876 р. вчений послав на Закарпаття свого молодого знайомого О. Черепакіна, проте його місія не була вдалою. А все ж мінімальні зв'язки М. Драгоманова з цим краєм (передусім з А. Кралицьким і Ю. Жатковичем) таки зав'язуються: вони листувалися, пересилали книжки, які нині зберігаються в бібліотеці УжНУ, навіть були статті Драгоманова у місцевій пресі.

Закарпатські науковці високо оцінили відвідини Драгомановим Закарпаття і подальше його зацікавлення нашим краєм. Зокрема, В. Микитась писав: «Під час дворазового перебування на Закарпатті М. Драгоманов переконався, що ... національні почуття інтелігенції були заховані у тайниках душ... Поряд з Франком Драгоманов не тільки декларував, а й виробив чітку програму боротьби проти реакційного москвофільства на Закарпатті, поширюючи там кращу зразки прогресивної української літератури, залучаючи закарпатську інтелігенцію до співпраці у народовець-

ких галицьких органах». Проте спершу вдалося здійснити якийсь мінімум з цієї програми, що М. Драгоманова категорично не влаштувало, тому-то на початку 1890-х він і виступив з рядом публікацій про Угорську Русь. Тільки після цього зацікавлення нашим краєм з боку Галичини і Наддніпрянщини по-спражньому активізувалося, що і засвідчив відомий відкритий лист українських діячів 1896 р. «І ми в Європі» проти денаціоналізаторської політики угорської влади на території нинішнього Закарпаття.

Сергій Федака

Джерельні приписи:

1. Драгоманов, М. П. В справі Угорської Русі. Посмертний голос / М. П. Драгоманов. – Л., 1895.

2. Драгоманов, М. П.. Вибране («... мій задум зложити очерк історії цивілізації на Україні») / М. П. Драгоманов ; упоряд., прим. Р. С. Міщук ; прим. В. С. Шандра. – К. : Либідь, 1991. – 688 с. : портр. – (Пам'ятки історичної думки України). – Бібліогр. у прим. : с. 619-671 та у підрядк. прим. – Покажч. : с. 672-684.

3. Драгоманов, М. П. Літературно-публіцистичні праці : у 2 т. / М. П. Драгоманов. – К. : Наук. думка, 1970.

Т. 1. / М. П. Драгоманов ; ред. тому О. І. Дей ; ред. кол. О. І. Дей, О. Є. Засенко (голова), О. Я. Лисенко ; упоряд. і прим. І. С. Романенка. – 532 с.

Т. 2. / М. П. Драгоманов ; ред. тому О. Я. Лисенко ; ред. кол. О. Є. Засенко (голова), О. І. Дей, О. Я. Лисенко ; упоряд. та прим. І. С. Романенко, В. В. Лисенко. – 596 с.

4. Драгоманов, М. П. Австро-руські спомини (1869–1899) / М. П. Драгоманов // Михайло Драгоманов: автожиттєпис / уклали : І. С. Гриценко, В. А. Короткий, М. В. Томенко. – К. : Либідь, 2009. – С. 131-314 : іл.

* * *

5. Данилюк, Д. М. П. Драгоманов і Закарпаття / Д. Данилюк // CARPATICA–Карпатика. – Вип. 27 : Карпатський регіон: історія і культура. – Ужгород, 2003. – С. 19-25.

6. Дашкевич, Я. Михайло Драгоманов і Закарпаття / Я. Дашкевич // Штрихи до наукового портрету М. Драгоманова. – К., 1991.

7. Дочинець, Мирослав. Драгоманов Михайло : вчений (1841–1895) / М. Дочинець, В. Пагіря // Дочинець, Мирослав. Енциклопедія Мукачєва в іменах. – Мукачєво : Карпат. вежа, 2006. – С. 105 : портр.

8. Задорожний, Володимир. Історія Закарпаття кінця XVIII – першої половини XIX ст. у працях М. Драгоманова / В. Задорожний // Задорожний, В. Історіографічні студії / передм. І. Хланти. – Ужгород : Гражда, 2016. – С. 232-234.

9. Задорожний, Володимир. М. П. Драгоманов – поборник єдиної і неподільної України / В. Задорожний // Задорожний, В. Історіографічні студії. – Ужгород : Гражда, 2016. – С. 229-232.

10. Павленко, Г. В. Драгоманов Михайло Петрович : (6.9.1841–20.1.1895) : [видат. укр. публіцист, історик, філософ, економіст і громад. діяч] / Г. В. Павленко // Павленко, Г. В. Діячі історії, науки і культури Закарпаття : малий енциклопед. слов. : 270 біо-бібліографій. – Вид. 2-ге, допов. і переробл. / Закарпат. обл. т-во охорони пам'яток історії та культури ; Ужгород. спілка чес. культури ім. Я. А. Коменського ; ред. В. І. Падяк. – Ужгород : Патент, 1999. – С. 64-65 : портр.

11. Пагіря, Василь. Михайло Драгоманов у Мукачеві : [про перебування вченого на закарпат. землях] // Пагіря, Василь. Мукачево. Історія міста над Латорицею. – Ужгород : Карпати, 1996. – С. 69-72.

* * *

12. Гапак, Павло. Зв'язки Михайла Драгоманова з інтелегенцією Закарпаття : [на підставі досі не відомих док. з років 1876–1877] / П. Гапак // Дукля. – 1991. – № 3-4. – С. 40-47.

13. Мазурок, О. Драгоманов і Закарпаття / О. Мазурок // Новини Закарпаття. – 1991. – 19 верес. – С. 5.

14. Мазурок, О. Плата за вільнодумство. Нововиявлені документи про зв'язки М. Драгоманова та інших галицьких діячів з Закарпаттям / О. Мазурок // Новини Закарпаття. – 1997. – 8 лют. – С. 14.

15. Микитась, В. Любив, як брата : до 125-річчя від дня народж. М. Драгоманова / В. Микитась // Закарпат. правда. – 1966. – 18 верес. – С. 3.

Вересень: 9

МИКОЛА МИКОЛАЙОВИЧ ДРАГУЛА

110-річчя від дня народження лікаря Мукачівської дільничної лікарні періоду Закарпатської України (1915–?)

Драгула Микола Миколайович народився 9 вересня 1915 року в м. Братислава (Словаччина). Батько викладав у гімназії. Коли Закарпатська область під назвою Підкарпатська Русь увійшла до складу Чехословаччини (1919), міністерство освіти переводить батька Миколи до м. Мукачева, де він був призначений на посаду директора гімназії. Слідом за ним переїхала і родина, яка проживала по вул. Кірова, 60. Так п'ятирічний Микола потрапив на Закарпаття. У 1921 р. у Мукачеві вступив до початкової школи, яку закінчив у 1926 р. Продовжив навчання в Мукачівській середній школі. Здобувши середню освіту, у 1934 р. вступив до Братиславського університету на давно омріяний медичний факультет. Його медичні студії в Братиславі продовжувалися до березня 1939 р.: Німеччина окупувала Чехословаччину. Завершити навчання в такій ситуації не було можливим – університет закрили. Микола вирішив повернутися до батьків. В силу політичних подій, арбітражу 2 листопада 1938 року, Закарпаття з 1939 року опинилося під окупацією Угорщини. Всі державні заклади та установи були евакуйовані до Хуста, столиці Карпатської України. Батько був переведений в Ужгород, а потім у Хуст.

У кінці 1939 року, з метою завершення медичних студій, Микола Миколайович вступив до Дебреценського університету на медичний факультет. Через рік, склавши необхідні іспити, приступив до лікувальної практики. Протягом 1941–1944 рр. проходив практику і стажування у різних клініках Угорщини. Після визволення краю повернувся на Закарпаття. Уповноважений Народної Ради Закарпатської України в справах охорони народного здоров'я д-р І. Ю. Керечанин призначає М. М. Драгулу лікарем станції негайної допомоги в Мукачеві на 0, 5 ставки (Наказ 126.299/194

від 26.11.1944р.), а з січня 1945 р. – лікарем до державної лікарні Мукачеве (Наказ XI.120.043-/1945 від 5 січня 1945 р.). Втім, у зв'язку з повсюдною організацією на Закарпатті закладів охорони здоров'я органами Закарпатської України, з урядової потреби призначається дільничним лікарем в с. Жденієво, як зазначено на 1,5 місяця (Наказ XI-120.657 / 1945 від 26 березня 1945 р.), де мав завдання організувати місцеву амбулаторію. За сумлінну роботу, відповідальне ставлення заслужив шану і повагу від людей.

В автобіографії М. М. Драгула згадує про те, що двічі був інтернований угорською владою за те, що наймолодший його брат втік до Радянського Союзу і через це він довгий час знаходився під наглядом поліції Дебрецена. Інший брат був офіцером чехословацької армії і воював проти фашистів. Більше даних з біографії невідомо. Проте вже при радянській владі впав в око НКВС і з книги «Репресовані та реабілітовані історією. Закарпатська область» дізнаємося, що Драгула Микола Миколайович Закарпатським судом 19 вересня 1951 р. був засуджений на 10 р. позбавлення волі. Президією Верховного суду СРСР 8 червня 1955 р. був засуджений на 5 р. позбавлення волі. Реабілітований у 1992 р.

Наталія Вакула

Джерельні приписи:

1. Вакула, Н. С. Драгула Микола Миколайович // Вакула, Н. С. Медицина Закарпаття 1939–1985 роки : монографія / Н. С. Вакула. – Ужгород : ІВА, 2019. – С. 33, 91-92.

2. Драгула Микола Миколайович // Реабілітовані історією. Закарпатська область : у 2-х кн. Кн. 1 / редкол. : І. М. Різак, О. Д. Довганич, О. В. Хланта [та ін.]. – Ужгород : Закарпаття, 2003. – С. 321.

3. Особова справа Миколи Миколайовича Драгули // Архів Департаменту охорони здоров'я Закарпатської обласної державної адміністрації.

Жовтень: 16

ІВАН ПЕТРОВИЧ ФІЛЬ

100-річчя від дня народження учасника Другої світової війни, кандидата історичних наук, доцента, ветерана Ужгородського національного університету
(1925–2003)

В історії Ужгородського державного (тепер національний) університету були окремі працівники, які спочатку воювали на фронтах німецько-радянської війни, складової частини Другої світової війни, а потім здобували спеціальність (чи кваліфікацію) і наполегливо трудилися в мирному житті. Саме до них належав колишній фронтовик, потім кандидат історичних наук, доцент Іван Петрович Філь.

Народився 16 жовтня 1925 року в селі Степові Хутори (тепер Ніжинського району Чернігівської області). Мав брата Андрія та сестру Лідію. Батьки, Петро Степанович та Гафія Антонівна, багато працювали, з 1931 року – у місцевому колгоспі. Робили усе, щоб діти могли вчитися. Перед німецько-радянською війною Іван закінчив вісім класів Носівської середньої школи.

З початком війни Іван Філь намагався евакуюватися, але невдало, з-під Пирятина повернувся у рідне село. І тут протягом двох років (вересень 1941 – вересень 1943 років) проживав на окупованій території. Після звільнення населеного пункту пішов у діючу армію. На фронті був кулеметником, потім – зв'язківцем. Воював, відповідно, у складі першого, четвертого і другого Українських та Забайкальського фронтів. У грудні 1943 року був поранений. Коли почав одужувати, втік з госпіталю та повернувся у свій полк. Брав участь у визволенні України, штурмував Карпати, визволяв Будапешт, Відень та воював у Маньчжурії. Після закінчення Другої світової війни його не демобілізували, він продовжував служити до квітня 1948 року. Як згадував Іван Петрович, йому довелося зробити незначний проступок. Після цього його, сержанта, розжалувати в рядові та звільнили в запас.

У 1948 році він декілька місяців був на посаді інспектора групи розселення репатріантів, завідувача секретаріату Тернопільського обласного виконавчого комітету. Після чого перебрався в Ужгород, де прожив більшу частину свого життя, майже 55 років. Свій земний шлях колега закінчив 3 серпня 2003 року.

У демобілізованого солдата виникло бажання здобути вищу освіту. Як ми уже говорили, перед війною він закінчив 8 класів. І вихід з цієї ситуації було знайдено – він екстерно склав іспити за 9-10 класи в Ужгородській середній школі № 1. І у 1948 року став слухачем підготовчих курсів Ужгородського державного університету. Після їх закінчення став студентом історичного факультету цього вишу. Роки навчання (1950–1955) згадував як найкращий період у своєму житті. Дуже добре вчився. Виконував чимало громадських доручень. Займався спортом. Брався за будь-яку роботу: розклеював театральні афіші, розвантажував вагони тощо. Та й по-іншому фронтовик не міг. Тому й не дивно, що в кінці червня 1955 року він отримав диплом з відзнакою про закінчення вишу. Це була фактично путівка у самостійне життя.

У серпні – жовтні 1955 року Іван Петрович розпочав писати свою педагогічну біографію. Він викладав історію в Терехівлянському культурно-освітньому технікумі (тепер фаховий коледж культури і мистецтв), що в Тернопільській області. Правда, це тривало недовго і він повернувся в Ужгород, який полюбив усім серцем і душею.

Понад два роки (1955–1957) працював в обласній газеті «Закарпатська правда». Спочатку літературним співробітником (редактором), згодом – власним кореспондентом. Нагадаємо, що він став членом Спілки журналістів СРСР. Його статті, нариси були присвячені, в основному, актуальним тогочасним темам.

Згодом змінив місце роботи. У січні 1958 року став кореспондентом Закарпатського обласного комітету по радіомовленню. Тут пропрацював 7 років. «Дослужився» до посади старшого редактора установи.

Після цього перейшов на роботу в Ужгородський університет. Як згадував Іван Петрович, цю пропозицію йому зробив проректор вишу Микола Лакиза. Працював на кафедрі історії КПРС (згодом кафедра політичної історії). Займав посади завідувача кабінету (1966–1967), викладача (1967–1969), старшого викладача (1969–1982), доцента (1982–1990). Успішно захистив кандидатську дисертацію (1979) та став доцентом (1984) згаданої кафедри.

Колега викладав студентам «Історію КПРС» та «Політичну історію» на першому курсі студентам різної форми навчання (денна, заочна та вечірня). Virізнявся чудовим знанням фактичного матеріалу, був методично грамотний у проведенні занять, враховував вікову психологію студентської молоді. Широко використовував наочні посібники та технічні засоби навчання. Його знали як добросовісного, працьовитого та доброзичливого викладача. Був науковим керівником багатьох студентів, роботи яких щороку брали участь у республіканських конкурсах, окремі з них займали призові місця.

Іван Петрович відомий і як науковець. Мабуть, робота старшим редактором Закарпатського обласного комітету по радіомовленню, визначили зміст його наукових досліджень. Саме тому він взявся досліджувати тему «Роль радіомовлення в ідейно-політичному вихованні трудящих західних областей Української РСР в період здійснення соціалістичних перетворень». Науковим керівником роботи було призначено професора Василя Хайнаса. Дисертант багато працював в архівосховищах, а саме: в архіві Інституту історії партії при ЦК Компартії України – філіалі Інституту марксизму-ленінізму при ЦК КПРС, в архіві Міністерства зв'язку УРСР, архіві Держтелерадіо УРСР, в державних та партійних архівах низки областей – Волинської, Дрогобицької, Закарпатської, Львівської, Рівненської, Тернопільської та Чернівецької. Він використав джерела 180 справ із 20 фондів 16 архівів. Звичайно, ґрунтовно досліджував періодику вказаного часу.

Історик брав участь у республіканських, міжвузівських і університетських конференціях, апробуючи результати наукових пошуків. Публікував статті та повідомлення в наукових збірниках та часописах. В авторефераті дисертації зафіксовано 9 наукових публікаціях вченого. На початку березня 1979 року на засіданні спеціалізованої ради Львівського державного (тепер національний) університету імені І. Я. Франка відбувся успішний захист дисертації Івана Петровича Філя на здобуття наукового ступеня кандидата історичних наук (спеціальність: історія журналістики).

У наукових публікаціях та дисертації розкрито хід радіофікації західних областей УРСР за 1944–1950 роки, підкреслюється, що в 1950 роках нараховувалось 259 радіовузлів, 201756 радіоприймачів і радіотрансляційних точок. У радіопередачах звучали передачі про передовиків виробництва, окремі передачі передавалися в архів для збереження для історії живих голосів передовиків виробництва...

Окремо хочемо наголосити на тому факті, що у 2000 році побачила світ книжка «Ветерани». У ній Іван Петрович написав два десятки статей про ветеранів війни – від ректора Ужгородського університету Аркадія Курішка до колег-істориків – Костянтина Куценка, Анатолія Сабініна, Бориса Співака, Миколи Ротмана, Поліни Колінько, медиків – Олександра Пащенко, Світлани Пащенко, Анастасії Смиренської, Галії Степанової, економіста – Володимира Головатого, філолога – Степана Бевзенка та ін. І цим самим зберіг відомості про них.

В останні роки свого життя вчений уклав книгу-пам'ятку «Вони визволяли Ужгород, який став для них рідним містом». У ній – біографії тих бійців 4-го Українського фронту, які брали участь у визволенні Ужгорода, а потім, після перемоги над фашизмом пов'язали свою долю з обласним центром Закарпатської області. До них належав і укладач, який трохи не дожив до виходу згаданої книжки.

Історик Іван Філь був активним і у громадському житті. Деякий час займав посаду заступника редактора багатотиражної газети «Радянський студент». Відомий і як лектор Закарпатського обкому Компартії України. Був головою методичної комісії кафедри. Пам'ятають його і як активного академнаставника студентської групи. З 1988 року був одним з дієвих керівників ветеранського руху в Ужгороді.

Колега був щасливим у сімейному житті. Він поєднав свою долю з Тетяною Яківною, лікарем за фахом. Подружжя виростило і виховало двох чудових доньок – Наталію і Ольгу. Вони здобули освіту, створили свої сім'ї, подарували батькам онуків, які радували батьків своїми успіхами.

Усе своє свідоме життя Іван Філь наполегливо трудився. Найперше він проявив себе на ратному полі в боротьбі з коричневою чумою. За це його було нагороджено орденами: Слави III ступеня, Вітчизняної війни II ступеня, Богдана Хмельницького III ступеня, а також медалями: «За бойові заслуги», «За перемогу над Німеччиною у Великій Вітчизняній війні 1941–1945 рр.», «За взяття Будапешта», «За взяття Відня», «За перемогу над Японією» та інші.

У мирний час Іван Петрович сумлінно працював на різних посадах – в газеті «Закарпатська правда», Закарпатському обласному комітеті по радіомовленню, Ужгородському державному університеті. Тут одержував грамоти, подяки, премії від керівництва. Зрозуміло, що колега працював не за відзнаки. Для нього найбіль-

шою нагородою була шана і повага людей. І він цього досяг, бо пам'ять про нього живе.

Минуло 21 рік з того часу, коли наш колега, доцент Іван Петрович Філь залишив цей земний світ. Ті, хто був знайомим з ним, пам'ятають його як дисципліновану, скромну, добру, працьовиту та доброзичливу людину. Він користувався повагою й авторитетом серед колективів, де працював. А ще він мав беззаперечний авторитет серед ветеранів Другої світової війни.

Микола Олашин

Джерельні приписи:

1. Бахматова, Л. М. Роль багатотиражної газети «Радянський студент» в інтернаціональному вихованні студентської молоді / Л. М. Бахматова, І. П. Філь // Інтернаціональне виховання студентської молоді : (матеріали другої міжвуз. наук.-теорет. конф., 5-6 черв. 1973 р.) / М-во [і] ССО УРСР, Ужгород. держ. ун-т ; редкол. : В. В. Хайнас (відп. ред.) [та ін.]. – Л. : Видавн. об-ня «Вища школа», Вид-во при Львів. держ. ун-ті, 1975. – С. 190-191.

2. Філь, І. П. Поляна : [ист. очерк] / І. П. Філь // История городов и сел Украинской ССР : в 26 т. : Закарпатская область / глав. редкол. : П. Т. Тронько (председ.) [и др.]; редкол. тома : Н. Н. Семенов (председ.) [и др.]. – К. : Глав. ред. УСЭ АН УССР, 1982. – С. 435-442. – Текст рос. мовою.

3. Філь, І. П. Діяльність КП України по радіофікації західних областей УРСР / І. П. Філь // Культура та побут населення Українських Карпат : (матеріали республік. наук. конф., присвяч. 50-річчю утворення СРСР : тези доп. та повідомл.) / АН СРСР, Ін-т етнографії ім. М. М. Миклухо-Маклая, АН УРСР, Ін-т мистецтвознавства, фольклору та етнографії ім. М. Т. Рильського, М-во і ССО УРСР, Ужгород. держ. ун-т, Закарпат. обл. орг. Укр. т-ва охорони пам'яток історії та культури ; редкол. : І. М. Гранчак (відп. ред.) [та ін.]. – Ужгород, 1972. – С. 186-188.

4. Філь, І. П. З історії радіофікації західних областей Української РСР (1944–1950 рр.) / І. П. Філь // Культура і побут населення Українських Карпат : (матеріали республік. наук. конф.) / М-во і ССО УРСР, Ужгород. держ. ун-т ; редкол. : І. М. Гранчак (відп. ред.) [та ін.]. – Ужгород, 1973. – С. 47-54.

* * *

5. Філь, І. П. Дороги нашей жизни : [інтерв'ю з учасником Великої вітчизн. війни, журналістом, істориком І. П. Філем ; від

Л. Уральський] / И. П. Филь // Единство-плюс. – 1995. – 15 апр. – С. 1. – Текст рос. мовою.

* * *

6. Ветерани: До 55-річчя Перемоги у Великій Вітчизняній війні / редкол. : М. С. Гам, В. І. Добош, ... І. П. Філь [та ін.]. – Ужгород : УжДУ, 2000. – 94 с.

7. Вони визволяли Ужгород, який став для них рідним містом : інформ. пам'ятка: До 60-ої річниці визволення України / уклад. : І. П. Філь, Г. П. Малиновська ; ред. опрацювання рукопису : В. І. Падяка ; відп. за вип. А. С. Сабінін. – Ужгород : Вид-во В. Падяка, 2003. – 48 с. : портр., фот.

* * *

8. Жупанин, С. У навчанні і труді : (з досвіду роботи академ-наставника студент. групи вечір. ф-ту І. П. Філя) / С. Жупанин // Радян. студент. – 1984. – 20 січ. – С. 2 : фот.

9. Сабінін, А. Пам'яті укладача Івана Філя : [некролог] / А. Сабінін // Срібна Земля. – 2004. – 23 жовт. – С. 1 : фот.

10. Філь Іван Петрович // Вони визволяли Ужгород, який став для них рідним містом / Ужгород. міська рада ветеранів ; уклад. : І. П. Філь, Г. П. Малиновська ; ред. опрацювання рукопису : В. І. Падяка ; відп. за вип. А. С. Сабінін. – Ужгород : Вид-во В. Падяка, 2003. – С. 38, 45-46 : фот.

Листопад: 1

МИКОЛА КОПАЧ

125-річчя від дня народження громадського діяча, організатора Першого з'їзду народовецької молоді Підкарпатської Русі (1900–1935)

Вчитель, публіцист, громадський і культурно-освітній діяч Микола Копач – один із активних учасників національного відродження Закарпаття міжвоєнного періоду, чиє ім'я нині майже не відоме широкому загалу.

Він народився 1 листопада 1900 у с. Киблярі нинішнього Ужгородського району у незаможній селянській родині. Ще до Першої світової війни у рідному селі хлопець здобув початкову освіту, а у

1923 р., екстерном склавши іспити за горожанську (неповну середню) школу, записався до Державної руської торгівельної академії – середньо-спеціального навчального закладу, що роком раніше був відкритий в Ужгороді.

У ті часи Ужгород, який остаточно виходив з полону недавньої мадяризації та «глибокого сну», стрімко набирив рис суспільного та культурно-освітнього центру краю. Українська інтелігенція міста, передусім – освітяни, починала брати активну участь у діяльності політичних партій, просвітницьких, фахових та економічних об'єднань, редакціях різноманітних часописів, які у цей період масово з'являлися в місті. Помітну роль у громадському та культурному житті відігравали й викладачі торгівельної академії, а сам навчальний заклад поступово переварювався в один з головних центрів формування нової карпатоукраїнської інтелігенції – соціально активної та національно свідомої.

Тому й не дивно, що саме у період навчання в академії М. Копач теж почав долучатися до культурно-освітньої праці. Зокрема, у 1924 р. він вступив до лав «Просвіти», брав активну участь в організованих нею масових заходах, а у 1926 р. ініціював створення читальні цього товариства у Киблярях. Також 1924 року Микола долучився до крайового «Руського національного хору», який діяв в Ужгороді під керівництвом викладача місцевої учительської семінарії Олекси Приходька. За два роки потому, у січні 1926 р., вже маючи суттєвий досвід у цій сфері, молодий чоловік створив та очолив аналогічний колектив у рідному селі. Початково «Руський національний хор» у Киблярях був виключно чоловічим й нараховував 52 учасників, але вже 2 травня того ж року колектив було реорганізовано у змішаний, а його чисельність збільшилася до 63 осіб. На той момент репертуар колективу складався з 8 світських пісень. Сам молодий диригент ставився до цієї діяльності дуже відповідально, розуміючи її значення для соціокультурного розвитку карпатоукраїнського селянства. «Хто хоче працювати серед народа, той скоро переконається – в тій праці бракує живої душі, коли не єсть хора. Хор в культурной праці на селі являється головним посередником, котрий своєю чарівною силою притягає до науки, до табору в котрім панує солідарна любов, яка має нас

вивести на ту дорогу, котрою ідуть другі культурні народи», – писав він невдовзі в одній зі своїх публікацій.

Останній рік Микола Копач провчився у Мукачеві, куди у 1926 р. була перенесена торговельна академія. Тут 15 червня 1927 р. він отримав диплом про середньо-спеціальну освіту. Завершивши навчання, молодий чоловік повернувся до Ужгорода та влаштувався на посаду канцеляриста у Педагогічному товаристві Підкарпатської Русі – фахового об'єднання освітян краю, головним завданням якого була підготовка шкільних підручників та програм для місцевих шкіл. Головою товариства був о. Августин Волошин, а до його керівництва у ті часи входили такі авторитетні педагоги як: Юліан Ревай, Павло Яцко, Олександр Маркуш, Августин Штефан та інші. Цілком очевидно, що робота пліч-о-пліч із провідними посталями культурно-громадського життя Підкарпатської Русі була для Миколи не лише гарним досвідом, а й суттєвим стимулом до самовдосконалення, активної роботи на культурно-громадській ниві.

У цей період молодий чоловік плідно працював в жанрі публіцистики, якою захопився ще у роки навчання. У 1927–1930 рр. написані ним статті регулярно публікувалися у календарях «Просвіти», журналі «Пчолка», інших крайових виданнях. Найтіснішою, безперечно, була творча співпраця із журналом «Подкарпатська Русь» – офіційним органом Педагогічного товариства. Варто, зокрема, відзначити його науково-популярні статті про творчість австрійського композитора Франца Шуберта, науковий доробок чеського правника Карла Кадлеця, педагогічні погляди президента ЧСР Томаша Масарика, опубліковані у згаданий період на сторінках згаданого часопису. Відзначимо також, що ще 30 червня 1927 р. М. Копач був обраний членом правління ужгородського товариства «Руський клуб», активістами якого у той час були практично всі діячі місцевої народовецької (проукраїнської) інтелігенції.

У 1928 р., попередньо склавши у Мукачівській гімназії «матуру» (іспит на середньо-шкільний атестат зрілості, що давав право поступати до класичного вищого навчального закладу), Микола записався на юридичний факультет Карлового університету у Празі. На момент прибуття Копача до чехословацької столиці у тамтешніх високих школах навчалося вже кількасот молодих українців із Підкарпатської Русі та Східної Словаччини (Пряшівщини). Вже тривалий час у Празі активно діяли дві потужні земляцькі організації студентів, які, щоправда, не могли дійти згоди між собою у національно-мовному питанні. Більш чисельне русофільська група

гуртувалася у товаристві «Возрожденіє», а народовці – у Союзі підкарпатських руських студентів (далі – «Союз»), який у цей час стрімко переходив на проукраїнські позиції та налагоджував співпрацю зі столичними об'єднаннями українських емігрантів. Саме членом «Союзу» 3 жовтня 1928 р. став і студент-правник Микола Копач.

Проте вже невдовзі матеріальні труднощі змусили Миколу перервати навчання та повернутися до роботи у Педагогічному товаристві. Разом з тим, перебуваючи в Ужгороді, молодий чоловік не поривав зав'язків із земляками, котрі навчалися у Празі. Доказом цього стала його активна участь у підготовці та проведенні З'їзду народовецької молоді Підкарпатської Русі. Скликанню з'їзду передували позачергові загальні збори «Союзу», що відбулися 10 лютого 1929 р. у Празі, й власне ухвалені там рішення, котрі задокументували остаточний та незворотній перехід організації на проукраїнські позиції. «Населення Закарпаття, що ще й дотепер носить на собі назву «русини», «руснаки», це органічна складова частина українського народу, що заселює Радянську Україну, Західну Україну (цебто Галичину, Волинь, Полісся, Холмщину), Буковину, частину Басарабії та деякі землі Російської Соціалістичної Федеративної Радянської Республіки. Населення цих територій говорить одною і тою самою українською мовою, має одну і ту саму літературу, одні і ті самі звичаї, один і той самий побут та народне мистецтво (...). З огляду на це нема ніяких основ для теорій про національну окремішність «руського» населення Закарпаття від решти українського народу. (...) Усіх, хто дотепер прикривається русинством, вважаємо свідомими чи несвідомими союзниками наших гнобителів», – йшлося в одній із резолюцій, ухвалених зборами. Саме на зборах було вперше озвучено ідею скликати в Ужгороді з'їзд національно свідомої молоді.

Посередництвом М. Копача та інших «союзівців», які тоді теж перебували поза студіями, у короткі часі було налагоджено зв'язок із ініціативними представниками середньо-шкільної та робітничої молоді Підкарпатської Русі. А вже 7 березня відбулася спільна нарада, де остаточно вирішили провести в Ужгороді «перший культурно-національний з'їзд народовецької молоді» та визначили дату його скликання – 7 липня. «Ініціатори взявши на себе се шляхотне завдання, стали від першого дня пробиватись тернистим шляхом до поставленої цілі з твердою вірою, що бажану ціль за всяку ціну осягнуть, і чим більше буде тернистий той шлях, тим більше затвердиться віра в молодих серцях», – згадував невдовзі сам Копач.

Перший з'їзд народовецької молоді, що під головуванням Миколи Копача відбувся 7 липня 1929 р. в Ужгороді став яскравою демонстрацією перемоги української національної ідеї серед молодшого покоління підкарпатських русинів. За оцінками дослідників, участь у ньому взяли близька 1200 осіб, головним чином – молодь з різних куточків краю. В «Прокламації», ухваленій за підсумками з'їзду, його учасники категорично заявили: «Нас хочуть культурно одірвати від наших закарпатських братів, а ми проти таких замірів будемо боронити нашу рідну культуру, бо лиш тоді будемо мати силу, як будемо мати силу, як матимемо культурну єдність з матірним пнем, з великим українським народом, з котрого походимо. Інакше грозить нам національна смерть».

У 1930 р., паралельно із роботою у Педагогічному товаристві, М. Копач вчителював у Худльові. Зароблені кошти заощаджував на продовження університетських студій. У жовтні того ж року знову вирушив до Праги та поновився в університеті. Не отримавши місця у гуртожитку, разом із товаришами змушений був винаймати приватне помешкання. Співорендарями виступали однокурсник Копача – Іван Кралик та Вікентій Шандор, який якраз розпочинав навчання у Карловому університеті. «Жили ми троє в одній кімнаті і наче приковані сиділи над книжками – отих двох старших чекав перший державний іспит, а мене – вивчення матеріалу за перший семестр, який я пропустив, працюючи в банку», – згадував пізніше цей період В. Шандор.

Зауважимо, що саме навчання давалося Миколі Копачу не легко. Спроба скласти перший державний іспит восени 1931 р. виявилася невдалою й екзаменаційна комісія більшістю голосів визнала рівень його знань недостатнім. Можливість для повторної атестації студент отримав у січні 1932 р., але тоді його знову чекала невдача. Лише із третьої спроби (4 жовтня 1933 р.) результат М. Копача комісія оцінила на «добре», присвоївши йому академічний титул *Juris Utriusque Candidatus* (перший і найнижчий, за тогочасними стандартами, кваліфікаційний рівень для здобувачів вищої юридичної освіти). Зрозуміло, що як саме навчання, так і підготовка до складання іспиту супроводжувалися для студента суттєвими матеріальними проблемами: оренда помешкання, харчування, транспортні витрати, придбання книг... Незважаючи на це, від свого прагнення здобути вищу освіту він не відмовився.

У вказаний період, паралельно із навчанням, молодий чоловік продовжував активну участь у студентському русі. Зокрема,

він й надалі залишався членом «Союзу», за дорученням якого у 1931–1932 рр. провів в Ужгороді, Перечині, Середньому та навколишніх селах цикл просвітницьких лекцій із соціально-економічної тематики. 19 листопада 1930 р. у Празі відбулися установчі збори Товариства підкарпатських українських соціал-демократичних студентів. Його засновниками виступили студенти-«союзівці», орієнтовані на підкарпатську крайову організації Чеської соціал-демократичної партії. Членами товариства, зокрема, стали: Юрій Соколович, Михайло Русинко, Микола Бандусяк, Олексій Галас, Микола Лелекач, Володимир Остапчук, Євген Ретій та ін., а його головою одногосно був обраний Микола Копач.

У перерві між спробами скласти державний іспит Микола кілька разів повертався до рідного краю, де займався учительською працею. У 1932–1933 рр. був помічним вчителем народної школи у Залужжі, на початку осені 1933 р. – у Симері, а з жовтня 1933 р. до червня 1934 р. – у Гайдоші. Крім викладання, брав діяльну участь у роботі товариства «Учительська громада». М. Копач був активним учасником масового II-го з'їзду народовецької молоді. Цей масовий захід, що відбувся 1 липня 1934 р. у Мукачеві, в чергове підтвердивши високий рівень української національної свідомості молодшого покоління краян. Під час конгресу Микола виступив із доповіддю на тему «Економічна ситуація в Підкарпатській Русі», продиктовану наслідками недавньої економічної кризи.

Восени 1934 р. М. Копач знов повернувся до університету. Готувався до складання наступного державного іспиту. Поряд з цим продовжував просвітницьку й творчу роботу: виступав по радію, друкувався у пресі. До прикладу, у 1935 р. в ефірі Кошицької радіостанції, програми якої транслювалися й на Підкарпатську Русь, прозвучали його лекції «Чому і як карає держава?» та «Мукачево й Ужгород у соціально-економічному світлі».

Влітку 1935 р. часопис «Пробоем», який студенти-«союзівці» видавали у Празі, помістив статтю М. Копача із промовистою назвою «Ми на краї пропасти; совість сліпа і глуха». У ній, виходячи з власного досвіду та прикладу інших земляків-студентів, автор охарактеризував складну долю підкарпатської молоді, що важко пробивалася по життю, здобуваючи освіту в умовах матеріальної скрути. Проаналізувавши статистику щодо кількості карпатоукраїнських студентів у високих школах ЧСР та порівнявши її з кількістю студентів інших національностей, він справедливо дорікнув

старшій громадськості за інертне ставлення до студентського питання: «Не може нам ніхто твердити, що на високих школах є тільки заможніші, бо ми в переважній частині сини селян, що з зятими зубами пориваємося вперед (...). Правда, що у нас не найшлася душа до сьогодні, котра б хоч 100 – корон стипендії виписала. (...) Де оті приятелі науки? Невже ж так сліпа і глуха наша совість, що її не зворушить обов'язок до самого себе і свого народу, щоб допомогти тим, що пориваються за наукою в голоді і злиднях, аби внести новий світ у нашу задушливу атмосферу?». Трагічність викладених у статті фактів підсилилася тим, що її публікація фактично збіглася в часі із смертю автора.

Невблаганна смерть у розквіті творчих сил підкралася підступно... У липні 1935 р. Микола Копач застудився під час купання. Застуда швидко переросла у пневмонію, яка для організму, ослабленого втомою й частим недоїданням, виявилася фатальною. Вже за кілька днів – 18 липня він помер у Мукачівській лікарні.

Костянтин Куцов

Джерельні приписи:

1. Копач, М. Алойз Ірасек / М. Копач // Пчолка [Ужгород]. – 1930. – № 8 (апріль). – С. 212.
2. Копач, М. Дещо про I. з'їзд молоді 1929 / М. Копач // Народо-овець. – [Ужгород ; Прага]. – 1934. – № 2 (трав.). – С. 2.
3. Копач, М. З'їзд народовецької молоді (Коротка історія) / М. Копач // Ювілейний календар т-ва «Просвіта» на звичайний рік 1930. – Ужгород : Друк. акц. товариства «УНІО», 1929. – С. 163-164.
4. Копач, М. Ми на краї пропасти; совість сліпа і глуха / М. Копач // Пробоєм. – [Прага]. – 1935. – № 7-8 (лип.-серп.). – С. 68-70.
5. Копач, М. Проф. Др. Карло Кадлец 1865–1928 / М. Копач // Подкарпат. Русь. – 1929. – Ч. 2 (февруар). – С. 25-29.
6. Копач, М. Проф. Др. Т. Г. Масарик і студентство / М. Копач // Подкарпат. Русь. – 1930. – Ч. 3 (март). – С. 33-40.
7. Копач, М. Сучасна школа в поглядах Т. Г. Масарика / М. Копач // Подкарпат. Русь. – 1929. – Ч. 3 (март). – С. 49-54.
8. Копач, М. Франц Шуберт 1797–1828 / М. Копач // Подкарпат. Русь. – 1928. – Ч. 6 (юній). – С. 113-115.
9. Копач, Н. Руський національний хор в Киблярі / М. Копач // Народний ілюстрований календарь «Просвіти» на рік 1927. – Ужгород : Друкарня Крживанек і спілка, 1926. – С. 75-76.

* * *

10. Незабутній : [про М. Копача] // Пробоєм. – 1935. – № 9-10 (верес.-жовт.). – С. 73-74. – фот.

11. О. П. [Полянський О.]. Микола Копач / О. П. [Полянський] // Учительський Голос. – 1935. – Ч. 7 (верес.). – С. 134-135.

12. Помер Микола Копач // Укр. слово. – 1935. – 1 серп. – С. 2.

Листопад: 9

ВОЛОДИМИР ПАНАСОВИЧ ПРИХОДЬКО

65-річчя від дня народження кандидата історичних та доктора економічних наук, професора, педагога, громадсько-політичного діяча
(нар. 1960)

Серед випускників історичного факультету (тепер факультет історії та міжнародних відносин) Ужгородського університету є відомі люди, які сумлінно і самовіддано трудилися в обраній сфері усе життя. Але є й такі, які мають вагомі здобутки у різних напрямках роботи. Саме до них належить відомий історик, економіст, організатор освіти у різних навчально-виховних закладах, керівник закарпатської молоді, яскравий представник обласних органів місцевої влади та місцевого самоврядування Володимир Панасович Приходько. Саме про нього і піде мова у пропонованій статті. Тим більше, що ми вчилися на факультеті приблизно у той час, з різницею в один рік. Отже, ми знаємося 46 років і є про що згадати.

Володимир народився у древньому, але вічно молодому Ужгороді 9 листопада 1960 року у родині Марії Савеліївни та Панаса Лаврентійовича Приходьків. Мати – знана лікарка-педіатр, батько – випускник історичного факультету УЖДУ (перший випуск), шанований і професійний український журналіст та багаторічний голова Закарпатського радіо і телебачення, який віддав розвиткові телерадіокомпанії 40 років (1946–1986). Закінчив се-

редню школу № 1 (тепер Ужгородський ліцей ім. Т. Шевченка) у 1977 році. Вчився дуже добре і разом з атестатом зрілості одержав і похвальну грамоту. Тоді ж став студентом історичного факультету Ужгородського університету. Викладачі заслужено ставили його в приклад, тому й одержав у червні 1982 році диплом з відзнакою. А ще протягом навчання активно займався громадською роботою (голова Інтерклубу студентів УжДУ, секретар комітету комсомолу історичного факультету) та науковою роботою. Його дослідницькі розвідки відзначалися з кращого боку у конкурсах студентських наукових робіт, а в 1980 р. були відзначені престижною відзнакою – медаллю Міністерства вищої і середньої спеціальної освіти та Академії наук Української РСР.

Після закінчення вишу деякий час (до 1983 р.) займав посаду заступника секретаря комітету комсомолу університету, працював за фахом – був вчителем історії та географії в Ужгородських середніх школах № 13 та № 8 та стартував у ролі викладача Ужгородського університету, де викладав суспільні науки студентам-медикам в якості викладача-сумісника (1983–1984 рр.). Робота подобалась, учні і студенти любили молодого спеціаліста, який добре знав навчальні предмети. Але тоді ж у його молодому житті стався поворот... 3 грудня 1984 і по травень 1992 року, які припали на добу спроб перебудови СРСР та його розпаду, він професійно, звісно у вимірах та координатах тодішньої комуністичної системи, працював над вирішенням молодіжних проблем, а тодішній ліфт суспільної та професійної самореалізації виніс його на посади секретаря Ужгородського міськкому ЛКСМУ, секретаря та першого секретаря Закарпатського обкому ЛКСМУ. У 1989–1991 рр. активно підтримував реформування країни і суспільства, створення незалежної Української держави в якості співзасновника та голови Закарпатського молодіжного демократичного союзу.

Набутий організаторський та суспільно-політичний досвід використав у 1992–2002, 2011–2013 рр. роках, коли працював в органах місцевого самоврядування та виконавчої влади: був заступником голови Закарпатської обласної державної адміністрації та першим заступником голови обласної Ради народних депутатів з виконавчої роботи, помічником Прем'єр-міністра України – секретарем міжміністерської та міжвідомчої комісії з подолання наслідків стихійних лих на Закарпатті.

Багато років віддав роботі з інвестиційно-інноваційного розвитку економіки та освіти України та рідного Карпатського краю.

У 1990-ті роки за його участі і підтримки відкривалися нові спеціальності в рідному УжДУ, створювалися нові виші та їх філіали в регіоні, а також Закарпатський центр соціально-гуманітарних досліджень НАН України та Регіональна філія Національного інституту стратегічних досліджень при Президентові України. У реальному секторі економіки в якості генерального директора Закарпатського обласного агентства із залучення інвестицій – органу господарського розвитку Спеціальної економічної зони «Закарпаття» 2002–2009 рр. займався залученням та консалтингово-інженерним супроводом інвестиційних проектів вітчизняних та міжнародних корпорацій у автомобільній та електронній промисловості. За його безпосередньої участі в регіоні були створені і успішно діють такі підприємства, як ПрАТ «Єврокар», ТОВ «Ядзакі Україна», ТОВ «Джейбіл сьоркіт Юкрейн», ТОВ «Флекстронікс».

Огляд багатогранної діяльності В. Приходька на освітньо-науковій ниві розпочнемо з його наукових здобутків. У 1983–1986 роках навчався в аспірантурі УжДУ по спеціальності «Всесвітня історія». Його науковим керівником було призначено доктора історичних наук, професора, завідувача кафедри загальної історії Івана Михайловича Гранчака. За тему кандидатського дослідження було обрано «Співробітництво молодіжних організацій СРСР та Чехословаччини у 80-ті рр.: основні напрямки, проблеми, прорахунки». Аспірант активно включився у пошукову роботу, тим більше, що проблеми молоді йому були добре відомі. Він ґрунтовно вивчав поточні архіви Центральних органів ВЛКСМ та Соціалістичної спілки молоді (ССМ) Чехословаччини, Спілки чехословацько-радянської дружби, Міністерства культури Словаччини, а також Бюро міжнародного молодіжного туризму «Супутник» ЦК ВЛКСМ, Закарпатського обкому комсомолу та Східно-Словацького крайкому ССМ. Крім того, ознайомився з невеличкою кількістю наукової літератури з досліджуваної теми, статистичними даними, публікаціями в періодичній пресі тощо.

Крім того, аспірант регулярно виступав на наукових конференціях з актуальними доповідями та повідомленнями, публікував результати наукових пошуків у часописах, збірниках тощо. У публікаціях наголошував на здобутках та прорахунках молодіжного співробітництва, аналізував настрої молодих поколінь обох країн. У грудні 1990 року на засіданні спеціалізованої ради по історичним наукам при УжДУ успішно захистив кандидатську дисертацію з вищезазначеної теми. Наукові опоненти професори

І. О. Мандрик та І. І. Поп та провідна установа дали високу оцінку дисертаційній роботі.

Після захисту кандидатської дисертації Володимир Приходько зупинив свій вибір на проблемі «Празької весни», тобто на періоді політичної лібералізації та суспільно-політичних реформах в Чехословаччині, яка тривала з 5 січня до 20 серпня 1968 року. Чехословацьке керівництво вирішило будувати соціалізм «з людським обличчям». Це не сподобалось Кремлю і він вирішив організувати ввід в незалежну державу військ Організації Варшавського договору (крім армії Румунії). Революція була придушена, керівництво ЧССР було замінено, радянські війська під назвою «Центральна група військ» залишилися в Чехословаччині (до червня 1991 р.). Науковець досить скрупульозно працював над обраною темою. Незабаром з'явилася монографія «„Ніжна революція“ в Чехословаччині та формування нової внутрішньої і зовнішньої політики країни» (Ужгород, 1999). На жаль, з невідомих нам причин, це дослідження не мало продовження. Після чого Володимир Приходько почав займатися економічними проблемами.

У березні 2009 року В. Приходько призначений Президентом В. Ющенком на посаду ректора Національної академії державного управління при Президентові України, вузу що вінчав собою національну систему підготовки та перепідготовки державних службовців, і в короткий термін чимало зробив для оновлення роботи академії на засадах професіоналізму і європейськості. Після зміни керівництва держави у 2010 р. повертається в Ужгородський національний університет. Він стає професором кафедри міжнародних відносин (2010–2012), згодом професором (з 2012 р.) та завідувачем (з 2013 р.) кафедри міжнародних економічних відносин факультету міжнародних відносин, де трудиться донині.

Перехід В. Приходька до нової наукової спеціалізації – розвиток регіональної економіки та міжнародні економічні відносини відбувся на початку 2000-х років. Разом з науковими консультантами: спершу ректором Чернігівського державного технологічного університету (тепер Національний університет «Чернігівська політехніка»), згодом міністром освіти і науки України, професором Сергієм Миколайовичем Шкарлетом, а згодом завідувачем кафедри економіки та державного управління і ректором Академії муніципального управління (АМУ, м. Київ) професором Олександром Івановичем Дацієм визначили тему докторського дослідження, а саме: «Інноваційний розвиток територіально-ви-

робничих комплексів у регіональній економіці». На основі глибокого опрацювання джерел та наукової літератури вчений розкрив наступні питання: «Теоретико-концептуальні засади інвестиційного розвитку територіально-виробничих комплексів (ТВК) у регіональній політиці», «Методологічні засади інвестиційного розвитку ТВК у регіональній політиці», «Аналіз сучасного стану інвестиційного розвитку ТВК у регіональній політиці», «Методи експериментальної економіки в моделюванні траєкторії інвестиційного розвитку ТВК у контексті модернізації економіки», «Формування та реалізація дії механізму інвестиційного розвитку ТВК» тощо.

Вчений брав активну участь у роботі наукових конференцій (у тому числі й міжнародних). Публікував результати дослідницьких пошуків – видав монографію «Інвестиційний розвиток територіально-виробничих комплексів: теорія та методологія» (Донецьк, 2012), 22 статті у наукових фахових виданнях, 6 – в інших виданнях, 12 тез доповідей. Робота містила 43 таблиці та 31 рисунок. Ці здобутки стали основою для успішного захисту докторської дисертації з економіки, яку Володимир Панасович захистив 15 листопада 2012 року на засіданні спеціалізованої вченої ради в Академії муніципального управління (м. Київ). Офіційні опоненти дали високу оцінку дисертації. Захист засвідчив, що на науковому небосхилі України з'явився новий активний дослідник економіки та інвестиційно-інноваційного розвитку.

Зрозуміло, що і після захисту докторської дисертації професор В. Приходько продовжує успішно займатися економічними проблемами. Він є автором 2 одноособових та співавтором 11-ти колективних монографій, близько 200 публікацій, у яких розкриваються зовнішньоекономічні зв'язки, глобальна світогосподарська кон'юнктура та міжнародна економічна безпека, інноваційно-інвестиційний розвиток та економіка знань, розвиток продуктивних сил і регіональна політика, державне управління, глокалізація та сталий розвиток територій тощо.

Володимир Панасович добре відомий і як педагог та методист. Після закінчення університету працював, як уже згадувалось, вчителем історії та географії в Ужгородських середніх школах № 13 та № 8, згодом СШ № 1 та № 20. З 1 вересня 1996 по 30 червня 1997 рр. – завідувач кафедри суспільних наук новоствореного Ужгородського інституту економіки, інформатики та права. З грудня 1999 і по січень 2001 року був доцентом-сумісником кафедри політології (тепер кафедра політології і державного управлін-

ня) Ужгородського університету. З 2010 року і дотепер професор трудиться на факультеті міжнародних відносин УжНУ. Треба відзначити велику ерудицію колеги. Тим більше, що він не «кімнатний» вчений, детально розуміє усе різноманіття життя. Студентам викладає нормативний курс «Міжнародні економічні відносини». Викладає його послідовно, враховуючи раніше вивчені теми, звертаючи увагу на вікові особливості студентів. Він викладач демократичного типу, але, у той же час, вимагає від спудеїв міцних знань, нагадує, що вони усе своє життя повинні вчитися, щоб йти в ногу з часом. А ще виховує студентів активними громадянами Української держави.

Професор Володимир Приходько дбає і про підготовку науково-педагогічних кадрів. Так, він був науковим керівником 5-х аспірантів, які захистили кандидатські дисертації або стали докторами філософії з міжнародних економічних відносин. І ця робота успішно продовжується.

А ще звернемо увагу читачів нашого видання, що професор Володимир Приходько є директором Інституту державного управління та регіонального розвитку Ужгородського національного університету з 2013 року. Створений групою дослідників з числа істориків на чолі з професором Миколою Палінчаком, який нині очолює факультет міжнародних економічних відносин та наглядову раду, Інститут організовує та забезпечує наукові та консультативні послуги для органів державної влади, місцевого самоврядування, громадських та приватних організацій. Ця установа підтримується на різних етапах діяльності Фондом Карпатського Євро регіону, Радою міжнародних досліджень та обмінів, Міжнародним галузевим стандартом, а також технічної специфікації (ІАТФ), Канадською агенцією міжнародного розвитку, фондом «Відродження». Зрозуміло, щоб забезпечувати міжнародну підтримку очільник повинен проявити значні зусилля. Тому можемо з впевненістю констатувати той факт, що Володимир Панасович на своєю місці.

Вважаємо за потрібне підкреслити той факт, що Володимир Панасович має неабиякі організаторські здібності, які проявилися в часи ректорства Національної академії державного управління при Президентові України, директорстві Інституту державного управління та регіонального розвитку, завідуванні кафедри міжнародних економічних відносин. Ці посади засвідчили, що колега добре знає нормативно-правову базу з організації роботи

згаданих установ. Забезпечує творчу атмосферу в колективі, знає можливості кожного підлеглого і дає йому посильні завдання, дбає про забезпечення матеріально-технічної бази ввірених йому установ або підрозділів. До речі, викладачі кафедри міжнародних економічних відносин проходять стажування у США, Великій Британії, Німеччині, Італії, Норвегії, Польщі, Словаччині, Румунії та Угорщині. Сам очільник кафедри проходив стажування в Норвегії, Польщі, Словаччині, Україні тощо.

Професор В. Приходько активний у громадському житті. Він член спеціалізованих вчених рад із захисту дисертацій докторів наук (PhD) зі спеціальності «Міжнародні економічні відносини». Член редколегій низки фахових видань з економіки, зокрема ужнівського фахового видання «Міжнародні економічні відносини та світове господарство». Член Закарпатського осередку Міжнародної громадської організації «Україна-Польща-Німеччина». І це далеко не повний перелік його громадських доручень.

Ювіляр – щасливий у сімейному житті. Він одружився з Вікторією Манайло, онукою відомого живописця, графіка, педагога, народного художника України Федора Манайла (1910–1978), Меморіальний музей якого в Ужгороді вона і очолює. Вікторія Манайло-Приходько також закінчила історичний факультет Ужгородського університету та Закарпатський художній інститут (тепер Закарпатська академія мистецтв). Займається живописом, є членкинею Спільноти художників України та викладає в академії. Подружжя Приходьків виростило і виховало чотирьох дітей, мають першу онучку, які тішать старше покоління сім'ї своїми успіхами.

Багатолітня і сумлінна праця на благо Української держави взагалі і Закарпаття зокрема була помічена і частково відзначена. Колега має почесне звання Заслужений працівник народної освіти України (1998). Його нагороджено Почесною грамотою Кабінету Міністрів України (2006), ювілейною медаллю «25 років Незалежності України» (2016), іншими відзнаками.

Наш високошановний колега підійшов до ювілею – 65-річчя від дня народження. Зустрічає його з великими здобутками в галузі історії, економіки, педагогіки, місцевого самоврядування та виконавчої влади. А попереду – нові задуми і плани. З роси і води Вам, вельмишановний професоре!

Микола Олашин

Джерельні приписи:

1. Імплементация Угоди про асоціацію між Україною та ЄС в умовах трансформації Європейського Союзу : інвестиції, техн. регламенти, міграція, детінізація економіки : монографія / Я. Голоніч, В. П. Приходько [та ін.] ; ред.-упоряд. О. Єгорова ; М-во освіти і науки України, ДВНЗ «Ужгород. нац. ун-т», Ф-т міжнар. економ. відносин. – Ужгород : РІК-У, 2017. – 180 с. : табл., іл. – (Серія «Кафедральна бібліотека. Міжнародні економічні відносини». Вип. 5). – Бібліогр. : с. 159-172.

2. Приходько, В. П. Інвестиційний розвиток територіально-виробничих комплексів: теорія та методологія : монографія / В. П. Приходько ; М-во освіти і науки України, Міжнар. наук.-техн. ун-тет ім. Ю. Бугая. – Донецьк : Юго-Восток, 2012. – 318 с.

3. Приходько, В. П. «Ніжна революція» в Чехословаччині та формування нової внутрішньої і зовнішньої політики країни / В. П. Приходько ; Нац. ін-т стратег. дослідж. України – Закарпат. філ., Закарпат. регіонал. центр соц.-економ. і гуманітар. дослідж. НАН України. – Ужгород : Госпрозрахунк. ред.-видав. від. ком. ін-формації, 1999. – 96 с.

4. Транскордонне співробітництво у Карпатському (Центрально-Східному) регіоні Європи: процеси трансформації : монографія / Я. Голоніч, В. В. Химинець, В. П. Приходько [та ін.] ; М-во освіти і науки України, Держ. вищ. навч. закл. «Ужгород. нац. ун-т», Ф-т міжнар. економ. відносин. – Ужгород : РІК-У, 2017. – 176 с. : табл., іл. – (Кафедральна бібліотека. Міжнародні економічні відносини. Вип. 6). – Бібліогр. : с. 164-172.

* * *

5. Гранчак, І. М. Автономна Підкарпатська Русь у міжнародних відносинах [1938–1939 рр.] / І. М. Гранчак, В. О. Приходько // Нариси історії Закарпаття : [у 3 т.]. – Т. II (1918–1945) / Ужгород. держ. ун-т, Ін-т Карпатознавства, Закарпат. обл. орг. т-ва охорони пам'яток історії та культури ; редкол. : І. Гранчак (відп. ред. і кер. авт. колективу) [та ін.]. – Ужгород : Закарпаття, 1995. – С. 318-327.

6. Гранчак, І. М. Боротьба проти іноземного втручання. Суперечки окупантів із-за влади над Закарпаттям (квітень–серпень 1919 р.) / І. М. Гранчак, В. О. Приходько // Нариси історії Закарпаття : [у 3 т.]. – Т. II (1918–1945) ; Ужгород. держ. ун-т, Ін-т Карпатознавства, Закарпат. обл. орг. т-ва охорони пам'яток історії та культури ; редкол. : І. Гранчак (відп. ред. і кер. авт. колективу) [та ін.]. – Ужгород : Закарпаття, 1995. – С. 88-93.

7. Давиденко, С. Механізми забезпечення національних економічних інтересів / В. П. Приходько // Економіка та економічна безпека держави: теорія та практика / С. Давиденко, О. Єгорова, В. Приходько [та ін.]. – Ужгород : РІК-У, 2017. – С. 115-122. – (Кафедральна бібліотека. Міжнародні економічні відносини. Вип. 4).

8. Приходько, В. П. Актуальні проблеми розвитку інституційного потенціалу глокалізації (у світлі діяльності євро регіонів Центрально-Східної та Північної Європи) / В. П. Приходько // Геополітика України : історія і сучасність : зб. наук. праць / М-во освіти і науки України, ДВНЗ «Ужгород. нац. ун-т», НН Ін-т євроінтеграц. дослідж. ; редкол. : І. В. Артьомов (голов. ред.) [та ін.]. – Ужгород : ДВНЗ «УжНУ», 2018. – Вип. 2 (21). – С. 105-154.

9. Приходько, В. П. Відносини України з ЄС і державами Центрально-Східної Європи в контексті євроінтеграційних процесів / В. П. Приходько // Carpatica-Carpatica. – Вип. 22 : Проблеми історії, політології, етнології та літературознавства / Ужгород. нац. ун-т, НДІ Карпатознавства ; редкол. : Е. А. Балагурі, М. І. Блецкан, М. М. Вегеш [та ін.] ; відп. за вип. М. М. Вегеш. – Ужгород, 2003. – С. 132-141.

10. Приходько, В. П. Інноваційний університет як чинник регіонального зростання / В. П. Приходько // Інноваційний університет: концепція становлення і розвитку : монографія / за заг. ред. І. В. Артьомова. – Ужгород, 2016. – С. 107-183. – (Євроінтеграція: український вимір. Вип. 30).

11. Приходько, В. П. Карпатський євро регіон / В. П. Приходько, Т. С. Сергієнко, І. М. Сюсько // Нариси історії Закарпаття : [у 3 т.]. – Т. III (1946–1991) / Закарпат. обл. держ. адмін. ; редкол. : І. М. Різак (голова), М. М. Болдижар (кер. авт. колективу) [та ін.]. – Ужгород : Госпрозрахунк. ред.-видав. від. упр. у справах преси та інформації, 2003. – С. 268-276.

12. Приходько, В. П. Орієнтири та інструменти реалізації інвестиційної політики в регіонах України / В. П. Приходько // Моделі і механізми регулювання євро регіонального співробітництва України : монографія / М-во освіти і науки України, ДВНЗ «Ужгород. нац. ун-т»; за заг. ред. : І. В. Артьомова, О. М. Ващук, О. М. Руденко. – Ужгород : Гражда, 2013. – С. 224-233. – (Серія «Євроінтеграція: український вимір»; Вип. 21).

13. Приходько, В. П. Освіта Закарпаття в період структурних змін середини 90-х рр.: труднощі переорієнтації / В. П. Приходько // Економіка Закарпаття сьогодні і завтра: шляхи вихо-

ду з кризи : (матеріали наук.-практ. конф., 13-14 берез. 1997 р.) / Закарпат. обл. держадмін., Ужгород. держ. ун-т, Закарпат. регіон. центр соц.-економ. і гуманітар. дослідж. НАН України, Ін-т регіон. дослідж. НАН України ; редкол. : І. Іванчо (голова) [та ін.] ; відп. за вип. М. А. Лендел. – Ужгород, 1997. – С. 314-319.

14. Приходько, В. П. Система загроз економічним інтересам держави / В. П. Приходько // Економіка та економічна безпека держави: теорія та практика / С. Давиденко, О. Єгорова, В. Приходько [та ін.]. – Ужгород : РІК-У, 2017. – С. 39-47. – (Серія «Кафедральна бібліотека. Міжнародні економічні відносини». Вип. 4).

15. Приходько, В. П. Транскордонне співробітництво в Карпатському регіоні та північноєвропейська практика функціонування структур європейської співпраці / В. П. Приходько // Історія, що об'єднує : нариси новіт. транскордон. співробітництва у Карпат. регіоні : монографія / М-во освіти і науки України, ДВНЗ «Ужгород. нац. ун-т», Ф-т історії та міжнар. відносин, Каф. міжнар. студій та суспіл. комунікацій ; за заг. ред. С. Устича. – Ужгород, 2017. – С. 350-376.

16. Приходько, В. П. Українсько-словацьке прикордоння: інвестиційно-інноваційна складова регіонального розвитку / В. П. Приходько // Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія : Міжнародні відносини. – Вип. 2 / М-во освіти і науки України, Держ. вищ. навч. закл. «Ужгород. нац. ун-т»; редкол. : М. М. Палінчак (голов. ред.) [та ін.]. – Ужгород, 2017. – С. 61-69.

17. Приходько, В. П. Функціонування територій зі спеціальним режимом інвестування : (на прикладі Закарпат. обл.) / В. П. Приходько // Україна : стратегічні пріоритети. Аналітичні оцінки : монографія / за ред. О. С. Власюка. – К. : НІСД, 2006. – С. 449-455.

* * *

18. Приходько, В. Інвестиції – свіжа кров для української економіки : [розмова із заст. голови Закарпат. облдержадмін. / вів В. Ільницький] / В. Приходько // Закарпаття. – 2012. – № 5. – С. 4-6 : фот. кольор.

19. Приходько, В. П. Підходи до проектування та програмного управління територіальним виробничим комплексом / В. П. Приходько // Економіка. Фінанси. Право : щомісяч. інформ.-аналіт. журн. – [К.]. – 2012. – № 8. – С. 9-13.

20. Приходько, В. Свіжа кров для української економіки : [розмова з наук. співробітником Регіон. філ. Нац. ін-ту стратегіч. дослідж. в м. Ужгород про ситуацію із залученням інвестицій

в економіку країни / вів В. Ільницький] / В. Приходько // Фест. – 2011. – 9-15 черв. – С. 5.

21. Приходько, В. П. Фактори забезпечення економічної безпеки держави / В. П. Приходько // Агросвіт. – 2013. – № 14. – С. 31-33.

22. Приходько, В. П. Фактори інвестиційного забезпечення регіонального розвитку / В. П. Приходько // Інвестиції: практика та досвід. – 2012. – № 14. – С. 4-7.

* * *

23. Володимир Приходько : ген. дир. агенції із залучення інвестицій та розвитку території // Неділя. Топ – 50. Найвпливовіші люди Закарпаття 2008 / авт. ідеї, засновник, видавець М. Тимошенко ; кер. проекту, авт. тексту : Г. Валюк, Л. Подоляк, С. Федака ; голов. ред. М. Носа. – Ужгород, 2008. – С. 24 : фот. – Спец. вип. газ. «Неділя» № 24 (237) СВ.

24. Володимир Приходько : заст. голови Закарпат. ОДА // Неділя. Топ – 100. Впливові люди Закарпаття / авт. ідеї, засн. та видавець В. Тимошенко ; кер. проекту М. Носа ; ред. проекту, тексти : Т. Вашаргелі, О. Попович, Г. Тарканій. – [Ужгород], 2011. – С. 23 : фот. кольор. – Спец. вип. газ. «Неділя» № 38 (406) СВ.

* * *

25. Нагороди закарпатцям: [серед нагороджених Почесною грамотою Кабінету Міністрів України ген. дир. ТзОВ «Закарпатське обласне агентство із залучення інвестицій» В. П. Приходько] // Срібна Земля-ФЕСТ. – 2006. – 26 січ.-1 лют. (№ 3). – С. 2.

26. Олашин, М. В. Приходько Володимир Панасович / М. В. Олашин // Олашин, М. В. Історичний факультет Ужгородського національного університету : бібліогр. довідник / Держ. вищ. навч. закл. «Ужгород. нац. ун-т» ; бібліогр. ред. О. Д. Закривидорога ; відп. за вип. І. О. Мандрик. – Ужгород : Гражда, 2010. – С. 283-285. – фот.

27. Тарканій, Ганна. Володимир Приходько згуртовує активних городян задля європейського майбутнього Ужгорода : [обговорення концепції розвитку міста] / Г. Тарканій // Новини Закарпаття. – 2010. – 28 серп. – С. 16.

28. Федака, С. Повернення Володимира Приходька у владу стало сенсацією тижня / С. Федака // Срібна Земля-ФЕСТ. – 2011. – 22-28 верес. – С. 4.

ОРГАНІЗАЦІЯ РАДІОМОВЛЕННЯ Й РОЗВИТОК ТЕЛЕБАЧЕННЯ НА ЗАКАРПАТТІ

80-річчя початку налагодження регулярного радіомовлення в краї (1945 р.) та 60 років від часу створення першої телевізійно-хронікальної групи на Закарпатті (1965)

Ці дати – далеко не єдині й не ключові події в історії регіональних аудіовізуальних медіа, адже розбудова мережі супроводжувалася колосальною роботою: зведенням будівель, налагодженням прямоефірного мовлення, підбором кадрів, створенням і трансляцією передач. Тому дискусійним є питання про те, чи вести відлік, відколи радіо й ТБ стали технічно можливими, чи від виходу в ефір вже регулярних програм. Крім того, неможливо оминати увагою і дорадянський період, адже в той час на території сучасного Закарпаття також транслювали, створювали аудіовізуальний контент, щоправда, не завжди україномовний, а медіаландшафт залежав від політики держав та державних утворень, до яких входив наш край. У цілому історичні й сучасні процеси підтверджують: аудіовізуальний простір Закарпаття – багатогранне явище, а місцеві радіо й ТБ – засоби комунікації в поліетнічному прикордонному регіоні, котрі, звісно, є складовою національної медіасистеми. Прикметно, що формування регіонального телемовлення тривало і його розвиток продовжується у руслі загальноєвропейського інформаційно-комунікаційного поступу.

Дослідження особливостей аудіовізуальних ЗМІ на території сучасного Закарпаття у ХХ ст. обумовлює врахування тогочасних суспільно-політичних умов, культурних процесів, мовленнєвих особливостей. А для усвідомлення сучасних тенденцій регіонального телебачення важливу роль відіграє вивчення закарпатського телебачення незалежної України, комерційних процесів на регіональному телеринку, особливостей взаємодії традиційних телеканалів із новітніми медіа і, безумовно, організації та розвитку Суспільного мовлення в західній області України. У цій розвідці зупинимось на одному з найважливіших етапів – започаткуванню регулярного телемовлення у крайній західній області України, а також пригадаємо початок розбудови радіомережі, без потуж-

ностей якої телемовлення не з'явилося б, та побіжно оглянемо наступні важливі періоди розвитку ТБ.

Ураховуючи основні історичні етапи розвитку регіону, науково-технічні можливості телебачення як виду ЗМІ, обґрунтованими, на нашу думку, є такі періоди його становлення на Закарпатті: I етап – 1934–1945 рр. – наявні передумови розвитку аудіовізуальних медіа, протоформи; II етап – 1945–1970 рр. – організовано регулярне функціонування радіо й телебачення Закарпаття у складі СРСР; III етап – 1970–1990 рр. – характеризується запровадженням двопрограмного, кольорового телебачення, розвитком мовлення пізнього радянського періоду; IV етап – від здобуття незалежності 1991 р. до 2012 р. – відбулося збільшення технічних і творчих потужностей державного регіонального телебачення незалежної України (створення телеканалу «Тиса-1», вихід на супутник), почали розвиватися приватні мовники; V етап, що розпочався у 2012 р. й триває донині, – вирізняється запровадженням цифрового мовлення на території Закарпаття, становленням і розвитком Суспільного (філія АТ «НСТУ»), посиленням взаємодії телебачення з новітніми медіа.

Варто зазначити, що з початку розвитку на Закарпатті регіональної журналістики для неї характерна тенденція багатомовності. Друковані видання, а згодом і радіо-, телепрограми, які виходили мовами найбільш чисельних етнотетностей, свідчать про урахування потреб цільової аудиторії, а також інформаційну політику, пропагандистські цілі тих держав і державних утворень, до яких входило Закарпаття. У період приналежності краю до Чехословаччини (1919–1939 рр.) на тогочасній Підкарпатській Русі починають регулярні радіопересилання з Кошице, де в 1934 році діяла окрема редакція «Передача для Підкарпатської Русі». До цього часу радіопередачі були нерегулярними, у місцевій пресі їх називали авдіціями. Програми тривали близько години і мали інформаційне, фольклорно-етнографічне, розважальне спрямування. Про початок роботи радіостанції в Кошице згадує й відомий український дослідник І. Мащенко. У 1935 р. такі передачі на хвилі 259.1 виходили в середу, четвер, суботу, неділю вранці близько 11.00 чи ввечері близько 17.00–18.00, про що відомо з афіші радіо-програм у газеті «Діло».

На діяльності редакції, яка готувала програми для Підкарпатської Русі, позначалися й політичні протистояння народолюбів, русофілів, українських проугорських рухів, усупереч тому, що ра-

діомовлення мало переважно інформаційно-культурну спрямованість. Подібні виступи стають зрозумілими в контексті політичної ситуації: на Підкарпатській Русі в цей період активно поширювався русофільський напрям. Натомість закарпатським русинам-українцям, попри визнання їх частиною українського народу, а мови – української, не поспішали надавати права, зокрема, право на інформацію рідною мовою. Ці та інші обставини підтверджують, що на Закарпатті, столицею для якого у цей час була Прага, склалися умови, які породили замасковані псевдodemократичними гаслами проблеми, як зазначав у своїй відомій праці «Русинський» сепаратизм: націотворення *in vitro*» мовознавець Л. Белей, зокрема: «поширення ідеї про окремий народ, нав'язування архаїчних правописів, заборону назви «Закарпаття», що в сукупності спричинило денационалізацію краю».

У 1936–1937 рр. підкарпатські русини намагалися організувати окрему радіостанцію в Ужгороді, однак їхні виступи в пресі з цього приводу були проігноровані чехословацьким урядом або ж не були доведені до логічного завершення, як розуміємо з публікацій у тогочасних газетах («Українське слово», «Сотацкій русській вестник. Русській вестник», «Карпаторусській голось», «Недѣля»).

Українське радіомовлення на території Закарпаття запрацювало після надання Підкарпатській Русі автономного статусу у вересні 1938 р., коли поряд із назвою «Підкарпатська Русь» вживалася назва «Карпатська Україна», а українська мова набула статусу офіційної. Радіостанція працювала спочатку в Ужгороді, згодом у Хусті, де з 1939 р. регулярно мовила для населення.

Радіомовлення періоду угорської окупації велося з Будапешта, на території Закарпаття були доступні різножанрові програми, зокрема щоденні новини угорською, словацькою, руською мовами. У квітні 1944 р. угорський уряд видав розпорядження, яким забороняв слухати закордонне радіо, крім німецьких радіостанцій, радіостанцій, окупованих Німеччиною, країн-союзників Німеччини, про що інформували в тогочасній газеті «Недѣля». Порушників позбавляли волі до 6 місяців, відбирали радіоапарат. Загалом функціонування радіо періоду угорської окупації, коли у світі тривала війна, потребує окремого дослідження.

У першій половині ХХ ст. на території сучасного Закарпаття знімали також фільми-хроніки, які неможливо оминати в процесі дослідження історії телебачення. Такі кінострічки були максимально наближені до документалістики, зорієнтовані здебільшого на

закордонного глядача. Дослідниця Т. Росул згадує про спеціально створену в 1943 р. у Чехословаччині Кінематографічну консультативну раду, яка займалася фільмуванням віддалених регіонів республіки, підготовкою пропагандистських і рекламних матеріалів, що слугували розвитку туризму, а у випадку Підкарпатської Русі – ще й ознайомленню жителів інших регіонів з цією частиною республіки. Фільмотворці користувалися такими жанрами й жанровими різновидами, як хроніка, відеорепортаж, пейзажний відеожурнал, художня документалістика, художній фільм. Давніші фільми – без дикторської начитки, тож автори додавали титри з різноманітною інформацією чеською мовою: кількістю жителів, площею території, назвами географічних, архітектурних об'єктів тощо.

Удосконалюючи класифікацію стрічок, візнятих на території Підкарпатської Русі, запропоновану Т. Росул, розподіляємо фільми-хроніки про Підкарпатську Русь за проблемно-тематичним критерієм на: пейзажно-побутові відеожурнали («Ужгород та його околиці», відеожурнал «Картинки з Підкарпатської Русі», фільм-хроніка «Підкарпатська Русь», фільм «Весна на Підкарпатській Русі», фільм про Підкарпатську Русь у двох частинах, пейзажна хроніка про Верховину, «Підкарпатська Русь» та ін.); пропагандистські стрічки про важливі події за участю політичних і громадських діячів («Перший крайовий з'їзд освітніх працівників Підкарпатської Русі в Ужгороді», «Усьому землеробському народу» тощо); художні фільми («Корятович», «Земля співає», «Марійка-невірниця» тощо).

На території Карпатської України знімали документальні фільми, які вважаємо прототипами репортажної тележурналістики: «Трагедія Карпатської України»; кольоровий фільм під назвою «Україна в огні»; фільм українця Р. Мишкевича, знятий на Гуцульщині тощо. Важливо, що після завершення ці стрічки транслювали для закордонного глядача: відгуки та оголошення кіносеансів знаходимо, зокрема, в заокеанській газеті «Свобода».

Із періоду угорської окупації (1938–1944 рр.) відомі фільми-хроніки пропагандистського спрямування з кіножурналу «Угорські новини», зокрема, про прихід угорських військ до Ужгорода та Мукачеве; зустріч угорських і польських військових на кордоні, що проліг через Ужоцький перевал, біля с. Верб'яж; вступ угорських військ до Хуста; святкування Різдва в селі Пістрялові на Мукачівщині; американський кінофільм про життя євреїв у Карпатській Україні 1939 р. та ін. У таких стрічках демонструва-

ли місцевість, куди заходять військові, культові споруди, урочисту зустріч солдат із населенням, радість русинів-українців, щедрість військових, які роздають харчі населенню, тощо. Кадри супроводжуються маршовими мелодіями, титрами, озвучені угорськомовним диктором. Подібні фільми відносимо до кінопропаганди.

Загалом дорадянський період формування аудіовізуальних медіа підтверджує, що розвиток засобів масової інформації в крайній західній області сучасної України відбувався паралельно з українським і в контексті європейського медіапроцесу. З-поміж тогочасних проблем насамперед назвемо перебування Закарпаття під владою чужих держав, оскільки попри обіцянки автономності для проукраїнського культурного, суспільно-політичного розвитку склалися не найсприятливіші обставини. Окрім того, слід об'єктивно визнати, місцева інтелігенція, яка потрапила під вплив різних політичних рухів, не була одноставною в питанні розвитку аудіовізуальних українськомовних медіа. Тому своєрідне піднесення радіомовлення, заснування власної радіостанції в Карпатській Україні, а також розвиток кінематографу в 1938–1939 рр. вважаємо важливим поступом в історії медіа дорадянського періоду.

Після приєднання Закарпаття до УРСР починається державна радіофікація області, що була спрямована передусім на утвердження класової ідеології. У листопаді 1945 р. з Києва направили пересувну радіостанцію «Пчела» (позивний «РВ-130») та зв'язковий короткохвильовий передавач «РАФ-КВ-5». Необхідність зумовлювалася суспільно-політичними подіями, зокрема прийдешніми виборами до Верховної Ради СРСР. Перша радіопередача новоствореного обласного радіо, трансльована на всю республіку, вийшла 20 листопада 1945 р. На змістовому рівні була присвячена підготовці Закарпатської України до виборів у Верховну Раду СРСР. Вона мала звичне для того часу ідеологічне забарвлення – жителі наймолодшої області у складі УРСР дякували за щастя возз'єднання із братньою сім'єю народів. Про вихід передачі згадував у своїй праці дослідник І. Мащенко, а подробиці відомі завдяки газеті «Закарпатська правда», яка одна з чотирьох залишилася в медіапросторі після входу Червоної армії на територію краю і на першій сторінці розмістила розширену замітку про важливу медіаподію.

Зауважимо, що з самого початку організації радіо на Закарпатті було враховано етнічну специфіку краю. З архівних документів стає зрозуміло, що ефірний час обласного радіо у 1946 р. становив 2 години 30 хвилин на день. Розподілявся на дві трансляції

протягом дня по годині 15 хвилин. Виходили громадсько-політичні передачі українською і російською мовами (зокрема, й один раз на тиждень для молоді); огляд обласних газет (українською, російською та угорською мовами); літературно-драматичні передачі українською та російською мовами (один раз на тиждень); музичне мовлення, показ художньої самодіяльності краю; передачі для дітей (один раз на тиждень); платні повідомлення та оголошення.

Не вдаючись у докладні пояснення проблем радіофікації на Закарпатті, зауважимо, що процес організації цього виду ЗМІ супроводжувався багатьма труднощами: релігійні переконання закарпатців, висока вартість підключення абонентів, незадовільне обслуговування радіовузлів і лінійного господарства, тривалі перерви в роботі радіо та неефективне керівництво зі сторони управління зв'язку.

Технічні передумови поширення телесигналу на території Закарпаття налагоджували з кінця 50-х рр., і вони були б неможливими без радіомережі, прокладеної на той час у різних районах Закарпаття. Потреба будівництва телевізійного ретранслятора в Ужгороді виникла ще в 1957 р. Проектно-розвідувальні роботи були здійснені за рік, а здача об'єкта відбулася лише в 1964 р. Перша телевізійно-хронікальна група в Ужгороді була створена в березні 1965 р., а роботу розпочала з другої половини квітня. На той час, згідно з архівними документами, в її складі були два оператори, асистент, освітлювач, проявник, режисер, але бракувало старшого редактора, не вистачало освітлювальної апаратури, автотранспорту і хімікатів. Їх отримали лише наприкінці квітня. Не дивно, що разом із технікою закарпатці просили і практичних порад користування нею. Суцужно було з автотранспортом, а в кошторисі не передбачали грошей на поїздки знімальної групи областю, а також на оплату роботи редактора чи режисера у Львові для оприлюднення в ефірі передач угорською мовою. На рік роботи першої телегрупи, за орієнтовними підрахунками, потрібно було 1200 карбованців.

Фактична робота телегрупи підтверджує значущий етап розвитку телебачення, незважаючи на те, що репортажі закарпатців спочатку транслювали в програмах Львівської та Київської телестудій. Так, першим повноцінним телематеріалом, створеним в Ужгороді і трансльованим зі Львова, був репортаж про підготовку до першотравневого параду у квітні 1965 р. За кілька днів він отримав подяку з Києва за якісні зйомки. Про цю подію з історії телебачен-

ня згадувала в різних інтерв'ю оператор телестудії Євгенія Малош. Вона була першим працівником, прийнятим 1 квітня 1965 р. у штат радіокомітету (працювала до 1990 р.). Згодом тут почав працювати її чоловік – Золтан Малош. Разом з Євгенією у штат прийняли Валерія Литвинова, який перейшов на роботу в Ужгород з Миколаївської телестудії. Перший професійний тележурналіст – Галина Бойко – з'явився у штаті телевізійників лише через пів року.

Перші передачі Ужгородської телестудії розпочалися до річниці революції за старим календарем – 7 листопада 1967 року. Символічна дата вибрана не випадково, в СРСР намагалися прив'язати такі події до певних свят. Наприклад, 7 листопада 1951 року київський телецентр вперше транслював наживо військовий парад на Хрещатику і демонстрацію трудящих. Тому 1967 рік в історії телебачення Закарпаття можна назвати періодом нерегулярного телемовлення, що велося вже з території Закарпаття, а не зі Львова, як у 1965 р.

Загалом будівництво приміщення для роботи телевізійників в Ужгороді тривало близько двох років: із 14 телецентрів, зведених у республіці протягом 1951–1967 рр., Ужгородський був останнім, його почали зводити в 1965 році, а завершили в 1967 р. Закарпатцям насправді поталанило стати останніми в цьому переліку, адже, як зазначає дослідник А. Бугрим, після 1967 р. діяло «табу» на спорудження нових програмних центрів. Приймали постанови на зміцнення матеріально-технічної бази, проте чіткої системи та критеріїв розбудови телевізійної мережі в Україні в 50-х, 60-х, навіть 70-х роках не було. Тому майже десять областей у 60-90-х роках не мали свого власного телебачення, задовольняючись ретрансляцією програм з Москви і Києва».

Регулярні програми на телестудії в Ужгороді розпочали 14 лютого 1968 р. Підтверджують цю дату архівні матеріали й публікації в обласній пресі. Тоді вперше на екранах з'явилося словосполучення «Показує Ужгород». Переглянути ці програми сьогодні неможливо, оскільки відеоархів сучасної філії АТ «НСТУ» – правонаступниці Ужгородської телестудії – за цей період втрачено. Однак на сторінках обласних видань збереглися публікації про становлення телебачення, першу трансляцію телестудії (нарис Людмили Кудрявської «Тихо! Йде передача»).

Ужгородська телестудія розпочинала регулярне мовлення з невеликих обсягів – 2 годин 24 хвилин на добу. Обласний комітет розпоряджався ефіром у такий спосіб: українськомовним пере-

дачам виділили 1 год 40', угорськомовним – 44' і молдавськомовним – 30'. На практиці це виглядало так, що Закарпаття виходило в ефір із власними новинами двічі на тиждень, на першому каналі. З часу відкриття студії обсяг програм постійно зростав, і в червні 1968 року становив майже 4 години на добу.

Зі збільшенням обсягів мовлення у 1968 р. до 4 годин 30 хвилин на добу і розширенням штату не забарилося прохання про відокремлення студії в самостійну в адміністративно-фінансовому відношенні одиницю з відповідним штатом адміністративних і творчих працівників. Як свідчать квартальні тематичні плани передач, уже за рік у структурі були такі редакції: пропаганди, народногосподарських передач, новин, художніх передач, молодіжна редакція, редакція передач молдавською та окремо угорською мовами, вечірніх програм. Усі передачі закарпатської телестудії виходили в прямому ефірі. За типами мовлення це були програми інтербачення і євробачення, прем'єри радіо- і телевізії, показ багатосерійних телефільмів, розповіді про проблеми естетики, захопливі спортивні репортажі, виступи кращих вокалістів світу і популярних естрадних співаків. Тривали лекції-концерти, вікторини, калейдоскопи. Напередодні різних ювілеїв, які відзначали в СРСР, обласні телестудії ретельно готували серії передач, у яких намагалися демонструвати народну радість щодо цих подій. Окрім того, наприкінці 60-х років практикували кінозарисовки про партизанів, виступи очевидців і колишніх воїнів про Другу світову війну, створювали передачі з питань економіки промислових підприємств, колгоспів, радгоспів, з життя і побуту робітників та селян, передачі на тему мистецтва, літератури. Як і в попередні роки, з екранів не зникла інтернаціональна тематика.

1970–80-х рр. також запам'яталися важливими подіями в історії регіонального ТБ: запроваджено двопрограмне мовлення, відбулося розширення сітки програм, збагачення тематичного й жанрового розмаїття. До кінця 1973 року існуюча мережа телевізійних передавачів дозволила забезпечити 80% населення області однопрограмним мовленням і 40 % – двопрограмним. Наприкінці 70-х рр. у структурі облкомітету було вісім редакцій: інформації, громадсько-політичних, подовжених, художніх, молодіжних та дитячих передач, угорською та молдавською мовами. Істотно зросла кількість жанрів: щомісяця виходили студійні програми; кіно- і фоторепортажі; тематичні передачі пропагандистського спрямування тощо. На Українському, Центральному телебаченні

закарпатці транслювали контент для етноспільнот, інформаційні випуски, тематичні телефільми, виступи народних колективів. Так, облтелерадіокомітет щодня видавав в ефір Українського телебачення по одну-дві передачі тривалістю 20–50 хвилин. У випадку важливої теми і достатнього ефірного часу трансляція могла тривати 1,5 години. До прикладу, в II кварталі 1979 р. телевізійники здійснили 389 виходів на програму Українського телебачення обласних радіо-телевізійних центрів, що в сукупності становило 5 годин 25 хвилин. Уже в IV кварталі того року журналісти підготували і показали для Українського телебачення 20 передач загальним хронометражем понад 15 годин (при запланованих 6 годинах), з яких майже половина були у кольорі. У середині 80-х рр. почали розвиватися нові телеформати (яскравим прикладом є «За і проти» – аналог відомої в СРСР передачі «Погляд» В. Лістєва). Телевізійний канал у дециметровому діапазоні (33) для трансляції передач третьої телевізійної програми Ужгород отримав у 1986 р.

Після здобуття Україною незалежності закарпатський телеринок, подібно до загальнонаціонального, зазнав суттєвих змін у зв'язку з появою на ньому приватних гравців. Однак лідером телепростору краю все ж залишалася державна телерадіокомпанія, що в 2005 р. спромоглася створити власний телеканал «Тиса-1», перейти на супутникове цілодобове мовлення, а згодом і на цифрове. У творчому аспекті структура теж швидко розвивалася: у 2013–2014 рр. існували 13 редакцій, у межах яких творчо-виробничий колектив готував близько пів сотні телепрограм для різновікової аудиторії.

Із 1991 р. й донині на телеринку Закарпаття були представлені 9 комерційних телеканалів: «21 Ужгород» (із 2018 р. й угорська частина «TV21 Ungvár»), «Спектр», «Альянс-ТВ» і «Край-ТВ», «М-Студіо», «РТК «Хуст», «Перший кабельний», «Uzhinform», «Sirius», комунальний, частково приватний «Виноградів ТВ». Три з них – «Спектр», «Альянс-ТВ» і «Край-ТВ» – проіснували всього кілька років. Канали «Uzhinform», «Sirius», «РТК «Хуст», «Виноградів ТВ» припинили створення контенту в період 2018–2020 рр. із різних причин, в основному – через недостатнє фінансування. Відтак у період повномасштабної війни в найзахіднішому регіоні України працюють чотири мовники: Суспільний і три приватні – «М-Студіо», «21 Ужгород» (та його угорська частина «TV21 Ungvár»), «Перший кабельний». Для регіонального медіаринку це непоганий результат, враховуючи кризові обставини та виклики, з якими

стикаються медійники. Утім усвідомлюємо і те, що функціонують такі телеканали не завдяки рекламі чи підтримці глядачів, а з ініціативи власників, повністю фінансуються ними для задоволення політичних амбіцій чи з метою впливу на локальному рівні. Тому єдиною можливістю розвитку конкурентного телеринку, на нашу думку, є зменшення його залежності від політиків-бізнесменів. Крім того, з обережністю й насторогою дивимося на посилення інформаційного впливу на угорців Закарпаття після придбання ГО «Товариство угорської культури Закарпаття» значної частки акцій на приватному телеканалі.

Отже, телебачення прикордонної західної області сучасної України впродовж багатьох років залишалося недостатньо вивченим в українському журналістикознавстві, незважаючи на те, що об'єктивно відображає проблеми телегалузії регіону, а його розвиток на ранніх етапах відбувався в складних суспільно-історичних умовах, у тісному взаємозв'язку з розвитком чехословацьких медіа і в контексті суспільно-політичної ситуації. Утім в українському журналістикознавстві точкою відліку історії дротових ЗМІ у крайній західній області УРСР вважали 1945 р. Усе дорадянське минуле називали буржуазним, ворожим, антирадянським. З огляду на це зрозумілою є тривала відсутність наукових інтересів до дротових медіа періоду Чехословацької Республіки, Карпатської України, гортистської Угорщини.

Після утвердження радянської влади на Закарпатті в 1945 р. розпочався розвиток радіо- й телемережі. Однак на заваді активному впровадженню медіа стояли географічні умови, фінансові труднощі, кадрові проблеми. Будівництво телестудії в Ужгороді ознаменувало розбудову регіонального телебачення Закарпаття як складової частини телевізійного простору України, а початок роботи хронікально-документальної групи може вважатися стартом творчо-виробничого процесу. Загалом початковий етап роботи закарпатської телестудії виявився досить успішним: були створені можливості для передачі радіо- й телепрограм у найвіддаленіших населених пунктах області; запрацював обласний комітет з радіо й телебачення; збудовані приміщення радіодому й телестудії; розпочалися перші нерегулярні, а згодом і регулярні телепрограми. Розвиток мережі продовжили на наступному етапі – у 1970–80-х рр.

Дослідження телеринку Закарпаття 90-х рр. ХХ ст. засвідчує поступовий розвиток приватного телерадіомовлення, що відбу-

валося паралельно з процесами демократизації й комерціалізації на всеукраїнському рівні. З огляду на кадрові, технічні, творчі потужності державний телеканал Закарпаття залишався лідером регіонального медіаринку, утім конкуренти доволі успішно віднайшли власні ніші, зокрема, заповнили прогалини в розважальному мовленні, а також підсилили інформаційний, аналітичний регіональний сегменти. Найбільшою проблемою приватних мовників Закарпаття, як і подібних загальноукраїнських, була і є їхня залежність від політико-олігархічних груп.

Приміщеннями і частково технічними потужностями, налагодженими в минулому, користуються сучасні телевізійники – нині у будівлі працює регіональна суспільна телерадіокомпанія, філія АТ «НСТУ». Ще в 2013 році тут організували невеликий музей радіо й телебачення, де зібрали пристрої, документи, фотографії з попередніх епох. На сучасному етапі розвитку «Суспільне Ужгород» спостерігаємо чимало позитивних зрушень, як суворе дотримання журналістських стандартів у новинних програмах; створення програм за якісним, не кількісним принципом; розбудова системи обміну контентом; розвиток диджитал-сегменту тощо. Водночас неможливо беземоційно спостерігати за суттєвим зменшеннями обсягів авторського контенту, відмовою від різноматематичних проєктів, та поступовим перетворенням філії на корпункт загальнонаціонального телеканалу. На нашу думку, саме такі телеканали, як «Суспільне Ужгород», мали б стати основним джерелом всебічного, об'єктивного інформування громадян про події насамперед у своєму регіоні, особливо під час війни. Крім того, варто збільшити кількість контенту мовами нацспільнот краю, поширювати його на сусідні країни, з якими межує Закарпаття та повідомляти їм об'єктивну інформацію про нашу державу. Актуальним вважаємо подальший розвиток диджитал-сегменту, посилення зв'язків із телерадіоорганізаціями країн ЄС, що сприяло б запозиченню позитивних практик, підвищенню кваліфікації журналістів.

Наталія Толочко

Джерельні приписи:

1. Бідзіля, Ю. Закарпатські медіа кризь призму етнотолерантності : монографія / Ю. Бідзіля, Є. Соломін, Н. Толочко [та ін.]. – Ужгород : Гражда, 2019. – 372 с.

2. Бідзіля, Ю. М. Преса як засіб етноідентифікації у мультикультурному інформаційно-комунікаційному середовищі Закар-

паття : автореф. дис. ... д-р наук із соц. комунікацій : 27.00.04. / Ю. М. Бідзіля ; Київ. нац. ун-т ім. Т. Шевченка. – К., 2016. – 36 с.

3. Закарпаття 1919–2009 років: історія, політика, культура / під ред. М. Вегеша, Ч. Фединець. – Ужгород : Ліра, 2010. – 720 с.

4. Лінгвальний та екстралінгвальний аспекти комунікації в мультикультурному середовищі Закарпаття : монографія / за заг. ред. Ю. М. Бідзілі, Г. В. Шаповалової, Я. М. Шебештян. – Ужгород : РІК-У, 2021. – 628 с.

5. Марушка, І. Граючий тренер : про пережите, про зустрічі в театрі, в кіно і у небі, про здійснене і про те, що не збулося / І. Марушка. – Ужгород : Карпати, 2017. – 104 с.

6. Мащенко, І. Г. Енциклопедія електронних мас-медіа: у 2 т. Т. 1 : Всесвітній відеоаудіолітопис: дати, події, факти, цифри, деталі, комент., персоналії / І. Г. Мащенко. – Запоріжжя : Дике поле, 2006. – 384 с.

7. Мащенко, І. Г. Хроніка українського радіо і телебачення в контексті світового аудіовізуального процесу / І. Г. Мащенко. – К. : Україна, 2005. – 384 с.

8. Толочко, Н. В. Становлення і розвиток телебачення на Закарпатті в історичному, політичному, культурному контекстах : автореф. дис. ... канд. наук із соц. комунікацій: 27.00.01 «Теорія та історія соціальних комунікацій» / Н. В. Толочко ; Дніпров. нац. ун-т ім. О. Гончара – Дніпро, 2020. – 20 с.

9. Українське телебачення: вчора, сьогодні, завтра / М. М. Карабанов, С. О. Абрамов, В. О. Горобцов, І. Г. Мащенко ; заг. ред. І. С. Чиж ; редкол. : (голова) В. М. Петренко. – К. : Дирекція ФВД, 2006. – 647 с.

* * *

10. Росул, Т. І. Радіомовлення в інформаційному просторі Закарпаття 1945–1991 років / Т. І. Росул // Науковий вісник Ужгородського університету. Серія : Історія. – Вип. 1 (40). – Ужгород, 2019. – С. 88-96.

11. Росул, Т. Образ Підкарпатської Русі в Чехословацькому кінематографі (1919–1938) / Т. Росул // Студії мистецтвознавчі. – 2016. – № 1. – С. 24-32.

12. Толочко, Н. В. Виклики і завдання філії суспільного мовлення прикордонного регіону в умовах війни / Н. В. Толочко, Г. В. Шаповалова, В. І. Путрашик // Вчені записки Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського. Серія : Філологія. Журналістика. – 2023. – Т. 34 (73). – № 1. – С. 193-199.

* * *

13. Довідки працівників відділу, обласного управління зв'язку про роботу підприємств зв'язку, підготовку кадрів, про будівництво обласного телевізійного ретранслятора та радіорелейних ліній. – ДАЗО. – Ф. 1. – Оп. 1. – Спр. 167. – 37 арк.

14. Записки відділу пропаганди та агітації, обласних ідеологічних організацій з питань розвитку культури, покращення роботи преси, спорудження пам'яток та монументів в області. – ДАЗО. – Ф. 1. – Оп. 6. – Спр. 123. – 64 арк.

15. Листування з Державним Комітетом при Раді Міністрів УРСР з радіомовлення та телебачення з основних питань діяльності. – ДАЗО. – Ф. Р-1238. – Оп. 2. – Спр. 684. – 41 арк.

16. Листування з Держкомітетом з телебачення і радіомовлення, установами і підприємствами про організацію телепередач, 1969 рік. – ДАЗО. – Ф. 1238. – Оп. 2. – Спр. 1272. – 22 арк.

17. Переписка з державним комітетом при Раді Міністрів УРСР з радіомовлення і телебачення з основних питань діяльності за березень-грудень 1965 рік. – ДАЗО. – Ф. 1238. – Оп. 2. – Спр. 489. – 41 арк.

18. Переписка з державним комітетом при Раді Міністрів УРСР, установами і підприємствами з питань роботи комітету за 1968 рік. – ДАЗО. – Ф. 1908. – Оп. 2. – Спр. 734. – 47 арк.

19. Переписка з Державним комітетом радіомовлення і телебачення при Раді Міністрів УРСР та іншими організаціями з основних робочих питань за 1967 рік. – ДАЗО. – Ф. 1238. – Оп. 2. – Спр. 489. – 20 арк.

20. Постанова комітету радіофікації та радіомовлення при Раді Міністрів УРСР щодо роботи Закарпатського обласного радіокомітету за 1946 рік. – ДАЗО. – Ф. 1238. – Оп. 1. – Спр. 28. – 3 арк.

21. Штатний розпис адміністративно-управлінського персоналу, фінансовий план і плани з праці на 1967 рік. – ДАЗО. – Ф. 1908. – Оп. 2. – Спр. 506. – 13 арк.

* * *

22. Веклюк, В. Жінка, яка зупинила прекрасну мить. Євгенія Малош сміливо ламала стереотипи, ставши першим оператором Закарпатського телебачення / В. Веклюк // Світогляд. – 2003. – 6 груд. – С.14.

23. Малош, Є. «Мистецтво телебачення причаровує – добровільно його не кидають» : [інтерв'ю з оператором Закарпат. телебачення / вела М. Галас] / Є. Малош. // Ужгород. – 2005. – 3 груд. – С. 13.

24. Ільницький, В. Тридцять років ефіру. Святкові дні закарпатського ТБ / В. Ільницький // Срібна Земля – Фест. – 1998. – 19-25 берез. – С. 3.

25. Кудрявська, Л. Тихо! Йде передача / Л. Кудрявська // Закарпат. правда. – 1968. – 18 лют. – С. 2.

26. Передачі з Ужгорода. Телебачення // Закарпат. правда. – 1968. – 14 лют. – С. 2.

Листопад: 23

ОЛЕГ ІВАНОВИЧ КУЦИН

60-річчя від дня народження громадсько-політичного й військового діяча, лейтенанта, командира 49-ого окремого стрілецького батальйону «Карпатська Січ» Збройних сил України (1965–2022)

Герой, на якого рівняються тисячі воїнів, казав: «Ця війна завершиться в Чопі або у Владивостоці». Так говорив Олег Куцин ще до початку великої війни. Він загинув як герой від прямого влучання російського танка 19 червня 2022 року на своєму командному пункті під Харковом на Ізюмському напрямку. Однак позиції, попри безперестанний наступ противника, Олег та його побратими втримали.

Олег – із тих воїнів, які стали легендою ще за життя. Український націоналіст із Тячева на Закарпатті, саме він у 1989 році першим підняв в області синьо-жовтий український стяг.

Народився Олег Куцин 23 листопада 1965 року в Івано-Франківську, де у той час навчалися його батьки. Закінчив Тячівську СШ № 1 (нині ЗОШ № 1 імені Василя Гренджі-Донського). У 1982–1984 роках навчався в Івано-Франківському інституті нафти і газу. Після строкової служби продовжив навчання у Львівському політехнічному інституті. Закінчив Львівський регіональний інститут державного управління НАДУ при Президентіві України. З 1987 року

працював на Тячівському заводі «Зеніт», де пройшов шлях від майстра до виконуючого обов'язки директора.

Усе його свідоме життя – це боротьба за Україну. Чоловік був прикладом для молоді, яку підіймав на боротьбу: був одним з найактивніших діячів Народного руху України, членом «Просвіти», пройшов Революцію на граніті, Помаранчевий майдан, Революцію гідності. Як рухивець брав активну участь у виборах до Верховної ради 1990 року, у 2000-их вступив до ВО «Свобода». У 2005–2006 роках – перший заступник голови Тячівської райдержадміністрації, його двічі обирали депутатом Тячівської міської ради.

З початком війни організував волонтерську групу, збирав і доправляв допомогу військовим в районі окупованого Слов'янська Донецької області. У 2014–2016 роках Олег разом із окремою добровольчою чотою «Карпатська Січ», яку створив та очолив, пройшов бої за Донецький аеропорт, Піски, Водяне, шахту «Бутівка»... У 2015 році їх чота увійшла в склад 93-ї механізованої бригади Збройних сил України. А відтак у 2016 році була розформована. Олега Куцина після поранення комісували. Він створив дві ветеранські організації «Легіон Свободи» й «Карпатську Січ».

Після повномасштабного вторгнення «Кум» (так називали й начальника Генштабу Карпатської Січі Михайла Колодзінського) разом зі своїми побратимами відновив «Карпатську Січ». Воювали на Київщині, тримали Ізюмський напрямок на Харківщині. 19 травня 2022 року на знак визнання високих заслуг добровольчого загону Головнокомандувач ЗСУ Валерій Залужний за поданням ОК «Схід» утворив 49-й окремий стрілецький батальйон «Карпатська січ» ЗСУ, командиром якого став Олег Куцин.

Олег загинув під час ворожого обстрілу від множинних осколкових поранень під селом Вірнопілля. У момент мінометного обстрілу був в окопах разом зі своїми хлопцями. Вони зробили все, щоб через їхні позиції не пройшла російська 1-ша гвардійська танкова армія, і ціною власних життів втримали Харківщину.

Юрій Бутусов пізніше назвав ці битви «Фермопілами Куцина» та розповів, якими надзусиллями вдалося втримати надзвичайно цінні українські позиції.

«Ми були слабкі тоді, у квітні, коли треба було зупинити наступ на Барвінкове, а ворог рвався відсікти там основні комунікації наших військ на Донбасі. Командувач ОК «Схід» Олег Мікац, який вже кинув у бій навіть батальйон забезпечення, особисто зателефонував своєму другові – Олегу Куцину, командирі добровольчо-

го загону «Карпатська Січ» – і попросив його негайно виїхати до Харківської області й зупинити ворога в селі Вірнопілля, одному з ключових рубежів перед Барвінковим. Куцин негайно виїхав із ватагою добровольців, які спочатку не мали жодного протитанкового ракетного комплексу, і навіть гранатомети рахували поштучно. На них наступали бойові групи зі складу 1-ї гвардійської танкової армії, 4-ї гвардійської танкової Кантемирівської дивізії та 3-ї Червонопрапорної мотострілецької Вісленської дивізії.

Завдання на вигляд було героїчним, а з точки зору тактики – безнадійним: сотня бійців зайняла село у глибокій низині, коли на висотах над ними вже стояли російські танки, що періодично прострілювали єдину дорогу, і треба було летіти на максимальній швидкості, щоб не «схопити» снаряд. Наших прикривала артилерія, але стріляти вона могла не завжди, бо снарядів завжди не вистачало. Якби російські танки та піхота увірвались у село, в низину, шлях, який вів до Барвінкового, був би весь як на долоні, і ніхто не зміг би врятуватися. Олег не виключав, що Вірнопілля зможуть захопити, бо росіяни двічі збирали перед ним групи до 50 одиниць бронетехніки, і наші просто не мали стільки протитанкових засобів, щоб усе це зупинити, вони могли лише битись до кінця та героїчно загинути.

І комбат спокійно підготував село до ближнього бою, бійці з гранатометами, які засіли навколо будинків, мали відстрілюватись до останнього й завдати ворогу максимальних втрат. Росіяни не зайшли, тому що висоти навколо села стали кладовищем російської бронетехніки. Вони відбили всі атаки. Вони втратили багато неймовірних товаришів. Вони пережили ці нелюдські умови. Вони отримали з часом необхідну зброю, підтримку наших танків, артилерії. Перша гвардійська танкова армія через Вірнопілля так і не пройшла, Ізюмський плацдарм став для росіян пасткою, яку ЗСУ закрили у вересні. 19 червня під час чергового обстрілу Вірнопілля російською артилерією Олег Іванович Куцин загинув на своєму командному пункті від прямого влучання. Комбат «Карпатської Січі» наказ виконав. Він переміг», – написав Бутусов.

Сам Олег залишив нам багато цитат – і про війну, і про те, як треба воювати. Чоловік знав, що ця війна буде, просто переживав, що вона буде без нього. Він завжди казав, що зараз триває не перший рік війни, і не дев'ятий, а що це продовження столітньої війни з московською імперією, яку український народ вів із часів козацтва, січових стрільців, повстанців УПА та дисидентів...

«Ми усвідомлюємо, що зараз вирішується доля Української держави та Нації. Тому йти на фронт необхідно. Ні американські «джавеліни», ні англійські «енлави» за нас цю боротьбу не виграють. Лише ми, українці, здатні подолати ворога, бо ми породили цю імперію, і лише ми з допомогою здорового цивілізованого світу здатні її знищити», – ось його слова.

І ще: «Головне – які думки у твоїй голові, коли тримаєш зброю». Так жив і воював він сам, так учив своїх хлопців.

Олега Куцина поховали із почесними на Байковому кладовищі у Києві. Після його смерті друзі та побратими створили петицію на сайті Президента України про те, аби помертню нагородити воїна державною нагородою «Герой України». Петиція набрала необхідну кількість голосів, проте це звання легендарному командирі поки що так і не дали. Хоча усі, кому доводилося спілкуватися з «Кумом», знають, що він Герой.

На честь Олега Куцина перейменували вулиці у рідному Тячеві, Ужгороді, в селі Руське Поле на Тячівщині, в Ізюмі, Конотопі. У 2023 року встановили меморіальну дошку на фасаді Тячівського ліцею № 1 ім. Василя Гренджі-Донського на честь випускника, комбата «Карпатської Січі». Так віддають честь і народну шану людині, яка усе життя боролася за Україну, вчила цього інших і за неї загинула. У 2024 році комбата «Карпатської Січі» помертню нагородили орденом Богдана Хмельницького III ступеня.

Тетяна Козутич

Джерельні приписи:

1. Куцин, О. «На жаль, Де Голлів у нас немає», – каже командир «Карпатської Січі» Олег Куцин : [розмова з мол. лейтенантом про реалії життя на фронті / вів Д. Галко] / О. Куцин // Новини Закарпаття. – 2016. – 16 лют. – С. 6.

2. Куцин, О. «Найважче переживаю смерть друзів–побратимів», – каже захисник донец. аеропорту О. Куцин : [розмова / вела М. Шутко] / О. Куцин // Новини Закарпаття. – 2016. – 1 жовт. – С. 14.

3. Куцин, О. «Основною своєю метою і завданням як народного депутата України вважаю підсилення першої в історії України націоналістичної фракції у Верховній Раді» : [розмова з членом Всеукр. об-ня «Свобода»] / О. Куцин // Калейдоскоп оголошень. – 2012. – 4 жовт. – С. 1-2.

* * *

4. Куцин, Олег. «Мої батьки охрестили мене по два боки Карпат...» [Електронний ресурс] : [розмова з громад.-політ. ді-

ячем / вела І. Гармасій] / О. Куцин. – Режим доступу : <https://bit.ly/3JQINPs>. – Назва з екрана.

* * *

5. Штефаньо, Оксана. Для людини, яка пройшла війну, найважче сказати рідним, що бойового товариша вже нема : [про громад., політ. та військ. діяча О. Куцина] / О. Штефаньо // Новини Закарпаття. – 2019. – 27 лип. – С. 7 : фот.

6. Штефаньо, Оксана. Загинув легендарний командир Олег Куцин : [батальйону «Карпатська Січ»] / О. Штефаньо // Новини Закарпаття. – 2022. – 25 черв. – С. 8 : фот.

7. Пам'яті Олега Куцина : [про громад., політ. та військ. діяча, який загинув у рос.-укр. війні] // Календар «Просвіти» на 2023 рік / ГО «Закарпат. крайове культ.-освіт. т-во «Просвіта» ; уклад. : П. М. Федака, П. П. Федака. – Ужгород, 2023. – С. 170 : фот.

* * *

8. Букет, Євген. Лише українці здатні перемогти імперію зла – слова-заповіт легендарного комбата Олега Куцина [Електронний ресурс] / Є. Букет. – Режим доступу : <https://bit.ly/3RAMuLL>. – Назва з екрана.

9. Бутусов, Юрій. Фермопілі Олега Куцина [Електронний ресурс] / Ю. Бутусов. – Режим доступу : <https://bit.ly/3jtQE1>. – Назва з екрана.

10. В місті Ізюм продовжується перейменування вулиць [Електронний ресурс] : [вул. Гастелло на вул. О. Куцина]. – Режим доступу : <https://bit.ly/3YqiXy5>. – Назва з екрана.

11. В Ужгороді дві вулиці перейменовали на честь полеглих Героїв Олега Куцина та Сергія Кузнева [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://tinyurl.com/5n77r46r>. – Назва з екрана.

12. Волошка, Лариса. На Харківщині в боях з окупантами загинув командир батальйону «Карпатська Січ» Олег Куцин [Електронний ресурс] / Л. Волошка. – Режим доступу : <https://bit.ly/3jxxXLf>. – Назва з екрана.

13. Добровольця Олега Куцина допитали в ГПУ за справою російських слідчих [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://bit.ly/3YvToeA>. – Назва з екрана.

14. Звання Героя України командир добровольчого підрозділу «ОДЧ Карпатська Січ» Олегу Куцину просить надати обласна рада [Електронний ресурс] : [звернення депутатів Львів. облради до Президента України]. – Режим доступу : <https://bit.ly/3lhjvsG>. – Назва з екрана.

15. Командир «Карпатської Січі» Олег Куцин відвідав рідну Тячівську ЗОШ І-ІІІ ст. № 1 ім. В. Гренджі-Донського [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://bit.ly/3YcbsdL>. – Назва з екрана.

16. Командир «Карпатської Січі» Олег Куцин став почесним тячівцем [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://bit.ly/3wVnBld>. – Назва з екрана.

17. Командир «Карпатської Січі» тячівець Олег Куцин нагороджений відзнакою «За оборону Донецького аеропорту» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://bit.ly/40vyZrN>. – Назва з екрана.

18. Командир «Карпатської Січі» тячівець Олег Куцин пройшов офіцерські курси і отримав «Знак Пошани» від Міноборони [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://bit.ly/3Y92RIU>. – Назва з екрана.

19. Корогодський, Юрій. Загинув командир батальйону «Карпатська Січ» Куцин [Електронний ресурс] / Ю. Корогородський. – Режим доступу : <https://bit.ly/3Y9df39>. – Назва з екрана.

20. Куцин Олег Іванович [Електронний ресурс] : матеріал з Вікіпедії – вільної енциклопедії. – Режим доступу : <https://bit.ly/3YuxO9Z>. – Назва з екрана.

21. Літераті, Тетяна. Олег Куцин у спогадах друзів [Електронний ресурс] / Т. Літераті. – Режим доступу : <https://bit.ly/3Y8ZGRg>. – Назва з екрана.

22. Нужненко, Сергій. У Києві на Майдані Незалежності попрощались із командиром батальйону «Карпатська Січ» Олегом Куциним [Електронний ресурс] / С. Нужненко. – Режим доступу : <https://bit.ly/3wXPq2r>. – Назва з екрана.

23. Олег Іванович Куцин [Електронний ресурс] : [База даних Закарпат. ОУНБ ім. Ф. Потушняка «Полегли воїни Закарпаття в російсько-українській війні»]. – Режим доступу : <https://bit.ly/4eHzhIP>. – Назва з екрана.

24. Олег Куцин – ідея і Чин [Електронний ресурс] : [відеоролик проєкту «Ген українців» І. Фаріон про легендар. командира батальйону «Карпатська Січ»]. – Режим доступу : <https://bit.ly/3X20Blm>. – Назва з екрана.

25. Петруньо, Катерина. На Закарпатті відкрили пам'ятну дошку комбату «Карпатської Січі» Олегу Куцину [Електронний ресурс] / К. Петруньо. – Режим доступу : <https://bit.ly/3HHlfla>. – Назва з екрана.

26. Пиріг, Володимир. Комбат «Карпатської Січі» Олег Куцин загинув на Харківщині [Електронний ресурс] / В. Пиріг. – Режим доступу : <https://bit.ly/3X9nt2v>. – Назва з екрана.

27. Поранений комбат «Карпатської Січі» Олег Куцин «втік» з госпіталю, щоб зустрітися зі своїми бійцями [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://bit.ly/3DlrR1r>. – Назва з екрана.

28. Присвоєння командиру «Карпатської Січі», Куцину Олегу Івановичу, звання Героя України, посмертно : електрон. петиція № 22/159880-еп від 15.08.2022 р. [Електронний ресурс] : [звернення громадянина А. А. Сусолова]. – Режим доступу : <https://bit.ly/3HuPGes>. – Назва з екрана.

29. Про перейменування вулиць населених пунктів Тячівської міської територіальної громади, назви яких містять російську символіку, ідеологію та пропаганду країни-агресора : рішення Тячів. міськради VIII склик. від 19 лип. 2022 р. № 1561 м. Тячів [Електронний ресурс] : [вул. Пушкіна на вул. О. Куцина]. – Режим доступу : <https://bit.ly/3YvDAbz>. – Назва з екрана.

30. Сірко, Аскольд. Як був поранений командир «Карпатської січі» [Електронний ресурс] : [О. Куцин] / А. Сірко. – Режим доступу : <https://bit.ly/3YauEbU>. – Назва з екрана.

31. У війні з росією загинув комбат «Карпатської Січі» та «Легіону Свободи», закарпатець Олег Куцин [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://bit.ly/3P9QGN3>. – Назва з екрана.

32. Фаріон, Ірина. Олег Куцин («Кум»): «Мусиш боротися – інакше згинеш» (у 40 днів Відходу...) [Електронний ресурс] / І. Фаріон. – Режим доступу : <https://bit.ly/3jvEg1Y>. – Назва з екрана.

33. Цитатник Небесного полку [Електронний ресурс] : [добірка цитат Небесного полку ; в т. ч. командира О. Куцина]. – Режим доступу : <https://bit.ly/3JM5A6P>. – Назва з екрана.

Листопад: 28

МИКОЛА МИХАЙЛОВИЧ ВАЙДА

115-річчя від дня народження журналіста, видавця,
громадсько-політичного і культурно-освітнього діяча
(1910–1979)

Микола Вайда народився 28 листопада 1910 р. у с. Велика Копаня (нині – Виноградівська міська територіальна громада Берегівського району Закарпатської області) в родині місцевого вчителя.

У рідному селі хлопець провів дитячі роки та закінчив народну школу. У 1921 р. вступив на навчання до Берегівської гімназії, де провчився один рік. У міжвоєнний період Берегівська гімназія була одним із головних центрів виховання української національно-свідомої інтелігенції. Викладачами закладу працювали як місцеві педагоги-українофіли, так і емігранти з Галичини та Наддніпрянської України. Навчальний процес базувався на українських традиціях. Саме у гімназії був створений перший на теренах Підкарпатської Русі осередок «Пласту» – організації, що мала колосальний вплив на формування національної свідомості тогочасної місцевої молоді. Саме тому, не зважаючи на юний вік та короткий час навчання у Берегівській гімназії, з її стін Микола вийшов вже з твердим усвідомленням власної приналежності до українського народу.

У 1922 р. хлопець перейшов до горожанської школи у Севлюші (Виноградіві), куди у той час був переміщений по службі його батько. Варто відзначити, що паралельно із учительською роботою батько Миколи – Михайло Вайда у 1922–1923 рр. обіймав посаду секретаря народно-просвітницької ради Севлюського округу, а від 1923 р. – управителя так званої «жупної бібліотеки». «До цієї бібліотеки водив мене мій батько, тут дістав я доступ до українських, чеських та великоруських книжок, яких помалу став перечитувати», – згадував пізніше сам Микола у автобіографії (ДАЗО, ф. 28, оп. 4, спр. 768, арк. 5). Успішно завершивши навчання у «горожанці» (1924), М. Вайда мав намір продовжити батькову справу та отримати професію вчителя, проте, через надто юний вік, не міг бути прийнятий до учительської семінарії. Впродовж 1924–1926 рр. він навчався в Севлюській торгівельній школі.

У 1926 р. хлопець став студентом Ужгородської учительської семінарії. Заклад підпорядковувався Мукачівській греко-католицькій єпархії, а його роботою керував о. Августин Волошин – визнаний лідер українського руху у Підкарпатській Русі. За злою іронією долі, вже в перші роки навчання Микола осиротів: у 1927 р. помер батько, а за рік по тому – мати. Але, незважаючи на особисту трагедію, юнак продовжував наполегливо вчитися, вдосконалював знання опрацюванням книг в бібліотеках «Общества ім. Духновича» та «Просвіти», активно долучився до громадської діяльності, робив перші спроби у публіцистиці та красному письменстві... У 1927 р. він став членом 33-го пластового відділу (куреня) ім. М. Лучкая, що діяв при семінарії під проводом викладача Леоніда Бачинського, від 1928 р. був його писарем, а від 1929 р. – головою (ЦДАГО України, ф. 269, оп. 1, спр.

1054, арк. 1-2). У цей самий період Микола став активним дописувачем журналів «Наш Родный Край» та «Пластун-Skaut» (згодом – «Пластун»). Виступав зі статтями на молодіжну та історичну тематику, пробував себе у громадянській ліриці. Друкувався під власним прізвищем та похідним від нього псевдонімом – Вайденко.

Наприкінці 1920-х рр. М. Вайда, вже захоплений ідеями українського націоналізму, долучився до діяльності осередку «Української військової організації» (УВО), що підпільно діяв в Ужгороді. Членами осередку стали й кілька його товаришів по семінарії. Ввечері 1 червня 1930 р. під час відзначення «Дня русской культури» в Ужгороді неподалік міського театру студент учительської семінарії, член УВО Федір Тацинець здійснив постріл з револьвера в бік голови русофільського «Общества ім. А. Духновича» о. Євменія Сабова. Юнака було заарештовано на місці, а наступного дня поліція затримала ще кількох осіб, підозрюваних у причетності до атентата. Серед них – емігрантку з Галичини Стефанію Новаківську та Миколу Вайду. Згодом за організацію та здійснення замаху Ф. Тацинець та С. Новаківська були засуджені до ув'язнення. Причетність до справи М. Вайди слідством доведена не була, й він невдовзі був звільнений з-під варті.

У 1931 р. Микола Вайда завершив навчання у семінарії й у вересні того ж року обійняв посаду вчителя у с. Вілок. Там працював до середини 1933 р. З липня до жовтня 1933 р. він пройшов тримісячну службу в чехословацькому війську, по завершенні якої отримав місце вчителя народної школи у Берегові. У липні 1935 р. знов був призваний до війська, цього разу – на 10 місяців. Після демобілізації понад два роки вчителював у рідному селі.

Учительську роботу М. Вайда вдало поєднував із активною громадською та політичною діяльністю. Працюючи у Берегові, був писарем окружного підрозділу «Пласту» та секретарем місцевої філії товариства «Просвіта»; брав активну участь у підготовці та проведенні II-го з'їзду народовецької молоді (Мукачево, 1 липня 1934 р.), під час якого виголосив програмну доповідь «Організація народовецьких сил».

Ще на етапі підготовки з'їзду серед його організаторів виникла ідея створення у Підкарпатській Русі легальної української націоналістичної організації. Фактично це було намагання легалізувати діяльність Організації українських націоналістів (ОУН) на теренах краю. Перша спроба заснування такого об'єднання була зроблена вже 1 квітня 1934 р., коли у Мукачеві відбулися установчі

збори культурно-політичного товариства «Народовецький союз». Його головою став службовець «Підкарпатського банку» Іван Роман, а членами правління: Микола Вайда, секретар Мукачівської торгівельної академії Юліан Химинець, правник Юрій-Всеволод Шпилька, господар Петро Ігнатко, студенти Степан Росоха, Лев Канюга та Євген Дзямка, вчителі Петро Янута, Микола Медвідь та Іван Гопко. Метою товариства було проголошено: «1. Стремління до піднесення духовних і матеріальних сили свого народу через відповідну організацію та всестороннє патріотичне виховання своїх членів; 2. Об'єднувати інші товариства для вище наведеної мети; 3. Заступати та репрезентувати народовецький (націоналістичний. – К.К.)». Затвердити статут «Народовецького союзу» у владних органах, однак, не вдалося. На заваді стала чехословацька бюрократична система, яка, діючи за принципом *divide et impera*, не визнавала ані права на існування української мови на теренах Підкарпатської Русі, ані права «підкарпатських русинів» називатися українцями (ДАЗО, ф. 21, оп. 3, спр. 4009, арк.).

До реалізації ідеї повернулися за рік по тому. 7 квітня 1935 р. в Ужгороді за участі 30 делегатів з різних куточків Підкарпатської Русі відбулися установчі збори партії «Українське національне об'єднання». За задумом засновників, повинна була стати цілком самостійною, незв'язаною із чехословацькими політичними силами. До президії установчих зборів входили: вже згадані І. Роман, Ю. Химинець та Л. Канюга, адвокат Семен Юськів, студентка Єлизавета Кузьма (Кузьмівна), господар Іван Кедюлич та інші. Секретарем зборів одногосно було обрано Миколу Вайду. За підсумками, було схвалено програму партії та оголошено проведення її конгресу у Хусті. З'їзд мав визначити точну назву партії, місце перебування її осідку та обрати керівництво. Щоправда, вже 29 квітня у Великому Бичкові відбулися ще одні збори (участь в них взяли переважно представники Рахівщини), які затвердили нову назву політичної сили – «Українська селянська партія». Ці зміни та пов'язані з ними непорозуміння призвели до того, що частина ініціаторів створення партії, серед яких і М. Вайда, участі у її подальшій діяльності не брали. Разом з тим активна діяльність молодого вчителя по створенню «Народовецького союзу» та «Українського національного об'єднання» не залишалися поза увагою чехословацької поліції. В поліцейських звітах, датованих початком 1935 р., М. Вайда згадувався як головний організатор структур ОУН на території Підкарпатської Русі (ДАЗО, ф. 2, оп. 1, спр. 309, арк. 43).

У вказаний період М. Вайда продовжував плідно займатися журналістикою. Виступаючи під власним іменем, псевдонімом «М. В. Копанський» та криптонімами: «М. В.», «М. В. К.», він активно дописував до журналу «Пробоем», який видавали у Празі члени Союзу підкарпатських українських студентів, ужгородського часопису «Українське слово». Опубліковані ним у цей час статті стосувалися здебільшого політичних тем: національно-мовного питання, організації націоналістичних сил... Молодий вчитель вдосконалював свою майстерність і як літератор. Відомо, зокрема, що написана ним п'єса «Кара Божа» на початку 1930-х рр. неодноразово ставилася театральними гуртками, які діяли при читальнях «Просвіти», а уривок з історичної повісті «Українська кров» у 1936 р. був опублікований в «Альманасі підкарпатських українських письменників».

У 1936 р. М. Вайда розпочав випуск журналу «Карпатська молодь», що позиціонувався як «культурно-освітній та національно-освідомлюючий часопис для молоді Підкарпаття». Допи-сувачами журналу, крім самого редактора, були Петро Міговк, Юрій-Августин Шерегії, Михайло Бора та ін. За браком фінансів та перешкоди цензури видання виходило нерегулярно. Так перший номер був виданий у вересні 1936 р., другий-третій (спарений) – у листопаді того ж року, а четвертий (він же останній) з'явився лише восени 1938 р., проте так і не дійшов до читача, бо весь його наклад було конфісковано. До слова, у 1937 р. від імені редакції «Карпатської молоді» М. Вайда разом з іншими громадськими, політичними і культурно-освітніми діячами підписав «Маніфест до українського народу Підкарпаття» про скликання Всепросві-тянського з'їзду (відбувся в Ужгороді 17 жовтня 1937 р.). Також від імені редакції було надіслано вітального листа учасникам з'їзду, його текст згодом опублікувала газета «Свобода».

Зрозуміло, що помітна активність Миколи Вайди та його яскраво виражені українські погляди викликали як невдоволення в опонентів, так і непокоєння в чехословацької влади. Вочевидь, саме це стало причиною його примусового переміщення з Великої Копані до Ясіня у вересні 1937 р. Ініціатором ротації був крайовий реферат (відділ) освіти, де ключові посади тоді обіймали місцеві русофіли та їх чеські однодумці. При чому на чиновників не подіяли ані аргументи самого Вайди про те, що у рідному селі він змушений залишити хату, господарство та об'ємну бібліотеку, ані публікації в пресі на захист молодого вчителя.

У Ясіня М. Вайда попрацював понад рік. У цей час він не полишав громадської діяльності – продовжував секретарювати в севлюській «Просвіті», виступав на масових заходах, які відбувалися у різних куточках Підкарпаття, друкувався у пресі...

28 листопада 1938 р., коли при владі у Підкарпатській Русі вже перебував автономний уряд на чолі із о. А. Волошиним, Миколу Михайловича, за його власним бажанням, було переміщено до Севлюської горожанської школи. У Севлюші М. Вайда брав участь у створенні місцевого підрозділу «Карпатської Січі» та став його командантом. У ніч проти 16 березня 1939 р. очолюваний ним підрозділ героїчно стримував наступ угорських військ в районі Великої Копані.

Після окупації Карпатської України Микола Вайда на деякий час був ув'язнений, а після звільнення та амністії перебрався до Праги. Там брав активну участь у діяльності представництва Українського національного об'єднання, на початку 1940-х рр. був секретарем його празького відділення, сприяв розширенню структури організації на території Протекторату Чехія і Моравія, долучався до організації українських національних свят. Наприкінці Другої світової війни, рятуючись від радянських спецслужб, перебрався до американської зони окупації у Німеччині, а 1949 р. виїхав до США.

У 1949 р. Микола Михайлович створив у м. Бріджпорт (штат Коннектикут) видавництво «Наш Ужгород». Видавництво спеціалізувалося на публікації карпатознавчої літератури, призначеної для популяризації української національної ідеї серед так званих «американських карпатських русинів». Впродовж 1949-1952 рр. з цієї тематики було видано 14 тематичних брошур, зокрема, праці: Августина Штефана, о. Василя Ларя, о. Стефана Решетила, о. Ореста Чоняка та ін. Автором п'яти з опублікованих видань був сам М. Вайда. Видавничу справу продовжив і тоді, коли переїхав у 1953р. до Філадельфії (штат Пенсільванія). Тут розпочав випуск щоквартального журналу «Карпатський голос» (виходив до 1965 р.) та заснував однойменне видавництво. Серед видань «Карпатського голосу» варто відзначити брошуру М. Вайди «Великий побудитель Закарпаття – в пам'ять 150-літнього ювілею народження о. Александра Духновича» (1953), книгу о. Севастяна (Сабола) ЧСВВ (псевдонім – Юрій Боржава) «Від Угорської Русі до Карпатської України» (1956) та перевидання «Споминів» о. А. Волошина (1959). Крім роботи у часопису та видавництві, М. Вайда як

дописувач співпрацював із редакціями українських емігрантських газет: «Америка» (Філадельфія), «Свобода» (Нью-Йорк), «Ранок» (Дербі, Англія) та ін.; брав активну участь у діяльності та у різний час обіймав керівні посади у Об'єднанні українців Америки «Самопоміч», Товаристві прихильників Української Народної Республіки, Світовому братстві «Карпатська Січ», Організації державного відродження України та інших об'єднаннях української діаспори.

Помер 11 серпня 1979 р. у Філадельфії, де й похований.

Костянтин Куцов

Джерельні приписи:

1. Вайда, М. Великий побудитель Закарпаття: В пам'ять 150-літнього ювілею народження о. Александра Духновича / М. Вайда. – Філадельфія, Па, ЗДА : Вид-во «Карпат. Голос», [1953]. – 48 с.

* * *

2. Вайда, М. Вступне слово / М. Вайда // Волошин, А. Споми-ни: Релігійно-національна боротьба карпатських русинів-українців проти мадярського шовінізму / А. Волошин. – Філадельфія, Па, ЗДА : Вид-во «Карпат. Голос», 1959. – С. 7-10.

3. Вайда, М. Українська кров... (Уривок з історичної пові-сти) / М. Вайда // Альманах підкарпатських українських письменників / під ред. А. Ворона, М. Храпка. – Севлюш, 1936. – С. 158-162.

* * *

4. Вайда, М. В десяту річницю визволення Підкарпаття / М. Вайда // Пластун-Skaut. – 1929. – № 2. – С. 17-19.

5. Вайда, М. Велика Копаня (Уривок зі споминів) / М. Вайда // Укр. Вісник. – [Берлін]. – 1941. – 20 берез. – С. 2.

6. Вайда, М. День Свободи / М. Вайда // Карпат. молодь. – [Велика Копаня]. – 1936. – Ч. 2-3. – С. 3-4.

7. Вайда, М. Наш прапор, наша святість! / М. Вайда // Пластун. – 1935. – 1 черв. – С. 2-4.

8. Вайда, М. Пласт (скавт) / М. Вайда // Пластун-Skaut. – [Ужгород]. – 1929. – № 1. – С. 10-11.

9. Вайда, М. Пластуни і Рідна Мова / М. Вайда // Пластун. – [Севлюш]. – 1935. – 1 квіт. – С. 1-3.

10. Вайда-Вайдено, М. Про батька А. Духновича / М. Вайда-Вайдено // Наш Родный Край. – [Тячево]. – 1929. – Ч. 8. – С. 225-226.

11. Копанський, М. В. Українська молоде, вперед! М. В. Копанський // Укр. Слово. – [Ужгород]. – 1937. – 14 жовт. – С. 2.

12. Микола В. Будуймо український націоналістичний фронт / В. Микола // Пробоєм. – [Прага]. – 1934. – Ч. 6. – С. 74-75.

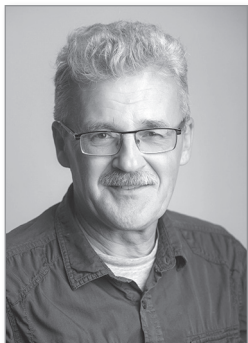
* * *

13. Бачинський, Л. Пласт на Карпатській Україні у 50-ліття його заснування: До діяльності пл. сен. Миколи Вайди в Ужгороді / Л. Бачинський // Свобода-Svoboda. – [Нью Йорк]. – 1971. – 5 листоп. – С. 3.

Грудень: 6

ТАРАС МИХАЙЛОВИЧ ТАБАКА

60-річчя від дня народження художника
(нар. 1965)

Тарас Табака – художник, куратор, автор проєктів, чия творчість не вкладається в означення традицій закарпатської школи живопису. Та й чи потрібно це робити, прив'язуючись до місця народження та формування його перших уявлень про мистецтво. Адже творча позиція пана Табаки зосереджена на аналізі трансформації принципів людського життя, змінах у сприйнятті його суті та пошуках нових обґрунтувань у мистецтві.

Художник народився в Ужгороді 6 грудня 1965 року в молодій інтелігентній родині Михайла та Маргарити Табаків. Не типове для Закарпаття прізвище закорінене на теренах Східної Польщі, звідки родина діда Василя Табаки в одну ніч була виселена при проведенні військово-політичної акції «Вісла». У ті буремні часи, виїжджаючи в ніч на возі з рідного дому, йому вдалося врятувати лише двох синів Михайла та Степана та осісти у передмісті Львова – селі Сокольники, де й сьогодні проживає родина митця.

Закінчивши політехнічний інститут за спеціальністю інженера-будівельника, батько майбутнього художника отримав розподіл до Ужгорода, де й зустрів свою долю – пані Маргариту. Уро-

дженка гуцульського села Богдан, що на Рахівщині, походила з родини Іліяша Досича – закарпатського газди, який знав вісім мов, об'їздив пів світу та мав значні наділи землі у рідній Гуцульщині. З приходом радянської влади власника першої «лановки» у Ясінях було розкуркулено, а майно поділено на користь радгоспу. Короткі штрихи з родинних історій батьків Тараса Табаки окреслюють непросту долю багатьох родин, які зазнали утисків та репресій від радянської влади. Проте не скорились та виховали у власних дітях дух непримиренності до будь-яких форм утисків, насилля та порушення прав свободи.

Зустріч із Золтаном Степановичем Баконієм – перші враження Тараса Табаки від світу образотворчого мистецтва. Художник дуже добре пам'ятає як у п'ять років мама привела його на заняття в студію у Палаці піонерів. Перший довільний малюнок – дівчинка в шапці з бомбоном, яка годує в акваріумі різнокольорових рибок. Хлопчик, що не досягав ногами до підлоги, оригінальністю ідеї та виконанням вмиль вразив викладача. З цього моменту розпочалась їхня історія дружби і наставництва. Роки, проведені у студії Золтана Баконія, – щасливі миті та яскраві спогади, що заклали основу сприйняття мистецтва. Зимові та літні творчі табори, які щороку збирали обдаровану юнь з усієї області, давали шанс познайомитись не тільки з відомими митцями, які приїжджали на майстер-класи, але й потоваришувати з тими, хто сьогодні представляє творче обличчя Закарпаття: Михайло Ілько, Вадим Харабарук, Петро Гойс та ін.

Під орудою наставника, який виховав цілу плеяду закарпатських митців, заклалось розуміння, що пошуки себе у мистецтві – це копітка праця, основа якої не стільки у технічному зростанні, а радше у особистісному розвитку. Захоплення читанням різножанрової літератури цьому лише сприяло. Мамі, яка працювала перекладачем в «Інтуристі Закарпаття», вдавалось роздобути рідкісні підписні видання. З-за кордону привозила літературу словацькою та чеською мовами, тож ті книжки, які не вдавалось віднайти в Ужгороді, згодом вільно читав іншими мовами.

Спрямовано рухатися та досягати цілі – риса, яку виховує спорт. У житті Тараса Табаки – це окрема сторінка. Ще у 10 років його помітив Ярослав Свиди – відомий легкоатлет та тренер Закарпаття, в майбутньому – засновник та почесний президент Федерації легкої атлетики Закарпатської області, син народного художника України Василя Свиди. Під його наставництвом май-

бутній художник стрибав у висоту, бігав короткі й довгі дистанції з бар'єрами, згодом займався велоспортом, багатоборством та іншими видами легкої атлетики. За роки тренувань – виконав сім нормативів на звання кандидата у майстри спорту. Вже після армії (під наставництвом Володимира Гроздицького) захопився марафонами, яких у особистій спортивній історії Табаки – дев'ять!

Ідею вступати до Ужгородського училища прикладного мистецтва не підтримали батьки. Спрацювало стереотипне сприйняття. Тож останні роки навчання в школі виношував ідею вступати до Українського поліграфічного інституту ім. І. Федорова. Та доля вирішила інакше. Вирушивши із друзями до Львова, в останній день подав документи до Львівської політехніки. Так, спонтанно став студентом за спеціальністю «Архітектура» (1983). Сьогодні такий поворот долі Тарас Табака коментує із посмішкою. Адже під впливом професії батька з дитинства добре знав що таке кульман, штангенциркуль, логарифмічна лінійка та інший креслярський інструментарій. Роки навчання за першою спеціальністю привчили до аналізу та аналітики, вмінню прораховувати в різних проекціях завдання будь-якої складності.

Після першого курсу призвали до армії. 1984–1986 роки – час служіння у частині спеціального призначення на Далекому Сході. Серед інтернаціонального кадрового складу бунтарський характер «бандерівця» не відзначався поступливістю: за два роки встиг 72 рази побувати «на губі»! Але й тут зміг проявити творче бачення у плануванні та реконструкції двох меморіалів (м. Хабаровськ; с. Князе-Волконське, Хабаровський край).

Повернення у львівське середовище у другій половині 1980-х сприйнялось вже геть по-іншому. В часи, коли країну рад розбурхували гласність і перебудова, молодий художник шукав свій власний голос у мистецтві. Заперечення епігонства та наслідування додавало бажання самоствердження. Так, після третього курсу прийняв рішення повернутись до Ужгорода.

У 1988 році в Словаччині відбулась перша персональна виставка («Культурні зв'язки», м. Кошице). Художник добре розумівся на модерністичних течіях, тож сміливо впроваджував різноманітні формотворчі експерименти, що зачіпали не лишень площину кольору, але й пластичне відчуття форми. Свідомо відмовляючись від описовості, постійно експериментував, опановуючи основи ненаративного живопису та різних форм постмодерного мистецтва (інсталяцію, відеоарт).

Суспільні зміни на зорі незалежності збурили й творчу молодь найзахіднішого обласного центру. Суттєвою ознакою кінця 1980-х – початку 1990-х стала тематична свобода як злам ідеологічних норм й табу. В час великих очікувань у приміщенні обласного краєзнавчого музею вже працювала одна з перших приватних галерей «Дар» (засновник – Борис Сазонов). Виставковий простір в історичному центрі міста швидко став улюбленим місцем зустрічей. Залучення до співпраці молодих авторів (Тарас Табака, Павло Ковач, Павло Керестей, Вадим Харабарук, Петро Пензель та ін.), новий формат виставок та побудови експозицій викликали бурхливі емоції та жваве обговорення. Тільки за 1989–1992 в галереї «Дар» художник представив кілька авторських проєктів, зокрема «Антропологія живопису», «Хитрий блазень». «Не вір, не бійся, не проси» (1989); «Звичайна ситуація» (1991); та групових – «Штиль-1» (1991), «Сховище», «Штиль-2» (1992). Діяльність «Дару» була настільки активною, що на початку 1990-х групові галерейні проєкти ужгородських митців були представлені у Києві, Апатіні, Будапешті, Мюнхені, Ньюкаслі.

У 1992 році, після кількох років перерви у навчанні, Тарас Табака перевівся на спеціальність «Монументальний живопис» до Київського художнього інституту в майстерню Миколи Стороженка. Учень Тетяни Яблонської був не просто викладачем, а насамперед наставником, який допомагав розвивати власний світогляд.

Паралельно в Києві вибудувалась співпраця із «Совіартом» – однією з перших мистецьких недержавних інституцій в Україні (Центр сучасного мистецтва засновано у 1987 році), бієнале «Імпреза» (Івано-Франківськ). Активна мистецька позиція спонукала ділитись думками у критичних аналітичних оглядах в журналах та бюлетенях «Галерея» (м. Київ), «Дзига» (м. Львів), «Ноєв ковчег» (м. Київ). Безкомпромісно, яскраво, влучно художник вибудовував та артикулював проєкції в майбутнє, сміливо розірвавши будь-які зв'язки з минулим та відстоюючи своє право бачити, чути та відображати світ індивідуально і незалежно.

У цьому коловороті подій постійно контактував із київськими колегами зі сквоту «Паризька комуна» та групи «Живописний заповідник». Ім'я Тараса Табаки вже до певної міри було відомим київському глядачеві. Цьому сприяли участь у симпозіумі «Українсько-французькі зустрічі» (1994, Київ–Хуст), проєкті «Самоідентифікація живопису» (УЦСМ «Совіарт», 1994), першому та другому Київських художніх ярмарках (1994, 1995, «Український дім», м. Київ), Міжнародному Art-фестивалі (1996, «Український дім», м. Київ),

груповому представленні творчості українських художників в «Манежі» на Кримському Валу (1999, м. Москва), виставочній програмі в рамках підготовки до Венеційського бієнале (2000, галерея «Карась», м. Київ). Представляючи проєкт митця в рамках діяльності «ART NEW PROJECT» (творче об'єднання, засноване ЦСМ «Совіарт», приватною галереєю сучасного мистецтва «Обрій» (м. Хуст) та корпорацією «ІPIC» (м. Київ) у 1995 р.) відома дослідниця українського сучасного мистецтва Галина Скляренко зазначала: «Виставка-акція Тараса Табаки «З поверхні чистого листа»...пов'язана з, ще можливо не достатньо артикульованою, і все ж досить помітною потребою в «новому психологізмі», де на відміну від глобальних проєктів та карколомних історико-культурних співставлень, мова знов йде про людину, її внутрішній світ, емоційний простір. ... Акція Тараса Табаки поєднує інтимність, чуттєвість і в той же час прозору асоціативність, які дозволяють кожному суб'єктивно відчувати її живу тремтливую енергетичність, закладені в ній змісти та мовні ходи. ... Йому подобається працювати з різними матеріалами, відкриваючи їхні пластичні, змістові можливості, і робити концептуальні акції з підкреслено «неекспозиційними», радикальними рішеннями. Тарас Табака – художник в русі, він гостро відчуває час і прагне знайти своє місце в сучасному мистецькому просторі».

Означена участь у проєктах – лише окрушини реалізованого художником у 1990-х – десятилітті, коли заповнювались лакуни інформаційного вакууму радянської доби та імпульсивно формувалася простір актуального українського мистецтва. Художник обертався в середовищі, яке реагувало на процеси. Олександр Бабак, Олег Голосій, Павло Керестей, Ігор Янович, Василь Бажай, Олександр Гнилицький, Петро Бевза, Петро Лебединець, Марко Гейко – ті, які поруч творили «живе мистецтво», відмовляючись від категоричності чи стверджувального звучання твору.

В ужгородському мистецькому середовищі життя протікало з меншою інтенсивністю. Пертурбації перших років незалежності ледь зачіпали клан малярського осередку. Рудиментальність спільчанського життя хоч і не заважала експериментальним пошукам «нескорених», але у вихорі інтеграційних процесів гостро відчувалася потреба трансформацій. За кулісами точились розмови, далі яких ніхто не наважувався діяти. Але 12 квітня 1997 року вибухнув скандал. У суботньому випуску газети «РІО-інформ», що мала найвищий наклад серед обласних періодичних видань, вийшло друком інтерв'ю з Тарасом Табакою, в якому він виступив з жорсткою

критикою стану закарпатського мистецького життя загалом, та ситуації у спільці зокрема. 32-річний художник відкрито заявляє: «...Замість міжособистіх війн різного масштабу, треба було займатись своєю справою – пропагандою та розвитком мистецтва. А тепер маємо те, що маємо. Кілька авторитетів, десятка два цікавих авторів та цілу армію чогось такого сірого, безформного, безликого з неприємним душком». Для кола «толерантних однодумців» подібний випадок був неприпустимим! Реакція була миттєвою: повна ігнорація та обструкція автора, який представляв не тільки Закарпаття, а Україну в чисельних міжнародних проєктах.

Що керувало художником: бездумність, нарочита непокорачи провокація? Це було радше бажання провести межу між мистецтвом та немистецтвом, означити прихід нової генерації, яка здатна мислити інакше, відкрито називаючи симуляцією процеси в закарпатському мистецькому середовищі. «Я ніколи не був нейтральним. З дитинства гостро відчував незалежність та внутрішню свободу!», – пояснює сьогодні цю ситуацію пан Табака. Опинившись наодинці, художник не впавав у відчай. Лихі 1990-ті змушували хутко обертатись, вишуковуючи миті для творчості у скрутних буднях. У другій половині 1990-х встиг попрацювати у рекламній агенції «Новий колір», оглядачем рубрики «Арт-критика» у «РІО-інформ» (1997–1999), креативним консультантом у «Срібній землі» (1996–1997), ба навіть, у таксі «004» (1998)!

Свої думки, відчуття та різні емоційні стани ночами виливав на папір. Мало хто знає про поетичний таланти Тараса Табаки. Серед тих кому довіряв – Петро Скунець, з яким працювали у «Срібній землі». «Усе-таки Бог несправедливий. Комусь не дає нічого, а когось обдаровує аж занадто. Тарас Табака дістав аж занадто. Він і художник, незалежний від професійних приписів та моди, і «відеоарт» йому не чужий. Одного я не знав: що він неабиякий поет». Такими рядками Петро Скунець представив добірку віршів художника, що надрукували у «Срібній Землі». Їхні миті спілкування назавжди у споминах пана Табаки, який любить часом цитувати класика: «Журналіст-початківець Поета правити не буде!»

Кардинальні зміни у житті приніс міленіум. 2000-ні стали часом нових пошуків та налагоджування контактів у світі: США, Німеччина, Угорщина, де працював і реалізовував задумане. Консультації по будівництву та дизайну об'єктів допомагали проявляти себе у різних видах діяльності. У 2001 році нарешті вилетів до Нью-Йорка, де з 1992 проживали батьки із сестрою. У 2002 році

став членом Асоціації художників-діячів України, а у 2010 році – членом Союзу художників Вестфалії, РКБ (Німеччина).

У 2003 році після шести років «мовчання» Ужгород знов побачив твори «затятого противника шаблонів та диктату». Із притаманною для пана Табаки іронією, виставку «Фрагментації» присвятив стоїкам. За роки внутрішньої ізоляції, художник занурився у вивчення філософських праць М. Гайдеггера, К. Ясперса, К. Юнга, А. Камю, Ж.-П. Сартра. Під впливом екзистенціалістів у творах з'явилась іронія над загальнообов'язковими утопіями.

Паралельно в часі художник спільно з Рудольфом Фенциком організовував в Ужгороді «Тижні кіно»: 2003 – «Сенсеї східного кіно», 2004 – «Тиждень американського артхаузу», 2006 – «Французькі поцілунки. Тиждень французького кіно». У 2009 році відбувся пілотний груповий проєкт «Ідеаліст», в якому Тарас Табака виступив як куратор, об'єднавши у експозиції роботи молодих авторів. У різних формах мистецтва глядач мав змогу виявити ідею, висловлену куратором у концепції: «Ідеалізм у мистецтві завжди був основою поступального руху. І хоча ідеал є величиною в принципі недосяжною, сам ідеалізм є причиною будь-якого прогресу на відміну від ідеології та ідеалізації, завжди є і буде складовою у нових формаціях. Саме він вимагає постійного пошуку досконалості форм та змісту, культивує наші погляди у відношеннях даності, можливості та необхідності. Це довіра буттю, для якого час є тільки простором його прояву». Згодом, у 2011 в обласному художньому музеї пан Табака представив ще один груповий проєкт «Індеферента», який став логічним продовженням розмірковувань про сенс мистецтва.

Відкриття мистецького центру «Галерея Ілько» у 2013 році стало новим етапом на творчому шляху Тараса Табаки. Сучасний експозиційний простір розкривав можливості для втілення будь-яких ідей та задумів. З групового проєкту «Фрагментації» у 2013 році розпочалась співпраця митця з галереєю. За шість років ужгородці мали змогу насолодитись кураторськими проєктами «INSOMNIA» (2014), «Процес. Новітній реалізм» (цикл виставок, 2016–2017), «INTRO» (2019), «Розкажи мені про тишу» (2020) та виставками, втіленими у життя спільно із Михайлом Ільком. За цей час вдалося згуртувати потужний колектив молодих митців, здатних реагувати та підняти над повсякденними фактами реальності. Руслан Тремба, Віктор Мельничук, Беата Корн, Вадим Харабарук, Наталя Шевченко, Іван Небесник, Михайло Ходанич, Ната

Попова, Олег Токар, Наталя Тарнай, Володимир Ульянов, Василь Кадар, Олекса Динник – художники, з якими за період 2013–2021 було реалізовано близько двадцяти проєктів.

У співпраці з Музеєм сучасного українського мистецтва Корсаків (м. Луцьк) за останні роки було реалізовано кілька авторських проєктів Тараса Табаки. Найбільш амбітний – «INTRO», який об'єднав вісім авторських проєктів, де було представлено творчість понад сорока художників з усієї України. «Мистці виражають всі наші проблеми. Вони – індикатори життя. Ця виставка – величезний оркестр, диригентом якого є Тарас Табака», – прокоментувала експозицію Леся Корсак.

«Сто років самотності» (2021) – масштабна виставка у Львівському палаці мистецтв, яка відбулась у переддень повномасштабного вторгнення. Ніби в передчутті потрясінь, ідейна концепція Тараса Табаки сьогодні звучить мов маніфест: «Ми пройшли через шоккові коври обіцянок та забаванок. Ми віримо лише в себе. Бо ми – мистецтво, думка і відчуття суспільства. Нашого. Українського. ... «Сто років самотності» – це лише символ нашого стоїцизму, принцип нашої волі та духу. Це наші майстерні, наша біль та радість, пиха та втрати, муки та вознесіння, котрими ми готові поділитись. Безкінечна історія, що не має початку чи кінця...».

Тарас Табака не любить багато говорити про свою творчість, керуючись принципом: «Краще ніж говорити – зроби». Його персональні та кураторські проєкти, яких за роки діяльності назбиралось понад сто, – це своєрідний засіб дії художника від безнадійності розмов і суперечок про майбутнє живопису. Позиції автора-трикстера геть протилежні позиціям традиційного автора-класика – деміурга і пророка. При цьому поліфонічність його творчості орієнтована і на інтелектуала, і на масового глядача і, таким чином, настроєна на своєрідне перекодування мистецького ширвжитку та епігонства у живописі.

Оксана Гаврош

Джерельні риписи:

1. Ідеаліст : кат. вист. / вступ. ст. Т. Табаки. – Ужгород, 2006. – 12 с.
* * *
2. Табака, Т. «Місячна містерія» Павла Ковача : [про вист. худож. під одноймен. назвою у м. Київ у центрі сучас. мистецтва «Славутич»] / Т. Табака // Ріо-інформ. – 1997. – 22 квіт. – С. 6 : іл.
3. Табака, Т. «Очі» – як суд без вироку [про роботу ужгородця В. Харабарука «Очі»] / Т. Табака // Ріо-інформ. – 1997. – 8 квіт. – С. 6 : іл.

4. Табака, Т. «Старий-молодий король» Владислава Габди : [про роботу худож. під одноймен. назвою] / Т. Табака // Ріо-інформ. – 1997. – 13 трав. – С. 6 : іл.

5. Табака, Т. Тарас Табака. «Дитячий електричний стілець». Критичний огляд сучасного регіонального образотворчого мистецтва : [інтерв'ю з худож. / розмовник не вказаний] / Т. Табака // Ріо-інформ. – 1997. – 12 квіт. – С. 8 : іл.

6. Табака, Т. «Художник відчуває суспільні речі, які стануть очевидними для всіх значно пізніше» : [розмова з худож. / вів В. Горват] / Т. Табака // Новини Закарпаття. – 2020. – 12 верес. – С. 7 : фот. кольор.

* * *

7. Бесіди: Тарас Табака [Електронний ресурс] / розмову вела О. Гаврош. – Режим доступу : <http://surl.li/glgxoo>. – Назва з екрана.

* * *

8. Вишеславський, Г. Термінологія сучасного мистецтва. Означення, неологізми, жаргонізми сучасного візуального мистецтва України / Г. Вишеславський, О. Сидор-Гібелінда. – Париж ; К., 2010. – 416 с.

Зі змісту : [про Т. Табаку]. – С. 395.

9. Табака Тарас Михайлович : (1965 р. н.) : [художник] // Мистецтво Закарпаття : кат. творів із фондів музею. Кн. 1 / Закарпат. обл. худож. музей ім. Й. Бокшая ; авт. ідеї та концепції проєкту О. Зайцев ; вступ. ст. Л. Біксей ; ред. рада : О. Зайцев, О. Приходько, Л. Біксей [та ін.] ; фот. О. Попова. – Ужгород : Шарк, 2005. – С. 180. – («Каталог колекції Закарпатського обласного художнього музею ім. Й. Бокшая»).

10. Тарас Табака : [художник] // Впливові люди Закарпаття–2017 : топ 100 / авт. ідеї, засн. та вид. В. Тимошенко ; ред. проєкту, тексти : Т. Вашаргелі, С. Федака, М. Носа ; голов. ред. М. Носа. – Ужгород, 2017. – С. 48 : кольор. фот. – (Журнал «Впливові люди № 2 (2)»).

11. Тарас Табака = Taras Tabaka : [про худож. ; у т. ч. його картини] // 7 днів = 7 days : альбом / авт. проєкту, текст Н. Гончарова ; фот. О. Попова ; пер. англ. Ф. Мамедов-Мід'янін. – Ужгород : Вид-во О. Гаркуші, 2012. – С. 52-61 : портр., кольор. іл. – Текст укр., англ. мовами.

* * *

12. Біксей, Л. Ідеаліст : [про вист. під одноймен. назвою у Закарпат. худож. музеї ім. Й. Бокшая – В. Габди, Т. Табаки, В. Павлишина, М. Газа та А. Кондратенко] / Л. Біксей // Образотвор. мистецтво. – 2010. – № 2/3. – С. 144-145.

13. Гаврош, Оксана. Поезія малярства Закарпаття : [у т. ч. згадка про Т. Табаку] / О. Гаврош // Закарпаття. – 2009. – № 1. – С. 42-45 : кольор. іл. – (Проект «Живописці Закарпаття»).

14. Ножка, Анастасія. Виставкою сучасного мистецтва Тарас Табака продовжив попередні проекти : [вист. живопису, графіки, фотографії під назвою «Фрагментації»] / А. Ножка // Новини Закарпаття. – 2013. – 21 трав. – С. 3.

15. Оригінальний художник – оригінальний у всьому : Т. Табака відкрив незвич. вист. до свого ювілею : [в Закарпат. обл. худож. музеї ім. Й. Бокшая] // Новини Закарпаття. – 2015. – 5 груд. – С. 16.

16. Попович, Зоряна. Фрагментації від Тараса Табаки : вист. полотен митець присвятив стоїкам : [у Закарпат. обл. худож. музеї ім. Й. Бокшая] / З. Попович // Світогляд – 2003. – 22 листоп. – С. 12 : фот.

17. Скляренко, Г. Тарас Табака : поверхні чистого листа / Г. Скляренко // ART NEW PROJECT. – К., 1995. – С. 10-12.

18. Тарас Табака відсвяткував своє 50-річчя виставкою «Прапор утопії» : [в Закарпат. обл. худож. музеї ім. Й. Бокшая] // РІО. – 2015. – 5 груд. – С. 9 : фот. кольор.

19. Штефаньо, Оксана. «Наодинці» з Тарасом Табакою зможете побути у скансені : [персон. вист. робіт худож. у Закарпат. музеї нар. архітектури та побуту] / О. Штефаньо // Новини Закарпаття. – 2020. – 12 груд. – С. 3 : фот. кольор.

* * *

20. Попович, Зоряна. «Наодинці»: Тарас Табака презентував персональну виставку картин в Ужгороді [Електронний ресурс] / З. Попович. – Режим доступу : <http://surl.li/uixmvc>. – Назва з екрана.

21. Стрельцова, Марія. «Хто процес допускає, той його програє»: виставка в галереї «Ілько» [Електронний ресурс] : [вист. «ПРОЦЕС. Новітній реалізм в образотворчому мистецтві Закарпаття», ідейним натхненником якої став ужгород. худож. Т. Табака] / М. Стрельцова ; фото А. Кирилюка // Varosh. – Режим доступу : <http://surl.li/qholpo>. – Назва з екрана.

22. Тимощук, Ярослав. Тарас Табака про боротьбу, егоїзм, страхи, молодь та різницю між картинами й фотографіями [Електронний ресурс] : [вернісаж проекту «Егоїст» у «Галереї ІЛЬКО»] / Я. Тимощук ; фот. С. Мазур // Varosh. – Режим доступу : <http://surl.li/bindscy>. – Назва з екрана.

ЮВІЛЕЇ ФАХІВЦІВ БІБЛІОТЕЧНОЇ СПРАВИ – 2025 РІК

ГАБРІЕЛА ІВАНІВНА ГОМОНАЙ

95-річчя від дня народження
(1930–2017)

Однією з перших, справжніх ентузіастів бібліотечної справи, закоханих в книгу і свою професію, які стояли біля джерел бібліотеки Ужгородського університету, була Габріела Іванівна Гомонай.

Габріела Іванівна народилася 8 серпня 1930 року у селі Баркасово Мукачівського району Закарпатської області у сім'ї вчителя Івана Чепи та Анни Войташко. Початкову освіту здобула в школі села Вільхівка Іршавського району. Середню освіту продовжувала в навчальних закладах Іршави та Виноградова. Закінчивши у 1949 році десятий клас, вона вступила в Мукачівське педагогічне училище на заочне навчання.

У цей період Габріела Іванівна виходить заміж за Іллю Івановича Гомоная і початок її трудової діяльності тепер тісно пов'язаний з роботою чоловіка. Вона їде з ним спочатку в Чернівці, а пізніше – в Ужгород. За цей період змінює декілька посад: працює старшою піонервожатою в середній школі № 23 м. Чернівці, секретарем відділу судів в Управлінні Міністерства юстиції в Ужгороді та ін.

У вересні 1951 року Габріела Іванівна вступає на навчання в Ужгородський учительський інститут, який закінчує в 1953 році і залишається тут працювати на посаді старшого лаборанта кабінету мовознавства. Після розформування інституту і об'єднання його з Ужгородським державним університетом вона 1 грудня 1954 року була прийнята на роботу в університетську бібліотеку. Тут Габріела Іванівна проявила себе як сумлінний працівник, добре справлялася з обов'язками бібліотекаря, підвищувала свою ділову кваліфікацію, брала активну участь у теоретичних семінарах і громадській роботі, завдяки чому 25 вересня 1960 року була

призначена завідувачкою відділу комплектування та обробки фондів.

У цей період продовжується активне накопичення книжкового фонду бібліотеки. Література надходить із різних джерел: обов'язковий примірник із Центрального колектора наукових бібліотек за профілем університету, із книжкових магазинів, наукових закладів, бібліотек, приватних осіб. Всю літературу необхідно було вчасно прийняти, опрацювати, систематизувати. Відділ, керований Габріелою Іванівною, успішно справлявся з цією кропіткою і відповідальною роботою.

Через шість років за власним бажанням у зв'язку з важкими сімейними обставинами вона переходить на пів ставки старшого бібліотекаря.

У 1978 році Габріела Іванівна знову працює на відповідальній посаді – завідувачки відділу обслуговування – найбільшого відділу бібліотеки, до якого належали абонементи, читальні зали, іноземний відділ, філії. Читачів у ті часи було багато. За рік бібліотеку відвідувало понад 17000, книговидача складала біля 7000000 екземплярів. Читальні зали працювали до 21 години. Найбільше навантаження припадало на відділи обслуговування. Габріела Іванівна прикладала багато сил до вдосконалення системи книговидачі, налагодила тісний зв'язок між відділами. Досконало знаючи роботу всіх відділів, маючи за плечима значний досвід, добре володіючи угорською та російською мовами, Габріела Іванівна могла при потребі, не рахуючись із особистим часом, підмінити працівника будь-якого відділу. Завдяки своїй відповідальності, професіоналізму, працелюбності, акуратності в роботі вона була прикладом для молодих співробітників бібліотеки, до яких ставилася доброзичливо, з великим терпінням, завжди приходила на допомогу. За це її любили колеги, студенти, поважали викладачі.

Про її досягнення може розказати трудова книжка, в якій є відмітки про подяки, грамоти, занесення на Дошку пошани. Майже все трудове життя Габріели Іванівни – 30 років – було пов'язане з бібліотекою Ужгородського державного університету, це був її другий дім.

У 1978 році за сімейними обставинами вона вийшла на пенсію, але з бібліотекою завжди підтримувала тісний зв'язок. Спілкувалася з колегами, раділа кожній зустрічі з ними, цікавилася новинами бібліотечного життя, була шановним гостем на всіх ювілеях бібліотеки.

дактором, старшим редактором, коректором. На той час працівники відділу вже освоїли комп'ютерну техніку, за допомогою якої редагували наукові тексти.

У 2000 році влаштувалася на роботу в Наукову бібліотеку УжНУ на посаду бібліотекаря у відділ історичної літератури. Через рік переведена у відділ комплектування. Енергія Наталії Іванівни, конструктивний підхід до роботи, наполегливість, висока працелюбність, уміння бачити перспективу сприяли її професійному росту. Завдяки продуктивній праці у 2003 році стала завідувачкою відділу комплектування. З технічних засобів у відділі на той час була одна друкарська машинка. Маючи досвід роботи з комп'ютерною технікою, домоглася отримання першого комп'ютера у відділ, з якого і розпочалася «ера комп'ютеризації університетської книгозбірні».

Наприкінці 2007 року на конкурсній основі таємним голосуванням була обрана директором Наукової бібліотеки УжНУ більшістю голосів. З 1 лютого 2008 р. наказом по університету призначена директором Наукової бібліотеки. Обрана членом Науково-методичної бібліотечної комісії при МОН України.

Як керівник університетської бібліотеки доклала багато зусиль для того, щоб функціонування бібліотеки вишу було максимально наближеним до європейських стандартів. Завдяки Наталії Гунько Наукова бібліотека була зорієнтована на актуальні інформаційні потреби університетського співтовариства. Впроваджено інноваційні сервіси, що надавали максимально повну інформаційну підтримку різним категоріям користувачів і значно підвищили якість освіти і науки в університеті. Оновлено сайт бібліотеки, який щороку відвідують сотні користувачів.

Під керівництвом Н. І. Гунько було адаптовано спеціальне програмне забезпечення, закуплене університетом у 2004 р. Почалося створення бази даних за допомогою програмного забезпечення «УФД/Бібліотека». Організуються навчання персоналу з освоєння комп'ютерних технологій, упроваджуються автоматизовані процеси обліку і обробки нових надходжень літератури і організації електронного каталогу, створюється електронна картотека статей, бази даних різних напрямків: «Праці вчених УжНУ», «Наукові вісники УжНУ», краєзнавство, продовжуються і вдосконалюються заняття зі студентами-першокурсниками з основ бібліотекознавства та бібліографії тощо.

На посаді директора Наталія Гунько проявила себе висококваліфікованим спеціалістом та організатором бібліотечної

справи, продовжила кращі традиції, сформовані в колективі, започаткувала сучасні інноваційні методи бібліотечної роботи.

Була активною учасницею різних семінарів, круглих столів, міжнародних конференцій, які проводили Київське та Львівське методичні об'єднання. Виступала з доповідями «Комплектування бібліотечних фондів НБ УжНУ мовами нацменшин» на науково-практичній конференції «Комплектування бібліотечних фондів в умовах розвитку інформаційних технологій» (Львів, 2010); «Проблеми збереження фондів університетських бібліотек» на Міжнародній конференції «Львівський національний університет ім. І. Франка: історія, виклики сучасності, візія майбутнього» (Львів, 10-11 жовт. 2011); «Сучасний стан та перспективи розвитку міжнародного співробітництва бібліотеки» на Міжнародній науково-практичній конференції (Севастополь, 2009). У 2010 році на базі Наукової бібліотеки УжНУ під керівництвом Науково-методичної комісії МОНУ, до складу якої входила Н. Гунько, відбулася нарада-семінар директорів бібліотек Київського та Львівського методичних об'єднань.

Під керівництвом Н. І. Гунько проводилася організаційна робота, спрямована на розвиток бібліотеки як методичного центру для бібліотек ВНЗ Закарпатської області. Регулярно відбувалися зустрічі, науково-практичні конференції, круглі столи, які мали важливе значення у формуванні іміджу бібліотеки.

Наталія Іванівна Гунько очолила бібліотеку в непростий час. Від початку заснування Ужгородського університету бібліотека тулилася в непристосованих приміщеннях. Гостро стояло питання будівництва нової книгозбірні. У 2008 році, нарешті, почалося будівництво бібліотеки (вул. Університетська, 14).

Особлива заслуга директорки бібліотечного закладу – в роботі внутрішнього оформлення бібліотеки, організації сучасного оснащення та перевезення активної частини фонду (понад 300 тис. примірників) з резиденції Мукачівської греко-католицької єпархії (вул. Капітульна, 9), де розташовувалася бібліотека на той час, у нове приміщення, створенні на його базі комфортного бібліотечного середовища з читальним залом на 120 посадкових місць, абонементом художньої літератури, краєзнавчим та бібліографічним відділами та організації роботи колективу за новою адресою вул. Університетська, 14.

Після закінчення каденції директорки Наукової бібліотеки УжНУ у 2012 році Н. І. Гунько перейшла на посаду завідувачки від-

ділу. З 2013 по 2023 – працювала провідним бібліотекарем у відділі літератури іноземними мовами, активно застосовувала новітні комп'ютерні технології з метою якомога повнішого задоволення потреб користувачів.

Нині продовжує працювати провідним бібліотекарем на абонементі фізичної та хімічної літератури, упроваджуючи в життя свої професійні знання і вміння, сприяючи успішному навчально-виховному процесу в університеті.

Вікторія Воробець

ГАННА СЕМЕНІВНА ЗАПІСОЧНА

95-річчя від дня народження
(1930–1996)

Ганна Семенівна Запісочна народилася 25 березня 1930 року в с. Альховщина Лодейнопольського району Ленінградської області РСФСР. Дитинство та юність Ганни пройшли поблизу найбільшого озера Європи – Ладозького, неподалік державного кордону з Фінляндією на р. Оять, серед унікальної природи, стародавніх церков і монастирів. Після закінчення школи у 1950 році Ганна вступає до Ленінградського бібліотечного інституту ім. Н. Крупської. Уже на першому курсі влаштовується працювати бібліотекаркою у Всесоюзній геологічній бібліотеці й незабаром стає завідувачкою абонементного відділу.

У 1951 році знайомиться з аспірантом кафедри оптики фізичного факультету Ленінградського університету Іваном Запісочним і в 1953 році після захисту ним кандидатської дисертації виходить за нього заміж. 20 січня 1954 року Ганна разом із чоловіком виїжджають на Закарпаття на запрошення ректора Ужгородського університету В. Г. Ткаченка, який запропонував керівництву університету направити випускника аспірантури фізичного факультету ЛДУ до них на роботу. Іван Прохорович Запісочний відразу приступив до роботи викладачем фізичного факультету, а Ганна

Семенівна Запісочна невдовзі влаштувалася на роботу бібліотекарем в книгозбірню вишу. Після закінчення Ленінградського бібліотечного інституту в 1955 р. була переведена на посаду бібліографа у довідково-бібліографічний відділ, в якому вона самовіддано працювала аж до виходу на пенсію.

У молодого подружжя народилося двоє синів – Олександр (1954 р. н.) та Сергій (1956 р. н.), які в майбутньому, як і їх батько, отримали вищу фізичну освіту відповідно в Ужгородському і Московському університетах.

З 1971 до 1982 року Ганна Семенівна працювала на відповідальній посаді головного бібліографа бібліотеки Ужгородського університету. На її долю випала організація картотек з природничих наук – фізики, астрономії, математики, біології, хімії тощо. З перших років своєї діяльності вона з головою поринула у формування і поповнення розділів, створення нових рубрик, відображення нових термінів і понять, її рукою написані сотні роздільники з науковими термінами і шифрами, які давали змогу науковцям швидко і якісно знаходити необхідну інформацію в бібліотечних шухлядах, які в 1960–80-х роках виконували роль сучасних електронних баз даних. Тисячі карток вона групувала за тематикою і структурою, яка відповідала бібліотечній класифікації УДК, вносила в картотеку нові надходження карток із Всесоюзної книжкової палати. До своєї роботи вона часто долучала студентів, викладачів, професорів, усіх, хто міг надати кваліфіковану допомогу в класифікації нового матеріалу, оскільки на той час класифікація УДК була недосконалою і не відображала увесь понятійний апарат тої чи іншої науки. У цій роботі незмінним помічником-консультантом був і... професор Іван Прохорович Запісочний.

Окрім роботи з організації картотек, Ганні Семенівні доводилося виконувати щодня й іншу різноманітну роботу – допомагати читачам знаходити необхідну інформацію для написання курсових чи дипломних робіт, щорічно на початку навчального року проводити бібліотечно-бібліографічні заняття з першокурсниками, надавати кваліфіковані консультації в роботі з реферативними журналами ВІНІТІ науковцям, аспірантам, готувати виставки, огляди, інформаційні бюлетені тощо. Ганна Семенівна була також активною дописувачкою до бібліотечної стіннівки «Бібліотекар та читач», до університетської газети «Радянський студент». Вона інформувала про хід проведення бібліотечно-бібліографічних занять, про поїздки в Київ на курси науково-технічної інформації, про нові книги

тощо. Серед колег і професорсько-викладацького складу університету користувалася заслуженою повагою і авторитетом.

Величезна заслуга Ганни Семенівни в тому, що вона повсякчасно піклувалася про свого чоловіка Івана Прохоровича, підтримувала його, створювала довкола нього сприятливу атмосферу, необхідну для вдумливої дослідницької і наукової роботи. Завдяки своїм особистим якостям та, не в останню чергу, піклуванню і підтримці дружини, І. П. Записочний успішно захистив докторську дисертацію, став професором, створив наукову школу з фізичної електроніки. Підготував до захисту 36 кандидатів і 9 докторів фізико-математичних наук. Багато сил віддав створенню першої академічної установи на Закарпатті – Інституту електронної фізики, який у 1992 році урочисто відкрив Президент АН України Б. Є. Патон.

Ганна Семенівна передчасно пішла з роботи за станом здоров'я. Але до кінця свого життя не поривала зв'язки з бібліотекою, зі своїми давніми однопумцями-колегами О. Д. Закривидорогою, Л. О. Грошик, О. Г. Лютою. Приходила на всі свята, цікавилася бібліотечними новинами. Привітна, усміхнена, життєрадісна та оптимістична, щира, готова завжди прийти на допомогу – такою вона запам'яталася колегам і друзям.

Ганна Семенівна пішла з життя 4 листопада 1996 р. у віці 66 років. Похована на цвинтарі Кальварія.

Лариса Мельник

МАРІЯ АНДРІЇВНА КІШ

80-річчя від дня народження
(1945–2017)

З філософського погляду наше земне життя – це пам'ять про справи, які ми полишимо після себе. Твердження слушне, а особливо для непересічних людей, які живуть неначе горять правдивими емоціями, яскравими вчинками, сміливим світоглядом. Навколо таких людей особлива аура – яскрава, вільна, справжня. Такою яскравою особистістю була Марія Кіш, чесна у поглядах, відверта у спілкуванні і глибока своїм власним спогляданням світу.

Марія Андріївна Кіш народилась в закарпатському містечку Виноградово в робітничій родині. Її батько, Андрій Андрійович Кіш, 1910 р. н., мати Габрієлла Михайлівна, 1913 р. н., були гарною і працювитою родиною. Зі споминів самої Марії, крім неї, в родині зростали ще сестра і брат, якого вона любила більш за всіх і протягом усього життя їх поєднували дуже теплі родинні відносини. Після восьми років навчання у Виноградівській середній школі, в 1960 році, Марія вступає до Виноградівського медичного училища, після завершення навчання в ньому, в 1964 році, отримує диплом фельдшера.

Протягом 1967–1972 рр. працює медичною сестрою у шкірно-венерологічному відділенні Виноградівської районної лікарні.

З 1972 до 1975 року вона завідувала медичним пунктом Виноградівського заводу пластмасових виробів.

В 1970 році вступає до Ужгородського державного університету, де заочно навчається на філологічному факультеті, який закінчує в 1976 році, отримавши кваліфікацію «філолог». Чому не продовжила навчання на медичному факультеті не згадувала, але прагнення до вищої освіти було свідомим, бо любов до книг Марія пронесла крізь все своє життя. До слова, медична освіта їй все ж згодилась і навіть врятувала життя одному з відомих вчених УЖНУ, в якого трапився серцевий напад в стінах університету.

Бібліотечна діяльність Марії Кіш розпочалась у 1975 році, її, тридцятирічну, призначають завідувачкою профспівковою бібліотекою Виноградівського пластмасового заводу.

З 1980 року Марію Кіш переводять на посаду завідувачки абонементом обласної базової бібліотеки облпрофсоюзу. Це викликає деякий подив, бо в той час була безпартійною, а комуністична ідеологія покладалась лише на своїх відданих соратників. Згадану бібліотеку очолює до 1989 року. В середині 1986 року починається її співпраця з Ужгородським державним університетом, спочатку зі сумісництва (0.5 ставки асистента однієї з кафедр філологічного факультету до лютого 1990 року), а далі, з березня 1991 року Марія Кіш – штатний працівник університетської бібліотеки. Рівно через чотири роки роботи, з березня 1995 року, Марію Кіш призначають завідувачкою сектору книгозбірні.

У 1991 році була відкрита читальна зала періодичної літератури у навчально-лабораторному корпусі університету. В ній Марія Андріївна працювала до 2013 р. – часу її розформування. Читальна зала користувалася великим попитом, тому що в ній зберіга-

лися найсучасніші періодичні видання і локація була дуже зручна для студентів та викладачів гуманітарних факультетів, хоча обслуговувалися в ній близько 3000 читачів з усіх факультетів вишу.

В Науковій бібліотеці Ужгородського національного університету працювала аж до свого 72-річчя. У засвіти Марія Кіш відійшла 8 жовтня 2017 року. Цю звістку її бібліотечний колектив зустрів болісно, неначе осиротів. Похована Марія Кіш на кладовищі с. Барвінок.

Біографічні дати кожного із нас лише скупі характеристики, тому повернемося до згадок її бібліотечних колег, які добре знали Марію Андріївну Кіш протягом її багаторічної діяльності в університетській книгозбірні.

Завідувачка інформаційно-бібліографічним відділом Лариса Мельник у колективній монографії «Наукова бібліотека Ужгородського національного університету: від джерел до сучасності» (2021), вмістила такі рядки-спогади з біографії Марії Кіш: «У вільний від роботи час Марія Кіш, починаючи з 1994 і багато років поспіль, є активним членом міського осередку Червоного Хреста. Вона не раз розповідала, як допомагала самотнім, стареньким, інвалідам, коли перебувала під гнітючим враженням від почутого і побаченого... Покинутість, самотність, бідність, злидні – сум і відчай в очах. Серед цих людей – і лікарі, і художники, і юристи, тобто службовці, й інтелігенція, які колись були і здоровими, і працездатними громадянами. Вони були переконані, що їх чекає спокійна і гідна старість... І таких у місті – сотні! Милосердя для неї стало змістом її життя. Робота від неї вимагала делікатності, фізичних, моральних і душевних сил. До цієї роботи залучала і співробітників університету, і студентів. Оскільки Червоний Хрест – організація некомерційна, збирала пожертвування на підтримку нужденним, щоб люди відчували, що вони не самотні, що про них піклуються, що їх поважають.»

Заступник директора НБ УжНУ Вікторія Воробець згадує Марію Андріївну як непересічну особистість, яка завжди мала власну точку зору, бо ніколи не залишалась осторонь бібліотечних проблем, вміла відстояти власний погляд та аргументувати його. Виступи Марії Кіш на будь-якому бібліотечному зібранні це відверте слово, емоційна і влучна репліка, іноді не позбавлена гумору.

Марія Андріївна чудово володіла угорською мовою і ніколи нікому з колег, особливо молоді, не відмовляла в допомозі її освоєння. Власної родини не мала, не склалось, тому до молоді ставилась з особливою теплотою.

Моє особисте враження про Марію Кіш опираються на її професійні та людські якості. Для мене вона назавжди залишилась цікавою, ерудованою людиною, зі своїм поглядом на сенс життя, в якому для неї, на мою думку, немало напівтонів і ділилось лише на добро і зло. При спілкуванні з нею завжди відчувалась її начитаність. З Марією Андріївною в розмові можна було «зачепитись за якусь тему не відчуту часу», бо вона була різностороння, багато читала, добре орієнтувалась в художніх творах, була комунікабельною. Особливо мене захоплювала широта її біографічної обізнаності видатних людей, їх творчих шляхів, їх напрацювань. Як приклад, знову цитата з книги про історію бібліотеки УжНУ: «... Читачі отримували найновішу інформацію – політичну, наукову тощо. Марія Андріївна була справжнім фанатом бібліотечної справи та читачів. Поки студенти чи викладачі на парі – встигала віднайти додаткову інформацію своїм читачам. Намагалася завжди бути на вістрі часу, знати про все, адже щохвилини, щодня читач міг запитати її про будь-яку публікацію чи книжку» і недарма студенти називали її «інформаційним путівником»

Як багаторічний бібліотечний керівник маю право стверджувати: такі особистості, як Марія Андріївна Кіш, це своєрідна вдача колективу, бо правдолюбство це приклад вільності поглядів і вчинків, які в поєднанні з професійним вмінням, здатні віддзеркалювати основне призначення бібліотек для своїх користувачів. Життя і професійна діяльність бібліотекаря Марії Кіш цьому підтвердження.

Марія Медведь

ТЕТЯНА ВАСИЛІВНА ТУРЕНКО

70-річчя від дня народження
(1955–2016)

Тетяна Василівна Туренко народилася 20 грудня 1955 року в м. Луцьк Волинської області. Після закінчення середньої школи у 1963 р. відразу вступила до Київського педагогічного інституту ім. Горького (тепер Київський педагогічний інститут ім. М. Дра-

гоманова) на природничо-географічний факультет (спеціальність «географія», додаткова спеціальність «біологія») і отримала кваліфікацію «вчитель географії та біології». По закінченні вишу у 1978 р. разом із чоловіком Олександром Євгеновичем Туренком їде за його місцем призначення на роботу в м. Чимкент – обласний центр на півдні Казахстану з яскравим східним колоритом, про який пізніше часто згадувала (юрти, казахи, узбеки, кумис, арики, оазиси, верблюжі колючки, скорпіони, неймовірна спека, піски тощо). Здобув славу міста-саду. Тетяна також влаштовується працювати вчителем у середній школі № 8 м. Чимкент і здобуває незабутній досвід роботи педагогом не тільки в школі, але й на плантаціях бавовни, коли весь учительський колектив і школярі в період навчання збирали на той час вручну у вересні-жовтні урожай бавовни. Це була вкрай важка і виснажлива робота, до якої залучали не тільки дорослих, але й дітей, щоб виконати план.

По завершенні необхідного терміну роботи в Казахстані молоді подружжя вирушає на Закарпаття. Олександр влаштовується за своєю спеціальністю на роботу в Ужгородський аеропорт, який на той час був надзвичайно жвавим (щороку з нього вилітало близько 100 тис. пасажирів), а Тетяна – в Наукову бібліотеку Ужгородського державного університету.

Свою роботу на новому місці вона розпочала 7 грудня 1981 року. Спочатку її прийняли на посаду бібліографа, через рік – на посаду старшого бібліографа. З 1991 року Тетяна Туренко стає головним бібліографом Наукової бібліотеки УжДУ. Загалом Тетяна Василівна пропрацювала в одному відділі – довідково-бібліографічному (пізніше – інформаційно-бібліографічному) – понад тридцять років. За цей час стала високопрофесійним фахівцем у царині бібліографії.

Тетяна Василівна активно працювала над удосконаленням головної картотеки газетно-журнальних статей (відзначимо копітку роботу з щоденного поповнення тисячами карток, що надходили з Книжкової палати України, науково-пошукового апарату відділу – картотек і каталогів), опрацьовувала періодичні видання – журнали і газети, поповнюючи краєзнавчу картотеку, картотеку з природничих наук, систематично і вчасно поповнювала картотеку праць вчених УжДУ, надавала читачам бібліографічні довідки, проводила консультації з тем наукових робіт, готувала бібліографічні бюлетні нових надходжень літератури, опановувала електронну бібліотечну програму «УФД/Бібліотека» тощо.

Великий сегмент її діяльності присвячено науково-бібліографічній роботі. У співавторстві з колегами Тетяна Туренко підготувала близько десяти бібліографічних видань, які отримали високу оцінку наукової спільноти. Серед них варто назвати такі бібліографічні покажчики: «Вам – лісохіміки (1979–1983)» (Ужгород, 1984, 1042 поз.), «Венелін-Гуца (1802–1839)» (Ужгород, 1989, 537 поз.), «Хунгарология в Ужгородском государственном университете» (Ужгород, 1990, 1463 поз.), «Олександр Духнович (1803–1865)» (Ужгород, 1995, 1803 поз.), «Професор Василь Комендар» (Ужгород, 1999, 836 поз.), «Віталій Ніколайчук» (Ужгород, 2006, 390 поз.); уклала бібліографію з 150 позицій до альбому «Володимир Микита» (Ужгород, 2008) та інші.

Своєю участю у підготовці ґрунтовних бібліографічних видань Т. В. Туренко внесла свою лепту в розвиток галузі української бібліографії та біографістики, створивши таким чином можливість науковцям користуватися зібраним матеріалом та продовжувати вивчення наукового доробку відомих особистостей.

Вона активно пропагувала бібліотечно-бібліографічні знання в студентському середовищі. Особливо ретельно готувалася до проведення бібліотечно-бібліографічних занять зі студентами-першокурсниками, надаючи особливе значення практичним заняттям зі студентами. Маючи за плечима педагогічний досвід, уміла захоплювати, емоційно і змістовно викласти матеріал, зацікавити інформацією про твори художньої літератури, розповідями про письменників, учених, мандрівників тощо. Після її лекцій та практичних занять бібліотека поповнювалася новими активними читачами.

Тетяна Василівна часто жартувала, що її хобі і основна робота в бібліотеці співпадають. Вона, звичайно ж, мала на увазі свою домашню бібліотеку, яка була її гордістю. Свою книжкову збірку вона формувала продумано, ретельно, не шкодувала коштів на ті видання, які їй були цікаві, якими вона захоплювалася. Не рідкістю були випадки, коли відсутнє в бібліотеці видання Тетяна Туренко приносила своїм читачам. Була закохана в художнє слово, обізнана з найкращими взірцями світової та української літератури, напам'ять декламувала поетичні перлинки української ліричної поезії. Колеги Тетяни неодмінно відзначали її ерудованість, високий професіоналізм, почуття відповідальності, організаційні здібності, притаманну їй життєву мудрість...

Свій професійний потяг географа/біолога за фахом до вивчення навколишнього світу, природного біорізноманіття, інте-

рес до нових земель, народів, звичаїв вона реалізовувала в численних подорожах у різні куточки світу – побувала за Північним полярним колом, дивувалася північним сьйвом, озерами Карелії, знайомилася з культурою древнього Самарканда, Чимкента, Ташкента, захоплювалася мистецькими шедеврами різних музеїв світу, побувала на віллі відомого письменника Гемінґвея на о. Куба, і, звичайно ж, підкорила закарпатську Говерлу.

За станом здоров'я звільнилася в 2012 р. Життя Тетяни Василівни Туренко передчасно обірвалося в 61 рік 8 листопада 2016 р. По собі вона залишила значний науково-бібліографічний доробок, добру пам'ять і вдячність рідних, друзів і колег. Похована у м. Луцьк.

Лариса Мельник

КАЛЕНДАР ЗНАМЕННИХ ДАТ І ПОДІЙ УКРАЇНИ ТА СВІТУ на 2025 РІК

Організацією Об'єднаних Націй 2025 рік оголошено

Міжнародним роком миру та довіри (A/RES/78/266)

Міжнародним роком квантової науки та техніки (A/RES/78/287)

Міжнародним роком кооперативів (A/RES/78/175)

Міжнародним роком збереження льодовиків (A/RES/77/158)

Генеральна Асамблея ООН оголосила:

2024–2033 роки Міжнародним десятиліттям науки для сталого розвитку (A/RES/77/326)

2022–2032 роки Міжнародним десятиріччям мов корінних народів (A/RES/74/135 п.24)

2021–2030 роки другим Десятиріччям дій щодо забезпечення безпеки дорожнього руху (A/RES/74/299)

2021–2030 роки Десятиріччям ООН по відновленню екосистем (A/RES/73/284)

2021–2030 роки Десятиріччям науки про океан в інтересах сталого розвитку (A/RES/72/73)

2021–2030 роки Десятиріччям здорового старіння ООН (A/RES/75/131)

2019–2028 роки Десятиріччям сімейних фермерських господарств (A/RES/72/239)

2019–2028 роки Десятиріччям миру в пам'ять Нельсона Мандели (A/RES/73/1)

2018–2028 роки Міжнародним десятиріччям дій «Вода для сталого розвитку» (A/RES/71/222)

2018–2027 роки третім Десятиріччям ООН по боротьбі з бідністю (A/RES/72/233)

2016–2025 роки Десятиріччям дій ООН з проблем харчування (A/RES/70/259)

В Україні

- **2011–2030 роки** оголошені Верховною Радою України періодом розвитку загальнодержавної програми мінерально-сировинної бази України (Постанова № 3268-VI від 21.04.2011 р.)

- Указом Президента України «Про невідкладні заходи щодо зміцнення державного статусу української мови та сприяння ство-

ренню єдиного культурного простору України» №156/2018 від 31.05. 2018 р. оголошено, що з 2018 року в Україні починається десятиліття української мови, та затверджено **Державну цільову програму на 2018–2028 роки.**

ЮНЕСКО оголосила місто Ріо-де-Жанейро (Бразилія) Всесвітньою столицею книги на 2025 рік. Книжковою столицею місто офіційно стане 23 квітня 2025 року, у Всесвітній день книги та авторського права.

Міста, названі книжковою столицею світу, зобов'язані популяризувати книжки і читання та організовувати відповідні заходи протягом року. Ріо-де-Жанейро стане 25-ою Книжковою столицею світу, слідом за Страсбургом.

Перед ним цей статус отримували: Страсбург, Франція (2024), Аккра, Гана (2023), Гвадалахара, Мексика (2022), Тбілісі, Грузія (2021), Куала-Лумпур, Малайзія (2020), Шарджа, ОАЕ (2019), Афіни, Греція (2018), Конакрі, Гвінея (2017), Вроцлав, Польща (2016), Інчхон, Південна Корея (2015), Порт-Гаркорт, Нігерія (2014), Бангкок, Таїланд (2013), Єреван, Вірменія (2012), Буенос-Айрес, Аргентина (2011), Любляна, Словенія (2010), Бейрут, Ліван (2009), Амстердам, Нідерланди (2008), Богота, Колумбія (2007), Турин, Італія (2006), Монреаль, Канада (2005), Антверпен, Бельгія (2004), Нью-Делі, Індія (2003), Александрія, Єгипет (2002) та Мадрид, Іспанія (2001).

Знаменні дати 2025 року:

1955 років тому з'явилася остання книга Нового Заповіту Апокаліпсис (Об'явлення апостола Іоана Богослова);

925 років із часу заснування міста Острога (1100);

875 років із часу заснування міста Корця (1150);

875 років із часу заснування міста Устилуга (1150);

875 років із часу першої писемної згадки про місто Радомишль (1150);

650 років із часу заснування міста Бережан (1375);

610 років з часу надання місту Рогатину Івано-Франківської області Магдебурзького права (1415);

600 років із часу заснування міста Бара (1425);

575 років із часу заснування міста Почаєва (1450);

485 років з часу першої писемної згадки про місто Тернопіль (1540);

445 років тому Іван Федоров видав в Острозі першу в Україні друковану кирилицею Острозьку Біблію (1580);

440 років з часу надання м. Острогу Магдебурзького права (1585);

410 років з дня заснування Київського Богоявленського братства і школи при ньому (15.10.1615), яка згодом перетворилася на колегію (1632) та Києво-Могилянську академію (1701);

400 років із часу заснування міста Батурина (1625);

400 років з дня укладення першого в історії військово-політичного союзу між Запорізькою Січчю та Кримським ханством – Базавлуцької угоди (03.01.1625);

360 років з дня проголошення гетьманом України Петра Дорошенка – одного з найвидатніших борців за незалежність та цілісність українських земель (28.08.1665);

315 років з часу створення першої української конституції – укладання в м. Бендери «Пактів й конституції прав і вольностей Війська Запорізького», відомих як «Конституція Пилипа Орлика» (05.04.1710);

315 років тому Пилипа Орлика обрано гетьманом України (1710);

275 років із часу заснування міста Кам'янського (1750);

250 років із часу заснування міста Оріхова (1775);

220 років від дня відкриття Харківського національного університету ім. В. Н. Каразіна (1805);

200 років із часу заснування Одеського археологічного музею Національної академії наук України (1825);

185 років із часу виходу в світ першої поетичної збірки Т. Шевченка «Кобзар» (1840);

160 років з дня заснування Одеського національного університету імені І. Мечникова (13.05.1865);

160 років з часу заснування Острозького Кирило-Мефодіївського православного церковного братства та братської бібліотеки (1865);

150 років із часу заснування Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича (1875);

150 років із часу відкриття комунальної установи «Одеська обласна універсальна наукова бібліотека імені М.С. Грушевського» (1875);

135 років з дня заснування Русько-української радикальної партії – першої української політичної партії (04.10.1890);

125 років із часу заснування першої політичної партії на Наддніпрянській Україні – Револьюційної української партії (1900);

125 років із часу заснування Львівського національного академічного театру опери та балету імені Соломії Крушельницької (1900);

125 років із часу заснування Національного університету «Запорізькаполітехніка» (1900);

125 років із часу створення Національного наукового центру «Інститут землеробства Національної академії аграрних наук України» (1900);

125 років Львівському національному академічному театру опери та балету ім. Соломії Крушельницької (1900);

115 років тому в Станіславі (нині Івано-Франківськ) Гнат Хоткевич заснував Гуцульський театр (1910);

115 років з часу заснування у м. Львові Українського лікарського товариства (1910);

110 років Запорізькій державній обласній універсальній науковій бібліотеці ім. О. М. Горького (1905);

110 років з часу боїв за гору Маківка між підрозділами Українських січових стрільців та російською армією (29.04-04.05.1915);

105 років з часу створення Першого академічного українського театру для дітей та юнацтва (м. Львів, 1920);

105 років з часу створення Національного академічного українського драматичного театру ім. І. Франка (1920);

105 років із часу заснування Лесем Курбасом експериментальної театральної компанії «Кийдрамте» (Київський драматичний театр);

105 років тому створено Харківський історичний музей ім. М. Ф. Сумцова (1920);

105 років з часу заснування Маріупольського краєзнавчого музею (Донецька обл. 06.02.1920);

105 років з часу створення Сумського обласного художнього музею ім. Н. Онацького (01.03.1920);

100 років з дня заснування Спілки української молоді (СУМ) (16.06.1925);

100 років із часу заснування Шевченківського національного заповідника у Каневі (1925);

100 років із часу заснування Союзу українок Америки (1925);

100 років із часу відкриття комунальної установи «Одеський академічний український музично-драматичний театр ім. В.С. Василька» (1925);

100 років із часу заснування у Парижі Союзу українських емігрантських організацій у Франції (1925);

100 років із часу відкриття державного підприємства «Харківський національний академічний театр опери та балету імені М. В. Лисенка» (1925);

100 років із часу заснування журналу «Народна творчість та етнографія» (1925);

100 років із часу заснування журналу іноземної літератури «Всесвіт» (15.01.1925);

100 років із часу заснування у Празі Музею визвольної боротьби України (травень 1925);

95 років з дня початку масових антирадянських повстань та виступів в Українській РСР (15.02.1930);

85 років з часу заснування Рівненського учительського інституту (нині – Рівненський державний гуманітарний університет) (1940);

85 років Волинській обласній універсальній науковій бібліотеці ім. О. Пчілки (1940);

85 років Волинській обласній бібліотеці для дітей (м. Луцьк, 1940);

85 років Івано-Франківській обласній універсальній науковій бібліотеці ім. І. Франка (1940);

85 років Львівській обласній універсальній науковій бібліотеці (1940);

- 85 років** Львівській обласній бібліотеці для дітей (1940);
- 85 років** Рівненській обласній універсальній науковій бібліотеці (1940);
- 85 років** Рівненській обласній бібліотеці для дітей (1940);
- 85 років** Тернопільській обласній бібліотеці для дітей (1940);
- 85 років** Чернівецькій обласній універсальній бібліотеці ім. М. Івасюка (1940);
- 85 років** з дня заснування Станіславського учительського інституту (нині – Прикарпатський національний університет ім. В. Стефаника) (01.03.1940);
- 80 років** від часу закінчення Другої світової війни (02.09.1945);
- 80 років** від дня прийняття Статуту ООН та створення Організації Об'єднаних Націй (24.10.1945);
- 80 років** тому Україна увійшла до складу ООН як член-засновник (1945)
- 80-річчя** возз'єднання Закарпаття з Україною (1945);
- 80 років** Івано-Франківській обласній бібліотеці для дітей (1945);
- 80 років** з часу створення Івано-Франківського академічного обласного театру ляльок імені Марійки Підгірянки (06.03.1945);
- 75 років** з часу заснування Літературно-меморіального музею Юрія Федьковича (м. Чернівці, 1945);
- 65 років** тому засновано товариство культурних зв'язків із українцями за кордоном «Україна» (1960);
- 55 років** з часу заснування Музею космонавтики ім. С. П. Корольова (м. Житомир, 1970);
- 55 років** від дня заснування Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв (03.01.1970);
- 50 років** від дня підписання у Гельсінкі Заключного акта Ради з питань безпеки і співробітництва в Європі (1975);
- 50 років** із часу заснування Інституту розведення і генетики тварин імені М. В. Зубця Національної академії аграрних наук України (1975);
- 35 років** тому Верховна Рада Української РСР ухвалила Декларацію про державний суверенітет України (16.07.1990);
- 35 років** з дня початку студентської Революції на граніті (02.10.1990);
- 30 років** з часу створення Української бібліотечної асоціації (01.02.1995).

Ювілеї видатних історичних постатей, діячів культури, мистецтва, освіти, науки:

970 років тому народився Нестор Літописець, історик і літератор (1055–1113);

895 років тому народився Кирило Туровський, культурний діяч Київської Русі (1130 – бл.1182);

575 років тому народився Юрій Дрогобич (справжнє ім'я Юрій Михайлович Котермак), вчений епохи Відродження, освітній діяч, поет, філософ, астроном, астролог (1450–1494);

555 років тому народився Павло Русин, український і польський поет, мислитель-гуманіст, педагог, культурно-освітній діяч (бл. 1470–1517);

520 років тому народилася Роксолана (справжні ім'я та прізвище – Анастасія Лісовська), дружина-українка султана Османської імперії Сулеймана I Пишного, меценатка (близько 1505–1558);

455 років тому народився Петро Кононович Сагайдачний (Конашевич-Сагайдачний), політичний, військовий і громадський діяч, кошовий отаман Запорізької Січі, гетьман реєстрового козацтва (1570–1622);

430 років тому народився Богдан (Зиновій) Михайлович Хмельницький, гетьман України, творець Української держави, військовий і політичний діяч (1595–1657);

400 років тому народилася Маруся Чурай, поетеса, народна співачка (1625–1653);

365 років тому народився український державний і політичний діяч Павло Полуботок (1660–1723);

355 років тому народився Самійло Васильович Величко, український козацький літописець (1670–після 1728);

335 років тому народився Петро Іванович Калнишевський, політичний і військовий діяч, останній кошовий отаман Запорізької Січі (1690–1803);

300 років тому народився Григорій Андрійович Полетика, український письменник, лексикограф, перекладач-поліглот, історик, політичний і культурний діяч (1725–1784);

290 років тому народився Дмитро Левицький, художник (1735–1822);

260 років тому народився Василь Григорович Полетика, український історик, джерелознавець, громадський діяч (1765–1845);

255 років тому народився Олекса Довбуш, найвідоміший ва-
тажок опришків (1700–1745);

230 років тому народився Іван Григорович Озаркевич, украї-
нський письменник, культурно-освітній діяч, організатор україн-
ського театру в Галичині (1795–1854);

205 років тому народився Іван Григорович Кравченко-Крю-
ковський, український кобзар (1820–1885);

205 років тому народився Григорій Миколайович Честахів-
ський, український художник, автор спогадів про Т. Г. Шевченка,
один з ініціаторів й організаторів перепоховання праху Кобзаря
на Чернечій горі поблизу Канева (1820–1893);

200 років тому народився Василь Білозерський, громадський,
політичний, культурний діяч, журналіст, видавець, вчений, педа-
гог, співзасновник Кирило-Мефодіївського братства (1825–1899);

200 років тому народився Павло Братиця, кобзар (1825–
1887);

190 років тому народився Олексій Алчевський, промисло-
вець, банкір, меценат, громадський діяч (1835–1901);

190 років тому народився Микола Лисикевич, поет, педагог,
меценат (1835–1883);

190 років тому народився Каленик Шейковський, мовозна-
вець, етнограф, видавець (1835–1903);

170 років тому народився Феофан (Теофан) Василевський,
письменник, публіцист, перекладач, громадський діяч (1855–
1912);

150 років тому народилася Зінаїда Мірна, громадська та полі-
тична діячка, публіцистка, перекладачка (1875–1950);

150 років тому народився Івана Вороньківський (справжнє
прізвище – Коновал), письменник, педагог, громадський діяч, зби-
рач народної творчості (1875–1925);

150 років тому народився Данило Сахненко, кінооператор,
кінорежисер (1875–1930);

140 років тому народився Всеволод Голубович, політичний і
державний діяч, член Української Центральної Ради (1885–1939);

140 років тому народився Номан Челебіджіхан, кримськотар-
ський політичний та державний діяч, голова першого національного уряду, муфтія мусульман Криму, Литви, Польщі, Білорусі
(1885–1918);

100 років тому народилася Ольга Чемерис, діячка ОУН (1925–
1950).

СІЧЕНЬ

- 1** – Новий рік. Вважається святковим неробочим днем згідно з ст. 73 Кодексу законів про працю
- 1** – Всесвітній день Миру. Проголошено папою Павлом VI. Відзначається з 1968 р.
- 1** – 79 років від дня відкриття першої сесії Генеральної Асамблеї ООН (1946)
- 1** – 155 років тому народився Степан Федорович Чуприненко, український художник, графік, ілюстратор книжок, педагог (1870–1933)
- 1** – 130 років тому народився Микола Миколайович Тарновський, український письменник, гуморист, перекладач (1895–1984)
- 1** – 75 років тому народилася Галина Миколаївна Кирпа, українська письменниця, перекладачка, літературна редакторка (1950)
- 2** – 105 років тому народився Айзек Азімов, американський письменник-фантаст, учений (1920–1992)
- 2** – 75 років тому народилася Надія Павлівна Гуменюк, українська поетеса, прозаїк (1950)
- 3** – 130 років тому народився Борис Миколайович Лятошинський, український композитор, диригент і педагог (1895–1968)
- 4** – Всесвітній день азбуки Брайля. Відзначається згідно з резолюцією Генеральної Асамблеї ООН (A/RES/73/161) від 17.12.2018 р.
- 4** – 240 років тому народився Якоб Людвіг Карл Грімм, німецький письменник-казкар (1785–1863)
- 4** – 105 років тому народився Мирослав Велигорський, канадський дослідник історії української культури, освіти, виходець з України (1920–2008)
- 4** – 100 років тому народився Осип Степанович Зінкевич, український літературознавець, видавець, громадський та культурний діяч (1925–2017)
- 4** – 80 років тому народився Гао Сінцзянь, китайський і французький прозаїк, драматург та критик, лауреат Нобелівської премії (2000) (1940)
- 5** – 145 років тому народився Василь Миколайович Верховинець (справжнє прізвище – Костів), український композитор, диригент і хореограф (1880–1938)

- 5 – 90 років тому народився Микола Архипович Шудря, український письменник, кінодраматург, журналіст, перекладач, лауреат Державної премії України ім. Т. Г. Шевченка (1935–2012)
- 5 – 90 років тому народився Микола Данилович Сом, український поет-шістдесятник, письменник, публіцист (1935–2013)
- 7 – 100 років тому народився Джеральд Даррелл, англійський письменник і натураліст (1925–1995)
- 7 – 95 років тому народився Володимир Терентійович Денисенко, український кінорежисер, сценарист (1930–1984)
- 8 – 115 років тому народився Давид Кальманович Вишневський, український прозаїк (1910–1977)
- 8 – 90 років тому народився Василь Андрійович Симоненко, український поет-шістдесятник, журналіст (1935–1963)
- 9 – 150 років тому народився Степан Теодорович Томашівський, український історик, публіцист і політик (1875–1930)
- 9 – 135 років тому народився Карел Чапек, чеський письменник (1890–1938)
- 9 – 80 років тому народився Любомир Васильович Франків, український письменник, журналіст, політичний діяч (1945)
- 10 – 100 років тому народилася Галина Олександрівна Гриненко, українська письменниця, перекладачка (1925–2013)
- 11 – 150 років тому народився Рейнгольд Моріцевич Глієр, композитор, диригент, педагог, музично-громадський діяч (1875–1956)
- 12 – День українського політв'язня. Ініціатором запровадження цього дня з 1975 р. був В'ячеслав Чорновіл
- 12 – 145 років тому народився Василь Васильович Безкоровайний, український композитор, диригент (1880–1966)
- 12 – 135 років тому народився Василь Якович Єрошенко, український письменник, учасник есперанто-руху, тифлопедагог, поліглот (1890–1952)
- 13 – 135 років тому народився Василь Якович Оренчук, український дипломат, журналіст і політичний діяч доби УНР (1890–1958)
- 13 – 125 років тому народився Олександр Іванович Ковінька, український письменник-гуморист (1900–1985)
- 14 – Всесвітній день логіки. Відзначається щорічно згідно з рішенням 40-ої сесії Генеральної конференції ЮНЕСКО від 13.11.2019 р.
- 15 – 33 років тому Президія Верховної Ради України ухвалила Указ про Державний гімн України (затверджено музичну редакцію, автором якої є М. М. Вербицький) (1992)

- 15** – 210 років тому народився Василь Іванович Подолинський, український громадсько-політичний діяч, священник, історик, публіцист (1815–1876)
- 15** – 145 років тому народився Павло Семенович Ходченко, український письменник, педагог (1880–1967)
- 15** – 110 років тому народився Лео Мол (справжнє ім'я Леонід Григорович Молодожанин), канадський скульптор українського походження, живописець (1915–2009)
- 16** – 135 років тому народився Віктор Олександрович Романовський, історик, археограф, джерелознавець (1890–1971)
- 17** – 155 років тому народився Євген Йосипович Левицький, український журналіст, громадський і політичний діяч (1870–1925)
- 18** – 175 років тому народився Іван Омелянович Левицький, український бібліограф, письменник, публіцист (1850–1913)
- 18** – 140 років тому народився Джованні Джерманетто, італійський письменник, публіцист (1885–1959)
- 20** – День вшанування захисників Донецького аеропорту
- 20** – 160 років тому народився Михайло Іванович Туган-Барановський, український економіст, державний діяч (1865–1919)
- 21** – 205 років тому народилася Анна (Енн) Бронте, англійська письменниця (1820–1849)
- 21** – 180 років тому народилася Олена Антонівна Косач, українська письменниця, громадська діячка (1845–1927)
- 22** – День Соборності України. Відзначається щорічно згідно з Указом Президента України № 871/2014 від 13.11.2014 р.
- 22** – 106 років тому Директорія Української Народної Республіки проголосила на Софіївській площі в Києві злуку всіх українських земель (західних і східних) в єдину Українську Державу (1919)
- 22-23** – 33 роки тому в Києві відбувся Перший Світовий конгрес українців (1992)
- 22** – 105 років тому народилася Анна Філіпа Пірс, англійська дитяча поетеса, письменниця (1920–2006)
- 23** – 95 років тому народився Дерек Волкотт, карибський англійський поет, драматург, лауреат Нобелівської премії (1992) (1930–2017)
- 24** – Міжнародний день освіти. Відзначається згідно з резолюцією Генеральної Асамблеї ООН (A/RES/73/25) від 03.12.2018 р.
- 24** – День зовнішньої розвідки України. Відзначається щорічно згідно з Указом Президента України № 381/18 від 22.11.2018 р.

- 24** – 150 років тому народилася Оксана Михайлівна Стешенко (Старицька), українська письменниця, перекладачка і освітянка (1875–1942)
- 24** – 100 років тому народився Петро Петрович Ротач, український поет, письменник, і літературознавець (1925–2007)
- 25** – 75 років тому народився Олександр Сергійович Завгородній, український поет, перекладач (1940–2018)
- 26** – Всесвітній день митниці (митника). Відзначається щорічно з 1983 року
- 26** – День працівника контрольно-ревізійної служби України. Відзначається згідно з Законом «Про державну контрольно-ревізійну службу в Україні» № 2939–XII від 26.01.1993 р.
- 27** – Міжнародний день пам'яті жертв Голокосту. Відзначається згідно з рішенням Генеральної Асамблеї ООН (A/RES/60/7) від 21.11.2005 р.
- 27** – 235 років тому народився Петро Петрович Гулак-Артемівський, український письменник, поет, вчений, перекладач (1790–1865)
- 27** – 110 років тому народився Яків Гніздовський, українсько-американський художник, графік, кераміст, мистецтвознавець (1915–1985)
- 28** – 28 років тому Верховна Рада України ухвалила постанову № 2067-XII від 28.01.1992 р. «Про Державний прапор України»
- 29** – День пам'яті Героїв Крут. Відзначається щорічно згідно з Указом Президента України № 15/07 від 15.01.2007 р.
- 30** – Всесвітній день допомоги хворим проказою. Відзначається щорічно з 1954 року
- 30** – 120 років тому народилася Оксана Яківна Мешко, українська правозахисниця, біолог (1905–1991)
- 30** – 95 років тому народився Всеволод Зіновійович Нестайко, український письменник, класик сучасної української дитячої літератури (1930–2014)
- 31** – 155 років тому народився Володимир Миколайович Перетц, український літературознавець, дослідник давньої української літератури (1870–1935)
- 31** – 90 років тому народився Ое Кендзабуро, японський письменник-гуманіст, критик, лауреат Нобелівської премії (1994) (1935–2023)

ЛЮТИЙ

- 1–7** – Всесвітній тиждень гармонійних міжконфесійних відносин. Відзначається протягом першого тижня лютого (A/RES/65/5)
- 1** – 95 років тому народився Микола Петрович Бідняк, український художник, іконописець, лауреат Національної премії України ім. Т. Шевченка (1930–2000)
- 2** – Всесвітній день водно-болотних угідь. Відзначається в день підписання «Конвенції про охорону водно-болотних угідь» у місті Рамсар (Іран) (1971)
- 2** – Міжнародний день захисту Дунайського біосферного заповідника
- 2** – 180 років тому народився Іван Павлович Пулуй, український фізик, електротехнік, винахідник, громадський діяч, перекладач Біблії українською мовою (1845–1918)
- 2** – 135 років тому народився Мар'ян Александер Нікодемович, український архітектор, педагог (1890–1952)
- 3** – 290 років тому народився Ігнацій Красицький, польський письменник, церковний діяч, філософ (1735–1801)
- 3** – 100 років тому народився Борис Миколайович Андрійченко, український письменник, публіцист, журналіст (1925–1999)
- 3** – 95 років тому народився Шандор Чорі, угорський поет, прозаїк, громадський діяч (1930–2016)
- 4** – 80 років тому в Ялті відкрилась Кримська конференція глав держав Великої трійки СРСР, США і Великобританії, – рішення якої визначили геополітичну ситуацію в Європі на багато років уперед (1945)
- 4** – Всесвітній день боротьби з раком. Відзначається щорічно з ініціативи ВООЗ
- 4** – День безпечного Інтернету. Відзначається щорічно з 2004 р. у другий день другого тижня лютого з ініціативи європейських некомерційних організацій
- 4** – Міжнародний день людського братства. Відзначається згідно з резолюцією Генеральної Асамблеї ООН (A/RES/75/200)
- 4** – 205 років тому народилася Божена Немцова, чеська письменниця, поетеса, перекладачка, збирачка казок, редакторка та публіцистка (1820–1862)
- 4** – 145 років тому народився Климент Васильович Квітка, український музикознавець і фольклорист (1880–1953)

- 4** – 140 років тому народився Степан Володимирович Балеї, український і польський психолог, педагог, філософ (1885–1952)
- 5** – 175 років тому народився Остап Степанович Терлецький, український літературознавець, публіцист, видавець, громадсько-політичний діяч (1850–1902)
- 5** – 110 років тому народився Віктор Владиславович Адамкевич, український живописець і графік, педагог (1915–1973)
- 5** – 90 років тому народився Борис Микитович Наріжний, український історик, письменник (1935–2006)
- 5** – 70 років тому народився Володимир Васильович Бойків, Герой Небесної Сотні, Герой України (1955–2014)
- 6** – 85 років тому народився Олег Орач (справжнє ім'я та прізвище – Олег Юхимович Комар), український поет, перекладач, журналіст дитячий письменник (1940–2005)
- 6** – 50 років тому народився Микола-Олег Олександрович Паньків, Герой Небесної Сотні, Герой України (1975–2014)
- 7** – 140 років тому народився Сінклер Льюїс, американський письменник, лауреат Нобелівської премії (1930) (1885–1951)
- 8** – 130 років тому народився Олександр Юліанович Кульчицький, український філософ, психолог, громадський та культурно-освітній діяч української діаспори (1895–1980)
- 8** – 100 років тому народився Віктор Іванович Зарецький, український художник, графік, педагог, громадський діяч, лауреат Державної премії України ім. Т. Г. Шевченка (1925–1990)
- 8** – 95 років тому народилася Діана Гнатівна Петриненко, українська співачка (лірико-колоратурне сопрано), педагог (1930–2018)
- 9** – 130 років тому народився Іван Романович Галинський (справжнє прізвище – Лопата), український співак-бандурист (1895–1965)
- 10** – 130 років тому народився Василь Вишиваний (справжнє ім'я та прізвище – Вільгельм Франц фон Габсбург-Лотрінген), військовий та політичний діяч, дипломат, поет (1895–1948)
- 11** – Всесвітній день хворого. Засновано 30 травня 1992 року Папою Іоаном Павлом II
- 11** – Міжнародний день жінок і дівчаток в науці. Відзначається згідно з резолюцією Генеральної Асамблеї ООН (A/RES/70/212)
- 11** – 130 років тому народився Петро Гаврилович Дяченко, український військовий діяч (1895–1965)
- 13** – Всесвітній день радіо. Відзначається щорічно з ініціативи ЮНЕСКО з 2011 р.

- 14** – Міжнародний день дарування книг
- 14** – 95 років тому народився Георгій В'ячеславович Якутович, український митець-графік, ілюстратор, майстер ліногравюри, ксилографії та офорту (1930–2000)
- 15** – День вшанування учасників бойових дій на території інших держав. Відзначається щорічно згідно з Указом Президента України № 180/04 від 11.02.2004 р.
- 15** – Всесвітній день онкохворої дитини. Основна мета цього дня – покращити інформування суспільства про проблеми дитячих онкологічних хвороб. З 2003 року цей день відзначається і в Україні
- 15** – День комп'ютерника. Саме в цей день в 1946 році був запущений перший реально працюючий електронний комп'ютер ENIAC
- 15** – 65 років тому народився Олександр Юрійович Жовна, український педагог, письменник, кіносценарист та режисер (1960)
- 16** – День військового журналіста
- 16** – 210 років тому народився Семен Степанович Гулак-Артемівський, український композитор, співак, драматичний артист, драматург (1815–1873)
- 17** – 160 років тому народився Сильвіє Страхимир Краньчевич, хорватський поет, критик (1865–1908)
- 18** – 170 років тому народився Левко Платонович Симиренко, український селекціонер, помолог (1855–1920)
- 18** – 135 років тому народився Володимир Михайлович Корецький, український вчений, юрист (1890–1984)
- 18** – 125 років тому народилася Оксана Андріївна Петрусенко (справжнє прізвище – Бородавкіна), українська оперна співачка (1900–1940)
- 18** – 80 років тому народився Юрій Ряст (справжнє ім'я та прізвище – Юрій Валентинович Каверін), український поет, публіцист, перекладач (1945–2014)
- 19** – 33 роки тому Верховна Рада України затвердила Тризуб як малий герб України, вважаючи його головним елементом великого Державного герба України (1992)
- 19** – 165 років тому народився Веніамін Олександрович Кордт, український історик, джерелознавець, архівіст, бібліотекар, бібліограф, картограф (1860–1934)
- 20** – Всесвітній день соціальної справедливості. Відзначається щорічно згідно з рішенням Генеральної Асамблеї ООН (А/

- RES/62/10 від 18.12.2007 р.). В Україні відзначається згідно з Указом Президента України № 1021 від 04.11.2011 р.
- 20** – День Героїв Небесної Сотні. Відзначається щорічно згідно з Указом Президента України № 69/15 від 11.02.2015 р.
 - 20** – 120 років тому народився Улас Олексійович Самчук, український письменник, журналіст і публіцист (1905–1987)
 - 21** – Міжнародний день рідної мови. Проголошено Генеральною конференцією ЮНЕСКО 17.11.1999 р., відзначається щорічно з 2000 р.
 - 21** – Всесвітній день екскурсовода
 - 21** – 170 років тому народився Вікентій В'ячеславович Хвойка, український археолог чеського походження (1850–1914)
 - 21** – 120 років тому народився Дмитро Васильович Нитченко, український літературознавець, письменник, мемуарист, громадський діяч (1905–1999)
 - 21** – 100 років тому народився Ігор Наумович Шамо, український композитор (1925–1982)
 - 22** – Міжнародний день підтримки жертв злочинів. Відзначається з 1990 року, коли в цей день уряд Англії надрукував «Хартію жертв злочинів»
 - 22** – 145 років тому народився Осип Васильович Турянський, український письменник і літературний критик, поліглот (1880–1933)
 - 24** – 160 років тому народився Іван Львович Липа, український громадський і політичний діяч, письменник (1865–1923)
 - 24** – 115 років тому народився Василь Дмитрович Сидор, український військовий та політичний діяч, полковник УПА (1910–1949)
 - 25** – 195 років тому народився Григорій Миколайович Ге, український культурний і громадський діяч, історик-краєзнавець, прозаїк, публіцист і драматург (1830–1911)
 - 25** – 175 років тому народився Володимир Григорович Барвінський, український письменник, публіцист, перекладач, літературний критик (1850–1883)
 - 25** – 120 років тому народився Павло Павлович Вірський, український балетмейстер і хореограф (1905–1975)
 - 25** – 90 років тому народився Олекса Григорович Мусієнко, український журналіст і прозаїк (1935–2002)
 - 26** – День спротиву окупації Автономної Республіки Крим та міста Севастополя. Відзначається щорічно згідно з Указом Президента України №58/2020 від 26.02.2020 р.

- 27** – 100 років тому народився Олександр Михайлович Біляєв, український мовознавець, педагог (1925–2006)
- 29** – 125 років тому народився Йоргос Сеферіс, грецький поет, історик, есеїст, лауреат Нобелівської премії (1963) (1900–1971)

БЕРЕЗЕНЬ

- 1** – Всесвітній день цивільної оборони. Саме в цей день 1972 р. набрав чинності статут МОЦО, який схвалили 18 держав
- 1** – Міжнародний день боротьби з наркоманією та наркобізнесом. Відзначається за рішенням ООН
- 1** – День «Нуль дискримінації». Відзначається 1 березня за рішенням ООН з 2014 року
- 1** – 215 років тому народився Фридерик Франсуа Шопен, польський композитор та піаніст (1810–1849)
- 2** – Міжнародний день дитячого телебачення і радіомовлення. Проголошений на Міжнародному ринку телепрограм представниками Дитячого фонду ООН (ЮНІСЕФ) у квітні 1994 р., відзначається в першу неділю березня
- 3** – Всесвітній день письменника. Відзначається за рішенням 48-го конгресу Міжнародного ПЕН-клубу, який відбувся 18 січня 1986 р.
- 3** – Всесвітній день дикої природи. Відзначається щорічно згідно з рішенням Генеральної Асамблеї ООН (A/RES/68/205)
- 4** – 155 років тому народився Євген Оскарович Патон, вчений у галузі зварювальних процесів і містобудування, перший керівник Інституту електрозварювання АН України (1870–1953)
- 4** – 210 років тому народився Михайло Михайлович Вербицький, український композитор, хоровий диригент, священник УГКЦ, громадський діяч, автор музики Державного гімну України «Ще не вмерла Україна» (1815–1870)
- 4** – 160 років тому народився Олекса Христофорович Бобикевич, український політик, письменник, видавець (1865–1902)
- 6** – 550 років тому народився Мікеланджело Буонаротті, італійський скульптор, живописець, архітектор, поет (1475–1564)
- 6** – 160 років тому народився Григорій Іванович Грушевський, український письменник, драматург, фольклорист, педагог, громадський діяч (1865–1922)
- 6** – 90 років тому народився Богдан Рубчак, український письменник, поет, літературознавець, есеїст (1935–2018)

- 7** – 100 років тому народився Микола Антонович Зінчук, український фольклорист, історик, педагог (1925–2012)
- 7** – 65 років тому народилася Світлана Олегівна Талан, українська письменниця (1960)
- 8** – Міжнародний день боротьби за права жінок і міжнародний мир. Відзначається щорічно згідно з рішенням Генеральної Асамблеї ООН (A/RES/32/142) від 16.12.1977 р.
- 8** – Міжнародний жіночий день. Святковий неробочий день в Україні згідно зі ст. 73 Кодексу законів про працю
- 8** – Міжнародний день боротьби за права жінок і міжнародний мир. Відзначається щорічно згідно з рішенням Генеральної Асамблеї ООН (A/RES/32/142) від 16.12.1977 р.
- 8** – День землевпорядника. Відзначається щорічно у другу суботу березня згідно з Указом Президента України № 1556/99 від 11.12.1999 р.
- 8** – 85 років тому народився Леонід Михайлович Осика, український режисер, сценарист (1940–2001)
- 9** – 211 років тому народився Тарас Григорович Шевченко, український поет, художник, мислитель (1814–1861)
- 9** – 130 років тому народився Іван Данилович Дніпровський (справжнє прізвище – Шевченко), український письменник, перекладач (1895–1934)
- 10** – 164 років від дня смерті Тараса Григоровича Шевченка, українського національного поета (1814–1861)
- 11** – 250 років тому народився Василь Григорович Анастасевич, бібліограф, письменник, перекладач, громадський діяч видавець (1775–1845)
- 12** – 100 років тому народився Гаррі Макс Гаррісон, американський та ірландський письменник-фантаст, редактор (1925–2012)
- 13** – 140 років тому народився Ольгерд-Іполит Бочковський, український соціолог, політолог і етнолог (1885–1939)
- 13** – 65 років тому народився Юрій Ігорович Андрухович, український письменник, перекладач, есеїст, громадський діяч (1960)
- 14** – Міжнародний день математики. Відзначається щорічно з ініціативи ЮНЕСКО з 2019 р.
- 14** – День українського добровольця. Відзначається щорічно згідно з постановою Верховної Ради України № 1822-VIII від 17.01.2017 р.

- 14** – 85 років тому народився Віктор Йосипович Шовкун, український перекладач, письменник, літературний редактор (1940–2018)
- 14** – 80 років тому народився Всеволод Іванович Ткаченко, український перекладач, поет, дипломат, енциклопедист, країнознавець (1945–2018)
- 15** – Міжнародний день боротьби з ісламофобією. Відзначається щорічно згідно з рішенням Генеральної Асамблеї ООН (A/RES/76/254)
- 15** – Всесвітній день захисту прав споживачів
- 15** – 195 років тому народився Пауль Гейзе, німецький письменник, драматург, лауреат Нобелівської премії (1910) (1830–1914)
- 15** – 85 років тому народився Олексій Михайлович Міщенко, український графік, громадсько-культурний діяч (1940)
- 16** – День планетаріїв. Найближча неділя до весняного рівнодення. Це свято вперше було проведено в Італії в 1990 році з ініціативи Асоціації італійських планетаріїв
- 16** – День працівників житлово-комунального господарства і побутового обслуговування населення. Відзначається в Україні згідно з Указом Президента (№46/94 від 15.05.1994 р.) в редакції Указу Президента №385/95 19.05.1995 р. у третю неділю березня як професійне свято
- 16** – 180 років тому народився Олексій Олександрович Андрієвський, український педагог, історик, літератор, публіцист, археограф і громадський діяч (1845–1902)
- 17** – День мобілізаційного працівника
- 17** – 140 років тому народився Франц Михайлович Коковський, український правник, письменник, журналіст, перекладач, мовознавець, етнограф, громадський діяч (1885–1940)
- 19** – 130 років тому народився Максим Тадейович Рильський, український поет, перекладач, публіцист, громадський діяч, мовознавець (1895–1964)
- 19** – 95 років тому народилася Ліна Василівна Костенко, українська письменниця, поетеса-шістдесятниця, громадська діячка, лауреатка Шевченківської премії (1930)
- 20** – Міжнародний день щастя. Відзначається щорічно згідно з рішенням Генеральної Асамблеї ООН (A/RES/66/281) від 12.07.2012 р.
- 20** – Міжнародний день Франкофонії. Відзначається у 47 країнах світу

- 20** – Всесвітній день Землі. Відзначається щорічно у день весняного сонцестояння. Проголошено Генеральним секретарем ООН у березні 1971 р.
- 21** – Всесвітній день поезії. Відзначається щорічно згідно з резолюцією 30-ої сесії Генеральної конференції ЮНЕСКО 15.11.1999 р.
- 21** – Всесвітній день людей з синдромом Дауна. Відзначається щорічно згідно з рішенням Генеральної Асамблеї ООН (A/RES/66/149) від 29.02.2012 р.
- 21** – Міжнародний день лісів. Відзначається щорічно згідно з рішенням Генеральної Асамблеї ООН (A/RES/67/200) від 14.02.2013 р.
- 21** – Міжнародний день льялькаря
- 21** – Міжнародний день боротьби за ліквідацію расової дискримінації. Відзначається щорічно згідно з резолюцією Генеральної Асамблеї ООН (A/RES/2142 (XXI))
- 21-27** – Тиждень солідарності з народами, які борються проти расизму і расової дискримінації. Резолюція Генеральної Асамблеї ООН (A/RES/34/24)
- 21** – 155 років тому народився Олександр Ігнатович Лотоцький, український громадсько-політичний діяч, письменник, публіцист, науковець (1870–1939)
- 21** – 130 років тому народився Іван Ле (справжнє ім'я та прізвище – Іван Леонтійович Мойся), український письменник (1895–1978)
- 21** – 70 років тому народилася Леся Воронина (справжнє ім'я та прізвище – Олена Анастасіївна Воронина), українська письменниця, перекладачка, журналістка (1955)
- 22** – Всесвітній день водних ресурсів. Відзначається щорічно згідно з рішенням Генеральної Асамблеї ООН (A/RES/47/193)
- 22** – 165 років тому народився Порфирій Данилович Демуцький, український композитор, диригент, фольклорист, педагог (1860–1927)
- 22** – 130 років тому народився Василь Кирилович Авраменко, хо-реограф, актор, продюсер, дослідник і знавець українських танців (1895–1981)
- 23** – Всесвітній метеорологічний день. Відзначається щорічно з 1950 р. від дня набуття чинності Конвенції Всесвітньої метеорологічної організації (ВМО)
- 24** – Міжнародний день права на встановлення істини щодо грубих порушень прав людини та гідності жертв. Відзначається

- щорічно згідно з рішенням Генеральної Асамблеї ООН (A/RES/65/196) від 03.03.2011 р.
- 24** – Всесвітній день боротьби з туберкульозом. Відзначається щорічно з 1882 р. від дня, коли доктор Р. Кох оголосив, що виявив туберкульозну бацилу
 - 24** – Всеукраїнський день боротьби із захворюванням на туберкульоз. Відзначається щорічно згідно з Указом Президента України № 290/2002 від 22.03.2002 р.
 - 24** – 125 років тому народився Іван Семенович Козловський, український співак, лауреат Державної премії УРСР ім. Т. Г. Шевченка (1900–1993)
 - 24** – 70 років тому народився Ігор Йосипович Білозір, український композитор, виконавець (1955–2000)
 - 25** – Міжнародний день солідарності із жертвами рабства та трансатлантичної работоргівлі. Відзначається щорічно згідно з рішенням Генеральної Асамблеї ООН (A/RES/62/122) від 17.12.2007 р.
 - 25** – День Служби безпеки України. Відзначається щорічно згідно з Указом Президента України № 193/01 від 22.03.2001 р.
 - 26** – День Національної гвардії України. Відзначається щорічно згідно з Указом Президента України № 148/15 від 18.03.2015 р.
 - 27** – Міжнародний день театру. Відзначається щорічно з 1962 р. згідно з рішенням IX конгресу Міжнародного інституту театру при ЮНЕСКО
 - 28** – 155 років тому народився Юліан Олександрович Бачинський, український політичний і громадський діяч, публіцист (1870–1940)
 - 28** – 100 років тому народився Дмитро Михайлович Гнатюк, український оперний та естрадний співак, педагог, громадський діяч, Герой України (1925–2016)
 - 28** – 65 років тому народився Ерік-Емманюель Шмітт, французький письменник, драматург, філософ (1960)
 - 29** – 140 років тому народився Деже Костолані, угорський письменник, перекладач, публіцист (1885–1936)
 - 29** – 120 років тому народився Єне Рейте, угорський письменник, драматург і журналіст (1905–1943)
 - 31** – 340 років тому народився Йоганн Себастьян Бах, німецький композитор, органіст і скрипаль (1685–1750)
 - 31** – 90 років тому народилася Галина Леонідівна Гордасевич, українська письменниця, публіцистка, громадська діячка (1935–2001)

КВІТЕНЬ

- 1** – Міжнародний день птахів. Відзначається щорічно з 1906 р. з дня підписання Міжнародної Конвенції про охорону птахів
- 1** – 90 років тому народився Вадим Дмитрович Крищенко, український поет-пісняр, педагог (1935)
- 2** – Всесвітній день поширення інформації про аутизм. Відзначається щорічно згідно з рішенням Генеральної Асамблеї ООН (A/RES/62/139) від 18.12.2007 р.
- 2** – Міжнародний день дитячої книги. Відзначається у день народження казкаря Ганса Крістіана Андерсена
- 2** – 220 років тому народився Ганс Крістіан Андерсен, данський письменник, казкаря (1805–1875)
- 2** – 185 років тому народився Еміль Золя, французький письменник-натураліст, критик і політичний активіст (1840–1902)
- 2** – 135 років тому народився Яків Григорович Савченко, український поет, літературний критик та публіцист (1890–1937)
- 4** – Міжнародний день Інтернету
- 4** – День створення НАТО
- 4** – Міжнародний день просвіти з питань мінної загрози і допомоги в діяльності, пов'язаній з розмінуванням. Відзначається згідно з резолюцією Генеральної Асамблеї ООН (A/RES/60/97) від 08.12.2005 р.
- 4** – 110 років тому народився Микола Семенович Лемик, український політичний діяч, діяч ОУН, підпільник (1915–1941)
- 5** – 190 років тому народився Вітезслав Галек, чеський поет, прозаїк, драматург, літературний критик і публіцист (1835–1874)
- 5** – 105 років тому народився Артур Гейлі, канадський прозаїк британського походження (1920–2004)
- 5** – 90 років тому народився Микола Олексійович Сорока, український письменник, публіцист, журналіст (1935–2017)
- 5** – 85 років тому народився Данило Гусар-Струк, український поет, критик, літературознавець, редактор англomовної енциклопедії України (1940-1999)
- 6** – День геолога. Відзначається щорічно у першу неділю квітня згідно з Указом Президента України № 110/95 від 07.02.1995 р.
- 6** – Міжнародний день спорту на благо розвитку та миру
- 6** – День працівників слідчих органів України
- 7** – Всесвітній день здоров'я. Відзначається щорічно в день набуття чинності Статуту ВООЗ WHA/A.2/Res.35, 1948 р.

- 8** – Міжнародний день ромів
- 9** – 90 років тому народилася Тамара Опанасівна Коломієць, українська поетеса, перекладачка (1935–2023)
- 10** – 50 років тому народився Олексій Сергійович Братушка, громадський діяч, Герой Небесної Сотні, Герой України (1975–2014)
- 11** – Міжнародний день визволення в'язнів фашистських концтаборів. Відзначається щорічно за ініціативою ООН в день, коли в'язні концтабору Бухенвальд почали інтернаціональне повстання проти гітлерівців
- 11** – Всесвітній день боротьби з хворобою Паркінсона
- 12** – Міжнародний день польоту людини в космос. Відзначається щорічно згідно з рішенням Генеральної Асамблеї ООН (A/RES/65/271) від 07.04.2011 р.
- 12** – Всесвітній день авіації та космонавтики. Відзначається щорічно за рішенням Міжнародної авіаційної федерації (ФАІ)
- 12** – День працівників ракетно-космічної галузі України. Відзначається щорічно згідно з Указом Президента України № 230/97 від 13.03.1997 р.
- 13** – День працівника оборонно-промислового комплексу України. Відзначається щорічно згідно з Указом Президента України №214/2023 від 13.04.2023 р.
- 14** – 170 років тому народився Кость Паньківський, український громадський діяч, журналіст, співзасновника Наукового товариства імені Шевченка (1855–1915)
- 14** – 130 років тому народився Йосип Йосипович Гірняк, український актор і режисер, драматург і педагог (1895–1989)
- 14** – 80 років тому народився Сергій Сергійович Дяченко, український письменник-фантаст, сценарист (1945–2022)
- 15** – День працівників карного розшуку України
- 15** – Міжнародний день культури
- 17** – Міжнародний день гемофілії. Відзначається щорічно за рішенням Всесвітньої федерації гемофілії та Всесвітньої організації охорони здоров'я
- 17** – День пожежної охорони. Відзначається щорічно згідно з Указом Президента України № 555/13 від 11.10.2013 р.
- 17** – 100 років тому народився Ласло Надь, угорський поет, перекладач (1925–1978)
- 18** – Міжнародний день пам'яток та визначних місць

- 18** – День пам'яток історії та культури. Відзначається щорічно згідно з Указом Президента України № 1062/99 від 23.08.1999 р. у Міжнародний день пам'яток і визначних місць
- 18** – 165 років тому народилася Уляна Кравченко (справжнє ім'я та прізвище – Юлія Юліївна Шнайдер), українська письменниця (1860–1947)
- 18** – 130 років тому народився Юрій Андрійович Шкрумеляк, український письменник, перекладач, журналіст (1895–1965)
- 18** – 125 років тому народилася Валентина Миколаївна Чистякова, українська театральна актриса і педагог (1900–1984)
- 19** – День довкілля. Відзначається в Україні згідно з Указом Президента №855/98 від 06.08.1998 р. щорічно у третю суботу квітня
- 20** – Великдень. Вважається святковим неробочим днем згідно з ст. 73 Кодексу законів про працю
- 21** – Всесвітній день творчості та інноваційної діяльності
- 22** – Міжнародний день Матері-Землі. Відзначається щорічно згідно з рішенням Генеральної Асамблеї ООН (A/RES/63/278) від 22.04.2009 р.
- 23** – Всесвітній день книги і авторського права. Відзначається щорічно згідно з рішенням 28-ої сесії Генеральної конференції ЮНЕСКО від 15.11.1995 р.
- 23** – Всеукраїнський день психолога
- 23** – 105 років тому народився Григорій Михайлович Тютюнник, український письменник, прозаїк, поет (1920–1961)
- 24** – Міжнародний день солідарності молоді
- 24** – 180 років тому народився Карл Фрідріх Георг Шпіттелер, швейцарський поет, лауреат Нобелівської премії (1919) (1845–1924)
- 24** – 105 років тому народився Дмитро Григорович Білоус, український письменник, поет, літературознавець, перекладач (1920–2004)
- 25** – Всесвітній день боротьби проти малярії. Заснований державами-членами ВООЗ на сесії Всесвітньої асамблеї охорони здоров'я в 2007 році.
- 25** – Міжнародний день ДНК
- 25** – 125 років тому народилася Вероніка Олександрівна Черняхівська, українська поетеса, перекладачка (1900–1938)
- 26** – Міжнародний день інтелектуальної власності. Відзначається щорічно в день народження Всесвітньої організації інтелек-

- туальної власності (ВОІВ) – організації, що сприяє охороні та розвитку інтелектуальної власності в усьому світі
- 26** – День Чорнобильської трагедії (1986)
 - 26** – Міжнародний день пам'яті жертв радіаційних аварій.
 - 26** – Міжнародний день пам'яті про Чорнобильську трагедію. Відзначається за рішенням Генеральної асамблеї ООН (A/RES/71/125)
 - 26** – 135 років тому народився Микола Костянтинович Зеров, український поет, літературознавець, літературний критик, перекладач (1890–1937)
 - 26** – 90 років тому народився Станіслав Володимирович Тельнюк, український поет, прозаїк і літературний критик (1935–1990)
 - 26** – 70 років тому народився Володимир Петрович Топій, Герой Небесної Сотні, Герой України (1955–2014)
 - 27** – Всесвітній день поріднених міст. Відзначається щорічно в останню неділю квітня за рішенням Всесвітньої федерації поріднених міст
 - 28** – Всесвітній день охорони праці. Відзначається щорічно з 2003 р. з ініціативи Міжнародної організації праці (МОП). В Україні День охорони праці відзначається щорічно згідно з Указом Президента України № 685/06 від 18.08.2006 р.
 - 28** – 160 років тому народився Микола Іванович Івасюк, український художник, педагог (1865–1937)
 - 28** – 60 років тому народився Богдан Іванович Вайда, Герой Небесної Сотні, Герой України (1965–2014)
 - 29** – Міжнародний день танцю. Відзначається з 1982 р. за рішенням ЮНЕСКО в день народження Ж. Ж. Новера, французького балетмейстера
 - 29** – День пам'яті жертв застосування хімічної зброї. Відзначається щорічно згідно з рішенням 10-ї сесії Конференції держав-учасниць Організації заборони хімічної зброї C-10/5 від 11.11.2005 р.
 - 30** – Міжнародний день джазу. День був проголошений на Генеральній конференції ЮНЕСКО в листопаді 2011 р.
 - 30** – День прикордонника України. Відзначається щорічно згідно з Указом Президента України № 111/2018 від 27.04.2018 р.

ТРАВЕНЬ

- 1** – День міжнародної солідарності трудящих. Відзначається щорічно згідно з рішенням конгресу II Інтернаціоналу 14-21 липня 1889 р. (Париж)
- 1** – День праці. Відзначається в Україні щорічно та вважається святковим неробочим днем згідно зі ст. 73 Кодексу законів про працю
- 1** – 105 років тому народилася Нонна Кронидівна Копержинська, українська актриса театру і кіно, народна артистка України (1920–1999)
- 1** – 80 років тому народився Василь Іванович Зінкевич, український естрадний співак, Герой України (1945)
- 1** – 80 років тому народився Микола Іванович Сенченко, український вчений, бібліотеко- та бібліографознавець, педагог, громадсько-політичний діяч (1945)
- 3** – Всесвітній день свободи преси. Відзначається щорічно згідно з рішенням Генеральної Асамблеї ООН (A/RES/48/432) від 20.12.1993 р.
- 3** – Міжнародний день Сонця. Відзначається щорічно з 1994 р. з ініціативи Міжнародного товариства сонячної енергії (МТСЕ)
- 3** – 125 років тому народився Микола Федорович Яковченко, український актор театру і кіно (1900–1974)
- 3** – 120 років тому народився Юрій Андріянович Лавріненко, український літературознавець, публіцист, есеїст, критик (1905–1987)
- 4** – Міжнародний день пожежників
- 4** – 115 років тому народився Федір Григорович Верещагін, український театральний режисер (1910–1996)
- 5** – Міжнародний день акушерства. Відзначати цей день запропоновано у 1987 р. Міжнародною конфедерацією акушерок
- 5** – 125 років тому народився Юрій Іванович Липа, український письменник, поет, публіцист, лікар, громадський діяч (1900–1944)
- 5** – 55 років тому народився Блаженніший Святослав (Святослав Юрійович Шевчук), український церковний діяч, Глава і Отець Української греко-католицької церкви (1970)
- 6** – Міжнародний день астрономії – професійне свято людей, чия діяльність безпосередньо пов'язана з астрономією
- 6** – День піхоти. Відзначається щорічно згідно з Указом Президента України № 152/2019 від 19.04.2019 р.

- 6** – 185 років тому народився Микола Іванович Петров, історик української літератури і науки, етнограф, церковний історик, бібліограф (1840–1921)
- 7** – 160 років тому народився Марко Федорович Грушевський, український церковний діяч, педагог, етнограф, краєзнавець (1865–1938)
- 7** – 140 років тому народився Федір Дудко, український письменник, журналіст, громадський діяч (1885–1962)
- 7** – 120 років тому народився Іван Іванович Гурин, фольклорист, мовознавець, літературознавець, педагог і громадський діяч (1905–1995)
- 8** – Міжнародний день Червоного Хреста та Червоного Півмісяця. Відзначається щорічно у день народження Анрі Дюнан, засновника Міжнародного руху Червоного Хреста і Червоного Півмісяця
- 8** – День пам'яті та перемоги над нацизмом у Другій світовій війні 1939-1945 років. Державне свято в Україні відзначається щороку згідно з Указом Президента України № 3107-ІХ від 29.05.2023 р. та вважається святковим неробочим днем згідно зі ст. 73 Кодексу законів про працю
- 9** – День Європи. Відзначається щорічно за рішенням, ухваленим лідерами країн-членів ЄС на зустрічі у Мілані у 1985 р. В Україні День Європи відзначається спільно з державами Європейського Союзу щорічно згідно з Указом Президента України № 266/2023 від 08.05.2023 р.
- 9** – 165 років тому народився Джеймс Метью Баррі, шотландський драматург, письменник і журналіст (1860–1937)
- 9** – 135 років тому народився Кирило Іванович Осьмак, політичний та громадський діяч (1890–1960)
- 9** – 105 років тому народився Річард Джордж Адамс, англійський письменник (1920–2016)
- 10** – Міжнародний день мігруючих птахів (ЮНЕП). Відзначається з 2006 р.
- 11** – День матері. Відзначається щорічно в другу неділю травня згідно з Указом Президента України № 489/99 від 10.05.1999 р.
- 12** – День екологічної освіти. Цю дату святкують із 1992 р. У цей день заходи проводять у навчальних закладах усіх рівнів
- 12** – Міжнародний день медичної сестри. Започатковано в 1974 році та відзначається на честь англійської медсестри Флоренс Найтінгейл у день її народження (12 травня 1820 р.) за рішенням Міжнародної федерації Червоного Хреста

- 12** – 71 рік тому Україна стала членом ЮНЕСКО (1954)
- 12** – 160 років тому народилася Софія Атанасівна Окуневська-Морачевська, українська лікарка, освітянка, укладачка словника української медичної термінології, громадська діячка (1865–1926)
- 12** – 150 років тому народився Яків Феофанович Чепіга, український педагог, психолог, громадський діяч (1875–1938)
- 13** – 165 років тому народився Костянтин Іванович Рубинський, український бібліотекознавець, бібліограф, педагог (1860–1930)
- 14** – День пам'яті українців, які рятували євреїв під час Другої світової війни. Відзначається щорічно згідно з постановою Верховної Ради України № 1178-IX від 02.02.2021 р.
- 14** – 105 років тому народилася Ярослава (Слава) Йосипівна Стецько (справжнє ім'я та прізвище – Ганна Йосипівна Музика), українська політична діячка, журналістка (1920–2003)
- 15** – Міжнародний день сім'ї. Відзначається щорічно за рішенням Генеральної Асамблеї ООН (A/RES/47/237) від 20.09.1993 р., в Україні – відповідно до Указу Президента № 455/2023 від 28.07.2023 р.
- 15** – Міжнародний день захисту клімату. Міжнародне співтовариство відзначає цей день із 1992 р.
- 15** – День вишиванки – всеукраїнське свято, яке відзначають щороку в третій четвер травня
- 15** – 760 років тому народився Данте Аліґ'єрі, італійський поет, письменник і політик (1265–1321)
- 15** – 180 років тому народився Ілля Ілліч Мечников, вчений, імунолог, мікробіолог, геронтолог, лауреат Нобелівської премії у галузі фізіології та медицини (1845–1916)
- 16** – 130 років тому народився Тодось Осьмачка (справжнє ім'я Теодосій Степанович), український письменник, поет, перекладач (1895–1962)
- 16** – 130 років тому народився Ватсон Кіркконнелл, канадський літературознавець, письменник, перекладач Шевченка та інших українських авторів (1895–1977)
- 17** – Всесвітній день електрозв'язку та інформаційного суспільства. Відзначається щорічно згідно з рішенням Генеральної Асамблеї ООН (A/RES/60/252) від 27.03.2006 р. у день підписання першої Міжнародної телеграфної конвенції і створення Міжнародного союзу електрозв'язку

- 17** – 100 років тому народився Сергій Костянтинович Сміян, український режисер, перший лауреат Національної премії України ім. Т. Шевченка (1925–2014)
- 18** – Міжнародний день музеїв. Відзначається щорічно згідно з рішенням XI Генеральної конференції Міжнародної ради музеїв, яка відбулась у травні 1977 р.
- 18** – Міжнародний день рослин. Відбувається під егідою Європейської організації біології рослин (Брюссель) та відзначається з 2012 р. в понад 50 країнах світу
- 18** – День боротьби за права кримськотатарського народу. Відзначається щорічно в Україні згідно з Указом в. о. Президента України № 472/2014 від 16.05.2014 р.
- 18** – День резервіста України. Відзначається щорічно згідно з Указом Президента України № 154/2019 від 19.04.2019 р.
- 17** – День науки. Відзначається в Україні згідно з Указом Президента України № 145/97 від 14.02.1997 р. у третю суботу травня
- 18** – День пам'яті жертв політичних репресій. Відзначається щорічно в третю неділю травня відповідно до Указу Президента України № 431/2007 від 21.05.2007 р.
- 18** – День пам'яті померлих від СНІДу. Відзначається щорічно з 1983 р. в третю неділю травня
- 20** – Всесвітній день метеорології. Відзначається щорічно з 1999 р. відповідно до пропозиції Міжнародного комітету мір та ваг (МКМВ)
- 20** – День банківських працівників. Відзначається щорічно згідно з Указом Президента України № 316/04 від 06.03.2004 р.
- 20** – День перекладача жестової мови
- 21** – Всесвітній день культурного різноманіття в ім'я діалогу та розвитку. Відзначається за рішенням Генеральної Асамблеї ООН (A/RES/57/249) від 20.12.2002 р.
- 22** – Міжнародний день біологічного різноманіття. Відзначається щорічно згідно з рішенням Генеральної Асамблеї ООН (A/RES/55/201) від 08.02.2001 р.
- 22** – 164 роки тому відбулось перепоховання праху Тараса Григоровича Шевченка на Чернечій горі поблизу м. Канева (1861)
- 22** – 185 років тому народився Марко Лукич Кропивницький, український письменник, драматург, театральний актор і режисер (1840–1910)
- 22** – 105 років тому народився Микола Григорович Гринько, український актор театру і кіно (1920–1989)

- 22** – 80 років тому народився Юрій Євгенович Рибчинський, український поет, драматург, сценарист (1945)
- 23** – День морської піхоти України. Відзначається щорічно згідно з Указом Президента України № 145/2018 від 23.05.2018 р.
- 23** – День Героїв, щорічне свято, встановлене на честь українських вояків-борців за волю України
- 23** – 200 років тому народився Фердинанд Барна, угорський мовознавець, бібліотекар, перекладач (1825–1895)
- 24** – День слов'янської писемності й культури. Відзначається щорічно в день вшанування пам'яті святих рівноапостольних Кирила і Мефодія згідно з Указом Президента України № 1096/04 від 17.09.2004 р.
- 24** – Європейський день парків, організований Федерацією «Європарк», святкується щорічно. Саме 24 травня 1909 у Швеції було створено перший з дев'яти європейських національних парків
- 25** – Всесвітній день щитовидної залози
- 25** – День філолога
- 25** – День зниклих безвісти дітей. Відзначається з 2002 р. з ініціативи Європейського центру зниклих і таких, що зазнали сексуального насильства, дітей
- 25** – День Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації України. Відзначається щорічно згідно з Указом Президента України № 181/2021 від 29. 04. 2021 р.
- 25** – День хіміка. Відзначається щорічно в останню неділю травня згідно з Указом Президента України № 219/94 від 07.05.1994 р.
- 25-31** – Тиждень солідарності з народами несамоврядних територій. Проводиться щорічно з 1972 р. під егідою Спеціального комітету по деколонізації з ініціативи Генеральної Асамблеї ООН
- 25** – 105 років тому народився Зіновій Павлович Штокалко, український поет-модерніст, бандурист, композитор (1920–1968)
- 25** – 90 років тому народився Юрій Феодосійович Ярмиш, український письменник, майстер авторської казки (1935–2013)
- 25** – 50 років тому народився Віктор Олександрович Прохорчук, Герой Небесної Сотні, Герой України (1975–2014)
- 26** – 180 років тому народився Володислав Федорович, український публіцист, громадський діяч, меценат (1845–1918)
- 29** – Міжнародний день миротворців ООН. Відзначається щорічно згідно з рішенням Генеральної Асамблеї ООН (A/RES/57/129)

від 11.12.2002 р. В Україні Міжнародний день миротворців ООН відзначається щороку згідно з Указом Президента України № 374/03 від 30.04.2003 р.

- 29** – 115 років тому народився Сава Овсійович Голованівський, український письменник (1910–1989)
- 30** – 110 років тому народився Іван-Богдан Весоловський, український пісняр, композитор, акордеоніст (1915–1971)
- 31** – Всесвітній день проти тютюну. Проводиться з ініціативи Всесвітньої організації охорони здоров'я
- 31** – День працівників видавництв, поліграфії і книгорозповсюдження. Відзначається щорічно в останню суботу травня згідно з Указом Президента України № 563/99 від 25.05.1999 р.

ЧЕРВЕНЬ

- 1** – Всесвітній день батьків. Відзначається щорічно згідно з рішенням Генеральної Асамблеї ООН (A/RES/66/292) від 15.10.2012 р.
- 1** – Міжнародний день захисту дітей. Проводиться щорічно з 1949 р. згідно з ухвали Ради Міжнародної демократичної федерації жінок
- 1** – День захисту дітей. Відзначається в Україні щорічно згідно з Указом Президента України № 568/98 від 30.05.1998 р.
- 1** – День працівників водного господарства. Відзначається в Україні згідно з Указом Президента України № 226/03 від 18.03.2003 р. щорічно у першу неділю червня
- 1** – День працівників місцевої промисловості. Відзначається в Україні згідно з Указом Президента України № 726/02 від 20.08.02 р. щорічно в першу неділю червня
- 2** – 180 років тому народився Томас Гарді, англійський письменник (1840–1928)
- 3** – 100 років тому народився Януш Радзейовський, польський історик, дослідник історії України та українсько-польських відносин (1925–2002)
- 4** – Міжнародний день безневинних дітей-жертв агресії. Відзначається щорічно згідно з рішенням Надзвичайної спеціальної сесії Генеральної Асамблеї ООН (A/RES/ES-7/8) від 19.08.1982 р.
- 4** – День господарських судів України

- 5 – Всесвітній день навколишнього середовища. Відзначається щорічно згідно з рішенням Генеральної Асамблеї ООН (A/RES/2994 (XXVII)) від 15.12.1972 р.
- 5 – Міжнародний день боротьби з незаконним, непідзвітним, неконтрольованим рибальством
- 5 – 140 років тому народився Михайло Іванович Гордієвський, український філософ, історик, педагог (1885–1938)
- 5 – 130 років тому народився Юліан Шпол (справжні ім'я та прізвище – Михайло Омелянович Яловий), український поет, прозаїк, драматург, публіцист і літературний критик (1895–1937)
- 5 – 105 років тому народився Степан Олексійович Сабадаш, український композитор, диригент, хормейстер (1920–2006)
- 5 – 100 років тому народився Микола Васильович Плав'юк, український політичний і громадський діяч в еміграції, публіцист (1925–2012)
- 5 – 90 років тому народився Євген Васильович Концевич, український письменник, перекладач, дисидент, громадський діяч (1935–2010)
- 6 – День журналіста. Відзначається в Україні згідно з Указом Президента України № 251/94 від 25.05.1994 р. як професійне свято працівників засобів масової інформації
- 6 – 150 років тому народився Томас Манн, німецький письменник, есеїст, лауреат Нобелівської премії (1929) (1875–1955)
- 7 – 100 років тому народився Віль Григорович Гримич, український перекладач та літературознавець (1925–2016)
- 7 – 95 років тому народився Іван Олексійович Кандиба, український правозахисник, співзасновник Української Гельсінської групи (1930–2002)
- 8 – День Святої Трійці. П'ятидесятниця. Вважається святковим неробочим днем згідно зі ст. 73 Кодексу законів про працю
- 8 – Всесвітній день океанів. Всесвітній день боротьби за збереження біорізноманіття мешканців морських глибин і стабільну екологічну ситуацію в океанах
- 8 – День працівників легкої промисловості. Відзначається в Україні згідно з Указом Президента України № 285/94 від 09.06.1994 р. у другу неділю червня
- 8 – 170 років тому народилася Наталія Іванівна Кобринська, українська письменниця, журналістка, громадська діячка (1855–1920)
- 8 – 100 років тому народився Іван Микитович Кожедуб, військовий діяч, льотчик, маршал авіації (1920–1991)

- 9** – Міжнародний день друзів
- 10** – 145 років тому народилася Маргіт Каффка, угорська письменниця, поетеса (1880–1918)
- 12** – Всесвітній день боротьби з дитячою працею, встановлений Міжнародною організацією праці (МОП), відзначається щорічно
- 12** – День працівника фондового ринку. Відзначається в Україні щорічно згідно з Указом Президента України № 202/2008 від 11.03.2008 р.
- 12** – 200 років тому народився Антоній Шнайдер, краєзнавець, лекціонер, історик, археолог, етнограф (1825–1880)
- 13** – 160 років тому народився Вільям Батлер Єйтс, ірландський поет, драматург, лауреат Нобелівської премії (1923) (1865–1939)
- 14** – Всесвітній день донора крові. Відзначається щорічно згідно з рішенням Всесвітньої асамблеї охорони здоров'я ВНА 58.13 від 23.05.2005 р. У цей день 1868 р. народився австрійський лікар К. Ландштейнер, який відкрив існування груп крові людини
- 15** – День захисту людей похилого віку. Всесвітній день поширення інформації про зловживання стосовно літніх людей відзначається щорічно згідно з рішенням Генеральної Асамблеї ООН (A/RES/66/127) від 09.03.2012 р.
- 15** – Міжнародний день батька. В Україні це свято відзначається щорічно у третю неділю червня згідно з Указом Президента України № 274/2019 від 18.05.2019 р.
- 15** – 65 років тому народився Олег Степанович Пінчук, український скульптор (1960)
- 16** – 75 років тому народилася Тамара Ізмайлівна Вилегжаніна, українська діячка культури, бібліотекознавиця, бібліографиня (1950)
- 16** – 100 років тому народилася Марія Андріївна Вальо, українська бібліографиня, літературознавиця (1925–2011)
- 17** – Всесвітній день боротьби з опустелюванням і засухою. Відзначається щорічно згідно з рішенням Генеральної Асамблеї ООН (A/RES/49/115) від 19.12.1994 р.
- 17** – 80 років тому народився Ігор Прокопович Січовик, український письменник, драматург (1945–2021)
- 19** – День фермера. Відзначається щорічно згідно з Указом Президента України № 234/2020 від 18.06.2020 р.

- 20** – Всесвітній день біженців. Відзначається щорічно згідно з рішенням Генеральної Асамблеї ООН (A/RES/55/76) від 04.12.2000 р.
- 20** – 145 років тому народився Антон Володимирович Думанський, український вчений, хімік, академік (1880–1967)
- 21** – Міжнародний день йоги. Відзначається щорічно згідно з резолюцією Генеральної Асамблеї ООН (A/RES/69/131) від 11.12.2014 р.
- 21** – Всесвітній день гідрографії. Відзначається з 2006 р. з ініціативи Міжнародної географічної організації за підтримки Генеральної Асамблеї ООН
- 21** – 220 років тому народився Микола Васильович Закревський, український історик, етнограф, художник, мовознавець і письменник (1805–1871)
- 21** – 125 років тому народилася Катерина Михайлівна Грушевська, українська етносоціологиня, фольклористка, етнографиня, культурологиня, перекладачка (1900–1943)
- 21** – 120 років тому народився Жан-Поль Сартр, французький філософ, письменник, лауреат Нобелівської премії (1964) (1905–1980)
- 21** – 90 років тому народилася Франсуаза Саган, французька письменниця, драматургиня, сценаристка (1935–2004)
- 21** – 55 років тому народився Тарас Григорович Чубай, український автор-виконавець, рок-музикант та композитор (1970)
- 22** – День скорботи і вшанування пам'яті жертв війни в Україні. Відзначається щорічно згідно з Указом Президента України № 1245/2000 від 17.11.2000 р.
- 23** – Міжнародний день вдів. Відзначається щорічно згідно з рішенням Генеральної Асамблеї ООН (A/RES/65/189) від 23.02.2011 р.
- 23** – Міжнародний Олімпійський день. Святкується за рішенням Міжнародного олімпійського комітету щорічно
- 23** – День державної служби ООН. Відзначається щорічно згідно з рішенням Генеральної Асамблеї ООН (A/RES/57/277) від 20.12.2002 р.
- 23** – День державної служби. Відзначається щорічно згідно з Указом Президента України № 291/03 від 04.04.2003 р.
- 24** – 165 років тому народився Феофіл Гаврилович Яновський, український лікар-терапевт, педагог (1860–1928)
- 25** – День митника України. Відзначається щорічно згідно з Указом Президента України № 251/2020 від 25.06.2020 р.

- 25** – Міжнародний день моряка або мореплавця. Був започаткований у 2010 році на підставі рішення членів Міжнародної морської організації ООН
- 26** – Міжнародний день ООН у підтримку жертв катувань. Відзначається щорічно згідно з рішенням Генеральної Асамблеї ООН (A/RES/52/149) від 12.12.1997 р.
- 26** – Міжнародний день боротьби зі зловживанням наркотиками і їх незаконним обігом. Відзначається щорічно згідно з рішенням Генеральної Асамблеї ООН (A/RES/42/112) від 07.12.1987 р.
- 26** – День кримськотатарського прапора – національного прапора кримських татар, корінного народу Криму. Відзначається з 2010 р.
- 26** – 215 років тому народився Василь Васильович Тарновський (старший), український етнограф, історик права, громадський діяч (1810–1866)
- 27** – Всесвітній день рибальства. Відзначається щорічно за рішенням Міжнародної конференції з урегулювання та розвитку рибальства, яка відбулась у липні 1984 р.
- 27** – 125 років тому народився Олександр Іванович Сердюк, український актор театру і кіно, режисер, громадський діяч (1900–1988)
- 28** – День Конституції України. Відзначається щорічно в день ухвалення Верховною Радою України Основного Закону України. Святковий неробочий день в Україні згідно зі ст. 73 Кодексу законів про працю
- 28** – 135 років тому народився Петро Іванович Франко, український педагог, письменник, вчений, військовий діяч (1890–1941)
- 29** – День Дунаю. Відзначається з 2004 р. з ініціативи Міжнародної комісії ООН з охорони басейну ріки Дунай
- 29** – День молодіжних та дитячих громадських організацій. Відзначається щорічно в останню неділю червня згідно з Указом Президента України № 599/2008 від 27.06.2008 р.; із змінами, внесеними згідно з Указом Президента № 600/2011 від 24.05.2011 р.
- 29** – 125 років тому народився Антуан де Сент-Екзюпері, французький письменник, авіатор (1900–1944)

ЛИПЕНЬ

- 1** – День архітектури України. Відзначається щорічно згідно з Указом Президента України № 456/95 від 17.06.1995 р.
- 1** – 140 років тому народився Юрій Петрович Мазуренко, український громадсько-політичний діяч, юрист (1885–1937)
- 2** – Міжнародний день спортивного журналіста. З ініціативи Міжнародної асоціації спортивної преси відзначається щорічно з 1995 р.
- 2** – День податківця України. Відзначається щорічно згідно з Указом Президента України № 252/2020 від 25.06.2020 р.
- 4** – День Національної поліції України. Відзначається щорічно згідно з Указом Президента України № 97/2018 від 04.04.2018 р.
- 4** – День судового експерта. Відзначається щорічно згідно з Указом Президента України № 424/09 від 10.06.2009 р.
- 4** – 135 років тому народився Адам Мечиславович Солтис, польський та український композитор, диригент та педагог (1890–1968)
- 5** – Міжнародний день Дніпра. Свято третьої по величині (після Волги та Дунаю) річки Європи відзначається щорічно в першу суботу липня
- 5** – Міжнародний день кооперативів. Відзначається щорічно в першу суботу липня відповідно до рішення Генеральної Асамблеї ООН (A/RES/47/90) від 16.12.1992 р.
- 6** – День Військово-морських сил Збройних сил України, відзначається щорічно у першу неділю липня згідно з Указом Президента України № 331/2015 від 12.06.2015 р.
- 6** – День працівників морського та річкового флоту, відзначається щорічно у першу неділю липня згідно з Указом Президента України № 332/15 від 12.06.2015 р.
- 7** – День працівника природно-заповідної справи. Відзначається щорічно згідно з Указом Президента України № 629/09 від 18.08.2009 р.
- 7** – 37 роки тому заснована українська громадсько-політична і правозахисна організація Українська Гельсінська спілка (1988)
- 8** – День родини. Відзначається щорічно згідно з Указом Президента України № 1209/11 від 30.12.2011 р.
- 8** – 125 років тому народився Юрій Корнійович Смолич, український письменник, журналіст, громадський і політичний діяч (1900–1976)

- 10** – 110 років тому народився Сол Беллоу, американський письменник, лауреат Нобелівської премії (1976) (1915–2005)
- 11** – Всесвітній день народонаселення. Відзначається щорічно згідно з рекомендаціями Керівної ради Фонду ООН в галузі народонаселення, поданих у рішенні № 89/46 від 1989 р.
- 12** – 110 років тому народився Петро Тимофійович Тронько, український історик, організатор музейної та краєзнавчої справи, громадський діяч (1915–2011)
- 13** – День рибалки. Відзначається в Україні згідно з Указом Президента України № 464/95 від 22.06.1995 р. у другу неділю липня як професійне свято працівників рибного господарства
- 15** – День Української Державності. Відзначається щорічно у День хрещення Київської Русі-України згідно з Указом Президента України № 423/2021 від 24.08.2021 р.; із змінами, внесеними згідно з Указом Президента № 455/2023 від 28.07.2023 р.
- 15** – День пам'яті святого рівноапостольного князя Володимира – хрестителя Київської Русі
- 15** – День українських миротворців. Відзначається щорічно згідно з Постановою Верховної Ради України № 292-VII від 21.05.2013 р.
- 16** – 35 років тому Верховна Рада Української РСР ухвалила Декларацію про державний суверенітет України (1990)
- 16** – День бухгалтера та аудитора. Відзначається щорічно згідно з Указом Президента України № 662/2004 від 18.06.2004 р.
- 17** – День етнографа
- 18** – Міжнародний день Нельсона Мандели. Відзначається щорічно згідно з резолюцією Генеральної Асамблеї ООН (A/RES/64/13) від 10.11.2009 р.
- 19** – День тренера. Відзначається щорічно згідно з Указом Президента України № 263/2021 від 24.06.2021 р.
- 20** – Міжнародний день шахів
- 20** – День шахів в Україні. Відзначається щорічно згідно з постановою Верховної Ради України № 3985-VI від 01.11.2011 р.
- 20** – День працівників металургійної та гірничодобувної промисловості. Відзначається щорічно в третю неділю липня відповідно до Указу Президента України № 187/93 від 03.06.1993 р.
- 22** – 125 років тому народилася Милиця Миколаївна Симашкевич, українська художниця театру й кіно (1900–1976)
- 24** – 140 років тому народився Володимир Петрович Сальський, український військовий діяч (1885–1940)

- 25** – Міжнародний день системного адміністратора. Відзначається з 2000 року в останню п'ятницю липня
- 25** – 170 років тому народився Юліан Андрійович Кулаковський, український історик, археолог (1855–1919)
- 25** – 120 років тому народився Еліас Канетті, австрійський письменник, драматург, лауреат Нобелівської премії (1981) (1905–1994)
- 26** – 140 років тому народився Андре Моруа (справжнє ім'я Еміль Ерцог), французький письменник (1885–1967)
- 26** – 85 років тому народилася Тамара Артемівна Севернюк, українська поетеса, перекладачка, публіцистка, журналістка (1940)
- 27** – День медичних працівників. Відзначається щорічно відповідно до Указу Президента України № №327/2023 від 13.06. 2023 р.
- 27** – День працівників торгівлі. Відзначається щорічно в останню неділю липня відповідно до Указу Президента України № 427/95 від 05.06.1995 р.
- 27** – 250 років тому народилася Тереза Брунsvік, угорська письменниця, педагог (1775–1861)
- 27** – 190 років тому народився Джозуе Кардуччі, італійський поет, лауреат Нобелівської премії (1906) (1835–1907)
- 28** – 215 років тому народився Аполлон Миколайович Мокрицький, український живописець і педагог (1810–1870)
- 28** – 145 років тому народився Володимир Кирилович Винниченко, український письменник, політичний та громадський діяч, драматург, художник (1880–1951)
- 28** – 85 років тому народився Іван Васильович Остафійчук, український живописець, графік, лауреат Національної премії України ім. Т. Шевченка (1940)
- 29** – День Сил спеціальних операцій Збройних сил України. Відзначається щорічно згідно з Указом Президента України № 311/2016 від 26.07.2016 р.
- 29** – 160 років тому народився Андрей Шептицький (мирське ім'я – Роман Марія Александер Шептицький), український релігійний діяч, політичний та громадсько-культурний діяч, меценат, митрополит Української греко-католицької церкви (1865–1944)
- 29** – 125 років тому народився Ейвінд Юнсон, шведський письменник, романіст, лауреат Нобелівської премії (1974) (1900–1976)
- 30** – Всесвітній день протидії торгівлі людьми. Відзначається щорічно згідно з рішенням Генеральної Асамблеї ООН (A/RES/68/192)

- 30** – Міжнародний день дружби. Відзначається щорічно згідно з рішенням Генеральної Асамблеї ООН (A/RES/65/275) від 03.05.2011 р.
- 31** – 175 років тому народився Сергій Андрійович Подолинський, український науковець, громадський і політичний діяч, публіцист (1850–1891)
- 31** – 60 років тому народилася Джоан Роулінг, англійська письменниця (1965)

СЕРПЕНЬ

- 1** – День інкасатора. Професійне свято працівників служби інкасації
- 1** – 125 років тому народився Олександр Іванович Копиленко, український письменник, педагог, критик (1900–1958)
- 2** – Міжнародний день Голокосту ромів. В цей день 1944 р. у концтаборі Аушвіц-Біркенау гітлерівські фашисти влаштували «циганську ніч». Відзначається в Україні згідно з постановою Верховної Ради № 2085-IV від 08.10.2004 р.
- 3** – День Повітряних сил Збройних сил України. Відзначається щорічно у першу неділю серпня відповідно до Указу Президента України № 579/2007 від 27.06.2007 р.
- 3** – 75 років тому народився Ярослав Євстахійович Ярош, український поет, письменник, композитор і сценарист (1950)
- 4** – 165 років тому народився Кнут Гамсун, норвезький письменник, лауреат Нобелівської премії (1920) (1859–1952)
- 5** – 175 років тому народився Гі де Мопассан, французький письменник (1850–1893)
- 6** – Всесвітній день боротьби за заборону ядерної зброї (День Хіросіми). В цей день американська авіація здійснила атомне бомбардування японського міста Хіросіма (1945)
- 6** – Міжнародний день «Лікарі світу за мир». Відзначається за рішенням виконкому Міжнародного руху «Лікарі світу за запобігання ядерній війні»
- 7** – 155 років тому народився Осип Петрович Курилас, український маляр-живописець, графік (1870–1951)
- 8** – День військ зв'язку. Відзначається щорічно згідно з Указом Президента України № 154/2000 від 01.02.2000 р.

- 8** – 235 років тому народився Ференц Келчеї, угорський поет, літературний критик (1790–1838)
- 9** – Міжнародний день корінних народів світу. Відзначається щорічно згідно з рішенням Генеральної Асамблеї ООН (A/RES/49/214) від 17.02.1995 р.
- 10** – День будівельника. Відзначається в другу неділю серпня згідно з Указом Президента України № 273/93 від 22.07.1993 р. як професійне свято працівників будівництва і промисловості будівельних матеріалів
- 10** – День працівників ветеринарної медицини. Відзначається щорічно в другу неділю серпня згідно з Указом Президента України № 1035/01 від 01.11.2001 р.
- 12** – Міжнародний день молоді. Відзначається щорічно згідно з рішенням Генеральної Асамблеї ООН (A/RES/54/120) від 20.01.2000 р.
- 12** – День молоді. Відзначається в Україні щорічно згідно з Указом Президента України № 333/2021 від 28.07.2021 р.
- 12** – 85 років тому народився Володимир Атаназійович Качкан, український письменник, вчений-історик, теоретик української літератури та етнокультури (1940)
- 14** – 165 років тому народився Ернест Томпсон Сето, канадський (шотландського походження) письменник, художник-аніمالіст (1860–1946)
- 15** – День археолога. Відзначається щорічно згідно з Указом Президента України № 694/08 від 06.08.2008 р.
- 19** – Всесвітній день гуманітарної допомоги. Відзначається згідно з рішенням Генеральної Асамблеї ООН (A/RES/63/139) від 05.03.2009 р.
- 19** – День пасічника. Відзначається в Україні згідно з Указом Президента України № 815/97 від 15.08.1997 р.
- 19** – 245 років тому народився П'єр Жан де Беранже, французький поет (1780–1857)
- 20** – 130 років тому народився Омелян Петрович Нижанківський, український піаніст, композитор, музикознавець, диригент, культурний діяч (1895–1973)
- 21** – 110 років тому народилася Лідія Степанівна Мак-Тимошенко, українська поетеса, перекладачка (1915–2002)
- 22** – 145 років тому народився Лайош Біро, угорський письменник, журналіст (1880–1948)
- 22** – 125 років тому народився Петро Григорович Юрченко, український архітектор і мистецтвознавець (1900–1972)

- 22** – 105 років тому народився Рей Дуглас Бредбері, американський письменник-фантаст (1920–2012)
- 23** – Міжнародний день пам'яті жертв работоргівлі та її ліквідації. День був проголошений на 150-й сесії Генеральної конференції ЮНЕСКО за підтримки ООН в 1998 році
- 23** – День Державного прапора України. Відзначається щорічно згідно з Указом Президента України № 987/04 від 23.08.2004 р.
- 23** – 90 років тому народився Анатоль Олексійович Перепада, український перекладач (1935–2008)
- 23** – 75 років тому народився Григорій Джамалович Гусейнов, український письменник (азербайджанського походження), журналіст, лауреат Національної премії України ім. Т. Шевченка (1950)
- 24** – День Незалежності України. Відзначається щорічно як державне загальнонародне свято згідно з постановою Верховної Ради України № 2143-XII від 20.02.1992 р. Вважається святковим неробочим днем згідно зі ст. 73 Кодексу законів про працю
- 24** – 140 років тому народився Євген Бачинський (світське ім'я – Євген Васильович Бачинський), український політичний і церковний діяч, журналіст, дипломат (1885–1978)
- 25** – 110 років тому народився Олекса Сенік, український письменник, поет, драматург, байкар (1915–1968)
- 25** – 85 років тому народився Микола Григорович Жулинський, український літературознавець, критик, громадський та політичний діяч (1940)
- 27** – 100 років тому народився Феодосій Кирилович Роговий, український письменник, лауреат Національної премії України ім. Т. Шевченка (1925–1992)
- 27** – 95 років тому народилася Ержебет Галгоці, угорська письменниця, драматург (1930–1989)
- 28** – 260 років тому народився Тадеуш Чацький, польський освітній діяч, дослідник історії України (1765–1813)
- 28** – 135 років тому народився Дмитро Юрійович Загул, український поет-символіст, літературознавець, громадський діяч (1890–1944)
- 28** – 90 років тому народився Василь Іванович Вихристенко, український поет, перекладач, публіцист (1935–2016)
- 29** – День пам'яті захисників України, які загинули в боротьбі за незалежність, суверенітет і територіальну цілісність України. Відзначається щорічно згідно з Указом Президента України № 621/2019 від 23.08.2019 р.

- 29** – Міжнародний день дій проти ядерних випробувань. Відзначається щорічно згідно з рішенням Генеральної Асамблеї ООН (A/RES/64/35)
- 29** – 145 років тому народився Лонгин Михайлович Цегельський, український громадсько-політичний діяч, адвокат, журналіст, видавець (1875–1950)
- 30** – Міжнародний день жертв насильницьких зникнень. Відзначається щорічно згідно з рішенням Генеральної Асамблеї ООН (A/RES/65/209)
- 30** – День авіації. Відзначається щорічно в останню суботу серпня згідно з Указом Президента України № 305/93 від 16.08.1993 р. як професійне свято військових і цивільних авіаторів та працівників авіаційної промисловості і транспорту
- 31** – День шахтаря. Відзначається щорічно в останню неділю серпня згідно з Указом Президента України № 304/93 від 16.08.1993 р.
- 31** – 110 років тому народився Юрій Олексійович Жлуктенко, український мовознавець, перекладознавець, педагог (1915–1990)

ВЕРЕСЕНЬ

- 1** – День знань. Відзначається з 1984 р.
- 1** – 86 років від дня нападу фашистської Німеччини на Польщу. Початок Другої світової війни (1939)
- 1** – 200 років тому народився Ян Захаріасевич, польський та український письменник, громадський діяч, журналіст (1825–1906)
- 1** – 150 років тому народився Едгар Райс Барроуз, американський письменник-фантаст (1875–1950)
- 1** – 100 років тому народився Ігор Рафаїлович Юхновський, український фізик-теоретик, громадський та політичний діяч (1925–2024)
- 1** – 50 років тому народився Ігор Михайлович Ткачук, Герой Небесної Сотні, Герой України (1975–2014)
- 2** – День закінчення Другої світової війни (1945)
- 2** – День нотаріату. Відзначається щорічно згідно з Указом Президента України № 211/10 від 22.02.2010 р.
- 5** – Міжнародний день благодійництва. Встановлений резолюцією Генеральної Асамблеї ООН (A/RES/67/105) від 07.03.2013 р.

- Відзначається щорічно, співпадає й приурочений до Дня пам'яті Терези Калькутської
- 5** – 155 років тому народився Володимир Васильович Сікевич, український військовий і політичний діяч (1870–1952)
 - 6** – День адміністратора центру надання адміністративних послуг
 - 6** – День читання книг
 - 6** – 135 років тому народився Северин Михайлович Левицький, український педагог, пластовий та громадський діяч (1890–1962)
 - 7** – День підприємця. Відзначається щорічно в першу неділю вересня згідно з Указом Президента України № 1110/98 від 05.10.1998 р.
 - 7** – День знищення військової іграшки. Відзначається з 1998 р. за ініціативою Всесвітньої асоціації допомоги сиротам та дітям, які не мають батьківської опіки
 - 7** – День воєнної розвідки України. Відзначається щорічно згідно з Указом Президента України № 629/2022 від 07.09.2022 р.
 - 7** – 150 років тому народився Олександр Олександрович Мурашко, український живописець, педагог і громадський діяч (1875–1919)
 - 8** – Міжнародний день грамотності. Відзначається в системі Організації Об'єднаних Націй щорічно згідно з рішенням 14-ї сесії ЮНЕСКО № 1.141 від 1966 р.
 - 8** – Міжнародний день солідарності журналістів. Відзначається щорічно з 1958 р. згідно з рішенням IV конгресу Міжнародної організації журналістів. Приурочений до дня пам'яті Ю. Фучика
 - 8** – 195 років тому народився Фредерік Містраль, французький поет, лауреат Нобелівської премії (1904) (1830–1914)
 - 9** – Всесвітній день краси. Проводиться з ініціативи Міжнародного комітету естетики та косметології
 - 10** – 140 років тому народився Олександр Володимирович Палладін, український біохімік, громадсько-політичний діяч, педагог (1885–1972)
 - 11** – 160 років тому народився Ян Райніс (справжнє ім'я та прізвище – Яніс Пліекшанс), латиський поет і драматург (1865–1929)
 - 11** – 140 років тому народився Девід Герберт Лоуренс, англійський письменник (1885–1930)
 - 11** – 30 років тому народився Юрій Юрійович Поправка, учасник Революції гідності, Герой України (1995–2014)

- 12** – 150 років тому народився Олександр Антонович Кошиць, український хоролий диригент, композитор, етнограф та письменник-мемуарист (1875–1944)
- 12** – 100 років тому народився Мелетій Федорович Семенюк, воїн УПА, політв'язень радянського режиму (1925–2004)
- 13** – Всесвітній день надання першої медичної допомоги (World First Aid Day). З 2000 року цей день відзначають щорічно в другу суботу вересня з ініціативи національних організацій – Міжнародного руху Червоного Хреста і Червоного Півмісяця
- 13** – День фізичної культури і спорту. Відзначається щорічно в другу суботу вересня відповідно до Указу Президента України № 340/94 від 29.06.1994 р.
- 13** – День українського кіно. Відзначається щорічно в другу суботу вересня згідно з Указом Президента України № 52/96 від 12.01.1996 р. як професійне свято працівників кінематографії
- 13** – 365 років тому народився Данієль Дефо, англійський письменник і публіцист (1660–1731)
- 13** – 150 років тому народився Михайло Михайлович Мочульський, український критик, літературознавець, перекладач (1875–1940)
- 14** – Міжнародний день пам'яті жертв фашизму. Відзначається щорічно у другу неділю вересня
- 14** – День танкових військ. Відзначається щорічно згідно з Указом Президента України № 574/2023 від 9.09.2023 р.
- 14** – День працівників нафтової, газової та нафтопереробної промисловості. Відзначається щорічно в другу неділю вересня відповідно до Указу Президента України № 302/93 від 12.08.1993 р.
- 14** – 130 років тому народився Семен Іванович Корпанюк, український майстер декоративно-ужиткового мистецтва (художня обробка дерева) (1894–1970)
- 15** – Міжнародний день демократії. Відзначається щорічно згідно з рішенням Генеральної Асамблеї ООН (A/RES/62/7) від 13.12.1997 р.
- 15** – День створення міжнародної екологічної організації «Грінпіс»
- 15** – 135 років тому народилася Агата Крісті, англійська письменниця (1890–1976)
- 15** – 80 років тому народилася Людмила Михайлівна Скирда, українська поетеса, вчена-літературознавиця, літературна критикиня, перекладачка (1945)

- 16** – Міжнародний день збереження озонового шару. Відзначається щорічно згідно з рішенням Генеральної Асамблеї ООН (A/RES/49/114) від 23.01.1995 р.
- 17** – День усиновлення. Відзначається щорічно згідно з Указом Президента України № 1088/08 від 27.11.2008 р.; із змінами, внесеними згідно з Указом Президента № 455/2023 від 28.07.2023 р.
- 17** – День рятівника. Відзначається щорічно згідно з Указом Президента України № 830/08 від 12.09.2008 р.
- 17** – День безпеки пацієнтів. Відзначається щорічно згідно з Указом Президента № 648/2019 від 04.09.2019 р.
- 17** – 90 років тому народився Кеннет Елтон Кізі, американський письменник (1935–2001)
- 19** – День пам'яті українських журналістів. Відзначається в Україні щороку в третю п'ятницю вересня. День встановлений у 2007 р. з ініціативи Національної спілки журналістів України
- 19** – 150 років тому народився Федір Данилович Кушнерик, український кобзар, поет (1875–1941)
- 19** – 65 років тому народилася Оксана Стефанівна Забужко, українська письменниця, поетеса, есеїстка, публіцистка, лауреатка Національної премії України ім. Т. Шевченка (1960)
- 20** – День фармацевтичного працівника. Відзначається щорічно в третю суботу вересня відповідно до Указу Президента України № 1128/99 від 07.09.1999 р.
- 20** – День винахідника і раціоналізатора. Відзначається щорічно в третю суботу вересня відповідно до Указу Президента України № 443/94 від 16.08.1994 р.
- 20** – 80 років тому народилася Світлана Андріївна Йовенко, українська поетеса, публіцистка і перекладачка (1945–2021)
- 20** – 50 років тому народилася Дара Корній (справжнє ім'я та прізвище – Мирослава Іванівна Замойська), українська письменниця та журналістка (1970)
- 21** – Міжнародний день миру. Відзначається щорічно згідно з рішенням Генеральної Асамблеї ООН (A/RES/55/282) від 07.09.2001 р.
- 21** – День миру. Відзначається в Україні щорічно згідно з Указом Президента України № 100/02 від 05.02.2002 р.
- 21** – День працівників лісу. Відзначається щорічно в третю неділю вересня згідно з Указом Президента України № 356/93 від 28.08.1993 р.

- 22** – День партизанської слави. Відзначається щорічно згідно з Указом Президента України № 1020/2001 від 30.10.2001 р.
- 22** – 190 років тому народився Олександр Опанасович Потєбня, український мовознавець, літературознавець, етнограф, філософ, педагог (1835–1891)
- 23** – Міжнародний день жестових мов. Проголошено резолюцією Генасамблеї ООН (A/RES/72/161) від 19.12. 2017 р.
- 23** – 135 років тому народився Аркадій Васильович Казка, український поет, перекладач, педагог (1890–1929)
- 23** – 125 років тому народився Володимир Михайлович Кубійович, український вчений, історик, географ, енциклопедист, громадсько-політичний діяч (1900–1985)
- 26** – Європейський день мов
- 26** – Міжнародний день за повну ліквідацію ядерної зброї
- 27** – Всесвітній день туризму. Відзначається щорічно в день затвердження статуту Всесвітньої туристичної організації
- 27** – День туризму. Відзначається щорічно в Україні згідно з Указом Президента України № 1047/98 від 21.09.1998 р.
- 27** – 130 років тому народився Володимир Олександрович Кобилянський, український поет, перекладач (1895–1919)
- 28** – Міжнародний день права знати. Започаткований у 2002 році на конференції, де зібралися різні громадські організації та ініціативи, що діють в галузі свободи інформації
- 28** – Міжнародний день загального доступу до інформації. Відзначається щорічно згідно з резолюцією Генеральної Асамблеї ООН (A/RES/74/5) від 15.10. 2019 р.
- 28** – День машинобудівника. Відзначається щорічно в четверту неділю вересня згідно з Указом Президента України № 361/93 від 08.09.1993 р. як професійне свято працівників машинобудування і приладобудування
- 28** – Міжнародний день глухонімих. Встановлено в пам'ять про створення Міжнародної Федерації глухонімих (1951 рік). Відзначається в останню неділю вересня
- 28** – Всеукраїнський день дошкілля. Відзначається щорічно в останню неділю вересня
- 29** – Всесвітній день моря. Відзначається за рішенням X сесії Асамблеї Міжурядової морської консультативної організації, яка відбулася у листопаді 1977 року. У різних країнах День моря святкується в найбільш доречний день останнього тижня вересня
- 29** – День пам'яті жертв Бабиного Яру

- 29** – Всесвітній день серця
- 29** – 180 років тому народився Іван Карпенко-Карий (справжнє прізвище – Тобілевич), український письменник, драматург, режисер (1845–1907)
- 30** – Всеукраїнський день бібліотек. Відзначається щорічно згідно з Указом Президента України № 471/98 від 14.05.1998 р.
- 30** – Міжнародний день перекладача, відзначають щорічно. Його проголосили члени Міжнародної федерації перекладачів, вибравши для свята саме 30 вересня, оскільки цього дня в 420 році помер перекладач, історик і письменник Ієронім Стридонський

ЖОВТЕНЬ

- 1** – Міжнародний день музики. Відзначається за рішенням Міжнародної музичної ради ЮНЕСКО
- 1** – Міжнародний день громадян похилого віку. Відзначається щорічно згідно з рішенням Генеральної Асамблеї ООН (A/RES/45/106) від 14.12.1990 р.
- 1** – День захисників і захисниць України. Відзначається згідно з Указом Президента України № 806/14 від 14.10.2014 р. Святковий неробочий день згідно зі ст. 73 Кодексу законів про працю; із змінами, внесеними згідно з Указом Президента № 455/2023 від 28.07.2023 р.
- 1** – День ветерана. Відзначається щорічно згідно з Указом Президента України № 1135/04 від 24.09.2004 р.
- 1** – День українського козацтва. Відзначається в Україні згідно з Указом Президента України № 966/99 від 07.08.1999 р. в день свята Покрови Пресвятої Богородиці; із змінами, внесеними згідно з Указом Президента № 455/2023 від 28.07.2023 р.
- 2** – Міжнародний день боротьби проти насилля. Відзначається щорічно згідно з рішенням Генеральної Асамблеї ООН (A/RES/61271) від 15.06.2007 р.
- 2** – 180 років тому народився Іван Білик (справжнє ім'я та прізвище – Іван Якович Рудченко), український фольклорист, етнограф, письменник, перекладач, літературний критик (1845–1905)
- 2** – 160 років тому народився Денис Володимирович Січинський, український композитор і хоровий диригент, педагог (1865–1909)

- 3** – 150 років тому народився Сулейман Ахундов, азербайджанський письменник, драматург (1875–1939)
- 4-10** – Всесвітній тиждень космосу. Проголошено Міжнародною федерацією астронавтики на честь запуску першого у світі штучного супутника Землі (А/54/68)
- 4** – Всесвітній день тварин
- 4** – 130 років тому народився Дмитро Васильович Андрусенко, український диригент, бандурист, педагог (1895–1965)
- 5** – Всесвітній день учителя. Відзначається щорічно в ознаменування річниці підписання рекомендації ЮНЕСКО та Міжнародної організації праці щодо становища вчителів
- 5** – День працівників освіти. Відзначається щорічно в першу неділю жовтня відповідно до Указу Президента України № 513/94 від 11.09.1994 р.
- 5** – День територіальної оборони. Відзначається щорічно в першу неділю жовтня згідно з Указом Президента України № 417/2020 від 30.09.2020 р.
- 5** – 85 років тому народився Володимир Омелянович Забаштанський, український поет, перекладач, лауреат Національної премії України ім. Т. Шевченка (1940–2001)
- 6** – Всесвітній день архітектури. Ініціатором його створення був Міжнародний союз архітекторів. Відзначається щорічно у перший понеділок жовтня
- 6** – Всесвітній день середовища проживання. Відзначається за рішенням Генеральної Асамблеї ООН (1985 р.) у перший понеділок жовтня
- 7** – 95 років тому народився Томас Майкл Кініллі, австралійський письменник, драматург та автор документальної прози (1935)
- 8** – День юриста. Відзначається щорічно згідно з Указом Президента України № 1022/97 від 16.09.1997 р.
- 8** – 140 років тому народився Володимир Євтимович (Юхимович) Свідзінський, український поет, перекладач, етнограф, педагог (1885–1941)
- 9** – Міжнародний день поштової служби. Відзначається щорічно в річницю заснування Всесвітнього поштового союзу (1874 р., м. Берн, Швейцарія). В усьому світі з 9 жовтня проводять Міжнародний тиждень листа
- 10** – Всесвітній день охорони психічного здоров'я. Відзначається щорічно з 1992 р. з ініціативи Всесвітньої федерації психічного здоров'я ВООЗ

- 10** – День працівників стандартизації та метрології. Відзначається щорічно згідно з Указом Президента України № 910/02 від 08.10.2002 р.
- 11** – Міжнародний день дівчаток
- 11** – 140 років тому народився Франсуа Моріак, французький письменник, лауреат Нобелівської премії (1952) (1885–1970)
- 12** – День художника. Відзначається згідно з Указом Президента України № 1132/98 від 09.10.1998 р. у другу неділю жовтня
- 12** – День працівників санітарно-епідеміологічної служби. Відзначається щорічно в другу неділю жовтня згідно з Указом Президента України № 1178/04 від 05.10.2004 р.
- 12** – День професійних спілок України. Святування проходить у другу неділю жовтня
- 12** – День військового капелана
- 13-19** – Європейський тиждень місцевої демократії. Держави-члени Ради Європи, які підписали Хартію (15 жовтня 1985 р.), зобов'язуються втілювати принципи місцевого самоврядування у своєму національному законодавстві. Відзначається в Україні згідно з Указом Президента України № 922/07 від 27.09.2007 р. щорічно в тиждень, що включає 15 жовтня
- 13-19** – Всесвітній тиждень роману був проголошений на 41-й сесії Генеральної конференції ЮНЕСКО у 2021 році та проходить щороку протягом тижня з 13 жовтня
- 13** – Міжнародний день зменшення ризику природних катастроф. Відзначається щорічно згідно з рішенням Генеральної Асамблеї ООН (A/RES/64/200) від 25.02.2010 р.
- 13** – 155 років тому народився Володимир Деонізієвич Герасимович, український культурно-освітній та релігійний діяч, письменник, перекладач, етнограф (1870–1940)
- 14** – 83 роки тому створено Українську повстанську армію (УПА) (1942)
- 14** – Міжнародний день стандартизації. Відзначається в день створення Міжнародної організації зі стандартизації
- 14** – 85 років тому народився Лесь (Олександр) Олександрович Сердюк, український актор (1940–2010)
- 14** – 75 років тому народився Віктор Федорович Баранов, український поет, прозаїк, перекладач (1950–2014)
- 15** – Міжнародний день сільських жінок. Відзначається щорічно згідно з рішенням Генеральної Асамблеї ООН (A/RES/62/136) від 18.12.2007 р. Ініціатором відзначення цього свята в Укра-

- їні стало Всеукраїнське громадське об'єднання «Рада жінок-фермерів України», яке створено в 1998 р.
- 15** – 130 років тому народився Володимир Зенонович Гжицький, український письменник, публіцист, перекладач, мемуарист (1895–1973)
 - 16** – Всесвітній день продовольства. Відзначається щорічно згідно з рішенням Генеральної Асамблеї ООН (A/RES/35/70) від 05.12.1980 р.
 - 17** – Міжнародний день боротьби за ліквідацію бідності. Відзначається згідно з рішенням Генеральної Асамблеї ООН (A/RES/47/196) від 22.12.1992 р.
 - 17** – 90 років тому народився Олександр Данилович Пономарів, український мовознавець, перекладач, публіцист, громадський діяч (1935–2020)
 - 18** – День працівників целюлозно-паперової промисловості. Відзначається щорічно у третю суботу жовтня згідно з Указом Президента України № 885/2008 від 01.10.2008 р.
 - 18** – День працівників харчової промисловості. Відзначається в третю неділю жовтня згідно з Указом Президента України № 714/95 від 08.08.1995 р.
 - 18** – 155 років тому народився Володимир Васильович Різниченко, український геолог, художник-карикатурист, поет (1870–1932)
 - 18** – 145 років тому народився Володимир Євгенович Жаботинський (справжнє прізвище – Зеєв), єврейський письменник і публіцист (1880–1940)
 - 19** – Всеукраїнський день відповідальності людини. Відзначається щорічно згідно з постановою Верховної Ради України № 1705-IX від 16.07.2021 р.
 - 19** – 135 років тому народилася Олена Борисівна Курило, українська мовознавиця, педагогиня (1890 –1946)
 - 19** – 130 років тому народився Петро Іванович Гузь, кобзар (1895–1959)
 - 19** – 110 років тому народився Ігор Кирилович Свешніков, український археолог, історик (1915–1995)
 - 20** – Міжнародний день авіадиспетчера. Міжнародна федерація асоціацій авіаційних диспетчерів, створена в Амстердамі 20 жовтня 1961 р. Федерація представляє інтереси більше сорока тисяч авіадиспетчерів 127 країн світу
 - 20** – Всеукраїнський день боротьби із захворюванням на рак молочної залози. Відзначається щорічно згідно з Указом Президента України № 42/05 від 17.01.2005 р.

- 22** – 90 років тому народився Борис Ілліч Олійник, український поет, перекладач, державний і громадський діяч, лауреат премії України ім. Т. Г. Шевченка (1935–2017)
- 23** – 105 років тому народився Джанні Родарі, італійський письменник, журналіст (1920–1980)
- 24-30** – Тиждень роззброєння. Проводиться щорічно за закликом спеціальної сесії Генеральної Асамблеї ООН (1978) і починається у день річниці заснування ООН (A/RES/S-10/2, п.102)
- 24** – День Організації Об'єднаних Націй. Відзначається щорічно згідно з рішенням Генеральної Асамблеї ООН (A/RES/168 (III)) від 31.10.1947 р.
- 24** – Всесвітній день інформації щодо розвитку. Відзначається щорічно згідно з рішенням Генеральної Асамблеї ООН (A/RES/3038 (XXVII)) від 19.12.1972 р.
- 24** – 50 років тому народився Леонід Петрович Полянський, Герой Небесної Сотні, Герой України (1975–2014)
- 25** – Міжнародний день боротьби жінок за мир
- 25** – 200 років тому народився Йоганн Штраус II, австрійський композитор, скрипаль, диригент (1825–1899)
- 25** – 165 років тому народився Микола Семенович Самокиш, український художник-баталіст, майстер анімалістичного жанру і графік (1860–1944)
- 25** – 140 років тому народився Карпо Дем'янович Трохименко, український живописець, педагог (1885–1979)
- 25** – 105 років тому народився Султан Амет-Хан, національний герой кримськотатарського народу, військовий льотчик (1920–1971)
- 26** – 140 років тому народився Андрій Васильович Ніковський, український громадсько-політичний діяч, літературознавець, журналіст (1885–1942)
- 26** – День автомобіліста і дорожника. Відзначається в Україні в останню неділю жовтня як професійне свято працівників автомобільного транспорту і дорожнього господарства згідно з Указом Президента України № 452/93 від 13.10.1993 р. в редакції Указу Президента України № 1173/97 від 22.10.1997 р.
- 27** – День української писемності та мови. Відзначається в Україні згідно з Указом Президента України № 1241/97 від 6.11.1997 р. в день вшанування пам'яті преподобного Нестора Літописця; із змінами, внесеними згідно з Указом Президента № 455/2023 від 28.07.2023 р.

- 27** – Міжнародний день шкільних бібліотек. З 1999 р. з ініціативи ЮНЕСКО відзначається щорічно четвертого понеділка жовтня
- 27** – 280 років тому народився Максим Созонтович Березовський, український композитор, диригент, співак (1745–1777)
- 27** – 120 років тому народилася Тамара Михайлівна Мороз-Стрілець, українська письменниця, літературознавиця (1905–1994)
- 28** – 36 років тому Верховна Рада УРСР затвердила Закон про державний статус української мови № 8312/XI від 28.10.1989 р.
- 28** – День визволення України від фашистських загарбників. Відзначається щорічно згідно з Указом Президента України № 836/09 від 20.10.2009 р.
- 28** – 130 років тому народився Майк Йогансен (справжнє ім'я та прізвище – Михайло Гервасійович Йогансен), український поет, прозаїк, перекладач, журналіст, критик (1895–1937)
- 31** – Міжнародний день Чорного моря. Ініційовано громадськістю та владними структурами причорноморських країн
- 31** – Всесвітній день заощаджень. Цей день відзначають у багатьох країнах Європи, де громадяни користуються послугами банків і зберігають там свої заощадження

ЛИСТОПАД

- 1** – 34 роки тому Верховна Рада України ухвалила «Декларацію прав національностей України» (1991)
- 1** – Всесвітній день чоловіків. Цей день було встановлено в 2000 році з ініціативи магістрату Відня (Австрія) і керівництва відділення ООН у Відні. Його святкують у першу суботу листопада
- 2** – День працівника соціальної сфери. Відзначається в Україні згідно з Указом Президента №374/99 від 13.04.1999 р. в першу неділю листопада
- 2** – 90 років тому народився Володимир Родіонович Коломієць, український поет, письменник, лауреат Національної премії України ім. Т. Шевченка (1935–2017)
- 3** – День інженерних військ. Відзначається в Україні згідно з Указом Президента України № 1390/99 від 27.10.1999 р.
- 3** – День ракетних військ і артилерії. Відзначається в Україні згідно з Указом Президента України № 1215/97 від 31.10.1997 р.
- 4** – 79 років тому в Парижі створено Організацію Об'єднаних Націй з питань освіти, науки і культури (ЮНЕСКО) (1946)

- 4** – День залізничника. Відзначається щорічно згідно з Указом Президента України № 1140/02 від 11.12.2002 р. Саме в цей день у 1861 р. з Відня через Перемишль до залізничного вокзалу Львова прибув перший поїзд на територію сучасної України. Цей день вважається початком історії залізниць в Україні
- 4** – 130 років тому народився Василь-Дмитро Васильович Кучабський, український історик, публіцист, громадський і військовий діяч (1895–1945)
- 5** – 110 років тому народився Анатолій Мефодійович Хорунжий, українській письменник, прозаїк та журналіст (1915–1991)
- 6** – Міжнародний день запобігання експлуатації навколишнього середовища під час війни та збройних конфліктів
- 6** – 170 років тому народився Дмитро Іванович Яворницький, український історик, археолог, етнограф, фольклорист, лексикограф, письменник (1855–1940)
- 6** – 100 років тому народився Микола Євгенович Петренко, український письменник (1925–2020)
- 7** – 85 років тому народився Роман Зенонович Вітошинський, український оперний співак (1940–2019)
- 8** – 125 років тому народилася Марґарет Манерлін Мітчелл, американська письменниця, журналістка (1900–1949)
- 9** – Всесвітній день якості. Відзначається з ініціативи міжнародних організацій зі стандартизації та якості за підтримки ООН
- 9** – Всеукраїнський день працівників культури та майстрів народного мистецтва. Відзначається щорічно відповідно до Указу Президента України від 30.12.2013 р. № 717/13 «Про додаткові заходи щодо державної підтримки культури і мистецтва в Україні»
- 9** – День книги рекордів Гіннеса
- 9** – День виноградаря і винороба. Відзначається щороку у другу неділю листопада згідно з Указом Президента України № 403/2020 від 22.09.2020 р.
- 9** – 140 років тому народився Віктор Олександрович Барвінський, український історик та архівіст (1885–1940)
- 10** – Всесвітній день молоді. Відзначається у день створення Всесвітньої федерації демократичної молоді
- 10** – Всесвітній день науки в ім'я миру та розвитку
- 10** – 65 років тому народився Ніл Гейман, англійський письменник-фантаст (1960)

- 11** – 140 років тому народився Віктор Никанорович Андрієвський, громадський діяч, публіцист та педагог (1885–1967)
- 12** – 220 років тому народився Дмитро Михайлович Старицький, український театральний діяч, режисер-аматор і драматург (1805–після 1871)
- 12** – 185 років тому народився Огюст Роден, французький скульптор-імпресіоніст (1840–1917)
- 12** – 120 років тому народився Іван Антонович Крушельницький, український поет, драматург, мистецтвознавець і літературний критик (1905–1934)
- 13** – Всесвітній день незрячих. Відзначається у день народження Валентина Гаюї, французького педагога, який у 1784 році заснував у Парижі перший у світі інтернат для незрячих
- 13** – 175 років тому народився Роберт Луїс Стівенсон, шотландський письменник (1850–1894)
- 14** – Всесвітній день боротьби із захворюванням на діабет. Відзначається щорічно згідно з рішенням Генеральної Асамблеї ООН (A/RES/61/225) від 18.01.2007 р.
- 14** – 85 років тому народився Оскар-Клод Моне, французький живописець-імпресіоніст (1840–1926)
- 15** – 125 років тому народився Володимир Іванович Блавацький (справжнє прізвище – Трач), український актор, режисер, організатор театральної справи (1900–1953)
- 16** – Міжнародний день толерантності. Відзначається в усьому світі у 1995 р. за рішенням ЮНЕСКО. Саме цього дня ухвалили Декларацію принципів терпимості
- 16** – День працівників радіо, телебачення та зв'язку. Відзначається щорічно згідно з Указом Президента України № 667/94 від 11.11.1994 р.
- 16** – День працівників сільського господарства. Відзначається в Україні згідно з Указом Президента № 428/93 від 07.10.1993 р. у третю неділю листопада як професійне свято
- 16** – 130 років тому народилася Галина Орлівна (справжнє ім'я та прізвище – Галина Іванівна Мневська), українська письменниця, театральна актриса, перекладачка, педагогиня (1895–1955)
- 17** – Міжнародний день студентів. Встановлений 17 листопада 1946 р. на Всесвітньому конгресі студентів, що відбувся в Празі, в пам'ять чеських студентів-патріотів. В Україні День студента відзначається щорічно згідно з Указом Президента України № 659/99 від 16.07.1999 р.

- 17** – 115 років тому народився Ярослав Тимотейович Старух, український політичний і військовий діяч, публіцист (1910–1947)
- 17** – 120 років тому народився Михайло Андрійович Жовтобрюх, український мовознавець (1905–1995)
- 17** – 55 років тому народився Андрій Анатолійович Кокотюха, український письменник-белетрист (1970)
- 18** – День сержанта Збройних сил України. Відзначається в Україні щороку згідно з Указом Президента України № 153/2019 від 19.04.2019 р.
- 19** – День працівників гідрометеорологічної служби. Відзначається в Україні згідно з Указом Президента України № 208/03 від 11.03.2003 р.
- 19** – День скловиробника. Відзначається щорічно згідно з Указом Президента України № 1417/03 від 09.12.2003 р.
- 19** – 150 років тому народилася Катря Гриневичева (справжнє ім'я та прізвище – Катерина Василівна Гриневич), українська письменниця та освітянка (1875–1947)
- 19** – 130 років тому народився Степан-Юрій Володимирович Масляк, український поет, перекладач (1895–1960)
- 19** – 125 років тому народилася Анна Зеґерс, німецька письменниця (1900–1983)
- 20** – Всесвітній день дітей. Відзначається щорічно згідно з рішенням Генеральної Асамблеї ООН (A/RES/836 (1X) від 14.12.1954 р. Саме у цей день 20 листопада 1959 року Генеральна Асамблея ухвалила Декларацію прав дитини, а 20 листопада 1989 року – Конвенцію про права дитини.
- 20** – Всесвітній день філософії. Свято відзначається в третій четвер листопада, починаючи з 2002 р., за регламентом ЮНЕСКО
- 20** – Міжнародний день відмови від паління. Відзначається щорічно в третій четвер листопада в більшості країн світу. Встановлений Американським онкологічним товариством в 1977 р.
- 21** – Всесвітній день телебачення. Відзначається щорічно згідно з рішенням Генеральної Асамблеї ООН (A/RES/51/205) від 17.12.1996 р.
- 21** – День гідності та свободи. Відзначається щорічно в Україні згідно з Указом Президента України № 872/2014 від 13.11.2014 р. на честь початку Помаранчевої революції (2004 р.) та Революції гідності (2013 р.)

- 21** – День Десантно-штурмових військ Збройних сил України. Відзначається щорічно в Україні згідно з Указом Президента України № 380/2017 від 21.11.2017 р.
- 22** – День пам'яті жертв голодоморів. Відзначається щорічно у четверту суботу листопада згідно з Указом Президента України № 1310/98 від 26.11.1998 р.
- 25** – Міжнародний день боротьби за ліквідацію насильства щодо жінок. Відзначається щорічно згідно з рішенням Генеральної Асамблеї ООН (A/RES/54/134) від 17.12.1999 р.
- 25** – 215 років тому народився Микола Іванович Пирогов, вчений, хірург, анатом, засновник польової хірургії, педагог та громадський діяч (1810–1881)
- 25** – 120 років тому народився Ніл Антонович Хасевич, український художник, графік, активний громадський і політичний діяч (1905–1952)
- 25** – 100 років тому народився Юрій Дмитрович Бедзик, український прозаїк, драматург (1925–2008)
- 26** – Всесвітній день інформації. Це свято проводиться щорічно з 1994 року з ініціативи Міжнародної академії інформатизації
- 26** – 100 років тому народився Опанас Іванович Заливаха, український живописець, правозахисник, громадський діяч (1925–2007)
- 27** – 65 років тому народилася Еліна Іванівна Заржицька, українська письменниця, казкарка (1960)
- 28** – День працівника системи фінансового моніторингу. Відзначається щорічно згідно з Указом Президента України № 523/2020 від 28.11.2020 р.
- 28** – 135 років тому народилася Зінаїда Павлівна Тулуб, українська письменниця, перекладачка (1890–1964)
- 29** – Міжнародний день солідарності з палестинським народом. Відзначається щорічно за закликом резолюції Генеральної Асамблеї ООН (1977 р.) у день, коли у 1947 році Генеральною Асамблеєю ООН було схвалено резолюцію про розділ Палестини
- 30** – Міжнародний день захисту інформації
- 30** – 190 років тому народився Марк Твен, американський письменник (1835–1910)
- 30** – 90 років тому народився Дмитро Семенович Чередниченко, український письменник, поет, літературний редактор, педагог, мистецтвознавець (1935–2021)

ГРУДЕНЬ

- 1** – Всесвітній день боротьби зі СНІДом. Відзначається щорічно з ініціативи ВООЗ згідно з рішенням Генеральної Асамблеї ООН (A/RES/43/15) від 27.10.1988 р.
- 1** – 34 ріки тому на всенародному референдумі підтверджено Акт проголошення незалежності України (1991)
- 1** – День працівників прокуратури. Відзначається щорічно згідно з Указом Президента України № 1190/00 від 02.11.2000 р.
- 1** – 95 років тому народився Роман Миколайович Федорів, український письменник, редактор, лауреат Шевченківської премії (1930–2001)
- 2** – Міжнародний день боротьби за скасування рабства. Відзначається згідно з резолюцією Генеральної Асамблеї ООН (A/RES/317 (1V)) від 02.12.1949 р.
- 3** – Міжнародний день людей з інвалідністю. Відзначається згідно з резолюцією Генеральної Асамблеї ООН (A/RES/47/3) від 14.10.1992 р.
- 3** – 150 років тому народився Олександр Петрович Греків, український військовий діяч (1875–1959)
- 4** – 150 років тому народився Райнер Марія Рільке, австрійський поет-символіст (1875–1958)
- 5** – Міжнародний день волонтерів. Відзначається щорічно згідно з резолюцією Генеральної Асамблеї ООН (A/RES/40/212) від 17.12.1985 р.
- 5** – День працівників статистики. Відзначається щорічно згідно з Указом Президента України № 1120/2002 від 02.12.2002 р.
- 6** – День Збройних сил України. Відзначається відповідно до Постанови Верховної Ради України № 3528-XII від 19.10.1993 р.
- 7** – Міжнародний день цивільної авіації. Відзначається згідно з резолюцією Генеральної Асамблеї ООН (A/RES/51/33) від 06.12.1996 р.
- 7** – День місцевого самоврядування. Відзначається щорічно згідно з Указом Президента України № 1250/2000 від 25.11.2000 р.
- 7** – Всесвітній день української хустки
- 7** – 125 років тому народилася Катерина Василівна Білокур, українська художниця, майстриня народного декоративного живопису (1900–1961)
- 8-14** – Всеукраїнський тиждень права. Відзначається в Україні згідно з Указом Президента України № 1149/08 від 08.12.2008 р. що-

- річно в тиждень, що включає День прав людини, який відзначається (10 грудня) в пам'ять про проголошення Генеральною Асамблеєю ООН у 1948 р. «Загальної декларації прав людини»
- 8** – 90 років тому народився Юрій Георгійович Лукан, український письменник, культурний діяч (1935–2001)
 - 9** – Міжнародний день боротьби з корупцією. Відзначається згідно з резолюцією Генеральної Асамблеї ООН (A/RES/58/4) від 31.10.2003 р.
 - 9** – Міжнародний день пам'яті жертв злочинів геноциду, вшанування їхньої людської гідності і попередження цих злочинів
 - 9** – 100 років тому народився Володимир (патріарх Київський і всієї Руси–України) (мирське ім'я – Василь Омелянович Романюк), український православний релігійний діяч, богослов (1925–1995)
 - 9** – 55 років тому народилася Анна Гавальда, французька письменниця, перекладачка, сценаристка та журналістка (1970)
 - 10** – Міжнародний день прав людини. Відзначається згідно з резолюцією Генеральної Асамблеї ООН (A/RES/423 (V)) від 04.12.1950 р. В Україні День прав людини відзначається згідно з Указом Президента України № 854/2022 від 09.12.2022 р.
 - 10** – 105 років тому народилася Кларісе Ліспектор, бразильська письменниця перекладачка, драматургиня (1920–1977)
 - 11** – Міжнародний день гір. Відзначається згідно з резолюцією Генеральної Асамблеї ООН (A/RES/57/245) від 20.12.2002 р.
 - 11** – 215 років тому народився Альфред де Мюссе, французький поет, драматург і прозаїк (1810–1857)
 - 12** – День Сухопутних військ України. Відзначається щорічно згідно з Указом Президента України № 1167/97 від 18.10.1997 р.
 - 12** – 135 років тому народився Андрій Атанасович Мельник, військовий і політичний діяч (1890–1964)
 - 13** – 120 років тому народився Андрій Юрійович Тобілевич, український діяч культури (1905–1979)
 - 14** – День вшанування учасників ліквідації наслідків аварії на Чорнобильській АЕС. Відзначається щорічно згідно з Указом Президента України № 945/2006 від 10.10.2006 р.
 - 14** – 185 років тому народився Михайло Петрович Старицький, український письменник, театральний і культурний діяч (1840–1904)

- 15** – День працівників суду. Відзначається щорічно згідно з Указом Президента України № 1318/2000 від 08.12.2000 р.
- 16** – 255 років тому народився Людвіг ван Бетховен, німецький композитор, піаніст (1770–1827)
- 16** – 250 років тому народилася Джейн Остін, англійська письменниця (1775–1817)
- 17** – День працівника державної виконавчої служби. Відзначається щорічно згідно з Указом Президента України № 569/2009 від 22.07.2009 р.
- 18** – Міжнародний день мігрантів. Відзначається згідно з резолюцією Генеральної Асамблеї ООН (A/RES/55/93) від 04.12.2000 р.
- 19** – День адвокатури. Відзначається щорічно згідно з Указом Президента України № 1121/02 від 02.12.2002 р.
- 19** – 105 років тому народився Микола Данилович Руденко, український письменник, філософ, діяч українського правозахисного руху, Герой України (1920–2004)
- 20** – Міжнародний день солідарності людей. Відзначається щорічно за рішенням Генеральної Асамблеї ООН (A/RES/60/209)
- 22** – День працівника дипломатичної служби. Відзначається щорічно згідно з Указом Президента України № 1639/05 від 21.11.2005 р.
- 22** – День енергетика. Відзначається щорічно згідно з Указом Президента України № 282/01 від 25.04.2001 р.
- 24** – День працівників архівних установ. Відзначається щорічно згідно з Указом Президента України № 1200/98 від 30.10.1998 р.
- 25** – Різдво Христове. Вважається святковим неробочим днем згідно зі ст. 73 Кодексу законів про працю
- 25** – 130 років тому народився Григорій Гурійович Верьовка, український композитор і хоровий диригент, педагог (1895–1964)
- 26** – 125 років тому народився Володимир Миколайович Владко (справжнє прізвище – Єремченко), український письменник-фантаст, журналіст та театральний критик (1900–1974)
- 27** – Міжнародний день протиепідемічної готовності. Відзначається згідно з резолюцією Генеральної Асамблеї ООН (A/RES/75/27)
- 27** – 135 років тому народився Василь Костьович Ємець, український бандурист-віртуоз, бандурний майстер, історик, письменник (1890–1982)
- 30** – 160 років тому народився Джозеф Редьярд Кіплінг, англійський письменник, лауреат Нобелівської премії (1907) (1865–1936)

- 31** – 180 років тому народився Сильвестр Теодорович Лепкий, український письменник, священник УГКЦ, громадсько-політичний, культурний діяч (1845–1901)
- 31** – 145 років тому народився Микола Олександрович Даміловський, український архітектор, педагог, один із засновників української архітектурної школи (1880–1942)
- 31** – 140 років тому народився Аладар Кунц, угорський письменник, редактор, перекладач (1885–1931)

ПОКАЖЧИК ПРИЗВИЩ ЮВІЛЯНТІВ ТА АВТОРІВ СТАТЕЙ

А

Авраменко В. К. 281
Адамкевич В. В. 275
Адамс Р. Д. 288
Адамчук В. С. 6
Азімов А. 270
Аліг'єрі Д. 289
Алчевський О. 269
Амет-Хан С. 312
Анастасевич В. Г. 279
Андерсен Г. К. 283
Андор Ю. (Д.) О. 48
Андрашко Ю. В. 27
Андрієвський В. Н. 315
Андрієвський О. О. 280
Андрійченко Б. М. 274
Андрусенко Д. В. 309
Андрусак І. П. 18
Андрухович Ю. І. 279
Аніщенко М. Ф. 26
Антал Д. П. 47
Антолик В. В. 18
Арделан І. І. 23
Аркас М. М. 40
Адмін Адлер
див. Оцела Е.
Арпа І. 42
Архій Й. І. 15
Асталос С. М. 6
Ахундов С. 309

Б

Бабинець В. А. 8
Байса П. І. 32
Балей С. В. 275
Балла П. К.
Балога В. І. (Пуглик) 45
Бандурчак М. 23
Бараболя Марко (Роз-
нійчук І. Ф.) 24
Баранов В. Ф. 310
Барвінський В. Г. 277

Барвінський В. О. 314
Барна Ф. 291
Баррі Д. М. 288
Барроуз Е. Р. 303
Бах Й. С.
Бачинський Є. (Бачин-
ський Є. В.) 302
Бачинський Є. В.
див. Бачинський Є.
Бачинський Ю. О. 282
Бедзик Ю. Д. 317
Бедзір-Кремницька Є. Л.
23
Безкоровайний В. В. 271
Беллоу С. 298
Беранже П'єр Жан де
301
Бердар В. Д. 58
Березанцев П. І. 7
Березовський М. С. 313
Берец В.-Й. І. 47
Берец І. І. 48
Берчені М. 55
Бескид А. Г. 43
Бетховен Л. ван 320
Белая Л. В. 46
Бібіков К. А. 58
Бігар І. В. 26
Бідзіля М. І. 56
Бідзіля Ю. М. 52
Бідняк М. П. 274
Білак С. М. 10
Білак С. П. 55
Білик І. (Рудченко І. Я.)
308
Білозерський В. 269
Білозір І. Й. 282
Білокур К. В. 318
Білоус Д. Г. 285
Біляев О. М. 278
Біркович Ю. В. 25
Біро Л. 301

Блавацький В. І. (Трач)
315
Бобикевич О. Х. 278
Бобинець С. С. 36
Бобрюк Д. В. 50
Бовді А. А. 38
Боднар В. Л. 34
Боднар Ю. В. 33
Боевіра Ф. І.
див. Могіш Ф. І.
Бойків В. В. 275
Бойчук Й. П. 54
Бокоч В. А. 16
Бокшай Й. Й. (мол.) 20
Бонкало О. О. (Рахів-
ський О.) 10
Борецький А. А. 52
Бородавкіна О. А.
див. Петрусенко О. А.
Боршош-Кум'ятський
Ю. В. 35
Бочко С. (Ш.) І. 49
Бочковський О.-І. 279
Братиця П. 269
Братушка О. С. 284
Бредбері Р. Д. 302
Бровдій В. М. 31
Бродій А. І. 34
Бронте А. (Е.) 272
Брунскі Т. 299
Буркало В. В. 27
Бурлін О. К. 39
Бухало В. П. 22
Буцко С. С. 30

В

Вагнер Л. 13
Вайда Б. І. 286
Вайда М. М. 53, 231
Вайнагій О. М. 36
Вакула Н. 3, 89, 131, 163,
188

Вальо М. А. 294
Вархол Н. (Вар'ян) 22
Вар'ян Н.

див. Вархол Н.

Василевський Ф. (Т.) 269
Вахнянин О. І. 21
Ваш О. В. 41
Вашкеба К. Г. 13
Велигорський М. 270
Величко С. В. 268
Вербицький М. М. 278
Вербищук Н. В. 8
Верещакін Ф. Г. 287
Вертелицький А. О. 35
Верховинець В. М. (Костів) 270
Верьовка Г. Г. 320
Весоловський І.-Б. 292
Вилегжаніна Т. І. 294
Винниченко В. К. 299
Вихристенко В. І. 302
Вишиваний В. (Габсбург-Лотрінген В. Ф. фон) 275
Вишневський Д. К. 271
Віньковський В. І. 28
Віраг Ю. 41
Вірський П. П. 277
Вітошинський Р. З. 314
Владко В. М. (Єремченко) 320
Возницький А. В. 44
Волкотт Д. 272
Володимир (патріарх Київський і всієї Русі-України) (Романюк В. О.) 319
Волощак О. 46
Волощук М. Ю. 30
Воробець В. З. 253
Воронина Леся (Воронина О. А.) 281
Воронина О. А.

див. Воронина Леся

Вороньківський І. (Коновал) 269
Вячал С. В. 19

Г
Габда В. Г. 35
Габсбург-Лотрінген В. Ф. фон

див. Вишиваний В.

Гавальда А. 319
Гаврило М. А. 37
Гаврош О. З. 137, 178
Гаврош Ок. І. З. 245
Гадар П. Т. 37
Гаджега В. М. 4, 8, 181
Гайсак М. І. 53
Галай Б. М. 9
Галгоці Е. 302
Галек В. 283
Галинський І. Р. 275
Галиця М. М. 15
Гам М. С. 25
Гамсун К. 300
Гангур В. М. 56
Гандера М. І. 44
Гарайда І. А. 11
Гарапко Ф. М. 54
Гарастей В. Ю. 10
Гарастей І. І. 21
Гарастей Ю. 42
Гарді Т. 292
Гаррісон Г. М. 279
Гартл А. 56
Гвоздулич Ю. 16
Геваза Ю. І. 28
Гейзе П. 280
Гейлі А. 283
о. Георгій

див. Федака Ю. І.

Герасимова Г. П. 43
Герасимович В. Д. 310
Гербер А.

див. Маргіттої А.

Геревич Ф. М. 19
Гереші С. Ю. 32
Герзанич І. А. 31
Герцег Л. М. 49
Гецко Ю. М. 23
Гірняк Й. Й. 284
Глагола І. А. 30
Глеба В. В. 14

Глеба Ю. Ф. 36
Глієр Р. М. 271
Гнатюк Д. М. 282
Гніздівський Я. 273
Голованівський С. О. 292
Головач М. І. 39
Головей М. І. 49
Голота Я. 49
Голубович В. 269
Гомічков О. 64
Гомонай Г. І. 248
Гомоннай В. В. 56
Горват Ж. О. 32
Горват К. І. 28
Гордасевич Г. Л. 282
Гордієвський М. І. 293
Горішняк В. 35
Гортвай Є. (Е.) Ф. 43
Горуля Ю. О. 54
Грабовчак В. В. 25
Гранчак М. І.

див. Кляп М. І.

Гранчак Н. П.

див. Керецман Н. П.

Греків О. П. 318
Гривна С. 53
Григаш Л. З. 22, 123
Гримич В. Г. 293
Гриневич К. В.

див. Гриневичева Катря

Гриневичева Катря (Гриневич К. В.) 316
Гриненко Г. О. 271
Гринько М. Г. 290
Грім Я. Л. К. 270
Грушевська К. М. 295
Грушевський Г. І. 278
Грушевський М. Ф. 288
Гузь П. І. 311
Гулак-Артемівський П. П. 273
Гулак-Артемівський С. С. 276
Гулачі Л. 7
Гуменюк Н. П. 270
Гуменяк О. В. 41

Гунько Н. І. 250
Гурзан М. І. 53
Гурин І. І. 288
Гусар-Струк Д. 283
Гусейнов Г. Д. 302
Густі В. П. 4, 96, 167

Г

Ге Г. М. 277
Гейман Н. 314
Гжицький В. 3. 311

Д

Даміловський М. О. 321
Данилич Т. Ф. 19
Данко Д. 4, 89, 131
Данч Г. А. 57
Дара Корній (Замойська М. І.) 306
Даррелл Д. 271
Демуцький П. Д. 281
Денисенко В. Т. 271
Дерчені Я. 26
Дефо Д. 305
Джерманетто Д. 272
Джура Ю.
див. Прокіпчак Ю.
Дзембас О. В. 29, 155
Дикань М. К. 11
Діянич В. В. 36
Дніпровський І. Д. (Шевченко) 279
Дністрянський С. 51
Довбуш О. 269
Довганіч О. Д. 25
Довгович Л. Є. 45
Довгошей М. І. 44
Долгош М. Ю. 42
Долгош С. С. 40
Драгула М. М. 42, 187
Драгун В. І. 42
Драгун Ю. Ю. 32, 164
Дрогобич Ю. (Котермак Ю. М.) 268
Дубініна Н. П.
див. Якушко Н. П.
Дубровський М. Г. 38

Дудко Ф. 288
Дулішкович І. О. 51
Думанський А. В. 295
Думинець П. В. 7
Дурдинець П. П. 39
Дурунда Н. І. 52
Дутко О. М. (Туркиняк) 34
Дяченко П. Г. 275
Дяченко С. С. 284
Дьєрфі І. 57

Е

Ердеvdій М. Й. 49
Ермінь Й. Ф. 39
Ерцог Е.
див. Моруа А.

Є

Єйтс В. Б. 294
Ємець В. К. 320
Єремченко В. М.
див. Владко В. М.
Єрошенко В. Я. 271

Ж

Жабляк М. Д. 36
Жаботинський В. Є.
(Зеєв) 311
Жаткович Ю.-К. 47
Жирос І. Ю. 33
Жлуктенко Ю. О. 303
Жовна О. Ю. 276
Жовтобрюх М. А. 316
Жолудева Л. О. 7
Жулинський М. Г. 302

З

Забаштанський В. О. 309
Забужко О. С. 306
Завгородній О. С. 273
Загул Д. Ю. 302
Заєць В. А. 8
Зайцева Е. І. 29
Закревський М. В. 295
Заливаха О. І. 317
Замойська М. І.
див. Дара Корній

Запісочна Г. С. 253
Зарецький В. І. 275
Заржицька Е. І. 317
Затлоукал Я. 18
Захаріасевич Я. 303
Зеґерс А. 316
Зеєв В. Є.

див. Жаботинський В. Є.
Зейкан І. О. 63
Зеленяк А. М. 53
Зеров М. К. 286
Зимомря І. І. 22
Зінкевич В. І. 287
Зінкевич О. С. 270
Зінчук М. А. 279
Золя Е. 283
Зубрицький Д. (Торисин) 32

І

Івасюк М. І. 286
Івашкович Й. 38
Іллеш Б. (Ліпнер) 20
Ільницький В. І. 4, 13, 75

Й

Йовенко С. А. 306
Йогансен М. (Йогансен М. Г.) 313
Йогансен М. Г.
див. Йогансен М.

К

Кабачій В. М. 9
Каверін Ю. В.
див. Ряст Ю.
Казанкевич В. П. 57
Казка А. В. 307
Калнишевський П. І. 268
Камінський Е. І. 32
Кандиба І. О. 293
Канетті Е. 299
Канюка І. Ю. 11
Карваль М. 59
Кардуччі Д. 299
Карловскі К. Л. 59

- Карпенко-Карий І. (Тобі-левич) 308
Касьяненко О. М. 37
Каффа М. 294
Качій Ю. Ю. 18
Качкан В. А. 301
Кашула І. Ю. 15
Квітка К. В. 274
Келемен В. І. 24
Келлій М. (єпископ Климентій) 58
Келчеї Ф. 301
Кендзабуро О. 273
Керецман Н. П. (Гранчак) 35
Керечанин В. М. 18
Керита Х. В. 12, 93
Кеслер Е. І. 37, 179
Кимак В. Ф. 64
Кирпа Г. М. 270
Кізі К. Е. 306
Кінліл Т. М. 309
Кіплінг Д. Р. 320
Кіркконнелл В. 289
Кіш М. А. 255
Климентій, єпископ

див. Келлій М.

Климуш М. Д. 24
Клочурак В. 47
Клочурак С. С. 15
Кляп М. І. (Гранчак) 33
Кобаль Є. 55
Кобаль Й. В. 47
Кобеляцька І. І.

див. Пацкань І. І.

Кобиланський В. О. 307
Кобринська Н. І. 293
Ковінька О. І. 271
Когутич Т. 4, 228
Когутич-Гаврош І. 4, 127
Кожедуб І. М. 293
Козаченко Ю. В. 54
Козловський І. С. 282
Коковський Ф. М. 280
Кокотюха А. А. 316
Коломієць В. Р. 313
Коломієць Т. О. 284
Колотуша Г. М. 40
Комар О. Ю.

див. Орач О.

Комловшій І. Ф. 48
Конашевич-Сагайдачний П. К.

див. Сагайдачний П. К.

Коновал І.

див. Вороньківський І.

Контратович А. Р. 11
Концевич Є. В. 293
Копач М. 50, 194
Копейко В. І. 8
Копержинська Н. К. 287
Копиленко О. І. 300
Кордт В. О. 276
Корецький В. М. 276
Корпанюк С. І. 305
Косач О. А. 272
Костенко Л. В. 280
Костів В. М.

див. Верховинець В. М.

Костолані Д. 282
Котермак Ю. М.

див. Дрогобич Ю.

Кохан Ю. М. 25
Коцан М. М. 22
Кошиць О. А. 305
Кравченко У. (Шнайдер Ю. Ю.) 285
Кравченко-Крюковський І. Г. 269
Кралицький А. Ф. 13
Краньчевич С. С. 276
Красицький І. 274
Кречко М. М. 41
Кримусь А. О. 39
Кришеник В. М. 9
Крищенко В. Д. 283
Крісті А. 305
Кропивницький М. Л. 290
Крушельницький І. А. 315
Кубійович В. М. 307
Кукольник В. Г. 11
Кул Ю. А. 37
Кулаковський Ю. А. 299
Куля Ф. А. 16
Кульчицький О. Ю. 275
Куниця В. К. 13
Кунц А. 321
Курилас О. П. 300
Курило О. Б. 311
Кустрьо В. І. 8
Кущин О. І. 52, 225
Куцов К. О. 4, 200, 237
Кучабський В.-Д. В. 314
Кушнерик Ф. Д. 306
- Л**
Лабош М. М. 35
Лавер В. І. 52
Лавер О. Г. 31
Лавренова М. В. 38
Лавріненко Ю. А. 287
Лазар І. В. 35
Лазар І. І. 38
Лазар Н. М. 12
Лазур В. Ю. 14
Ландовський Е. (О.) Ф. 40
Лацанич І. В. 36
Ле Іван (Мойся І. Л.) 281
Лебедевська В. П. 6
Левицький Д. 268
Левицький Є. Й. 272
Левицький І. О. 272
Левицький С. М. 304
Легоцький Т. (Т.) Я. 46
Лемак В. В. 14
Лемик М. С. 283
Лепкий С. Т. 321
Лизанець П. М. 34
Лимонова Л. В. 30
Липа І. Л. 277
Липа Ю. І. 287
Липкань Л. 4, 80
Лисикевич М. 269
Лінчевська С. О. 15
Ліпнер Б.

див. Ілеш Б.

Лісовська А.

див. Роксолана

Ліспектор К. 319
Лозовий К. М. 9
Локкер М. І. 3. 55
Локкер О. В. 14
Лотоцький О. І. 281
Лоуренс Д. Г. 304
Лукач Ю. Г. 319
Луценко І. В. 7
Лятошинський Б. М. 270
Льюїс С. 275

М

Магочі-Діц Ш. 55
Мадяр-Новак В. 4, 145
Мазуренко Ю. П. 297
Мак-Тимошенко Л. С.
301
Мальцева О. Б. 21
Манайло Ф. Ф. 48
Мандрик І. О. 44
Манкович М. 48
Манн Т. 293
Маргітич В. М. 10
Маргіттої А. (Гербер) 43
Маринець М. В.
див. Опачко М. В.
Маріаш О. А. 13
Маркулин В. Ю. 22
Масарик Т. Г. 19
Масляк С.-Ю. В. 316
Матіко Л. Р. (Паулик) 36
Матл П. Є. 37
Матьовка М. П. 6
Медведь М. 4, 83, 258
Медвецький М. В. 53
Мейгеш Ю. В. 10
Мейсарош Б. 49
Мейсарош О. С. 17
Мельник А. А.
Мельник В. М. 18
Мельник І. Г. 38
Мельник Л. 4, 255, 261
Мельниченко Т. М.
(Прилепіна) 42
Мельничук О. Т. 40
Мечников І. І. 289
Мешко І. М. 52

Мешко О. Я. 273
Мигович М. 44
Мізун П. Г. 11, 86
Мікеланджело Буона-
ротті 278
Мірна З. 269
Містраль Ф. 304
Мітчелл М. М. 314
Міца В. М.
Міщенко О. М. 280
Міщенко С. О. 51
Мневська Г. І.
див. Орлівна Галина
Могіш Ф. І. (Боєвіра) 11
Мойжес В. 4, 160
Мойся І. Л.
див. Ле Іван
Мокрицький А. М. 299
Мол Лео (Молодожанин
Л. Г.) 272
Молодожанин Л. Г.
див. Мол Лео
Мольнар М. 51
Моне О.-К. 315
Мопассан Гі де 300
Моріак Ф. 310
Мороз-Стрілець Т. М.
313
Моруа А. (Ерцог Е.) 299
Мострянський С. О. 33,
170
Мочан Т. М. 49
Мочульський М. М. 305
Музика Г. Й.
див. Стецько Я. (С.) Й.
Мурашко О. О. 304
Мусієнко О. Г. 277
Мюссе А. де 319

Н
Надь Л. 284
Наріжний Б. М. 275
Небесник І. І. 33
Немцова Б. 274
Нестайко В. З. 273
Нестор Літописець 268
Нижанківський О. П. 301

Нитченко Д. В. 277
Ніковський А. В. 312
Нікодемівич М. А. 274

О

Озаркевич І. Г. 269
Озори А. 24, 130
Окуневська-Морачев-
ська С. А. 289
Олашин В. С. 56
Олашин М. В. 4, 152, 193,
207
Олексеюк І. Д. 31
Олійник Б. І. 312
Она В. М. 49
Опачко М. В. (Мари-
нець) 38
Орач О. (Комар О. Ю.)
275
Оренчук В. Я. 271
Орешнікова Н. А. 42
Орлівна Галина (Мне-
вська Г. І.) 315
Орловський С. Т. 45
Орос М. А. 45
Осика Л. М. 279
Остафійчук І. В. 299
Остін Д. 320
Осьмак К. І. 288
Осьмачка Т. С. 289
Охримович В. Ю. 28
Оцела Е. (Армін Адлер)
20

П

Павлишин В. Ю. 8
Пак-Салай М. Й. 34
Палінчак М. М. 7
Палладін О. В. 304
Палфій Ф. Ю. 16
Палько В. В. 9
Панчук Н. М. 52
Паньків М.-О. О. 275
Паньківський К. 284
Панько С. І. 14
Пап М. 37
Папп В. Д. 37

Парлаг О. О. 38
Пастеляк І. І. 26
Патон Є. О. 278
Паулик Л. Р.

див. Матіко Л. Р.

Пацкань І. І. (Кобеляцька) 29
Перевузник Ю. Ю. 54
Перепадя А. О. 302
Перетц В. М. 273
Петрашко М. В. 51
Петренко М. Є. 314
Петриненко Д. Г. 275
Петрище П. П. 36
Петров М. І. 288
Петровцій І. Ю. 27
Петрусенко О. А. (Бородавкіна) 276
Пилипчак М. І. 26
Пирогов М. І. 317
Пирогова Л. В. 21
Пінчук О. С. 294
Піров І. В. 51
Пірс А. Ф. 272
Пітюлич М. І. 47
Плав'юк М. В. 293
Плієкшанс Я.

див. Райніс Я.

Подолінський В. І. 272
Подолінський С. А. 300
Пойда П. М. 32
Полетика В. Г. 268
Полетика Г. А. 268
Полуботок П. 268
Полюжин М. М. 10, 81
Поляк-Шеремет Г. М. 29
Полянський Л. П. 312
Пономарів О. Д. 311
Поп Г. С. 17
Попенко М. Я. 33
Попик Т. Ю. 57
Попова І. В. 21
Попович М. О. 50
Попович Т. Л. 44
Поправка Ю. Ю. 304
Постолак В. А. 15, 108
Потебня О. О. 307

Поторій М. В. 52
Потушняк Ф. М. 16
Прилепіна Т. М.

див. Мельниченко Т. М.

Приходько В. О. 8
Приходько В. П. 51, 201
Прокіпчак Ю. (Джура) 37
Прохазка Ю. 47
Прохорчук В. О. 291
Пуглик В. І.

див. Балага В. І.

Пуза Є. Є. 12
Пузакулич А. В. 42
Пулую І. П. 274

Р

Радзейовський Я. 292
Райніс Я. (Плієкшанс) 304
Раковський І. І. 17
Ракоці І. Ф. 15
Рахівський О.

див. Бонкало О. О.

Рейте Є. 282
Рекіта-Пазуханич Г. І. 17
Рибчинський Ю. Є. 291
Рильський М. Т. 280
Рівіс Й. Ф. 14
Різниченко В. В. 311
Рільке Р. М. 318
Рішко М. В. 23
Рогач В. А. 12
Роговий Ф. К. 302
Родарі Д. 312
Роден О. 315
Рознійчук І. Ф.

див. Бараболя Марко

Роксолана (Лісовська А.) 268
Роман М. 50
Романовський В. О. 272
Романюк В. М. 18
Романюк В. О.

див. Володимир (патріарх Київський і всієї Руси-України)

Ромішовська В. К. 12

Росул Т. 4, 122
Ротач П. П. 273
Роулінг Д. 300
Рошко Г. М. 20
Рубинський К. І. 289
Рубіш Ф. Ф. 35
Рубчак Б. 278
Руденко М. Д. 320
Рудченко І. Я.

див. Білик І.

Русин О. І. 55
Русин П. 268
Русин-Гарагонич С. Г. 52
Руснак В. І. 14
Руснак Т. І. 44
Рушак М. Ю. 18
Ряст Ю. (Каверін Ю. В.) 276
Ряшко М. І. 43

С

Сабадаш С. О. 293
Сабадош І. М. 26
Сабадош М. М. 39
Сабо Й. Й. 16
Сабов М. Ю. 34
Савченко Я. Г. 283
Сагайдачний П. К. (Конашевич-Сагайдачний) 268
Саган Ф.
Саллер О. М. 24
Сальський В. П. 298
Самокиш М. С. 312
Самусь О. І. 47
Самчук У. О. 277
Санько Л. 5, 250
Сапатюк М. М. 19
Сартр Ж.-П. 295
Сахненко Д. 269
Свереняк В. 40
Свешніков І. К. 311
Свідзінський В. Є. (Ю.) 309
Святослав Блаженніший (Шевчук С. Ю.) 287
Севернюк Т. А. 299

Семенюк М. Ф. 305
Сеник О. 302
Сент-Екзюпері А. де 296
Сенченко М. І. 287
Сенько О. Ю. 27
Сердюк Л. (О.) О. 310
Сердюк О. І. 296
Сето Е. Т. 301
Сеферіс Й. 278
Сидор В. Д. 277
Симашкевич М. М. 298
Симиренко Л. П. 276
Симодейко А. А. 6
Симоненко В. А. 271
Сирохман М. 5, 105
Сідак О. І. 54
Сідлецький П. 31
Сікевич В. В. 304
Сіладі О. Й. 7
Сінцзянь Г. 270
Сірка Й. 21
Січинський Д. В. 308
Січовик І. П. 294
Скакандій О. Л. 46
Скирда Л. М. 305
Скрипка В. В. 39
Сливка О. Г. 19
Сливка Ю. Ю. 21
Сліпецький О. С. 43
Смеренська А. В. 44
Сміян С. К. 290
Смолич Ю. К. 297
Смочкова Н. Г.

див. Шимша Н. Г.

Солтис А. М. 297
Сом М. Д. 271
Сопкова Г. І. 14
Сорока М. О. 283
Співак Б. І. 20
Ставровський-Попра-
дов Ю. 9
Старицька О. М.

див. Стешенко О. М.

Старицький Д. М. 315
Старицький М. П. 319
Старух Я. Т. 316
Стенчук Ю. І. 24

Степанян Г. Л. 29, 162
Степчук В. П. 55
Стецько Я. (С.) Й. (Музи-
ка Г. Й.) 289
Стешенко (Стариць-
ка) О. М. 273
Стівенсон Р. Л. 315
Стовбуненко-Заїчен-
ко Я. В. 9
Стойка О.
Стойка Р. С. 28
Стойка С. М.
Стрипський Г. М. 19
Студеняк І. П. 8, 71
Студеняк Я. І. 40
Сюсько І. М. 54

Т

Табак Т. М. 55, 238
Талан С. О. 279
Тарновський В. В. (стар-
ший) 296
Тарновський М. М. 270
Твен М. 317
Теличко Н. В. 22
Тельнюк С. В. 286
Теодорович М. 55
Терек-Медвецькі О. І. 25
Терлецький О. С. 275
Ткаченко В. І. 280
Ткачук І. М. 303
Тобілевич А. Ю. 319
Тобілевич І.

див. Карпенко-Карий І.

Товтин В. Ю. 27
Товтин Н. М. 6, 67
Толочко Н. 5, 222
Томашівський С. Т. 271
Топій В. П. 286
Торбич Й. А. 45
Торисин Д.

див. Зубрицький Д.

Трач В. І.

див. Блавацький В. І.

Тронько П. Т. 298
Трохименко К. Д. 312
Трухлий В. І. 58

Туган-Баранов-
ський М. І. 272
Тулуб З. П. 317
Туренко Т. В. 58, 259
Туркиняк О. М.

див. Дутко О. М.

Туровський К. 268
Турияниця С. М. 56
Туриянський О. В. 277
Туриячик В. Ю. 23
Тютюнник Г. М. 285

У

Усик С. Г. 32
Устич С. І. 30
Ухаль Ю. М. 6
Ушенко Г. А. 57

Ф

Федака Д. М. 46
Федака П. М. 17
Федака П. П. 5, 58, 111
Федака С. Д. 5, 118, 185
Федака Ю. І. (о. Георгій)
 15, 115
Федорів Р. М. 318
Федорків А. 56
Федорович В. 291
Федькович М. 26
Фізеші О. Й. 17
Філіппов А. Ю. 41
Філь І. П. 48, 189
Фленько В. 5, 69
Фодо Ш. 15
Фодор Г. 47
Франків Л. В. 271
Франко П. І. 296
Фущич В. І. 56

Х

Хававка М. А. 22
Хавляк П. І. 31
Хасевич Н. А. 317
Хвойка В. В. 277
Химинець О. В. 53
Химинець-Кедю-
лич М. М. 43

Хіміч І. В. 32
Хланта О. В. 45
Хлипняч Я. О. 28
Хмельницький Б. (3.)
М. 268
Ходченко П. С. 272
Хома М. В. 25
Хоменко Т. І.
(Шовкопляс) 31
Хорунжий А. М. 314
Хрипта І. М. 34

Ц

Цегельський Л. М. 303
Цмур Ю. Ю. 19

Ч

Чаварга І. М. 27, 148
Чалек К. 271
Чацький Т. 302
Чекан Ю. І. 13
Челебіджіхан Н. 269
Чемерис О. 269
Чепіга Я. Ф. 289
Червак Ю. Ю. 12
Червеняк А. А. 42
Черевко Г. Г. 23
Чередниченко Д. С. 317
Черепаня В. 7
Черняхівська В. О. 285
Честахівський Г. М. 269
Чистякова В. М. 285
Чічур А. А. 45
Чорі Ш. 274
Чубай Т. Г. 295
Чубірко М.-М. М. 40

Чумак В. Г. 29
Чуприненко С. Ф. 270
Чурай М. 268
Чучка П. П. 13, 99

Ш

Шамо І. Н. 277
Шандор Ф. Ф. 30
Шафарі Л. 52
Шафранко Е. 15
Шевченко І. Д.
див. Дніпровський І. Д.
Шевченко Т. Г. 279, 290
Шевчук С. Ю.
див. Святослав Бла-
женніший
Шейковський К. 269
Шекета А. М. 57
Шепа А. А.
Шептицький А. (Шеп-
тицький Р. М. А.) 299
Шептицький Р. М. А.
див. Шептицький А.
Шерегій Є. М. 7
Шестидесятна Н. Л. 11
Шимоновський Ф. М. 22
Шимша Н. Г. (Смочкова)
26, 138
Шкіря Т. М. 12
Шкрумеляк Ю. А. 285
Шмайда М. 51
Шмідт-Рошкович Л. Ф. 6
Шмітт Е.-Е. 282
Шнайдер А. 294
Шнайдер Ю. Ю.
див. Кравченко У.

Шовкопляс Т. І.
див. Хоменко Т. І.
Шовкун В. Й. 280
Шолтес П. Л. 48
Шопен Ф. Ф. 278
Шопляк-Козак М. І. 39
Шпіттелер К. 285
Шпол Ю. (Яловий М. О.)
293
Штокалко З. П. 291
Штраус Й. (II) 312
Шудря М. А. 271
Шутюк Ю. С. 37
Шушкевич М. Я. 31

Ю

Юнсон Е. 299
Юрченко В. О. 30
Юрченко П. Г. 301
Юхновський І. Р. 303

Я

Яворницький Д. І. 314
Яковченко М. Ф. 287
Якубець В. І. 34
Якутович Г. В. 276
Якушко Н. П. (Дубініна)
9, 78
Яловий М. О.
див. Шпол Ю.
Яновський Ф. Г. 295
Ярмиш Ю. Ф. 291
Ярош Я. Є. 300
Ясько М. Г. 57
Яцканин І. Ю. 40
Яцканич О. Ю. 39

ЗМІСТ

ВІД УКЛАДАЧІВ	3
ЗНАМЕННІ ТА ПАМ'ЯТНІ ДАТИ ЗАКАРПАТТЯ 2025 РОКУ	6
ЦЕ ЦІКАВО ЗНАТИ –2025 рік	60
КРАЄЗНАВЧІ ЮВІЛЕЙНІ ТА ЗНАМЕННІ ДАТИ	67
Наталія Михайлівна Товтин.....	67
Ігор Петрович Студеняк.....	71
Наталія Павлівна Якушко	78
Михайло Михайлович Полюжин	81
Петро Гаврилович Мізун	86
Христина Василівна Керита	93
Павло Павлович Чучка.....	99
Віталій Андрійович Постолакі.....	108
Юрій Іванович Федака.....	115
Ужгородська дитяча музична школа № 1	119
Людмила Захарівна Григаш	123
Акош Озорі	130
110 років з дня проведення першого Шевченківського свята на Закарпатті	132
Наталія Гаврилівна Шимша	138
Іван Михайлович Чаварга.....	148
Олександр Васильович Дзембас	155
Георгій Львович Степанян	162
Юлія Юріївна Драгун	164
Стефан Орестович Мострянський.....	170
Ернест Іванович Кеслер.....	179
150-річчя з часу мандрівки Михайла Драгоманова по Закарпаттю	182
Микола Миколайович Драгула	187
Іван Петрович Філь	189
Микола Копач.....	194
Володимир Панасович Приходько.....	201
Організація радіомовлення й розвиток телебачення на Закарпатті	212

Олег Іванович Куцин	225
Микола Михайлович Вайда	231
Тарас Михайлович Табака.....	238
ЮВІЛЕЇ ФАХІВЦІВ БІБЛІОТЕЧНОЇ СПРАВИ – 2025 РІК	248
Габрієла Іванівна Гомонай	248
Наталія Іванівна Гунько.....	250
Ганна Семенівна Запісочна.....	253
Марія Андріївна Кіш	255
Тетяна Василівна Туренко	258
КАЛЕНДАР ЗНАМЕННИХ ДАТ І ПОДІЙ УКРАЇНИ ТА СВІТУ на 2025 РІК.....	262
ПОКАЖЧИК ПРИЗВИЩ ЮВІЛЯНТІВ ТА АВТОРІВ СТАТЕЙ	322

К 17 **Календар краєзнавчих пам'ятних дат Закарпаття на 2025 рік** : рек. бібліогр. посіб. / Департамент культури Закарпат. облдержадмін. ; КЗ «Закарпат. обл. універс. наук. б-ка ім. Ф. Потушняка» Закарпат. облради ; уклад. : О. О. Шелак, І. В. Когутич-Гаврош, М. Б. Бадида ; бібліогр. ред. Л. О. Падяк ; відп. за вип. О. А. Канюка. – Ужгород : РІК-У, 2024. – 332 с.
ISBN 978-617-8390-37-2

Календар-щорічник є орієнтиром для громадськості краю у перебігу подій, ювілеїв та пам'ятних дат Закарпаття у 2025 році. Основу календаря складають ґрунтовні розвідки про визначних діячів краю, підготовлені провідними науковцями з різних галузей знань. Окремим розділом подано календар знаменних дат і подій, які відзначатиме в 2025 році громадськість України та світу.

Представлені матеріали можуть бути використані не лише в бібліотеках краю, але й у регіональній пресі, культосвітніх установах, навчальних закладах тощо.

УДК 015(059)(477.87)«2024»

Довідкове видання

КАЛЕНДАР КРАЄЗНАВЧИХ ПАМ'ЯТНИХ ДАТ ЗАКАРПАТТЯ НА 2025 РІК

Рекомендаційний бібліографічний посібник

Укладачі: *О. О. Шелак, І. В. Когутич-Гаврош, М. Б. Бадида*
за участі: *Є. Й. Слущька*

Відповідальна за випуск *О. А. Канюка*
Бібліографічний редактор *Л. О. Падяк*

Комп'ютерна верстка та дизайн *Р. С. Кокіна*

Підписано до друку 16.12.2024. Формат 60x80/16. Гарнітура Myriad Pro.
Умов. друк. арк. 19,3. Папір офсетний. Замовлення № 217К. Наклад 160 прим.

Оригінал-макет виготовлено та видруковано:
ТОВ «РІК-У», 88006, м. Ужгород, вул. Карпатської України, 36.
Свідоцтво Серія ДК 5040 від 21 січня 2016 року